Très rare. 1re édition.

imprimé vers 1498 par Jacques Vivien Genève

Not in Hain Copinger 585 " 71 ll. "

Pellechet 1105 " 72 ff dernier blanc."

Proctor 7822 "Geneva 1500"

Title in facsimile.

Archana medicine

Candidus

De genitura hominis. et de signis cōceptiōis. ⁊ de impedimētis circa conceptionē. et qualiter sit iuuandū vt mulier cōcipiat. qd̄ si scd̄m ordinata diligenter pcedatur nulla fere mulier videbit sterilis. et de accidentibus circa conceptionem. vt in tabula.

Conseruatorium sanitatis

Per Jo. philippum de lignamine messanēsis siculū editū et ad Sixtū Papam quartum missum in quo tractatur de vnoquoqꝫ cibo et potu vtili homini conuenientiqꝫ et nociuo et eoꝝ primis qualitatibus.

Petrus de abano

De singulis venenis et curis eorūdē. et qn̄ sunt mortifera ⁊ qn̄ non. et quid sit eoꝝ bezoar. et quomodo per effectus suos cognoscuntur.

Arnaldus de villa noua

De arte cognoscēdi venena cū quis timet ea sibi fuisse ministrata: et cura eorūdem. et de preseruatione fienda añ sumptionem eorum.

Tractatulus de peste et epydimia domini Valasti de tarēta prothomedici regis Francie.

Alius tractatulus de peste et epydimia Johānis Jtrensis. ⁊ de preseruatione et cura ipsius.

Johannis Bardii Corsonis carmen.

Quisquis es: hoc facili scripto sermone libello:
Archanam medice qui docet artis opem.
Ere pores modico: vitare periculo dire
Pestis: et intactum lector habere caput.

Tabula.

Satis constat hominem generari ex semine viri et menstruo mulieris secūdum phisicos. Aristotiles autem putat semē viri quod sperma dicimus ad formā speciei fetum producere: deinde ꝑ vaporē exalare. Phisici vero totum semē viri et mulieris vna cedere in substantiā fetus existimant. Notissimum est mulier cū in coitu cum viro sit si simul mēstruū emittat quo vir sperma: et vtraqꝫ semina sibi concurrant: vnumqꝫ alteri misceri incipiat statim concipe. i. cum semina in matrice ad fetum generandum a natura producuntur.

¶ Signa vero concipientis in muliere certissima habentur cum vir in coitu cum ipsa sit si mulier post coitum frigus sentiat: aut in renibus dolorem preterea si modicum aut nullum emittat semen: aut si vir sentiat sugi virgam attrahi clausura et veluti pressura quadā ex parte vulue vel si iuxta solitum menstrua non currant ei: et citilatio in ore matricis inest: dolor etiam id ostendit. vel si eodē modo nō concupiscat coitum. Hoc autem in aliquibus verum: in aliquibus vero non. Aut si color faciei imutatꝰ est: et aliena subito cupiat cibaria semen in matrice receptum formā fetus hoc modo conglutinat. Sex quidem primis diebus naturam lactis assimilat: et ad hoc naturalis calor viri in spermate relictus cum matricis calore operatur dealbatur. Deinde illa materia et ad colorem spissi sanguinis et aliquātulum decocti per nouem dies transmutatur: demū fit consolidatio in membro fetus: et hoc per duodecim dies tm̄. Cōstat tamen apud aliquos cor in primis generari. Verū quia om̄e quod viuit ex quattuor elementis ali augeriqꝫ dicitur quicquid semini terreum inest cedit in ossibus: reliqua vicissim ex ꝓpria natura vires assumūt. Dehinc fetus et corporis ipsius dispositio in latum lōgūqꝫ ac profundum formari incipit per quadraginta dies: postea ad egressum vsqꝫ natum pariat ac disponit.

¶ Vt mulier concipiat et quod amplius est masculū pariat experimēto probatum est. Id autem nec id refellere audemus aut probare nisi quatenus doctorum libris explicatur. quibus si quis fidē deroget nihil ac descriptione opus est. Quippe qui aliorum dictis innitar: nō autem meo iure faciā sententiam. matricē leporinā et eius intestina

exsiccata vehementer et in pulverem redacta. Deinde cum vino mulieri in potum propinata ad hoc conferre plurimum constat. Preterea si testiculum unum leporinum itidem pulverisatum et vino immixtum mulieri in fine menstruorum ꝓpinaveris. deinde cum viro coeat exptum est eam concipere et masculum parere. Simile viri et illõ est si epar parvi suis et tenelli testiculi quos tm̃modo scropha enixa sit desiccentur: ut supra ei in potum viro aut mulieri propinentur virum si impotens sit statim generare. mulierem si sterilis sit facit concipere. Lanam etiã immũdã si mulier lacte asine contingat. deinde supra umbiculum deligatum teneat donec cum viro coeat ad id conferre maxime arbitrantur.

¶ Sepenumero multa accurrunt que hmõi experimentis fidem derogent. Id autem non ex eoꝝ impotentia: sed nature defectu provenit. Impedimenta vero conceptionis plurifariam eveniunt ex frigiditate eteĩ nimie matricis. vel caliditate aut humiditate nimia etiã ex siccitate plerũqꝫ cõtingit. Pinguedo quoqꝫ excellẽs ad id nocetqꝫ orificio matricis circunfusa ipsam constringit prohibetqꝫ semen ingredi quod subinde cum urina eiicit. hoc quidem in ipsa de facili cõprehenditur. Si eñ spissor et alterius iuxta solitum coloris fuerit aliquando etiam ex caliditate nimia exaltat. Semen hoc autem difficilius cognitu. mulieribus siquideꝫ ꝙplurimis ita lubrice et tenues matrices sunt ut retinere semen nequeant: sed statim imissum effluat. Ex parte plerũqꝫ viri defectus accidit cum semen ita liquiduꝫ ac tenue ut aqua sit ac statim ingressum elabatur provenit etiam ex frigiditate et siccitate testiculoꝝ. et homines hmõi raro vel nunꝗ pñt generare. Retentis autem seminibus matrix mulieris ab utraqꝫ parte firmiter clauditur: ut nil de semine possit emitti ꝛ tũc fit retentio menstruorum qd̃ pregnãtis femine vulgarissimũ est iudiciũ.

¶ Cura autem adhiberi consuevit ad ipsas que conceperint. ne aut abortum pariat. aut aliquid ex fetu minuat. Femine igitur pregnãti motus nimius vitetur. Cibariis et potibus lenibus utatur oĩaqꝫ ad appetitum ministret: cauto tamen opus est ut cum illam pregnãtem noveris nihil cõspectu eius nomines ad quod voluntas incẽdat sua de facili reperiri queat: quid ex hmõi cupiditate plereqꝫ iam abortum pertulerunt. verũ ꝙ maiori admiratione dignum est et ipsi vidimus ac plerũqꝫ expti sum⁹. Lapis ethites pregnati mulieri impositus abortum prohibet. partus discrimina avertit. et feminã cũ fetu prestat incolumen. Et ne quis rem cõmenticiam putet plurime in mediolanensi urbe eius ope liberate sunt. cum lapidem ipsum a no-

bis habuissent. Reperitur quippe in nidis aquilarum in preside tamen plurimus et colore fuluo est alios lapillos naturaliter intrinsecus cohibens vt ex motu facilime sentitur. Hūc marcatius auus meus vir phisice peritus vt puerum me vidisse memini in germanorum alpibus adeptus est summa industria nides aquilarum insectatus.

¶ Expertum est melicratum conceptum propalare id autem ita conficitur. coclear mellis flexibilis et tria aque tepide simul mixta mulier cum lectum intrat in potu data si circa vmbilicum dolorem sentit concipere eam scito.

¶ Utrum quidem masculum conceperit an femellam: annotatū est etenim si facies rubida motus leuis vēter teres in dextera maxime turgescens: lac quoqz ex mamillis spissum ac digestum fuerit vt supra vitrū minime scindatur ac fluat aut vrine infusum ipsius ima petit: nec liquescit sal mamillarum capiti appositum: vel vt quidam augurantur. prius dextrum pedem moueat q̄ sinistrum: hec masculi concepti verissima habentur signa. Econtra vero si grauis est et tarda solito pallidior oblongo et enormi vētre. sinistra turgidior mamilla quoqz eadem parte procliuis. lac quidem indigestum liuidū et aqueum. dolor etiam in sinistro latere magis vrgens cum masculo concepto in dextero patiatur femellā conteptam esse credito.

¶ Amplius si femina masculum cōceperit an femellam a qua de puro et liquido fonte experimento fuerit gutta etem̄ sanguinis aut lactis eius ex dextro sumpta latere et aqua superfusa. Si masculo turget ad ima deuoluitur si femella supernatat et sūma petit. Licet vt prediximus mulier pregnans menstrua contineat. verūtamen cum in coitu cum viro sit plerūqz ex nimia delectatione emittat ipa quippe cum vene ac nerui in vulua existentes a virili membro confricentur et exinde quadam ritillatio oriatur vt necesse sit menstruū emittere. Hoc autem respectu coitus naturale est. respectu vero fluxus naturalis violentum et ceterum ex omni nutrimento quod sumptū est materia fit apta que in coitu expelli queat. exinde quod notatuz est mulieres pregnantes magis coitum appetere cum oppositum esse debeat. causa autem est materie superflue abundātia que ab alimēto ducitur et cum menstrua dietim augeantur: magis etiam coitus appetitur ac ex huiusmodi materie ex abundantia continuo mulieris vulua calescit.

¶ Uirgines grauiter corrumpi et cum dolore ob id creditur q̄ ipsarum vulua in coitu maxime ampliari soleat. vel quia virile membrum nimis ineptū sit: vel quia adeo magna et ampla earum vulua plerūqz

sit. vt absqꝫ dolore ex sui parte virili membro coire nequeat. et ob id ipsum cum prius corrumpuntur virgines dolorẽ in prima parte vulue patiuntur ꝙ amplietur ipsa et ad coitum magis disponatur amplius causa doloris inest pellicula quedam inter vuluam iuxta quam vesicam interiecta cum in coitu rumpatur verum ꝙ̃to magis coeunt minus quidem doloris sentiunt. plurimum vero voluptatis accipiunt. Hinc est ꝙ iuuenes nupte senibus coitus cupiditate inualescente; viro thoros proprios cupiunt dirimi.

¶ Vrine virginum plerũqꝫ lucide et clare sunt: quandoqꝫ albe vt congelate. Si autẽ coloris aurei clare et põderose fuerint animũ coeundi in ipsis indicant. sed hec in virgine certa sunt. Corrupte etẽm mulierum vrinas turbidas et obscuras habent ob fracturam pellicule: de qua dictum est. ¶ Menstruata vero vrina sanguinea est. et que patitur oculos nimis nitidos ⁊ aquosos habet decolorata facie abhominationem pre se ferens. Hanc tu nicolae mi si videris velut ydrã spingẽ aut potius medusam gorgoneã effugito: quoniam citi tuꝫ plius bona et propinquorum consumptioni dare posses priusꝙ̃ te purgatum absqꝫ infectione te sentire posses.

¶ Menstruum in muliere quid sit et vnde accidat plerũqꝫ quesitum est. Id autẽ nil aliud oppinantur phisici ꝙ̃ superflui alimenti fore q̃d in rei alende substãtiam non cedat sicut etiam in viris spermata mẽstruum inde appellatum opinãtur ꝙ singulo mense semel ad minus fluat. Incipitqꝫ pubescente muliere cum annorum. xiiii. fuerit ⁊ iam coitum sentire vel cupere incipiat. Quibusdam vero mulierib⁹ etiã tempestiuis accidere consueuit: et hoc quidem scd̃m desiderii potentiam vel nature. Et aliquibus in nouilunio fluit menstruum aliquibus vero aliter. patiunturqꝫ in hoc grauiter ita vt earum facies decoloretur: et oculi solitum nitorem amittant: nonnullis etiam diutius: quibusdam vero breuius fluunt mẽstrua plurimũqꝫ sanguinei sunt coloris raro liuidi. Scire operepreciũ est et queritur quid cause sit cur viris spermata non fluunt: mulieribus aũt menstrua emittantur: cum vtriusqꝫ causa sit superfluum: scilicet alimenti quod in rei alende substantiam nõ cedat nulla tamen potior vis est ꝙ̃ ꝙ mulier frigide et humide nature habetur: vir autem calide et sicce. ¶ Modo autem de natura humidi ⁊ maxime aquei est effluere. In viro quidem humidum magis purum et aereum et in illa inepta ratio quia calor in humidum semper agit ex natura et minor calor est in muliere. Ideo humidũ nutrimentũ dispertite tm̃ reliquũ vero eicit et effudit sperma vt predictum est superfluum est alimenti quod in tertia

quidem digestione vt inferius explicabimus non totum cedit in deperditum per restaurationem vite animantis. Uerum a colore naturali sanguinis subtilis in formam ad genitalia vasa transmittitur vbi testiculorum virtute dealbatur ac digeritur: et ideo coloris albicantis est id emissum rationabiliter ac natura exigente purgat et alleuiat. Nimis autem corpus desiccat cum virtus sua humectiua eo calefactiua sit corpore autem exsiccato et humido extincto debilitatio vite sequitur: et subinde immatura mors ex quo frequentius coeuntes cito pereũt: ac senescũt. Preterea ab Aristotile scriptũ extat mulũ longius viuere q̃ꝫ equum et asinum a quibus est genitus. Sperma viri durum et testiculorum virtute bene decoctum quod adheret: vt patet. Et sicut lac album firmiter coagulatum et fortem et robustum fetum generat. Aliud tenue. Aliud fluxibile immaturum facit fetum ac nature tenuis ac fragilis procreat. Propter quod communiter accidit procreatos esse tales tantos ꝛ similes suis genitorib⁹ q̃uis aliq̃n oppositũ cõtingat causa indispositiõis semen dãtis aut regiminis suscipiẽtis aut ꝯstellatiõe aut diffortunio: causalitate quoꝝ tp̃s pariẽdi sepe mutat̃ etiã ꝛ p̃dictoꝝ dissimilitudo.

¶ Annotatione dignum est quod a phisicis perhibetur quattuor fieri digestiones. Primam in ore. Secundam in stomacho. Tertiam in epate. Quartam in singulis alendis et augmentandis membris. Philosophi vero nonnulli contradicunt vltimam perfectamqꝫ in corde statuentes propterea homini natura dentes addidit: vt diligentius cibos conterat. Ceteris autem animalibus quibus dentes in superiori mandibula deferant binos ventres indidit. Unum in quem cibum ponant. Alterum in quem ruminatum vltimo diglutiant. Cibus igitur cum ab ipso homine diligenter masticatus ore quodammodo decoctus fuerit in ipso stomacho: et etiam deinceps propria expoliatur forma alienamqꝫ assumit. quippe quod grossum est a subtili separatur: et quod dulce et potabile fuerit ad apar transmittitur quod calore suo subtilius illud conuertit: et induitur actione quadam propria et naturali forma sanguinis et subinde temperatũ a quolibet membro nutriendo et augmentando suggit̃ iuxtaqꝫ eoꝝ exigentiã restaurant̃ reliquũ autem quod supest ad vasa genitalia transmittitur vt superius expressimus. huiusmodi quidem necessitas ex qua fames fit et in singulis membris inanitio prouenit ex calore generatur qui in humidum dietim agens id exaltat et consumit.

¶ Suffocatio matricis est compressio spiritualium ex vicio matricis

egressa. Impeditus enim anhelitus spiritus opprimitur. In mulie-
re siquidẽ istud accidit cum matrix e loco tollitur exindeq3 sincopim
ex cordis frigiditate prepetitur plurimum id quoq3 ex menstrui sup-
abundantia prouenit quod corruptum ac venenosum matricem infi
cit huiusmodi autẽ mulieribus siue iuuenes siue antique sint coitus
competit maxime autem iuuenib3 q̄ humiditate plus abundãt. hinc
est ꝙ mulieres iuuenes coire incipientes ante conceptionem mul-
tum impinguantur et in quibus huiusmodi materia abundat ex in-
stinctu nature coire magis appetunt. Ideo peccatum in natura est
talibus aditum ad illos quos affectãt ꝓhibere. licet minime pecca-
tum sit in moribus Aristotiles in libro de anima posuit embrionẽ in
matricis vtero primum viuere vita plãte: deinde vita animalis. po
stremo vita huius speciei vel illius. Dubium vnde puero nutrimen-
tum accidat in matrice existenti cum mulieris matrix vndiq3 clausa
sit ceterũ deprehensum est cũ fetus in vtero conceptus sit virtute na-
ture quãdam in primis orire venam. vel vt quidam putant neruum
qui matricem perforat eiq3 adiungitur ad mamillas vsq3 protẽsum
annexum itaq3 fetu in matrice permanente. ¶ Mamille rigidiores ef
fici solent ad easq3 menstrui substãtia diffundi. vt ibidemq3 ad albe-
dinem vsq3 decoquit̃ et subinde mulierũ lac appellatur q̄d deinceps
per venam aut neruum huiusmodi ad matricem remittitur ex eoq3
nutritur fetus hic postea in eius exitu abscindi solet cui⁹ pars vmbe
lico iuncta est reliquum in matrice dependet.

¶ Satis constat fetum debilitari in vtero cum mulieres pregnãtes
recentes natos lactant. Ea enim materia qua nutriri in vtero fetus
debet in nutrimentum cedit prius geniti.

¶ Tempus autẽ egressus infantis ab vtero materno vt plurimum
est in. ix. mense. quibusdam in. vii. accidit: nõnullis in. viii. plurimis
in. x. paucis in. xi. nec vltra retineri solet. Sunt que in secundo mẽse
pariunt: sed aborsum. non em̃ hominem producunt: sed solidam quã
dam carnis partem & hoc propter debilitatem aut plurimũ motũ mu
lieris interdum euenit magna cura. opus est in egressu cu3 plurima
de facili eueniãt q̄ egressum ꝓhibeant fetus necant. Q̃nq3 em̃ fetus
pedẽ premittit aut manum: et tunc obstetricibus doctis opus est que
retrudant illud et adiuuent et ex talibus ingens puero vere genera-
tur dolor et sepe moriuntur. Euenit etiam in partu plerumq3 scindi
vuluam vsq3 ad anum: vt vnguento opus sit circa eam ac retrudi
matricem cõueniat que sepe vulneretur. signa vero ꝑperi egressus
habentur cum infans caput e vulua premiserit. deprehensum est a

phisicis. et subinde litteris testatum plures in mulieris matrice cellulas existere in quibus plerumqz decisum a viro sic colligi solet vt in vnaquaqz pars seminis retenta sit: ex quo plures fet⁹ gigni vno partu constat que similitudo etiam in animalibus imperfectis potest accipi in horum quidem genitura aliquid matricis loco et aliqđ seminis simile esse debet ex qua generari cōsueuere. Id autem talis humiditas que per loca educationis de putrefacto ea gignat et multiplicare faciat. Causam autem similitudinis horum animalium a similitudine de corpore educti fieri crediderunt. Quid autem ex his nonnulla stricta et longa sint. nōnulla vero breuia aut alterius modi hoc est ex diuersitate humiditatis quidem euenit. Ex colerico eñ calido et sicco al's longum et strictum generatur ꝙ calor multum extenditur in ipso. Ex flegmatico autem frigido et humido al's latum et breue eo ꝙ humor aqueus multum dilatabilis sit frigidū nō satis extendit ipsum. Ex sanguineo vero et humido generatur medium inter vtrūqz propter quod humidum et calidum temperata sint. Ex melancolico accidentali quod adustum est. Animal longum valde et gracile concipitur quod feruor caloris in eo plus se extendat ac siccitas moderata attenuat. Itaqz ex eadem materia animalia plura nasci cōstat: sicut ex equi stercore plures musce: et his similia gigni solent. aliquando vero ex eadem materia animalia diuerse speciei diuersiqz coloris aut figure multiformis. Causa autem diuersitatis istorum diuisio est in matrice seminis: sz hoc principaliter in animalibus imꝑfectis locū tenet. Obseruatū est hoīem colericū crocei coloris esse Sanguineū rubei Flegmaticū albi. Melancolicū vo nigri.

¶ Mōstrū accidit vel ex diminutione materie vel ex supabūdātia cū natura ad ea q̄ principaliora sunt: primū intēdat ex materie defectu membrorꝝ defectū sequi necesse est. Defectus autē materie vel ex paucitate seminis vel matricis lubrice vicio totum infusum non continentis potest accidere etiam ex velocitate coeundi: plerūqz defectus sequitur. Ex abundantia vero materie etiam monstrum gignit: vt homo bina capita vel quattuor manus.

¶ Non vana habentur a peritis que de fascinatione dici solent. In de Maro noster nescio quis teneros oculos mihi fascinat agnos: sed causam potius naturalem esse putant. Mulieres siquidem antique quibus menstrua more solito non fluunt obtutu perimāt pueros mēstruorum eñ materia cuz per vniuersum corpus effundit' oculos qui subtiliores sunt primū inficit q̄ subinde ex porositate sua aerem deturpāt quo infecto et puer q̄ visui obiectus est ex aere et anhelitu mē

struato polluitur et occiditur. Retentio autem menstruorum in talibus est coloris defectus. ex menstrui enim abundantia humores mali et corrupti generantur.

¶ Traditum ab Auicenna ex capillis mulieris serpentem gigni si sub terra pingui ubi fimus iacet hiemali tempore ponantur: postea calore iualescente vere vel estate effodiantur qui serpens longus et strictus valde sibi similem deinde viuendo generabit. Idem voluit diluuium vniuersale fieri posse. Aristotiles vero secus censuit. Diluuium enim cum ex constellatione humectante fieri soleat eandem unam terrarum partem respicere necesse est cui ex aduerso constellatio desiccans obiecta sit et quantum vna ex parte prima humectet tamen desiccet altera ex quo impossibile habetur diluuium vniuersale fieri posse.

¶ Quia homo sicut naturale ens ex materia et forma compositus est. tripliciter accidentia notantur in eo. quedam. s. ex parte anime et quedam ex parte corporis. nonnulla vero ex parte compositi totius. anima certe omnes virtutes quas in corpore amplectitur a speris et corporibus celestibus contrahit. Ab vltimo quidem orbe qui motu suo diuturno omnes speras inferiores mouet virtutem essendi recipit ab orbe stellarum fixarum esse. a Saturni spera virtutem rationandi ac discernendi. a spera iouis magnanimitatem: et plures operationes huiusmodi. a spera martis animositatem et virtutem. a venere concupiscentie et desiderij motum. a sole autem virtutem sciendi et memorandi. a mercurio gaudendi et delectandi. a spera lune virtutem vegetandi que radix dicitur virtutis naturalis et hec quantum ex parte anime relata sint.

¶ Nunc ex parte corporis virtutes planetarum exponere ordinemur materia igitur in matris vtero infusa et coagulata per siccitatem frigiditatemque saturni primum disponitur et huic virtutem vegetatiuam et naturalem motum imprimit. quamobrem saturno primi mensis cura adhiberi solet. Dehinc iouis virtute materiam ipsam ad susceptionem forme membrorum disposuit caliditate confert plurimum et humiditate replet. et huic secundi mensis cura ascribitur. Subinde mars caliditate sua ac siccitate in fetu crura format a lateribus ea diuidens. brachia separat: collum dispartit: et caput effigiat: et huic datur mensis tertius. Solis autem virtus formas imprimit: cor creat et anime sensibilis motus prestat secundum quorundam opinionem phisicorum. Aristotili vero placet cor inter primas generari partes. Addunt etiam nonnulli solem vitalis virtutis fontem et radicem esse. Venus deinceps exteriorum membrorum lunationes virtute sua perficit et expolit os aures et nares masculis virilem virgam: vuluam femellis pedum ac manuum separationem facit et digitorum et quedam

nō exteriora subinde format. Et huius tutele quintus assignat̃ mẽsis Mercurialis spere virt⁹ instrumẽta vocis efformat. supcilia cōponit oculos fabricat. pupillas adauget capillos et vngulas pducit et hunc sexti mẽsis cura attribuit. Perfectōi aũt et cplemẽto toti⁹ fet⁹. vij. mẽse luna finẽ imponit. replet em̃ hũiditate sua supficiẽ cplet. Den⁹ q̄dẽ et Mercuri⁹ hũiditatẽ tribuẽtes toti corpi nutrimẽtũ pstat ac tũc q̄dẽ si fet⁹ orit̃ pfect⁹ ẽ et viuet. octauo vo mẽse p circuitũ redeũte Saturno fetũ oriẽtẽ frigiditate ac siccitate sua cōprimit et extiguit quattuor statuslunã variare phibẽt phisici. In prima siq̄dẽ ei⁹ ascẽsiōe calidã esse et hũidã vsq; ad semiplenã tũc aũt calidã et siccã fieri vsq; ꝙ est plena. deinde frigidã et siccã donec semiplena sit in detrimẽto. Vltio q̄dẽ hũidã et frihidã vsq; soli cōiũgat̃ effici. et ideo magis cōtrariã cẽsent nature hois q̄ ex calido hũidoq; fouet̃ cũ eius dispositio frigida et sica sit in oppositōe. vt dictũ est a nobis. Licet nōnulli huic opinioni plerũq; aduersantur. quid planetarũ virtus his conferre soleatq; a natura ad vitam ac ortum producuntur tam ex parte quidem anime ꝙ coporis superioris scriptis explicatum est. Nunc qua ipsorum influentia ad vtrunq; virtus breuiter dicemus.

¶ Saturnus superior planeta tardus et obscurus natũ in colore fuscu; reddit male barbatũ subtile pectus et fissuras in vestigijs postremis ostẽdentẽ et hoc quod ex parte corporis eius virtus opatur scdm animam quidẽ pfidum malignum subdolũ. fetida ac turpia nimis diligentem et in pluribus venerẽ minime affectantẽ effici oẽsq; operatiões prauas tã ex corporis parte ꝙ aĩe in illo figet ac imprimet.

¶ Jupiter regale sidus lucidũ ac tpatũ saturno cōtrarios effect⁹ hẽt. faciẽ siq̄dẽ nati pulchrã reddit oculos claros rotũdã barbã. et signãter duos supiores dẽtes reliq̄s masculos. colorẽ in vultu bonũ imprimit albũ: sc; rubore pmixtũ capillos lōgiores scd; aĩam natũ bonũ efficit modestũ legis et honestatis amatorẽ vestes ornatas et delectabiles sermones ac odores affectãtes postremo liberalẽ mũdo iocũdũ gignit.

¶ Mars vero cũ sit in caliditate et siccita te intẽperat⁹. natũ quidẽ ex pte corporis rubei coloris cũ quadã obscuritate et vstione cōficit sicut in his qui a sole pusti sunt pleriq; cernimus capillos raros oculos puos et totum corpus curuũ licet grossum reddit. scdm animam fallacem/inconstantem/inuerecũdum irascibilem/proditorẽ/discordias et bella seminantem et superbum efficiet.

¶ Sol stella regia mundi lumen et oculus quem Cicero syderum omnium ac planetarum regem ac principem scribit. natũ carnosum reddit. faciẽ pulchrã. oculos magnos. et colorẽ albũ cũ quadã citrinitate

imprimit bene barbatum capillos longiores. scđm vero animā ypocritum facie iustum exterius homiens in sententiā attrahentes. Alij dicunt ꝙ regalem religiosum profunde sciencie ac diminutionis reddit speculatiuum sapientē dominatorem iocuudum alterius bonos diligentem opprimentem malos.

¶ Venus stella beniuola natum pulchrum efficit oculis maxime decorum carnosum mediocriter et medie stature scđm animam quidem blandum gignit suauiter loquentem studentē in ornatu corporis voluptatem affectantem.

¶ Mercurius vero qui solem sequitur et eius radijs semper attrahitur natum gracili corpore et persone satis prestat barbe item pulchre rareqꝫ scđm animam autem sapiētem subtilem philosophiam et studium affectātem boni motus et perfecti sermonis et qui multos amicos sibi paret. licet non fortunetur in ipsis boni consilij preterea et verum reddit perfidie et infidelitatis immunem.

¶ Luna planetarum vltima cum velocis motus sit natum vagabundum facit nullius forme seruitij iocunda facie statura mediocri. oculis inequalibus: vnum altero maiorem preferentem.

¶ finis.

¶Tabula huius libri.

¶ Tabula ſuper hoc opuſculo finit feliciter.

¶ Sequitur nunc libellus ipſe de conſeruatione ſanitatis ſcdm oꝛdinem alphabeti diſtinctus.

De aere. Capitulum primum.

Summo decet studio emergentes morborum insidias derimi. Ut propria temperie et proportionali harmonia sanitas cõseruetur: qua nihil preter animoꝝ vtutes melius aut optabilius humano generi a natura tributũ est. Nec ipsi animoꝝ actus aut potentie absqz corporis sanitate pfici possunt. Frustra etẽim egrotante corpore ad virtutũ aut scientiarum gymnasia cõaremur. Sed illorũ maxime attẽdẽda est sospitas. qui nõ solum sibi: sed gregi populorũ viuunt. Hinc est beatissime pater: ꝙ digniori solertia ad vestre sanitatis conseruationem: operam dari decet. quod omnipotentis auxilio infrascriptis regulis assequeris. studẽdo primo pro frequentiori habitatione q̃tum facultas aderit puriorem et salubriorem aerẽ in ꝓuincia vestre gubernationis eligere: quod non solum ad sanitatis conseruationem. sed ad intellectus et rationis pfectionẽ cedet. Antiquorum quidẽ ostendit auctoritas: et experimẽtũ cõprobat ꝙ impurus et grossus aer non solũ corpus sed intellectũ ingeniũqz hebetat. et rubigine quadã fere singulas aiales virtutes obtundit. Ideo refutandus est clausus et non euentatus aer: et habitatio pfundaꝝ vallium: et locoꝝ vbi est propinquitas aquarũ lacunaliũ dormientiũ: et cenosarum paludium. Licet em̃ philosophie demonstrẽt impossibile esse purũ aerem: aut aliquod elementoꝝ simplicium putrefieri. Tamen si terrestribus et aqueis vaporibus sit admixtus: fit grossior et impurior: et redditur putrescibilis: et tãto nocibilior existit q̃to deterior est materia vnde fit euaporatio: imo intãtũ aliquãdo ex quibusdam mineralibus aquis: et terris venenosis inficit: vt aues desuper volantes: quadrupedia: et hoĩes transeuntes ilico interficiat. Nec mirũ q: ad cor subito attingit inspiratus aer: qđ cũ sit nr̃e vite fons et singulaꝝ virtutum origo suscepta venenosa infectione interijt. Eligatur igitur omni tẽpore purus aer: et scdm̃ diuersam anni ptem in suis qualitatibus tpatus. Estate quidẽ habitetur locus puri et clari: euẽtati et subtilis aeris ad tpatã frigiditatẽ declinãtis: detecti etiã vsus orientẽ et septentrionem: qui nõ tarde calescit dum sol oritur: et cito

infrigidatur dum occidit. Frigidiori vero tẽpore possunt habitari loca frigidiora non tante euẽtationis montibus a borea et septentrionali aere defensata ad temperatã caliditatem declinantia. Quod si oportunitate gubernationis vestre contigerit ad alquam terrarũ pestilentis aeris vos transferre: cauenda est habitatio loci multe euentationis: quoniã ibidem per anhelitum et poros venarũ pulsatilium sit facilior in corde venenosa impressio. Imo eligenda est domus clausarũ mansionũ: que primo per diem ante rectificetur cum accensione ignis in medio salarum et vestre camere: ex lignis iuniperi: aut quercus: aut myrti: aut cypressi: aut vitiũ: et cũ fumigationibus thuris et modico myrre: aut aliis ab auctoribus in eãdem materiã ordinatis. Extincto tandẽ igne et mũdatis bene mãsionibus si estas fuerit aut autũnus: aspergãtur ex herbis recentibus non multarum humiditatum et aquaticarũ: sed ex foliis cannarũ viridium: salicis: vitiũ: aut myrti et similiũ: irroratis cum aqua frigida et aceto: obseruando alias regulas necessarias: a pestiferi aeris nocumẽto preseruantes. Etiam stante optimo aere in prouincia dum terras gubernationis vestre visitare cõtingit bonũ est vt per diem ante rectificetur aer vestre habitationis ex accensione predictorum lignorum: suffumigatione sparsioneque foliorum: et predictarum rerũ irrogatione. Nam aer nõ habitati palatii qui diu clausus stetit: potuit faciliter aliquarum malarũ qualitatum et putridarum affectionũ suscipere: quas melius est ante vestrum accessum rectificare. Ignis quidem et maxime odoriferis ex lignis: omniũ putredinũ et qualitatũ aeris est rectificator bonus Omnes igitur aeris distemperantie fugiende sunt: quia cum aer sit nostre vite necessarius: et principaliter vt sua inspiratione pulmone flabellante cordis calorem refrigeret et euentet: ne ad igneitatẽ perueniat: et vt sua inspiratõe a fumosis et capinosis vaporibus cor mũdificet et expurget feliciter ad illam distemperantiam cor induceret: aut mẽbra alia ad que per poros ingreditur: ad quã distẽperatus existeret. Et presertim fugienda sunt caumata: et rabiosi calores estiui: quia corpora resoluũt: digestionem et appetitũ cum anxietate debilitant innatum calorem exalare faciunt: et humores ad putrefactionẽ preparant. Et venti quidem meridionales similia fere accidentia euenire faciunt: et cum hoc caput grauant: atque auditũ obtundũt. Ideo ab eorum expositione cauendũ est. Et propter hoc antiqui estate preceperunt loca recẽtia habitari: aut palatia: que versus boream et septẽtrionalem regionẽ amplas et apertas fenestras habeãt: vt libere habitanda domus septẽtrionali aere inspiret. Ab intẽsissima etiã aeris

frigiditate caueri decet. Nã licet remissum frigus digestionem for-
tiorem efficiat: ⁊ naturalem calorem ad interiora vniẽdo vigoret: at
tñ dum intẽsum est ⁊ proprie flante borea naturalẽ calorẽ mortificat
dolores neruorꝝ. tusses: catarros: pectoris atqꝫ vesice passiones indu-
cit. Tũc quidem precipit̃ bene clause habitari mãsiones ignis accen
sione calefactas: ⁊ corpus cum dẽsis vestimentis ⁊ pelliferis a tali al
teratiõe tueri. Dũqꝫ ignis vsum oportunũ faceret: cauẽdum est a ni-
mia calefactione superflua. Diligenti igit̃ atentiõe cauendũ est si tẽ
porib⁹ frigidis ꝯtigeret dormire vel hitare aut i camera a mãsione te
studinosa ⁊ vndiqꝫ intrãspirabiliter obserata ne ꝑmittat̃ ignis car-
bonũ intus accendi: qm̃ tẽporib⁹ nostris aliqui fumo ⁊ venenosis car
bonũ vaporibus in locis ꝓhibite trãspiratiõis perire ⁊ plurimi ꝓpter
celerẽ succursum mortis periculũ euasere. Cõtigit dũ essem Perusij:
quidã scolares mei me ad eorꝫ sociũ celeriter ꝯduxerũt: quẽ absqꝫ sen
su ⁊ loquela dimiserãt ob id ꝙ in testudinosa sui studij mãsione ignẽ
carbonũ habuerat: qui in aere euentato fricationibus extremorũ et
odoribus cerebrum cõfortãtibus: ilico sensum ⁊ loquelã recuperauit.
Eadem hyeme apud carcer officij mercãtiaꝝ florentie omnes carce-
rati iã soporati perijssent: nisi vn⁹ illorꝫ min⁹ a venenoso fumo lesus
ꝓpter esse iuxta carceris ostiũ: miserabili clamore auxiliũ inuocasset
Quod si oportunitas ad necessitatẽ ignis carbonũ induceret apertẽ
de sunt fenestre freqũter aut ostiũ: vt venenosi fumi valeant expira
re. Nam vitrũ quod cõsuetudine inter carbones imponit̃: parũ ꝓdest.

De exercitio et quiete superflua et ociosa maxime euitãda. Capitulum. ij.

Quoniã temperatũ exercitium ad sanitatis cõseruatio-
nem singulare auxiliũ prestat. Ideo superflua ⁊ ociosa
quies veluti sanitatis inimica euitet̃. Sicut rubigine
ferrum cõsumit̃: sic ocio humanũ corpus marcescit: ipo
nãqꝫ naturalis calor obtundit̃: spiritus ingrossant̃: et
superfluitatũ resolutio impeditur. Quod etiã humorꝫ putredinẽ pre
parat. bonas cõplexiones permutat: ⁊ ad varias egritudines viam
prestat: a quibus per ordinatũ exercitium preseruamur. Ipsum etenĩ
multis a morbis humana preseruat corpora: supfluitates cuiuslibet
digestiõis aut insensibiliter resoluit aut expulsioni habiliores facit
Quapropter ab assumptione medicinaꝝ solutiuaꝝ que vtplurimũ
venenositate pticipãt ⁊ corpus inueterãt: nos excusat. Prohibet ma-
terias ad repletionẽ aggregari. calorẽ innatũ viuificat: digestionẽ
ꝑparat mẽbra ad nutrimẽti susceptionẽ habiliora facit ⁊ oib⁹ mẽbris

mēb:is in suis operibus agilitatē p:estat. Studēdū est igit̄ ad vsum
laudabilis exercitij: qd nūq̄ fieri debet inanito ⁊ famelico multum
co:po:e: neqȝ de ppinquo nimia crapula repleto: sed respectu cibi ad
inferio:a descētio celeb:ata ima p:imū digestiōe scda q̄ scdm varias
cō plexiones ⁊ varias ciboꝝ qualitates diuersimode plōgātur. Con
decēs est igit̄ exercitij celeb:atio: dū ppiqua futuri cibi ho:a adueniet
P:imo tñ experiēdo vt co:p⁹ ab egestiōib⁹ ⁊ v:inali supfluitate mun
det̄. Illa quidē exercitia iuxta Galieni doctrinā in libello de pua spe
ra eligenda sunt: q̄ nō solum co:pa labo:are faciūt: sed letā aīam red
dere pñt. Multi vt inquit liberati sunt ab egritudinib⁹: gauisi solū
multi vero capti fuerūt tristati. Ibidē Galien⁹ laudat inter cetera
electa exercitia tpatum ludū pue pile: nō vt illū honestati beatissime
p. vestre congruū sit describitur. sed vt nota illius bonitate inotescat
quale exercitiū eligere valeas ⁊ ad quid se possit extēdere religionis
honestas. Illud exercitiū laudabili⁹ existit: vbi est singuloꝝ mēb:oꝝ
ppo:tionalis labo:. Non eñ oīa mēb:a tātūdem labo:are decet. In
ludo quidem parue pile oīa exercent̄ mēb:a: et in eoꝝ labo:e est iusti-
cialis p:opo:tio. Nā tibie et b:achia magis labo:āt. Caput autē do:-
sum: pulmo: to:ax: lumbi: et mēs etiā sollatiose eoꝝ naturalē exigē-
tiam mouent̄. Ideo scriptoꝝ labo: ab oībus blasfemat̄: q: mens solū
⁊ b:achia labo:āt: ⁊ sic tm̄ a bonitate exercitij ars deficit q̄tum labo:ē
inter cetera mēb:a minus eque distribuit iuxta ergo p:edictum mo-
dum: vt possibilitas aderit decet venationē: ambulationē: equitatio
nem: ⁊ exercitioꝝ quodlibet obseruare. Desistendum est ab exercitio duȝ
nimis ex labo:e frequētat̄ anhelitus: ⁊ dum tediosa incipit fatigatio
vel dum notabiliter mēb:a supcalefieri cōtingit. Perseuerari tñ pōt
exercitiū vsqȝ ad lapsitudinē exclusiue. q̄ si tūc sudo: fuerit: bonū est
in camera clausa in loco calido pannos sudo:e madefactos añ co:pis
infrigidationē exui: ⁊ binda subtili leuiter fricari: ⁊ a supfluitatibus
sudo:alibus abstergi: et ilico pannis lineis recentibus reuestiri: p:i⁹
tñ calefactis: si tpis adesset frigiditas. Caueat̄ q̄tuȝ possibile est sup
fluus labo:. Nec iuuētus: aut co:po:is robur decipiat: vt sanitatē ne
gligas. Tunc quippe de sanitate auaros esse decet: dū multū sanita
tis habemus: Nā tarde ad auariciā sanitatis incurrimus. dū sene-
scimus aut egrotamus. Quod si emergenti conditiōe puincie vt ar
mat⁹: aut inermis: velut solet: aut apud venationē fatigari ɔtingat
cauendū est ne quies post labo:e forte in loco nimis euentato: ⁊ auen
torum aeris distillati expositiōe. Nā tūc facilime in cōplexiōe vestra
⁊ maxime rarefactis po:is ad interio:a co:po:is penetraret aeris dī

stillatio: quod aduersaꝝ egritudinũ dispositionẽ induceret. Pectinare insuper: ⁊ leuiter pãno caput fricare singulis diebus post resurrectionẽ de mane: ⁊ semel ip̃m abluere in septimana ieiuno stomacho ⁊ citẽ capitis: ⁊ capillos tersos hr̃e bonũ est. Cerebrũ em̃ a caligiosis et superfluis vaporibus depurat: ⁊ solertiorẽ mentẽ facit. Pedes preterea abluere semel in septimana de sero aut ante cenã aut in hora accubitus: dum contingit ex ieiunio nõ cenare: aut de mane capitis fricatione ex vino decoctiõis rorismarini/saluie/cyperi: ⁊ similiũ ĩ hyeme. et in estate frequẽtius eisdem horis aqua tepida decoctiõis rosarum/folioꝝ myrti: ⁊ similiũ bonũ erit. Trãquilliorem em̃ somnũ prestat: caput et mẽbra sensuum exonerat: ascẽsuros etiã fumos ad inferiora diuertit: ⁊ superiora depurat. A balneatiõe aũt aquaꝝ sulphureaꝝ et mineralium nisi aliqua impellat emergẽs passio cauendũ est Sanis quidem nocet: virtutes membrorum principalium ⁊ appetitum debilitando. Quod si ablutionis causa has aquas aut marinas intrare contigerit: caueat ab infusione capitis: ⁊ statim facta ablutione antea q̄ cutis ruborẽ accipiat exeat aquã. Caueat̄ etiã a balneatione aque actualiter frigide. q̄si ꝓpter sudorũ vestigia: aut cutis superfluitates quãdoq; balneari libuerit si in estate fuerit: sit tina cũ aqua tepida: vbi parũper bubullierint rose/myrtus/capillusueneris ⁊ similia. In hyeme vero bonũ est ingredi stuphas: non tamen multũ supcalefactas: ⁊ facta ablutione ⁊ leui abstersione attendat̄ ad bonaz pãnorum cooperturã: ne tũc ad membra attingeret aeris frigiditas. Attendẽdum insup est q̄ stuphe in pestilenti tp̃e ꝓhibẽtur: tum quia facilius fit humoꝝ ebullitio: tum q: venenũ socijs in mãsiõibus testudinosis: ⁊ maxime corporibus nudis: ⁊ supcalefactis facillime cõmunicat̄ ex vno em̃ infecto anhelitu omnibus socijs posset fieri cõtagiũ quia quẽ ĩmundus expirat aerẽ: ilico inspirare necesse est. Nec balneatio subito post laborẽ esse debet: sed requirit horam: ⁊ stomachũ: nec inanitum nec repletum: sicut de exercitio dictũ est: nisi de illo cuiꝰ intẽderetur impinguatio: quem medici precipiũt balneari subito post cibũ. Balneum em̃ ieiunũ et famelicum macrefacit ⁊ exiccat. Si in eo multum moret̄: saturũ durante saturitate impinguat. Sz cauere dz ille q̄ impinguationẽ q̄rit a facili euentu opilationũ ex balneo in saturitate: q: sunt multaꝝ egritudinũ ꝓductiue.

¶ De somno et vigilia. Capl'm. iij.

SIcut oportunũ est ad sanitatis ꝯseruationem motibꝰ ⁊ exercitio quietẽ ꝓportionalem fieri sic vigilijs somnũ ꝓportionari decet. Multum etem̃ q̄ti somnꝰ ⁊ vigilia motui simi-

lis existit: licet insit homini vigilia alternatim aut somnus. Creauit tñ eũ altissim⁹ ad vigilandũ poti⁹ q̄ dormiẽdũ. ex bonis quidẽ hũani generis finibus est opatio: nec ad opam studet nisi vigil. Ideo philosophi vigiliã esse dixerũt dispositionẽ viuẽtis in qua naturalis calor ad exteriora expãditur: ⁊ aĩales spiritus ad instrumẽta sensus ⁊ motus effundunt: vt eis ad opationes vtãtur. Nec diu vigilare possum⁹ nec ad opationes post longas vigilias apti sum⁹. Quapropter a superfluis vigilijs summo studio cauẽdum est. Ipe em̃ dum supflue sunt vtutẽ psternũt: digestionẽ faciũt diminutã: naturalẽ calorẽ ⁊ spũs resoluunt: visum debilitãt: cerebrum exsiccãt: rõnem pmiscent: corpus arefaciũt: ⁊ ad diuersas egritudines ipm preparãt. Ideo p oportuna fuit somni interuẽtio. Tẽpatus etem̃ somnus restaurat spũs in vigilijs resolutos. calorẽ vigorat innatũ. Lassitudinẽ ex laboribus ⁊ vigilijs ĩductã remouet: ⁊ oẽs naturales opatões fortiores efficit: sicut narrat Aristotiles in lebello de somno ⁊ vigilia. Opus nutritiue virtutis dormiẽdo potius q̄ vigilãdo pficitur. Ideo ãtiqui copiosius cenabãt q̄ prãderẽt: qr cene ppinquior est nox in qua pp̄ter somnũ perfectior celebratur digestio. A nimio insuper somno caueri oportunũ est qm̃ dũ supfluit corpus grauat: virtutes motiuas ⁊ sensitiuas obtũdit appetitũ deijcit: capitis grauedinẽ inducit: tãdem ad egritudĩes frigidas ⁊ catarrales pparat: nõ q̄ somn⁹ meliorẽ digestionẽ nõ faciat: sed supfluitatũ resolutionẽ phibet. Et vigilia meliorẽ q̄ somn⁹ appetitum inducit nõ q̄ meliorẽ digestionẽ efficiat: sʒ qr supfluitates resoluit ⁊ virtuti expulsiue auxiliũ prestat. Omnes fere supfluitatũ euacuationes somnus retinet nisi q̄ aliqñ sudores puocat. Ideo attẽtione dignũ est vt medici cõsiliũ postulet: si cõtingit sanctitatẽ vestram in somno absqʒ manifesta cã sudare. Nã tũc aut corpus cibũ vltra q̄ oporteat suscipit: quẽ tollerare nequit/aut euacuatiõe indiget: ne in futurã egritudinẽ preparetur. Ad sanitatẽ igit̃ cõseruãdã somn⁹ vigilijs subordinãdus est. Proportionalis etem̃ somni q̄titas est inter tertiã et quartã nostri tẽporis ptem. Cõplexioni tamen tue satis est sex aut septẽ dormire: ⁊ decẽ ⁊ septẽ in qualibet die naturali vigilare. Caueat̃ a subito sõno post cibũ qr stomachũ ⁊ caput grauat. catarros multiplicat: reuolutiões de latere in latus frequẽtat: somni pfunditas interrũpit̃. ⁊ digestio impedit̃. Bonũ est igit̃ illico post cibi assumptionẽ nõ capite aut dorso inclinato: sed fere rectus sedere aut stare: aut absqʒ labore letissime ambulare quousqʒ prima digestio celebretur: et de stomacho ad ventrem cibum descendat: ita q̄ inter cibũ et somnũ duarũ horarũ distãtia interueniat: in quibus horis laudabile

est a mētalibus occupationibus precaueri: q: meditationib⁹ natura-
lis calor a digestione distrahit̃ ⁊ cerebrũ qđ cogitatiue virtutis orga
nũ existit laborat: ⁊ facilime supcalescit: ⁊ aptius ad vapores et cata-
rales materias suscipiendas reddit̃. Jđ igit̃ parũ tēpus sanius est in
placitaꝝ rerum aspectu: ⁊ sollaciosis raciocinijs occupare. Quātum
possibile est caueri debet diurnus somn⁹ q̄ ab oībus auctoribus blas-
femat̃ ⁊ debilitat appetitũ: hũiditates catarales multiplicat: colorē
bonũ corrũpit: corp⁹ totũ fere ad pigriciam impellit. Quod si diurni
somni vetusta affuerit ꝯsuetudo: potest in meridie cōcedi tota estate
apud dierũ magnitudinē ꝑ vnā horā q̄ cũ septimana vigilia cōpense
tur: ne celebret̃ in plumis: nec vbi accidit nimia soporis calefactio: sꝫ
sit locus ad frigiditatē decliuis supradictis virētib⁹ herbis aspsus: et
exutũ dormire in die aut saitē de maspillata diploide: ⁊ decalceatis
cruribus ⁊ pedibus minus malũ est. Nam cum conclusis vestibus de
calceamētis dormire impedit euaporationē: q̄ ꝑpter diei caliditateꝫ
in somnũ fieret: imo fumus ad interiora reflectit: qui qñqꝫ mēbroꝝ ⁊
capitis grauedinē inducũt: digestionē impediũt ⁊ somnũ inquietāt.
Malum insup est post lōgam famē inanito stomacho dormire: q: nō
fit spiritib⁹ in vigilia resolutis tā bona restauratio: ⁊ vitā breuiorem
efficit. Nā calor ⁊ spũs q̄ ꝑpter somnũ extrema derelinquēdo ad inte
riora recludunt̃: ex maiori vnione i eoꝝ actiua v̓tute intēdunt̃ ⁊ vigo
rātur: nō repiendo nutrimētũ in qđ agere dñt in humidũ radicale qđ
est innati caloris pabulũ: v̓titur actio: ipm vltra q̄ oportunũ sit resol
uendo et terrestrificando: quod ad breuiorē vitā auxiliũ prestat. Me
lior somnus quē preeligēdo debemus est nocturnus. Ex tpis quidem
dispositione: ex trāquillo silētio ex obscuritate ⁊ ex aeris frigiditate
multas in se quas narrare omitto bonitates aggregat. ⁊ ille ꝑprie q̄
ꝓfundus est cũ exiguo strepitu nō excitat̃. Interrũpere eñ somnũ no
ciuũ est. A digestiōe quidē naturā cessare facit: ⁊ discōtinuat̃ ei⁹ actio
ĩ nutrimētũ ex melioribus figuris. Accubit⁹ in somno apud dispositio
nem vestri stomachi ⁊ debilem eius digistiuā est primo super vētreꝫ
⁊ stomachum dormire: paruulum ⁊ molle puluinar sub stomacho am
plectando: ⁊ maxime duꝫ scires cibaria difficilioris digestiōis come
disse. Talis eñ accubitus magnũ in dirigēdo auxiliũ prestat. calorē
naturalē vigorat. nec tot flegmata generari ꝑmittit in stomacho. ces
sari tñ debet puluinar q̄tũ possibile est ab epatis regiōe ĩ pte dextra
ne nimiũ epar tali accubitu supcaleat. q̄si aliqñ aliter dormire libet.
proximo somno super latere dextro incipiendũ est. deinde in sinistro
iuxta possibilitatem in dextro latere requiescere. Cauēdũ insuper est a

resupina dormitione: qm̄ id incubū et catarales et humidas preparat egritudines. Superfluitates em̄ q̄ per ppzios canales vt per palatum nares / et hmōi fluere debent: ad posteriores cerebri partes declinare facit. memoriā et motiuoꝝ neruoꝝ radices replet: impedit / et obtūdit. Supinis preterea accubitus rectā aeris inspirationem impedit. Fumosi etiā vapores q̄ ab inferioribus ptibus ad medium capitis velut ad totius corporis caminū tēdūt ad interiorē ptem: q̄ in tali accubitu superexistit reflectunt: q̄ dū in humiditatē conuertunt: nō habent rectā descendendi viā. Sic etiā pti impedimētum prebet. Dormiendum igitur est capite eleuato proportionaliter cum pectore et superioribus dorsi partib⁹ cū pluribus pānis q̄ in vigilia: q2 in somno ipūs et naturalis calor ad interiora retrahunt: et extrema remanent depauperata calore. contingit qn̄qz apud dignitatem vr̄i officij in exercitu castrametationibus comperiri. Ibi inter cetera cauendum est: ne p fenestrā aut spiraculum aliquod intercidens lune radius te dormiētē repiat: et maxie si caput attingeret: et reumatissima generat: frigidos dissoluit humores: et sanguinis screatum possidere facit. Intercidēte em̄ lune radio per fenestrā magis nociuū est q̄ extra domos dormire: vel ambulare lumine lunari vniuersum corpus circundāte: q2 radius per fenestrā cū toto humectatiuo et infrigidatiuo lune influxu ingredit: sz nō cū tāto lumine. Lumē em̄ vt philosophi volūt est per se calefactiuū: licet per accidēs infrigidari possit: dū vtute frigidorum astroꝝ induit. In cāperibus quidē et plus de luie qd est frenū infrigidatiue vtutis. Et propter hoc Aristotiles in pbleumatibus querebat ppter quid noctes plenilunij sunt calidiores.

De purgādis corporibus delicate viuētibus ad minus semel in anno. Caplm. iiij.

SAnitati cōseruationē impedit euacuare quid retinēdū aut retinere qd expelli dz. q2 in climatibus nr̄is fere nunq̄ repit tēperatū corpus qd nullo medicie auxilio indigeat: iō ad minus semel in āno purgāda sunt corpa delicate viuētia: et laboriosis artib⁹ nō vtētia. Vn̄ bonū est sanctitatē vestrā circa mediū veris syrupis et leui potōe purgari quo ego nup dscripberē: sz vereor ppter hūani corpis facilē mutationē: ne illo tp̄e noua alicui⁹ humoris emerget dispositio diuersa aut maiori attētōe digna. Quapropt laudo vt pn̄s medici cōsiliū q̄rat apd quācūqz vr̄e puincie ciuitatū vos repiri ptingat: et principaliter attendat ad debilē vestri stomachi digestionē: et ad flegmatū in eo et ventositatū multiplicationē: et ad catarri dispositionem non derelinquendo naturalem calidā vestram complexio-

ne: et epatis caliditatē: informando semp medicum q corpus vestrū aut propter delicatā eius naturā: aut ppter regionalem cōplexionē debili et exigua medicina soluitur: ꝛ fortem abhorret Interea studendū est bis aut semel in die habere beneficium ventris. Quod si naturaliter nō euenit: succurrēdū est cum arte suppositoribus aut clistieribus leuib⁹ ex cōi decoctione. Sed si ad rugitus ꝛ vētositates vētris intēdere oportet: addat̄ in decoctiōe de aniso / feniculo / florib⁹ camomille / ꝛ similibus: cū media vncia bn̄dicte simplicis: aut plus cū oleo rugaceo ꝛ similibus: aut sumere tres vel quinqꝫ pillulas de aromatibus scdm oportunitatē de mane aut de sero semel aut bis in septimana: q: sunt debilissime solutōis: modo indigēt custodia multaꝝ expertaꝝ v̓tutū: vt ab auctorib⁹ nr̄is laudātur. Valēt eñ ad dolorē ꝛ grauedinē stomachi ex flegmate in ipso exn̄te ꝛ sunt vehemētis iuuamēti i mūdificādo cerebrū ab humorib⁹ grossis ꝛ putridis: catarro etiā resistētes: ꝛ oībus instrumētis sensuū cōferūt ꝛ digestiuā v̓tutē ꝯfortāt quaꝝ descriptionē ppter plixitatē hic nō pono: sꝫ in Mesue requirat̄: dū receptā pillularū elephāginaꝝ describit. He quidē pillule dispositiōi vr̄e aptissime sunt: q: cū suis v̓tutib⁹ caliditati epatis cōferūt: ei⁹ opilatōes aperiēdo ꝛ ꝯfortādo dūqꝫ digestiōis stomachi sentiret̄ debilitas portet̄ sup stomacho serotū masticinū simplex: qd̄ ex solo puluere masticis fit ponēdo i stagnatello vnciā vnā pulueris masticis cū tribus guttis solū olei masticis tenēdo supra lētuꝫ ignē quousqꝫ liq̄scat ꝛ tūc subito antea q̄ indurescat expādit̄ i corio ad formā scuti ꝛ ponat̄ sup stomacho. Istd eñ cerotū ita absqꝫ ligatura stomacho adheret: vt fere inatū videat̄: ꝛ absqꝫ fastidio fit ei⁹ portatura: nec stomachū ad aliquā qualitatē alterat: sed ipsum solū in digerēdo cōfortat. Ex melioribus insuper rebus vestre complexioni cōferentib⁹ est vsus infrascripte confectiōis: que mirabilis existit iuuamēti. Cerebro quidem / stomacho / epati / ꝛ spleni cōfert: et eorum digestiuā cōfortat. Dispositis ad febres / ad catarros / ad iuncturaꝝ ꝛ ventris dolores: ꝛ ad emoroides mirabile auxilium p̄stat: oris odorem bonū efficit. colorem et faciem clarā reddit: tristiciam remouet: ꝛ pprie illā cuius radix ignoratur. Humorib⁹ melācolicis frenū ponit: cor confortat: spiritus peruios et subtiles facit: aiam letificat: bonā memoriā inducit. ꝛ ad bonos p̄parat mores: ꝛ corpora cōtra venenū potētiora reddit: ꝛ multū ea antiqui reges vsi sunt. Cuius hec est descriptio.

℞. Rosaꝝ rubeaꝝ / triū sandaloꝝ ana dragmā vnā ꝛ semis / corticū cytri: seminis cytri: been albi ꝛ rubei: ligni aloes: mēte sicce ana dragmā vnā. scrupulū vnū. masticis: macis: galange: piperis: macropi-

peris: doronicis: nucis muscate: gariofiloꝝ cynamomi: azari: zinzi beris: spice croci: zeduarie: cubebe ana dragmā vnā. coralinoꝝ nō pforatoꝝ: fragmentoꝝ zaphiri: hyacynthi: smaragdi sardini: ossis de corde cerui: limature eboris: limature auri: limatē argēti ana dragmas duas: reubarbari mirabolanorum: cytronorum: chebulorum nigrorum: epictimi: lapidis lazuli secundum artem abluti et prepa rati ana scrupulum vnum ꝛ semis. zuchari albi libras duas et semis. fiat electuarium: prius tamē depurato zucharo: cum suci boraginis buglose: mellisse ana vncias .iii. et si odor musci fuerit vobis gratus aromatizetur cum musci granis tribus. De hac confectone sumi potest ter aut quater in mense in ortu solis ad q̄titatem vnius coclea ris: et cum modico vino puro: et ad minus per tres horas ante ci bi assumptionem ieiunetur. Usus insuper tyriace in hyeme: et me tridates in estate i sanitatis cōseruatiōe multū ab auctorib⁹ laudat⁹ est. Ad flobothomiā aūt nūq̄ debem⁹ esse pmpti: nisi emergēte necessitate: aut impellēte ꝯsuetudine: imo sanguinē q̄ est nature thesaur⁹ sūmope custodire debem⁹ q: licet dū sanguis peccat nulla melior euacuatio q̄ flegbothomia: tñ dū ī eo nō est pctm̄ nullus maior error. Si aūt accideret fluxus sanguinis ex naribus vel emoroidibus: aut ventris fluxus: non est absq3 prudentis medici consilio restringēdus: q: corpus ex tali fluxu si nimius nō fuerit: a multis malis egritudinibus preseruatꝛ. Diuturnā sufferre famē: aut cibo ꝛ potu vltra q̄ oporteat repleri: ad varios ꝛ malos morbos corpus pparāt. Cib⁹ qdē aut potus nullatenus sumendus est nisi prius comedēdi aut bibēdi desideriū supueniat q si sua hora nō supuenit appetitus: signū est q plus fuit q̄ oporteret preassumptus cibus aut est in sanitate defectus ī stomacho attentione dignum: ne incurrere faciat egritudines que male ꝛ varie ad stomachi fastidium subsequūtur. Quoniam autem corporibus nostris ex actione circunstantis aeris cum celesti influxu et actione caloris innati accidit continua humidi sustantifici resolutio Unde membra inaniuntur: et querentia pabulum pro restauratione deperditi: sugūt humiditates a capitibus venaꝝ: ꝛ vene sanguinē ab epate: et epar chilū sugit a stomacho. vñ in ore stomachi cātur sensatio q̄ fames dr. In quolibet igitꝛ sano corpore cū ordinato regimine viuente sua hora accidit vera fames: anteq̄ non debet esse comestio. Nā si absq3 appetitu comedatꝛ abhominabilis redditꝛ cibus in stomacho ꝛ fastidiū generat: rugitus ꝛ vētositas multiplicat. nec epar illū bñ sāguificare valet. nec alia mēbra bonā operā dare pñt ī nutrimentum si apud stomachum male decoctum fuerit: quia nulla poste

rior virtus pōt errorē anterioris corrigere. Propter hoc Hypo. vult ꝙ ex deteriori cibo et potu cū appetitu assumpto laudabiliores generant humores ꝙ̄ si melior cibus sine appetitu capiat: qm̄ illū cum delectatione cōplectitur: ⁊ cū eo naturali quadā anxietate voluptuatur stomachus: vnde citius ⁊ perfectiori modo digerit. Attendendū tamen est ꝙ cū iuxta intensū stomachi desideriū comeditur: fit ante pfectā masticationē furtiua deglutio. Ideo nō debemus cū voracitate comedere. Nam cibus ex masticatione aliquam recipit digestionē: cuius errorem stomachus nō valet corrigere. Vnde etiam operibus posteriorū virtutū vite nocumentū infert. Hanc rationem assignabat Aristotiles in probleumatibus dum querit: propter quid habētes raros dentes sunt breuioris vite? sed de moralibus intellexit. A superflua stomachi repletione cauendū est: nā multi suijpsius cū crapulis ⁊ superfluis comestionib⁹ homicide sunt. Ideo non debemus ad saturitatē comedere: sꝫ semper in fine debet famis requies remanere. Nihil est ꝙ ita nos ad crapulam et stomachi repletionem impellat sicut apud vnā mensam diuersa habere cibaria. ‖ Multū em̄ ad crapulas allicit noui saporis aduētus: ⁊ varia ferculoꝝ preparatio q̄ stāte primi cibi sufficiēti satietate recētiorē renouat appetitū. Vnde lōge plus capit stomachus ꝙ̄ digerere possit: et tanto existit peior stomachi repletio ꝙ̄to mutiplitior fuerit varioꝝ ferculoꝝ assumptio: quia multum nocumentum infertur ex admixtione cibi difficilis digestiōis cū cibo ⁊ facili et digestibili: vt de cibo et potu infra patebit: Abutimur quidē saporibus in hac vltima ⁊ epicurea atqꝫ deteriori nostra etate: q: nō vt plus comederemus diuersa saporꝫ condimēta reperta sunt: sꝫ vt cum intentiore appetitu. Quod si accidat potus aut cibi superflua repletio prolixiori somno dormiendum est. Et melius est a sequenti cibo abstinendum: vt cum sequenti sobrietate precedens crapula cōpensetur. Dumqꝫ dies ieiunij adueniet nunꝙ̄ prandium ante meridiem deferatur quoniā longam sufferre famē stomachum malis et superfluis replet humoribus: quia frigētibus membris nutrimētū intensa fame causata: nec cibo extrinseco veniente: natura studet illam tristem sensationem remouere. Succurrit igitur transmittēdo malos humores ad stomachum: cū quibus stomachus voluptuatur: et cessat fames vsqꝫ ad horam alterius cibi: si non interrūpitur. Propter quod dicere solent ieiunantes non esse difficile ieiuniū nisi ea hora qua comedere solent. Sed hora prandij translacta dicunt famē nō habere: et absqꝫ molestia sufferre ieiuniū: qm̄ natura volens succurrere tristi sensationi: quam famem dicimus: ⁊ nō adueniēte cibo ab

extra transmittit humoꝛes: cũ quibus ad instar sibi stomachus volu ptuat et cessat fames. Securioꝛ tñ est abstinentia cene q̄ pꝛãdij. pꝛo pter amplioꝛẽ esse nocturnam digestionẽ. Nec obstat quod quidã vo lunt dicentes abstinentiam cene peioꝛem esse: quia somnus aduenit vacuitati stomachi: quod velut nocuũ pꝛohibetur. Quoniam magis obest pꝛandij sufferre famẽ q̄ supꝛa talem vacuitatem doꝛmientum q: non est omnino digestus cibus in die Tum quia de sero fieri solet ad cene refrigeriũ põtificalis collatio: imo in quibusdam pinguibus flegmaticis humidis et carnosis coꝛpoꝛibus ad sanitatis conserua tionẽ pꝛecipit leuis cena: aut eiusdẽ abstinentia. et expimento cõpe rimus iuuamentum.

Sequitur de cibo et potu. Caplm. v.

Restat modo de cibo et potu regulas ponere. Mensurãdus quidẽ est cibus ⁊ potus scdm vsum et v̓tutis tolleratiã. Nã nõ viuim⁹ vt comedam⁹: sz comedim⁹ vt viuam⁹: qm apd antiquos auctoꝛes p̄ experiẽtiã deterioꝛ habet̃ comestio q̃ nauseã ⁊ fa stidiũ generat: aut stomacho grauitatẽ infert: ⁊ hypocũdꝛia tendit ⁊ inflat. Et deterioꝛ potus qui tẽperamẽtũ egredit̃ ⁊ in stomacho cibũ natare facit. Eligantur igitur cibi subtiles facilis digestionis: bono rum humoꝝ generatiui. Et caueat̃ a cibis grossis difficilis digestio nis qui malos humoꝛes generãt. Debet esse cibus tẽperatus: aut nõ multũ tẽperamẽtũ excedẽs. Quod si in aliquaꝝ pꝛimaꝝ qualitatum fit maioꝛ excessus: vt in caliditate: humiditate: frigiditate: aut sicci tate cũ suis tẽperet̃ ꝯtrarijs: vt si inducenda frigiditas ex cucumere aut ex cucurbita timeat̃ cum calidis aromatibus aut acruminib⁹ cõ penset̃ de ecõuerso. Obseruãdus est oꝛdo apud mensas in assũptione ciboꝝ. Nã subtile nutriẽs et facilis digestionis non debet sumi post comestionẽ grossi: duri: ⁊ difficilis digestionis: sicut si imediate post carnes vaccinas comederent̃ fruct⁹ lubꝛici: aut oua soꝛbilia: q̃ cito di gerũt: ⁊ nõ hñt viã descendẽdi: natabũt vltra q̄ opoꝛteat sup durũ ci bũ: putrefiẽt et coꝛrũpent̃: ⁊ ad coꝛruptionẽ pparãt cibũ indigestũ cui admiscent̃: nec grossum nutriẽs ⁊ difficile digestibile debet imediate sumi post subtile: et faciliter digestibile sicut post fruct⁹ lubꝛicos aut oua soꝛbilia: ilico multũ caseum comedere: q: ppter casei grauitatẽ ⁊ cõpressionẽ: ⁊ ouoꝝ lubꝛicitatẽ labũt citius q̄ opoꝛteat anq̄ celebret̃ digestio. Et ppter has rõnes etiã in vna mẽsa ferculoꝝ varietas p̄ hibet̃. Verũtñ phisici q̃ oꝛdinẽ ciboꝝ in comestiõe: ⁊ speculatiua rõne intueri volũt. contẽplant̃ in fundo stomachi foꝛtioꝛẽ esse virtutem di gestiuã q̄ circa os stomachi: et virtutẽ appetitiuã foꝛtioꝛẽ esse in oꝛe

stomachi q̄ in fundo ꝓpter qđ cōcludunt cibū difficilioꝛis digestionis
pꝛemittēdū esse ad locū vbi foꝛtioꝛ est digestiua virtꝰ: ⁊ pmittēdo esse
cibos difficilis digestiōis ad cibos facilioꝛis. ⁊ hec ratio est vera: sȝ so
lū cōcludit qñ inter cibos est pua differētia ⁊ pua distātia in difficulta
te ⁊ facilitate digestiōil. Sȝ qñ distātia ē magna: sicuti iter lubꝛicos ⁊
duros cibos lubꝛici pmittēdi sunt. Propter hāc insup cām dꝛ q̄ nihil ē
deteriꝰ q̄ nutriēs sup digestū indigestū imittere. Sūmo studio attē-
dēdū esse auctoꝛes volūt: vt inter cibū et coꝛpus cuiꝰ cōseruāda est sani
tas: sit debita ꝓpoꝛtio ⁊ pticularis habitudo ꝯformis. Nā licet caseus
vinū/lac/acrumīa: et similia ingrediātur ad sanitatis cōseruationē:
et in bonū cōuertātur nutrimētū: tñ multa sunt coꝛpa q̄bus ꝓpter in-
diuidualē complexionē caseus aut lac aut vinū aut alter cibus: vene
nū est. Ab illis igiť talia coꝛpa tanq̄ a veneno se abstineāt. In his q̄dē
expimētū rōnē vincit. ideo dignius est in talibꝰ expimēto potiꝰ q̄ rōni
credere. Silr̄ sunt coꝛpa hñtia cibū ꝓpoꝛtionatū: ⁊ pticulari cōplexiōi
sue cōueniētē: a quo nō debēt ꝓhiberi: qꝛ ex eiꝰ pmutatione nocumētū
inferunt. Obseruāda pterea est patrie ⁊ regionū cōsuetudo: etiā si ta
lis vsus cōtra rationē videreť. Nam vt volūt auctoꝛes cibus q̄ solet co
medi in quo existit aliqđ nocumentū: cōueniētioꝛ est bono nō vsitato.
Ideo in ipsis experimētū rationē obumbꝛat. In coꝛpoꝛe pterea sano il
lud nutrimētū melius est qđ melius sapit: qꝛ ex naturali quadā dispo
sitione melius āplectiť ⁊ digeriť. Qđ si coꝛpꝰ aut egrotet: aut si extra
ꝓpꝛiā naturā distēpatū. nō est appetitui obediēdū. Naturalis em̄ coꝛ
poꝛis dispositio appetit sibi similia: pꝛeternaturalis aūt appetit ꝯtra
ria. Opoꝛtet etiā attēdere q̄ si ex laxitate stomachi accideret citius q̄
deberet ibi descēsus: vt in pꝛincipio cene aut pꝛādij sumanť res stipti
ce q̄ stomachū cōfoꝛtāt: ⁊ ꝓfectioꝛi digestione ad diuturnā cibi dige-
stionē auxiliū pstāt. Res em̄ stiptice si añ cibū sumāť stipticāt vētrē.
et si cibū sequātur ꝓpter compꝛessionē ipm lubꝛicāt: et fluxibilem fa-
ciūt. Possunt tamen res stiptice sumi in fine cibi in modica q̄titate p
sigillo stomachi vt cytonia: ⁊ pira cocta: coꝛiādꝛū aut parūper casei: qꝛ
ex eoꝝ sigillo cōfoꝛtať os stomachi: et naturalis caloꝛ ad digerēdū: et
nō pmittiť tanta vapoꝝ ascēsio versus caput. Fructus vero humidi ⁊
lubꝛicantes: vt vue/ficus recētes: mellones: et hmōi sunt cibo pꝛemit
tendi: nec statim post debet sumi cibus: sed stetur quousqȝ ad fundum
stomachi descendant et quiescant: et tunc bonum est comedere vt la-
bātur. Studendum est vt in estate frigidioꝛi hoꝛa: et in loco ad frigi-
ditatem decliui comedatur. In tēpoꝛe autem frigido bonū est calefa
cere extrema ad ignē post comestionē: qꝛ exterioꝛa mēbꝛa remanent

depauperata calore cibi ꝓpter assumptionē ad interiora retrahit. In hyeme preterea comedēdi sunt cibi actu calidi: in estate aūt frigidi: aut exili caliditate calefacti. Attēdendū est ꝙ in hyeme et tēpore frigido ꝓpter retractionē et vnionē caloris naturalis ad intra ꝑfectior maior fit digestio ꝙ̄ in estate. Nam tūc ꝓpter calorē dispergit naturalis calor ad extrinseca: et resoluit et debilitat: q2 virtus vnita maior est se ipa dispsa. Ideo in hyeme corpa delicate viuētia: nec maximis exercitijs vtētia vesci debent cibis fortioris digestionis: et maioris nutrimēti ꝙ̄ in estate. Potus aūt nunꝙ̄ nisi naturali et vera sit in precedēte: sumendus est que ex suctione membroꝝ humectatione indigentium causatur: vt supra de fame dictum est: aut ex ciborum corpulentorum comestione generatur: vnde humidum roridum in ore stomachi consumitur: ad cuius consumationē sequit naturalis vera sitis: ad quā ꝯsanitatis ꝯseruatione pot⁹ debet sequi. Quandoqꝫ aūt accidētalis et non vera sitis cōtingit: quā medici mēdosam sitim appellant: que licet multas habeat causas vt plurimum tñ post crapulā venire solet et ꝓprie post cenā: dū plus de cibo sumpsit stomachus: et ē ita debilis respectu cibi qđ in hora digestionis laborat et estuat: et ad sitim anxiatur. Hāc quidē mendosam sitim tolerare si multa nō fuerit meli⁹ est: et post illā auctores dormire precipiunt quia illam somnus sedat. Tali eñ sitiēti expergefacto cessat sitis: q2 somnus digestionē confortat: et illos indigestos cibos stomacum estuātes ad digerēdū iuuat: et cessat fumoꝝ eleuatio ad os stomachi: vbi mēdosa sitis causabat. Nec propter potum talis sitis omnino cessat: q2 stante adhuc cibo indigesto in stomacho resurgunt vapores sitim inducentes. Propterea super tollerabili et mendosa siti bibere malum est: quia cibi decoctionē et ei⁹ digestionē impedit et retardat: velut si sup bulliētē ollam frigidā aquam infunderes: vt supra dicebat quod nihil fere deteri⁹ ꝙ̄ indigestū mittere supra digestū. Verūtñ si talis mēdosa sitis in nocte aliqñ aut post cenā eueniēs magna et tediosa fuerit: bibere qđē sanius est: et tunc etiā Galienus secure ꝑcipit sumi debere potū: et tractat de illis q̄ aliter auctoritatē Hipocratis nō intelligētes interptati fuerūt: vbi somnū capere post mēdosam sitim laudare videt. et Auicēna etiā ad sedationē et extinctionē mendose sitis voluit aquam frigidā exhiberi que non transglutiendo: sed ex vase stricti orificij sugi debeat: vt cum pauciori aqua sitis illa interior extinguat. ¶ De ꝯdimentis ac ferculis et saporibꝫ eoꝝ et preparationibus hic nulla ponitur regula: quia tales in se virtutes habent quia qualia sunt aromata aut succi acetosi aut res alie ex quibus componi et preparari contingit. Sed vt

melioꝛ de ipsis hēatur doctrina: que in cibis potibus: saporib⁹ et aromatibus vtimur. vniuscuiusqꝫ pticularem naturam scdm rōnem et antiquos experimentatoꝛes q̄ breuius potero apud oꝛdinē alphabeti describā. Nec pꝛesentis intētionis est singulas haꝝ reruꝫ virtutes narrare: quibus sunt egritudinū curatiue sed illas solū q̄ in vsu ciborum et potuū apud mensam veniūt: vt ad hūanam vitā: sanitatisqꝫ cōseruationē auxiliū pꝛestent: ⁊ quib⁹ v̓tutibus nocumēto venenoꝛū resistere possint.

¶ De amigdolis. Capitulum. vj.

AMigdola quedā amara: quedam dulcis. De amara: qꝛ est medicina egritudinū curatiua: nihil dicit̄. Dulcis amigdola in suis qualitatibus fere tēperata existit: parūper ad humiditatē declinās: minus tn̄ q̄ nux: difficilis est digestionis: ⁊ multo tpe in stomacho durat. iō bene masticāda est cū zucaro tn̄ comesta facilius digerit̄: ⁊ descēdit. generatur ex ea bonū nutrimētū licet paruū est impinguatiua abstersiua ⁊ opilationū epatis aperitiua. Ferculū ex ea factū quod agmidalatū dicitur cōfert passionib⁹ pectoꝛis ⁊ pulmonis: vt tussi almati ⁊ similib⁹ Cōdimētū ex oleo aut lacte amigdolaꝝ eiusdem existit virtuti. Dulcis amigdola ꝓuocat vrinā ⁊ eius ardoꝛem remouet/ soꝛdes renum mūdificat: ⁊ moꝛsui rabiosi canis supposita aut comesta pꝛodest.

¶ De auelana. Caplm̄. vij.

AVelana calida est ⁊ sicca circa pꝛimū gradū: nutribilioꝛis existit nutrimēti q̄ nux: licet terrestrioꝛis: qꝛ solidioꝛ ⁊ minus nuctuosa. ideo tardioꝛis est digestionis. Stiptica parumper est: ⁊ ventositates generat: paucioꝛes tn̄ si ab intrinseco coꝛtice emūdetur. si aūt assignata cū modico pipere sumatur patientibus coꝛizam et reuma capitis celeriter subuenit: puncture scoꝛpionum beneficium pꝛebet: et pꝛopꝛie si cum ruta et ficu esa aut amplastrata fuerit.

¶ De amido. Caplm̄. viij.

AMidum frigidum est ⁊ siccum in pꝛimo gradu. eius ferculū coquendū est: vt sit vna pars amidi cum triplo sui de aqua ⁊ condiri cū amigdolis ⁊ zucharo: lenit epiglotū ⁊ pectus ⁊ fluxus catarrales a pectoꝛe pꝛohibet: ⁊ tussim sedat: nec multū bonū sanguinem pꝛoducit: sed si cum simula mixtum decoquatur: bene nutrit et sanguinem temperatum generat: nimia eius comestionis frequentatio pꝛopter suam viscositatem epatis opitulationem inducit ⁊ si calidos renes reperit ipos ad lapidis dispositionē ⁊ gn̄ationem dispōit. Sꝫ si cū lētib⁹ amidū cōedat̄: vētrē de colerico fluxu restrīgit.

¶ De aneto. Capitulum.ix.

ANitū calidū est in fine scd̄i. siccum in fine primi: humoꝝ frigidoꝝ maturatiuū est. ventrē de humorali putredine mundificat ꝛ lenit eiusqꝫ dolores sedat. vētositates resoluit q̄eꝫ ium somnū inducit. singultum ex repletione factum remouet. Licet nimia eius assiduatio debilitet visum. Stomacho incōueniēs est: q: nauseā facit: et semen eius vomitū ꝓuocat.

¶ De atriplice. Capl'm.x.

ATriplex est herba qua vtimur in ferculis aut ꝑ se aut cū alijs admixta olerib⁹. cōformitatē spinatioꝝ hn̄s: frigidus ē i p̄io ꝛ hūidus in scd̄o: licet apd̄ quosdā dicat̄ tpatus: vētrē mollificat: ꝛ cito digerit̄. Bonū eñ gn̄at nutrimētū licet puū. Jtericis ꝛ hn̄tibus epar calidū ꝛ opilatum bn̄ficiū p̄stat. Eius semen cū aqua calida colericis datū vomitū prouocat.

¶ De acetosa. Capl'm.xj.

ACetosa herba est quattuor hn̄s spēs: duab⁹ maiorib⁹ nō vtimur vl' raro i fercl'is. s. lapacio acuto puo: ꝛ rumice magna. Alijs aūt duabꝫ vtimur: ꝛ i salaticis ꝛ sucis cū zuchario cōditꝭ: quaꝝ vna orit̄ i locis nō fertilib⁹ sed arenosis folia hn̄s ad sil'tudinē vnguis pollicis: q̄ dū crescit ꝛ videt̄ a sole acq̄rit aliquas venulas rubeas in stipite ꝛ folijs: ꝛ vulgariter d̄r herba salsata. Alia spēs orit̄ in locis fructiferis: ꝛ hꝫ sil'itudinē trifolij pui: ꝛ d̄r acetosella seu allelugia: ꝛ quidā dicūt ꝙ ex succo isti⁹ fit robderibes q̄ ē i v̄tute syrupi acetositatis cytri: q̄ tm̄ laudat̄ i pestilēti tpe. iste due spēs acetose frigide sunt ꝛ sicce i scd̄o gradu. hūorē generant laudabilē. remouēt stomachi fastidiū. accuūt appetitū. sitim extingūt. ꝛ v̄tutes cordis ꝯfortatiuas inferūt. Syrupus fact⁹ cū suco eaꝝ ꝛ zucharo i v̄tute existit syrupi d̄ cytro: ꝛ magnā vtilitatē facit calidū hn̄tib⁹ epar. ābe iste vētris colerico fluxui ꝛ rasure intestinoꝝ ꝯferūt. Cōferūt etiā dolori dētis ex materia calida si ex decoctiōe eaꝝ os collauat̄. Abluti o insup ex illaꝝ decoctōe pruritui ꝛ scabiei iuuametū. vlus haꝝ duaꝝ spēꝝ i ferculis ad sil'itudiēꝫ oleꝝ seu i insalaticijs in estate ꝛ tpe pestilētie optim⁹ quidē est. Et sil'r etiā ros aut syrupus ei⁹.

¶ De accumine. Capl'm.xij.

ACrumia multaꝝ sūt spēꝝ q̄ siml' i vno cap. bonū est ōndere lꝫ p̄i⁹ parūper trāsgrediar ꝓpter diuersos effect⁹ reꝝ ex disformi approximatiōe ad nr̄m corp⁹ Sūt ei q̄dā q̄ si comedāt̄ sanguinē bonū ꝑ nutrimēto generāt: ꝛ bonos in nr̄o corpe effect⁹ inducunt: sicut allia/ cepe/ ꝛ similia: que si ad modū emplastri ab extra superponātur cutem vlcerāt: ꝛ si super vulnus emplastrent̄ venenosum inducent effectum. Sunt aūt quedā que comesta et bibita fiūt ve

nena et morte inducētia: vt argentum viuū/cerusa/plumbum: ⁊ simi
lia: q̄ si epictimant̄ et emplastrent̄ ab extra nullū nocumentū faciunt
nisi fortasse per frequētem ⁊ diuturnā appositionē: vt testant̄ mulie
res q̄ illorum epictimatib⁹ pulchriores videri volunt: quibus tandez
senescētibus dētes cadūt: aut altera rōne nigrescunt. Quedā aūt in
trinsecus sumpta ⁊ extrinsec⁹ posita: bonū inducūt effectū. Et causa
quare cepe ⁊ alliū ab extra vlcerāt. ab intra nutriūt assignat̄: q2 res q̄
in nr̄m corpus virtualr̄ opant̄: nunꝙ̄ suū inducerent effectū: nisi a ca
lore naturali nr̄i corporis prius de potētia reducerētur ad actū. Vn̄ ce
pe ⁊ sal carnē viuā vlcerāt ⁊ corrūpunt: et carnē mortuā a putrefactio
ne ꝯseruāt. q2 nō est ibi naturalis calor reducēs illoꝝ vlceratiuā potē
tiā ad actū sicuti iuuentute ⁊ a remisso quidē calore v̄tus vlceratiua
allij et cepe ad actū reducit̄: ido ab extra posita vlcerāt. Sed si sumāt̄
ab intra: vbi calor naturalis est acutior cōsumit ⁊ resoluit eoꝝ virtu-
tē vlceratiuā: ⁊ corpulentū quod remanet in sanguinē et nutrimētū
conuertit: et adiuuat̄ calor intrinsecus ne vlcerēt anteꝙ̄ talis virtus
resoluat̄: q2 plurimū acrumina cū alijs mixta cibarijs comedunt̄: et
cū humoribus in stomacho cōmiscent̄: nec in loco ligata ꝯtinuo ma-
nent sicut de extra appositis dicebat̄. Sz argētum viuum/cerusa: et
hmōi ꝯtrarie sunt dispōnis: quia ex densis et ꝯpactis partibus ꝯpo-
nuntur: vnde indigent intenso calore vt eorum virtus reducatur ad
actum: et ideo ab extra approximata non vlcerant propter remissum
esse calorem cutis. neqz habent partes acutas et penetratiuas in po-
ros cutis sicut cepe et alliū. sed si ab intra sumant̄ ad intensum calo-
rem deueniunt sufficientē eoꝝ potentiā in actū reducere. Vn̄ aut ma
los effectus: aut morem inducūt scd̄m determinatā vniuscuiusqz po
tentiā. Sic ergo dū dicit̄: ꝙ alliū cepe et similia sunt vlceratiua intel
ligit̄ si ab extra in cute epictiment̄: licet de quibusdā intelligat̄ dū ad
intra sumunt̄. Nō est igit̄ mirādū si res q̄dā: vt allia/cepe: et hmōi ad
intra sunt cib⁹. ⁊ ab extra venenū: ⁊ q̄dā vt argētū viuū/cerusa/litar
gyriū: et similia: ab intra sumpte sunt venenū. ⁊ ab extra sanitatē in
ducunt vlceribz supposite. Redeundo tādem ad ꝓpositū: vn̄ digres-
sioꝝ hēt: primo de allio dicat̄. Alliū calidū est ⁊ siccū in principio quar
ti grad⁹: vlceratiuū ⁊ adustiuū est. Nimi⁹ vsus eius caput grauat do
lorē inducit. ⁊ visum debilitat. corpbus calidis magis nocet. sz coctū
et elixatū nō tn̄ ca lefacit. rectificat nocumētū aquaꝝ: vētositates ex
pellit: ⁊ est tiriaca frigidas ꝯplexiones hn̄tibus vermes interficit. fle
gmaticos humores resoluit. ventrē lubricum tenet vocē clarificat. et
guttur ab omni imūdicia abstergit. doloribz pectoris ⁊ tussi antique

ↄfert. coitum si in modica comedat quantitate excitat. si i multa ipm ab scindit. q2 eius materiā sua caliditate et siccitate resoluit. morsui venenosoꝝ et canis rabidi bonū iuuamē prestat. Cepe calidū est in quarto: humidū in tertio. et rubeū calidius est albo. et crudū calidius est de cocto. nutrimētū generat grossum et paruū: sꝫ ex decocto generatur plus et minus malū. et est aperitiuū/abstersiuū: inflāmatiuū etiā sitis inductiuū. plurimus eius vsus capitis dolorē et grauedinē generat. qn̄qꝫ terribilia inducit somnia. et intellectui nocumētū pbet. malos in stomacho humores pducit. et saliuā multiplicat. Si in modica comedat quantitate stomachum debilē ↄfortat. et appetitū inducit: libidinē incitat. et ei9 materiā sua hūiditate auget. et suppositū apit emoroides. Cōtra venena et corruptiōes aquaꝝ allio similis existit. Porrū calidū est i tertio. siccū in scdo. Ei9 vsus capitis dolorē inducit. et facit videre somnia mala. dentes et gingiuas corrumpit in eis dolorem facit. et visui nocet. Sucus eius sanguinem de naribus stringit. si cum aceto thure et oleo roseo immittatur. Crudum eructuositatē acetosam remouet. epatis opilationem aperit. Bonū eist ipm post lactucas/portulacas: et olera frigida comedere cannā pulmonis ab stergit. ↄfert pectori et emoroidibus et ppie decoctū. Ideo nocet hn̄tibus renes vlceratos aut vesicā. ipm et semē ei9 incitat coitum. et ↄtra venena alioꝝ virtutē allioꝝ hn̄t. Scalogne spēs acuminū sunt. et in ꝟtute cepaꝝ exn̄t. Radix est rafanus domesticus. plures quidē habet spēs rafanus. vna quidē est domestica: quā absolute radicē dicimus. Scda est hn̄s folia crispa sicut radix: sed est acutioris caliditatis: que vulgariter ramoracia dicitur. Tertia spēs hēt folia magna et lenia ad similitudinē enule et i quantitate et forma. et est acutior oībus. Et napi et rape fere sunt istaꝝ speꝝ vt infra diceẗ. Oēs autores nolūt ꝙ qlibet rafani spēs sit calide cōplexionis scdm ꝙ magis vel min9 de acuitate pticipat. sꝫ sunt in humiditate et siccitate discordes: q2 quidā ex autoribus dicūt ꝙ sunt humide. et qdā ꝙ sunt sicce. Verūtn̄ videm9 ꝙ plus de hūidiate pticipāt. Radix et oīs rafanus minoris nutrimēti quam rape pter maius acumen dure digestionis: et stomacho nocet vētositatē cōmouet. et eructare facit. Si aūt cibū comedat nō pmittit cibū fundo stomachi adherere: imo ipꝫ pter vētositatē subleuatū retinet et natare facit. digestionē plongat et ad vomitū preparat: et ppie decoctio corticis eius. Si post cibū comedat: leuit vētū: et cibū meli9 digeri et penetrare facit: et vētositatē sursum ascēdētē minuit. Si coct9 comedat: ↄfert tussi antique et pfocationi q ex fungis mortiferis fieret. Omnis preterea rafani spēs flegma incidit. et renes et vesicam

a grossis humoribus lauat. lapidē in ipsis rumpit. ꝛ vrinā ꝓuocat. Et folia ei⁹ digestionē et appetitū adiuuāt. Cōfert morsui vipere: ꝛ morsui cornute. ꝛ interficit venenosos vermes. Et si ponatur frustū sup scorpionē moritur ꝛ maxime si sit raphanus siluestris aut ei⁹ decoctio: ꝛ si quē momorderit scorpio nō nocebit si prius rafanū comederit.

De Aniso. Capitulum. xiij.

Anisum calidum in primo. siccū in tertio. semen ei⁹ ꝑ se aut ꝯfectū cū zucharo ē resolutiuū vētositatū. ꝛ meli⁹ est vt post cibū sumatur. Oris odorē bonū facit. ꝛ vapores reprimit apit pectus ꝛ epatis aut splenis ex hūorib⁹ opilatiōes inductas remouet. ꝓuocat vrinā: irritat coitū: stipticū est ꝛ dolori capiti ꝓdest. ꝛ adiuuat ad expellēdū nocumēta neruoꝝ.

De agresta. Cap. xiiij.

Agresta frigida in tertio. sicca in scḋo. stiptica est stomachuꝫ ꝯfortat appetitū inducit: si ex caliditate fuerit defect⁹. epatis calorē extinguit. et sitim remouet. vomitū ꝛ vētris fluxū restringit: minus tñ si decocta comedatur. Suc⁹ eius ad spissitudinē mellis in sole redactus ad ꝑdictas intētiones in ꝯdimētis. ꝛ saporibꝫ bonus est. Fit ex ea syrupus ꝯtra venena calida ꝛ febrē pestilētialē virtutē hñs. sitim remouēs ꝛ supradictas ꝯditiōes obseruās.

De aceto. Capitulum. xv.

Acetū ex diuersis ꝑtib⁹ est ꝯpositum ex calidis acutis: sꝫ frigide dñantur illis: et intense est siccitatis. Quidā ex auctoribus dicūt ꝙ licet multū frigidas ꝑtes habeat. tñ ꝑpter calidas cū illis admixtas frigidū est in primo. et siccū i tertio. Et quidā dicūt ꝙ frigidū sit in scḋo. Acetū cū rebus frigidis infrigidat: et si in modica q̄ntitate cū rebus calidis misceatur calefacit ꝑpter eius ꝟtuteꝫ penetratiuā faciētē res alias penetrare: et iimicū neruis ꝑpter eius frigiditatē et mordicationē: et ꝑpter sui penetrationē: qua mediāte alij nociui hūores ad neruos trāseunt. Ideo paraliticis/spasmosis: ꝛ podagricis nocet. Nimis ei⁹ vsus debilitat visum. libidinē refrenat eius materiā fortiter diminuēdo. aerē putridū si aspgatur rectificat: et nocumētū putridaꝝ aquaꝝ remouet. Licet eñ agresta ē acetosa granata succus arāciorꝫ ꝛ citroꝝ sint maioris frigiditatis inductiua q̄ acetū: nō sunt tñ fortia ad infrigidādū: q: parēt ꝑtibꝫ acutis ꝛ penetratiuis. inde Galienus quarto de simplici medicina inquit: ꝙ volētes stomachū ꝛ ypocūdria exardētia infrigidare: melius est succū agreste ꝛ silia dare q̄ acetū: q: nō est eoꝝ frigiditas violēta et vlceratiua: nec cū mordaci caliditate admixta Ex quo seq̄tur ꝙ volētes mēbra remotiora nō sic stomacho vicina infridare ꝯueniēti⁹ ē acetū: q: i seipo ꝟtu

tē hēt q̄ sibi viā facit vt ad remota loca dirigat. Et pp̄ter has cās ace-
tum macrefacit extenuat et dissoluit corpa ⁊ pp̄rie si vius ei⁹ si tpluri-
mus: acetū pdest colericis ⁊ nocz melācolicis: q2 melācolicos ⁊ adustos
hūores gnat. Jdō leprosis ⁊ scabiosis nocumētū infert. adiuuat dige-
stionē. appetitū prouocat ⁊ flegmati aduersat: ipm incidendo ⁊ corro-
dendo malisqz repugnat humoribus ad stomachū fl ētibz. pfert adu-
stiōi ignis ⁊ eius dolori velociter subueīt. supinfusum morsui veneno-
soꝝ pdest et bibitū et odoratū. Confert illi qui sumpsit in potu opiū
iusquianū ⁊ similia. In laudibus inquit Auicēna. Aceto preterea vti
in cibis et potib⁹ est a pestilentiali nocumento securatio. Aceti deco-
ctio minuit eius frigiditatē ⁊ pp̄rie cū modico admixto melle. Verū-
tñ si in vno petito aceti bulliat vna libra passulaꝝ: fere saporē nō pdit
⁊ maxima suoꝝ nocumētoꝝ q̄tītas remouet. ¶ De aqua. Ca. xvj.

Aquaꝝ melior est illa. que cū clara sit neqz colorē: neqz odorem. neqz saporē habet. quia hee sunt passiones mixte: et inter ceteras leuioris sunt ponderis: que etiā pp̄ter suā subtilitatem et raritatem cito ad ignem celesit et cito ad aerem infrigidatur: in qua coquuntur res citius et dissoluuntur: et cito a stomacho et hypocundriis descendit. Eius quidem leuitas cognoscitur aut per pondus equalis mensure: aut per infusionem duorum pannorum lini nitidorum seu filtri et coti nitidi: illa cuius filtrum citius exsiccatur. ⁊ post perfectā exsiccationem nitidius et minoris est ponderis melior existit: inter cetera elemēta hanc habet pp̄rietatem sola aqua q̄ genere potuū et ciboꝝ ingreditur. Ex multis insuper rebus aqua maliciā ⁊ bonitatē acquirit vt ex sua origine ex loci statione ex decursu. ex decoctione. ⁊ rerum admixtiōe. ex sua origine aque fontiū sunt meliores: et fons cuius aqua erit ex terra pura est melior q̄ ille cuius aqua erit ex harena lapillosa: q2 est humilior purificatior ⁊ subtilior licet petrosa aqua sit minus terrestri putrefactioni parata. Aqua etiam melior est: que ex meliori minera oritur et pertrāsit. nā aqua que ex minera aurea aut argētea melior erit ea que minera plūbi aut nitri. aut salis: aut aluminis: ⁊ similium. Secūdum ergo q̄ meliorum virtutū est minera. sic erit orēs aqua melior. Nec est p̄ntis intentionis virtutes aquaꝝ mineralium dicere quia illud ad curatiuam medicine partem pertinet: aque preterea stantes peiores sunt currentibus. et citius in terrestri putrefactione alterabiles et tanto peiores q̄to sunt super fortulentiori luto palustrali iacentes. Aqua puteorū q̄ pmanēs est et voraginib⁹ terre vicinior peior est q̄ aqua fontiū: et melior q̄ aqua paludū. tñ extractionē aque a puteis et agitationem

aqua putei melioratur. Inde ē φ pauci pisces in puteo aquam melio rant ipsam continue agitādo: et quia etiam ex vermiculis ⁊ partibꝫ putrescentibis nutriūtur. Magna autem piscium q̄titas ipsam corrumpnt: et ideo nō ita bonas habēt putei et cisterne aquas. ex quibꝫ non est frequēs aquarū extractio. Ex aquis currētibus meliores sunt que detecte et euētate decurrūt. et ex aque ductibꝫ rectis peiores sunt plumbei: q: ad dissinteriam et ventris fluxum corpus preparāt. et ex currētibꝫ aquis detectis meliores sunt q̄ in magna q̄titate et veloci cursu currunt: vt magna flumina: ⁊ meliores sunt que super bonū lutum non fetidū nec palustrale decurrunt q̄ que sup lapides. licet quidam autores contrarium dicāt. non tamen bene. quia bonum lutuꝫ currentis fluīs aquā purificat/humiliat/⁊ subtiliorē efficit: quod lapides non faciunt. et ꝑpter hoc q̄to distātiores ꝓcedūt fluīa a suis fōtibꝫ tāto sunt meliores si cū tpe eoꝝ aqua bibatur: quia tales aq̄ sunt magis mote. et ex luti mixtura rupte et humiliate. nec ilico dum ex flumine accipiunt̄ bibende sunt repositis in magno vase quiescentibus descendunt partes lutuose per aquā: in cuius descensu ducunt simul grossiores aque partes ad residentiam in fundo vasis: et illa q̄ super hypostasin remanet. et purissime aque propinquior et similior et conformitatē habet aque ad ignem decocte. que residentiam grossaꝝ partiū facit per sequestrationem hypostasis Ideo apud quosdam autores antiquos precipitur non esse aquam putei cum aqua fluuiis admiscēdū. q: aqua putei licet sit lucida ⁊ clara. est tñ grossa et cruda nullā faciēs residētiā. ⁊ aqua fluīs hꝫ ꝑtes lutosas. q̄ ī ipa subtiliatia residerēt: sꝫ cū illa admixta impedit̄ descēsus ⁊ nō fit residētia. Et iō licet aqua fluīs sit melior q̄ aqua putei. tamen vtraqꝫ est melior ꝑ se sola q̄ ābe simul mixte. ⁊ ꝑpter has causas aqua ex decoctione bonitatem acquirit: quia licet in decoquendo quedam subtiles aque partes resoluantur: tamen ex ebulitione rarefit aqua. et dissolutur quodam ea ex frigore congelatum fuit vnde dum quiescit partes grossiores possunt rarificatam ex igne aquam findere et inferius descendere quod ante decoctionem facere non poterant: ignis quidem nō subtiluit aquam. quia de natura calidi est subtiles partes resoluere sed grossas aq̄ ꝑtes a subtilib⁹ sequestrat. vñ descendere pñt in aqua sup residētia natāte q̄ subtilior leuior ⁊ purior existit. nec obstat φ sit grossior aqua cocta q̄ cruda ex eo φ sit obscurior et turbulentior: q: multū differt diafonitas et opacitas a grossicie et subtilitate: cristallus em̄ diafonior et lucidior est q̄ aqua talis. et tamen grossioris existit substātie. Aque preterea cisternarū que ex pluuijs colligentur licet non

sint in bonitate aquarum fontiū ꝛ aliquale impedimētū pectori et vo ci prestēt: tñ si i bona q̄titate ꝛ in multis colligant̄ cisternis electiorũ existũt vtutũ. qm̄ sunt leues subtiles minus hũide ꝛ minus inflatiue q̄ reliq. ꝛ aliquā hñt stipticitatē ꝛ mēbroꝝ ꝯfortatiōem: nec stomacho aut epati nocēt: sʒ potius ꝯfortāt. attēdēdū tñ est q2 ꝓpter eaꝝ subtili/tatē. fuerũt eñ in subleuatōe vapoꝝ in nubibʒ generate aduenit pu/trefactio. iō qñ in estate modice sunt et ad fundũ adueniũt cisternarũ putrescũt: ꝛ tunc ab eaꝝ potatione cauendũ est: q2 et febres ꝑparat. et humores nr̄i corpis putrefacit. Sʒ tali putrefactiōi acetũ ꝛ acria op/ponũtur: cũ aqua sit simplex elemētũ. aut simplicitati ꝓpinqua non exhibet̄ ei⁹ potus vt nutriat: q2 aqua non digerit̄ digestio eñ passio mixti. nec pōt aqua i mēbro viuētis loco deꝑdite ꝛ resolute ptis repo/ni: nũq̄ aqua cũ elemētũ sit posset in sanguinē ꝯuerti: quē oportet ex quattuor elemētis esse cōpositũ. sʒ poti⁹ aque aliaꝝ existit vtutũ: quia nutrimētũ liquefacit ꝛ subtiliat. eiusqʒ substātiā rectificat: et ipʒ ad mēbra penetrare facit et sua hũiditate ꝛ frigiditate restringit. Calo ris aũt naturalis aut accidētalis acumen sitim remouet ꝛ cannā cor dis resoluit. et sic per accidēs dicimus aquā ꝯfortare naturā in actiōe sua. aqua pura nocet paraliticis/spasmosis/podagricis/ꝛ oibus fri/gidas cōplexiōes hñtibʒ nocet ꝛ opilationibus epatis et nimia eius assumptio post magnũ ꝛ calefaciētē laborē inducit hydropisim. Deco ctio aut mixtio vini cũ ea aut mellis dispumati oēs fere malicias aq̄ remouet a potatōe tādē aq̄ turbide pure cauēdũ est: q2 epar opilat. et lapidē in renibus generat.

De aromatibus. Capl'm. xvij.

Aromata quibus in ferculis ꝛ saporibʒ cōmuniter vtimur sunt piper/crocum/cynamomũ/gariofili/nux muscata/zinciber/ꝛ cuminũ: de quibʒ bonũ ē in vno capitulo dicere. Piper cum sit trium generuʒ. scilicet longum piper. album ꝛ nigrum. fere eiusdem sunt virtutis: tamen calidum et siccum est in fine tertij. sed quidā di cũt in principio quarti: ꝯfortat stomachũ. adiuuat appetitũ. digestio nē ꝑparat si in debita ꝓportōe vtat̄ neruis infrigidatis tussi antique ꝛ dolri ventris ꝯfert: ꝛ vrinā ꝓuocat vlus tñ eius in hyeme potius q̄ in estate laudat̄. et ꝓprie frigidam complexionē habētibus. Crocum calidum in secundo: siccum in primo. multi voluerũt q̄ crocum nunq̄ humorē alterat immo cum temperantia eum conseruat: et a putrefa ctione rectificat. moderatus croci vlus atqʒ difficultat anhelitus au xilium prebet. epatis opilationes aperit et licet stomachum sua cali ditate et stipticitate ꝯfortet. nauseam tamen facit. appetitũ deijcit. quia acetositati que appetitum inducit opponitur: dolorem capitis

q̄nq3 efficit et cum vino bibitum somnum et ebrietatem inducit. sed crocum sua ꝓprietate cor vehementer ↄfortat ꝛ specialem vim leti/ficandi infert: illuminat spiritus et ad exteriora mēbra dilatat: intā tum ꝙ aliquādo multitudo sue commestionis cum leticia ad exterio/ra spiritus dispergit fontem naturalis caloris derelinquendo. ꝑpter quod quidam dixerūt. ꝙ sumere mediam vnciam de croceo mortem ridendo et letificādo inducit. Cinamomū est calidum ꝛ siccum in ter tio. oēm putrefactionē ꝛ humoꝝ corrupttionē rectificat. stomachum ↄfortat. epatis opilationē aperit. et eoꝝ digestiuam vigorat. catarro ↄfert. ꝛ ventris ventositatem expellit. visum acuit. tussi et pectori au xilium prebet. et sua tiriacali virtute morsui venenosoꝝ bibitum aut superēplastratū ↄfert. Gariofilus calidus ꝛ siccus in tertio. corporis odorem bonum efficit. visum acuit. stomachum ꝛ epar ↄfortat. appe titum inducit: ꝛ vomitū sedare facit. Nux muscata calida est et sicca ī secundo. epar et stomachum atq3 splenem ↄfortat. vrinā ꝓuocat. ꝛ vo mitum ꝓhibet: at3 oris odorē bonum efficit. zinciber calidū est in ter tio et siccū in secundo. ꝛ in ipso est humiditas supflua. cuius signū est ꝙ cito tarlat̄ et putrescit hn̄tibus frigidū stomachum ꝛ epar ↄfert. eo rum humiditatem et ꝓpe ex fructibus inductam exsiccando digestū adiuuat. atq3 ventrem lenem facit: et morsibus venenosoꝝ auxiliu3 prebet. Cuminū calidum est in tertio. siccū in secundo. ventositatem dissoluit dolorem et vētris tortionem placat vrinam ꝓuocat: ꝛ distil lationi eius auxiliuum prebet: nimius tn̄ vsus eius citrinat faciem ī moypocrite ad fumū cumini in prunas proiecti manus et faciē reti nēt: vt palescant et videantur populo ieiunātes. Anatis caro q̄re in cap. infra de carne. Anguilla in lr̄a primi capl'i de pisce. Arancia in lr̄a. c. cap. de citro. Alliū ꝛ romaraccia dictū est supra capitl'o de acru mine: caro alande: anseris a natis et auium in capl'o de carne.

De basilico capitulum. xviij.

Basilicū calidū est et siccum in primo: l3 sit ī eo aliqua humi/ditas nō bona. mlt̄aꝝ est specieꝝ. s3 laudabili⁹ est gariofila tū minutoꝝ folioꝝ: et semē ei⁹ v̄tutē h3 cordialē cerebrū et nariū opilatiōes aperit: siue comestū siue odoratū aīam sua aroma/citate letificat: emoroidib3 et cordis tremori ↄfert. Supflu⁹ ei⁹ vsus nō est laudabilis q: sanguinē turbidū et melencolicū generat: et qui busdā eius odor capitis grauedinē inducit. iniuste tn̄ vituperat̄ basi licum. ꝙ ex eius folijs generet̄ scorpio. s3 vt Galienus vult reperiūt̄ scorpiōes iuxta basiliconē: nō ꝙ ex eo generent̄: s3 ꝙ libēter ad ipsius odorem concurrunt. De boragine. Capl'm. xix.

BOrago calida est et humida in primo. et est vna ex spēbꝰ buglosse: letificat cor eiꝰ substātiā ⁊ sanguinē mūdificādo: cum vino exhibita cordis tremorez curat ⁊ oībus passiōibꝫ ꝯfert cum melle ⁊ aqua decocta vlceribus oris/ tussi/ et asperitati pectoris auxilium prebet. laudabiliorē generat sanguinē: dispositionibꝫ melencolicis ꝓdest. vsus eius ⁊ florum suoꝝ in insalititio et ferculis laudabilis est.

¶ Buglossa al's lingua bouis Caplm. xx.

BVglossa đr lingua bouis: et est in virtute boraginis: verūtñ Auicēna credit apud nos certe nō reperiri: sed vtimur herba buglosse simili.

¶ De beta. Capitulum. xxi.

BEta calida est et sicca in primo: verūtñ ptes frigidas et humidas habet est opilationū aperitiua vētrē aliqualiter soluit. ⁊ lubricū tenet. si cū aqua prime decoctionis comedať: ꝫ illa abiecta postmodū recocta vētrē restringit. nutrimētū eius puuꝫ: et nō laudabile ꝑpter quādā eiꝰ salledinē stomachū mordicādo idō cū dulcibꝫ arōatibꝫ ⁊ lacte agmigdolaꝝ cōedēdū ē.

¶ De butiro. c. xxij.

BVtirū calidū est et humidū in primo. multi et impinguatiui existit nutrimēti: eius tñ supfluus vsus stomachū debilitat. ⁊ ad flegmaticas ꝑparat egritudies. Sꝫ si ī cibis cū amigdolis ⁊ zucharo admisceretť maturat catarrum ⁊ tussi frigide ⁊ sicce cōfert: sed cū linitur per se sup pectus et stomacho sputui et vomitui sanguineo et sanioso auxiliū prebet. ꝯfert morsui venenoꝝ: ⁊ sumere ipm est tiriaca venenis oībus ī potu sumptis.

¶ De citro. Caplm. xxiij.

CItrū quattuor diuersas habet ptes. cortex citri calidū est in primo. licet dicať vt sit calidū ⁊ siccū in scdo. cortex ⁊ semen eius cordialia sunt et aiam letificātia. et siliter acetositas eius corꝯfortat: ⁊ ꝓprie dū ad calidū distemperatū foret. cortex citri oris odorē efficit bonū. ⁊ ab humoꝝ putrefactiōe ꝑseruat ita ꝙ si cortex siccus ponať inter pānos: illos a tineis preseruat incolumes pulpa eiꝰ cruda est et inflatiua ⁊ mala stomacho et difficilis digestionis dolores vētris ꝑparat: ꝫ ꝯfecta facilioris est distiōis: ⁊ ꝯfert gutturi ⁊ pulmōi acetositas eiꝰ cū hoc ꝙ cor ꝯfortat: vētris fluxū ⁊ vomitū colericū restringit: appetitū ꝑparat: caumata ⁊ febriles calores extiguit fit ex ea sirupus magnaꝝ laudū ī cura ad ꝑseruatiōez pestilētialis febris acetositas tñ nocet neruis. ⁊ est mala pectori. verūtñ acetositas citri super empectigies pānos ⁊ lētigines faciei fricata ad eaꝝ remotionē adiumētū ꝑstat qđ oñdit si pānꝰ attramēto madefacto cū citri acetositate fricetť ad pristinū redit colorē: semē et cortex eiꝰ seu bibať seu liniať optimā ꝯtra omne venenū ꝓprietatē hēt. poma q̄ arancia

appellant̃ ⁊ limones i acetositatib⁹ suis cũ acetositate citri siлitudi/
nẽ hñt. cortices aũt ipoꝝ ⁊ semina etiã nõ sunt tãte v̓tuti sicut in citro

¶ De Citonio. Capitulum. xxiiij.

CItoniũ frigidũ i primo. siccũ in scdo. qḋ qñ nõ est pfecte ma/
turũ stomacũ grauat ⁊ ẽ difficilis digestiõis: ⁊ q̃ mura sunt
aut acetosa sunt nociua. licet ad fluxũ v̓tris acetosa sunt
meliora: ⁊ melior modus ei⁹ cõmestiõis ẽ dũ cõcauat̃ extra
hẽdo semen ei⁹. ⁊ implẽdo melle aut zuchro et supponit̃ i prunis pri⁹
ipm in luto aut stuppa infusa ĩ aqua circuire. multũ quidẽ ꝯfert sto/
macho ne humorẽ aliũde recipiat. appetitũ inducit. ⁊ ipm vt sirupus
ei⁹ ebrietatẽ remouet si post crapulã sumat̃: ꝯfert etiã asmati ⁊ pecto
ri ⁊ aspitatẽ gutturis ⁊ cãne pulmõis lenit ꝓpꝛie mutillago sui semi
nis ⁊ sputũ sanguinis ꝓhibet. Citoniũ quidẽ perse scriptũ est qñ eñ
sumit̃ ieiuno stomacho añ cibũ: stomachũ ꝯfortat ⁊ mẽtẽ stringit: qñ
vero sumit̃ post cibũ bonũ sigillũ in stomacho facit: ⁊ ꝓpter stipticita
tẽ eius cibũ cõprimendo: soluit ventrẽ: ⁊ si in multa q̃titate comedat̃
cibũ indigestũ descẽdere facit. Et hec est fere cõmunis regula ciborũ
stipticorum. qui ante cibum sumpti ventrem stringunt. post cibũ ve
ro fluxibilem reddunt.

¶ De castanea. Caplm. xxv.

CAstanea calida est i primo. sicca i scdo est magni ⁊ boni nu/
trimẽti si bene masticet̃ ⁊ si bñ digerit̃ impinguat ⁊ appeti
tũ ꝯfortat. sꝫ melioris nutrimẽti est si castanea comedat̃ cũ
melle aut cũ zucharo apd hñtes flegmaticas ꝯplexiões. Castanee tñ
dure sunt digestiõis: ⁊ v̓trẽ inflãt. aliqualẽ v̓tositatẽ generãdo. sed
aliqñ cerebri grauedinẽ inducũt ꝓpter difficultatẽ digestionis: et fu
mũ eaꝝ in stomacho ꝯclusum assatio ab eis nocumẽtũ ⁊ stipticitatem
remouet. q: eaꝝ corpus rehumectat̃ ⁊ lenificat̃. vt ꝯtẽperẽt pectoris ⁊
corporis siccitatẽ. ⁊ vrinã ꝓuocãt si ĩ aqua tepida reinfundat̃. Quidã
ex autorib⁹ blasfemãt castaneam ꝙ in nutrimẽto silis existit glãdi:
vnde dicũt ꝙ castanee nõ sunt hoĩbus. sed porcis nutrimẽtum.

¶ De crisomula al's muniace. Caplm. xxvi.

CRisomula sunt muniace vel parua persica. ⁊ sunt frigida ⁊
humida in scdo. grossum ⁊ viscosum generant flegma: ⁊ v̓ẽ
trẽ cõmouẽt ⁊ inflãt: ⁊ eoꝝ nutrimẽtũ velocis ẽ putrefactio
nis inde ad febres putredas preparãt. Infusio tamẽ eoꝝ sitim remo
uet. et febribus acutis confert. Conueniunt stomacho ipsum confor/
tando magis q̃ persica: licet quidam dicant ꝙ nocent stomacho calo
rem naturalem extinguendo. et verum est de stomacho frigido: sed
modus corrigendi eorum nocumentum est: vt sumatur ante cibum.

et post ipsa sumat anisum ⁊ mastix cū vino puro veteri ⁊ odorifero aut vua passa: ⁊ hn̄tes stomachum frigidum sumāt mel. Si aūt post cibū accipiāt: stomachum supnatāt: ⁊ in putredinē conuertunt.

¶ De cappari. Capitulum.xxvij.

Capparis calidus est ⁊ siccus in scdo. pui est nutrimēti. ꝯfert stricture pectoris. aperit opilationes spenis ⁊ epatis. ⁊ proprie splenē cōfortat et clarificat euacuādo ab ea materias grossas: ⁊ melācolicis vrinā ꝓuocat. lūbricos interficit ⁊ coitū exitat ⁊ cōtra venenū tyriacalē virtutē hēt. ⁊ vsus eiꝰ cū aceto est multū laudabilis in pestilēti tpe. ⁊ acetū corrigit nocumētū eius.

¶ De cucurbita. Capitulum.xxviij.

Cucurbita frigida est ⁊ humida in scdo. nutrimentū generat flegmaticū ⁊ paucū velociterq; descēdit. stomachū humectat sitim extinguit. calidis cōplexionibus cōpetit. frigidis vero cōtraria est. verūtn̄ ex natura cucurbite est tales generare humores quales res secū admixte cū calidis quidē rebus calidos humores generat. et cū frigidis frigidos: vt cū vino citonioꝝ aut granatoꝝ: ⁊ cū agresta est bona calidā cōplexionē hn̄tibus. sitim extinguēdo ⁊ naturalem calorē refrigerādo. ⁊ cū aromatibꝰ et melle frigidis cōplexiōibus cōfert. ferculū eius confert tussi et dolori pectoris. et stomachum et intestina infrigidat. quādoq; dolores corpis generat. Si autem post elixationē fricat remouet humiditas eius supflua. ⁊ sic cū succo agreste aut aromatibus cōdiri pōt scdm cōplexionis indigētiā: et ex ista preparatione minus putrescibilis reddit: q: cucurbita per se facilem humorē generat ad putredinē ⁊ frigidū extinguit ardorē vrine: ⁊ tpam ꝓuocat ⁊ maxime semen eius.

¶ De cucumere. Capitulum.xxix.

Cucumer frigidū est ⁊ humidū in scdo. hūores duros ⁊ grossos generat. et difficilis est digestionis: et tarde de stomacho descēdit ⁊ ad humoꝝ putrefactionē dispositū est. vnde putredes febres excitat: cibū quē stomacho repit incrudat. vt neq̄at a stomacho dissolui. sitim remouet. acumē colatis febris extinguit eiꝰ aquositas pulpa ⁊ semen eius vrinā ꝓuocat. ⁊ eius ardorē extinguūt odor eius reuiuiscere facit hn̄tes sincopim calidā ⁊ radix sua facit vomitū. folia aūt eius cōferūt morsui canis rabidi.

¶ De citruli. Capitulum.xxx.

Citruli multū cucumeribus similes existūt: sed frigidiores ⁊ grossiores humores generāt: et magis nocēt stomacho et lōgioris digestionis sunt: citruli per venas discurrūt crudi

et ad diuturnas febres corpora disponunt: et cum nimiã morã in sto-macho faciunt neruositati stomachi magis nocẽt: ⁊ nimius vsus ei⁹ venenosoꝝ hũoꝝ corruptiõem ꝑparant. medula eoꝝ perfectionẽ gñat humorẽ virtutes ad sitim extinguendam ad acumen febriũ. et ad vri ne prouocationem similes sunt cucumeribus.

De cerasis. Capitulum. xxxj.

CErasa frigida sunt in primo: et humida in secundo. ⁊ sunt trium specierũ. s. dulcia: acetosa magna: ⁊ acetosa parua. Dulcia et acetosa magna malos generãt humores: stoma chum et intestina grauãtes aptissimos: et putrafactionẽ ⁊ vermium gñationẽ. vnde ad febres putredas corpus ꝑparãt. acetosa magna sunt peioris qualitatis. ⁊ maiorẽ in stomacho grauedinẽ inducũt. a-cetosa ꝑua meliores gñant hũores: nec tñ hñt de hũido putrescibili. aliquali tñ stipticitate ꝑticipãt. colerã reprimũt. sitim extigũt. ⁊ appe titum inducũt. et meliora sunt q̃ sicca vsui reseruant̃. ex suco eoꝝ ad so lẽ exsiccato ⁊ ꝯseruato ĩ vitreato vase fit bonus sapor. si cũ aceto aut suco arãcioꝝ aut agresta distẽpet̃: et tñ inter cetera sapoꝝ blãdimẽta maxime incitat appetitũ. ¶ De ciceri. Capl'm. xxxij.

CIcer est albũ / rubeũ / ⁊ nigrũ. albũ est calidũ in primo. ⁊ siccũ in principio primi. licet quidã dicũt ꝙ sit hũidũ. rubeũ est ca lidius ⁊ siccius albo. ⁊ nigrũ rubeo. oẽs iste spẽs sunt melio ris nutrimenti ꝙ̃ fabe. hñt tñ dispõnẽ inflatiuã. ⁊ nigrũ est melioꝝ virtutũ ꝙ̃ rubeũ. ⁊ rubeum albo. clarificãt vocẽ pectori ꝓsunt et vt plurimũ bene nutriũt. et fiũt sorbitiões ex farina cicerũ in dispo-sitionibꝫ pectoris: dñt tñ decoqui cũ aqua sue remolitõis ⁊ comedi cũ prima decoctiõe. q̃m in brodio existit melior v̓tus ciceꝝ. cicera em̃ re mouẽt epatis et splenis opilationes. colorẽ bonũ et viuidũ in carne reducũt. lapidẽ renũ et vesice frãgũt. vrinã ꝓuocãt. nocẽt vlceribꝫ via rum vrine. gñant sperma. ⁊ coitum excitãt. et vermes cucurbitiões de corpe soluũt. cicer viride in stomacho et intestinis suꝑfluitates gñat. oris odorẽ malũ efficit. ⁊ cicercula ẽ in v̓tutibꝫ alboꝝ ciceꝝ. nigra cice ra ad opilatiões ad rũpendũ lapidẽ et expellẽdũ vermes sunt melio-ra. alba vero in augendo materiã coitus et ꝓuocando vrinã meliora sunt. lotio cũ brodio ciceꝝ a scabie ⁊ pruritu cutim mũdificat.

¶ De caulibus. Capitulum. xxxiij.

CAulis multaꝝ est spẽꝝ. sꝫ domesticus quo in cibis vtimur ca lidus est et siccus in primo. gñat sanguinẽ grossum melãcoli cũ: et q̃nqꝫ somnia mala videre facit: et nutrimẽtũ ei⁹ est ꝑuũ ⁊ nocet aliqualiter stomacho: sꝫ dũ coquit̃ cũ carnibꝫ pinguibꝫ ⁊ galli

ne ē melioris nutrimēti ⁊ meliores sunt caules hiemales q̄ estiui: ex
purgat hūores flegmaticos ex pectore. guttur lenit ⁊ vocē clarificat.
semē ei⁹ cū aqua lupinoꝝ vermes interficit. caulis si comedit̄ cū p̄io
brodio facit vētrē lubricū ⁊ vrinā ꝓuocat substātia ei⁹ corpulēta ⁊ ab
iecto p̄io brodio aut p̄ scdaꝫ decoctionē vētrē ꝯstringit ⁊ maxime si se
cū antiquus caseus recoquat̄ sicut de blete supradictū est decoctio ei⁹
et semē ei⁹ retardāt ebrietatē ⁊ ipaꝫ remouēt. cui⁹ rōnē assignat Aris.
ī pbleu. ꝑpter eius v̄tutē diureticā vrinā ꝓuocādo ⁊ facit vinū ad vias
vrine ꝓuocare et lubricare. vn̄ deficit tāta caliginosa ad cerebrū eua
poratio q̄ ebrietatē causabat: succus eius cū vino ꝯfert morsui canis ra
bidi. verūtn̄ hec herba quā nos dicim⁹ caulē ꝓprie est brassica. nā cau-
lis est nomē generis ad om̄e bastile germē vniuscuiuscūqꝫ herbe per
qd̄ crescit in altū: ⁊ qꝛ brassica h̄et plurimū hos caules p̄ quos crescit ⁊
germiat in altū q̄ sunt meliores ptes brassice ꝯtraxit sibi denoiationē
cauliū vt patet p̄ Pliniū ⁊ alios doctos simplicistas ī linga latina idō
vulgares noīant ceteras herbas in singulari numero: brassicā vero
caules in plurali.

De caseo. Capitulum. xxxiiij.

Caseus qn̄qꝫ fit ex lacte: qn̄qꝫ fit ex sero: ⁊ est illa que dicit̄ re
cocta. diuersificatur caseus scdm̄ q̄ recēs est aut ātiquus ⁊
scdm̄ q̄ salit⁹ aut nō salit⁹ est. recēs frigidus est ⁊ hūidus in
tertio: licꝫ quidā dicūt ī primo: ⁊ salit⁹ siccus caliditatē ⁊ sic
citatē h̄et in tertio: et salitus nō siccus mediocres h̄et v̄tutes inter re
cētē ⁊ antiquū. Melior caseus est ille q̄ cū ad suauitatē ⁊ aliqualē dul
cedinē declinās nō nimis salito sit iter durū ⁊ mollē ⁊ viscoluꝫ ⁊ fragi
bilē medi⁹ existit: qꝛ caseus illoꝝ extremoꝝ mal⁹ ē. ⁊ bonitas casei va
riat̄ scdm̄ varietatē aīaliū ex q̄bꝫ lac extrahit̄ vt ī. c. de lacte dꝛ. variat̄
etiā scdm̄ regiōes. ⁊ scdm̄ diuersitates herbaꝝ q̄bꝫ lactātia aīalia ve
scūt̄ caseus recēs boni et multi nutrimēti ē ⁊ impiguatiu⁹ ⁊ bon⁹ cibꝫ
hn̄tibꝫ sputū sanguis ex pectore ⁊ stomacho iuuamētū facit licet q̄dā
de illo dubitēt. qꝛ frigidis cōplexiōibꝫ nō ꝯfert. caseus vetus difficilis
est digestiōis grauatiu⁹ et malus stomacho ⁊ ipo multū vtētes vētris
dolorē incurrūt ⁊ est pauci nutrimēti ⁊ ī colericos hūores facile ꝯuer-
tibilis ⁊ macrefacit vsus ei⁹ corpora recocta peior ē q̄ caseus recēs et
q̄ caseus medius salitus ⁊ est melioris nutrimēti q̄ caseus antiquus
caseus generat lapidē ī renibꝫ ⁊ vesica. ⁊ ꝓprie q̄ est hūid⁹. ⁊ maxime
cū cōedit̄ cū rebꝫ diureticis faciētibꝫ ipꝫ ad vias illas penetrare: ⁊ sic
etiā petrificat vincturas podagroꝝ q̄ vero esset ad generationē hare
nulaꝝ ⁊ lapidū disposit⁹ cauere debet a caseo. q̄ sicut videm⁹ terram
viscosam aut cretā q̄ argilla dꝛ in lapidē ⁊ laterā ꝯuerti apd̄ decoctio

fornacis sic ex humoribꝫ viscosis ꝛ grossis dū est calor adurēs in vijs vrine generant̄ harenule. q̄ inuicē iūcte lapidē ꝯstituūt. et ad talium viscosoꝝ humoꝝ generationē aptissim⁹ est caseus ꝛ ꝓprie cū macharonibꝫ laganijs et ferculis de pasta comestus: caseus vet⁹ assatus aut pistus et lotus aliqn̄ cū aqua rosata vētris fluxū mirabiliter restringit: et licet hoꝝ nocumētoꝝ sit caseus: verūtn̄ cū post comestionē pua ex eo sumit̄ quātitas os stomachi corroborat ꝛ cōfortat: eiusqꝫ bonū sigillū existit: ascēsum fumoꝝ ad caput reprimit. satietatē ꝛ fastidium ex dulcibꝫ et vētosis cibis ꝓueniētē remouet. nec vos ꝯturbat pr̄. S. ꝙ caseus ita vobis familiaris existat cibꝫ: q2 ꝓpter lōgā ꝯsuetudinē ꝛ auiditatē appetit⁹ ad illū in vobis maxima pars suoꝝ nocumētoꝝ affert. nā sicut in regulis gn̄alibꝫ dictū est cibꝫ ꝯsuet⁹ ꝛ q̄ cū appetitu sumit̄: etiā si malus sit meliorē gn̄at sanguinē ꝙ laudabilior cibꝫ nō cū tāto appetitu comestus: imo tāte v̄tutis existit a pueritia comadēdi ꝯsuetudo ꝙ venenū et medicina venenosa i bonū nutrimētū ꝯuertit̄. vn̄ apud indos dū malos reges habeāt puelle q̄ pulchriores videbant̄ fieri ex napello herba venenosissima a puissima incipiēdo quātitate quousqꝫ ille puelle comederēt loco cibi. ꝛ om̄es reges cū eis coeuntes interibant.

De carne. Capitulum. xxxv.

Caro inter oēs cibos optimi est nutrimēti. corp⁹ corroborat cōfortat ꝛ impinguat. et ei⁹ cibꝫ est ꝓpinque ꝯuersiōis in sanguinē ꝛ inde q̄ multas comedūt carnes et ꝓprie cū potu vini incurrūt repletionē qua ꝓpter indigēt sepi⁹ flebothomia aut medicia solutiua scd̄m oportunitatē: bonitas ꝛ malicia carnis multis variat̄ modis: quos ꝑ sanitatis ꝯseruatōe attēdere oportet. et primus mod⁹ sumit̄ ex dr̄ia sexus. Scd̄us modus sumit̄ ex dr̄ia castrationis. Tertius ex dr̄a iuuētutis. Quartus ex dr̄ia regionū vbi morā trahunt. et herbaꝝ et pascuoꝝ quibꝫ aīalia vescunt̄. Quintus ex dr̄ia grassitiei ꝛ macredinis: aut sanitatis et egritudinis. Sextus ex dr̄ia tēpoꝝ āni i quibꝫ caro comedit̄. Septim⁹ ex dr̄ia artificij: et modi ꝑparādi et coquēdi. Octauus ex diuersitate et dr̄ia spēꝝ aīaliū scd̄m eoꝝ ꝓpriā naturā. Nonus ex differētia et diuersitate mēbroꝝ. De prima differētia cum oīs masculus calidior sit et siccior quacūqꝫ femella sue speciei variabit̄ bonitas carnis scd̄m sexum apud variationē nature spēꝝ aīalium. nā licet vt plurimū caro masculoꝝ laudabilior sit carne femellaꝝ: tn̄ in quibusdā spēbꝫ caro femelle laudabilior existit: sicut caro capre respectu hirci. ꝛ caro gallie respectu galli. De scd̄a dr̄ia videm⁹ castrata aīalia meliora eē ꝙ masculi et femelle spēi: q2 masculi castrati meliores sunt ꝙ femelle ꝓpter naturā masculinā: et meliores sunt

q̄ masculi: q2 ex castratiōe naturalis calo2 remittit: et silit̄er siccitas et ad quoddā spēi tpamētū castrata aīalia reducunt̄. nā dū cōpat̄ ad masculos nō ledunt̄ a coitu qm̄ vt de ptibus aīaliū inquit Aris. aīalia multū coeuntia cito senescūt: et exsiccant̄ eoꝝ carnes ꝛ indurātur. et naturā senectutꝭ acq̄rūt. ꝛ p compatiōnē ad femellas nō ledunt̄ a ptu aut ouisatōe videm⁹ em̄ vaccas cap2as pecudes ꝛ hm̄ōi nō pturiētes melio2es habere carnes q̄ pturiētes: et gallinas nō ouisantes melio res esse. ꝛ ideo d2 q galline in hyeme melio2es sunt q̄ p cetera āni tpa: q2 in autūno vt plurimū ouisare dimittūt: ꝛ ppter has causas etiā fe melle aīaliū castrate: vt in castratis scrophis et gallinis q̄ caponisse dicunt̄ apparet. Verūtn̄ castrata aīalia p debilitatū esse calo2ē p2iū multiplicāt hūiditates ꝛ pinguedinē nō multū bene digestas: q̄ q̄nqꝫ mali existunt nutrimēti. De tertia differētia. manifeste videm⁹ etatē aīaliū multū ꝯferre ad bonitatē carniū. P2ima em̄ etas aīaliū est hūi da. et q̄to magis ad senectutē tēdit ē siccio2: licet posset aliqn̄ hūidita ditate accidētali humectari. Aīalia quidē quoꝝ naturalis ꝯplexio est sicca in illa etate melio2a sunt i qua eoꝝ ꝯplexio et naturalis siccitas cū hūiditate etatiue ꝯplexiōis ꝯtēperat̄: qd nō ita ꝯtingit de aīalibꝫ naturaliter hūidā ꝯplexionē hn̄tibꝫ: et ideo dicimus q̄ agni ꝛ po2ci in tēpo2e lactatōis sunt mali et humidi et grossi nutrimēti stomachum grauātis. q2 eoꝝ naturalis hūida ꝯplexio cū hūiditate etatiue et pue rilis ꝯplexiōis adiūgit̄: sꝫ vlterio2i pcedēte etate ad maio2ē siccitatē hūida naturalis eoꝝ ꝯplexio in etatiuo discursu ꝯtēperat̄: ꝛ ideo apd medicos et pp2ie apud arabes vbi nō est multū in vsu arietum castra tio magna laude extollitur caro annualis agni ante pollutionē: oīs aūt caro aīaliū antiquoꝝ est pessima et difficilime digestiōis: ꝛ malo rū humoꝝ ꝛ similiter aīalium ab vtero exeuntiū. aut partui ppinquo rū. Et aues ante o2iginē bonaꝝ pennaꝝ putrescibiles humo2es gene rant stomacho ꝛ toti co2po2i abhoīabiles. De quarta differētia. Vide mus em̄ scdm̄ diuersas regiōes diuersa aīalia melio2a esse vt i locis mōtuosis et petrosis melio2es castrati pducant̄. subtilioꝝ leuio2um et sapo2osioꝝ carniū. Ex maritimis et paludosibꝫ regionibꝫ ꝯtrariū ex melio2ibꝫ enim herbis et pascuis melio2es humo2es lac et carnes pducūtur: et tanto melio2es carnes aīalia pducunt: q̄to eoꝝ nature pp2tionatio2es cibos habent. vnde po2cos melio2es carnes habere dicim⁹ dū glādes comedūt q̄ dum herbas. et capones et gallinas me lio2es esse ex frumēto aut milio nutritos q̄ ex herbis aut surfure. De quinta differentia. absolute melio2a sunt animalia media inter ma credinē et multā pinguedinē. quia multa pinguedo appetitum obtū

dit stomachum debilitat ꝛ digestionem impedit: et ad malos hũores corpus preparat. vnde cautela ex pinguibꝫ aĩalibꝫ macriores carnes comedere: et ex macris animalibus carnes pinguiores eligere. De sexta differentia. calida animalia meliora sunt in hyeme propter suam humiditatem et frigida in estate. vnde caro porcina apud illos quibus nõ contradicit appetitus melior est in estate ꝙ in hyeme ꝑpter suã humiditatẽ et pipiones meliores sunt in autũno ꝙ in vere et pue aues in vere. dũ nidificãt nõ sunt bone. in autũno aũt ꝗ ex vuis et ficubus nutriũtur sunt meliores: et turdi meliores sunt in hyeme dũ nõ tm̃ exercẽt̃ ĩ volatu tp̃e niuis cũ pastũ vermiculoꝝ circa radices arboꝝ ꝗrẽtes sunt. De septima differẽtia. magnã quidẽ diuersitatẽ ꝛ differẽtiam acquirũt carnes ex modo ꝑparãdi. pinguissimas carnes melius est assari ꝙ elissari: ꝛ meliores sup ardẽtes prunas piectas vt supflua eoꝝ humiditas super carbones fluat ꝛ resoluat̃ et siccior reddat̃. Carnes macerrimas meliꝰ est elissare ꝙ assare vt eaꝝ siccitas cũ humiditate aquea ꝯtempet̃ medie aũt carnes assari ꝛ elissari possunt scd̃m naturã aĩalis et comedẽtis appetitũ ꝛ quorũdã aĩalium carnes meliores sunt assate vt porcoꝝ et alioꝝ humidoꝝ: ꝛ quorũdã meliores sunt elissate vt carnes bouine et alioꝝ siccoꝝ. carnes frixe ꝛ carnes in visculo cũ al muri coquinate inter assatas ꝛ elissatas in virtutibꝫ medie existũt. licet frixe assatis sint ꝑpinquiores: et in visculo coquinate elissatis. Et cauẽdũ est ne carnes assate fortiter coopiant̃ imo disco operte dimittãtur: nã cũ carnes assate nimiũ cooperiunt̃. vt ꝓhibeat̃ eaꝝ euaporatio ad venositatẽ ꝯuertũtur. vt autores volũt ꝛ expimento cõpertũ est. carnes assate maioris et melioris sunt nutrimẽti. et robustis corpibꝫ ꝯueniẽtiores ꝛ difficilioris digestionis ꝛ siccius nutrimẽtũ generãt ꝙ elissate: q: carnes elissate sunt humidiores humiditate aquea et accidẽtali: licet carnes assate humiditate ꝑpria ꝙ elissate. Caro quidẽ assata in ꝑpria humiditate decoqtur: elissate vero in aliena ꝗ suã extrahit hũiditatẽ. Vñ caro elissata siccior reddit̃ humiditate ꝑpria ꝙ assata. nec carnes assande ilico ad magnas prunas approximari debent: q: intẽpestatiuã faciunt crustam. impedit̃ caloris penetratio ad ptes intrinsecas. et decoctio centraliũ ptiũ. Ideo dixit Aristo. artificiosius esse assare ꝙ elissare. carnes insup vltra earum ꝑprias naturas tales acquirũt virtutes quales sunt res cũ quibꝫ condiunt̃: oĩm haꝝ regulaꝝ ꝛ aliaꝝ quas hic gratia breuitatis omittimꝰ testimoniũ reddit expientia. De octaua autem diuersitate. Clarũ est quasdam species aĩalium meliores carnes habere quibusdam. absolute melior caro inter volatilia dicitur starna: aut fasianus et galli

na: inter siluestria capreolus et porcus siluestris iuuenis añ pollutio nem. et similiter in membris existit differētia: vt meliores sunt car nes testiculorꝝ et mamillarꝝ ꝙ epatis ⁊ aliorꝝ mēbrorꝝ. vt aūt isti⁹ octa ue diuersitatis habeāt noticia ponent̄ virtutes fere de qualibet spe cierꝝ aīalium comestibiliū et eorꝝ mēbrorꝝ ⁊ primo tāꝙ a nobiliori inci piēdo de starna. Caro starne ex subtilioribꝫ et leuioribꝫ auiū carnibꝫ existit ad tēperamentū declinat ⁊ corpus impinguat cor ꝯfortat eius debilitatem curat. epati stomacho et hidropisi confert. et in coitu au gmentum facit. et in his qui subtili volunt custodiri regimine conue nientior est et meliores sunt ei⁹ pulli. Caro perdicis: quia perdix est species starne. licet quidam aliter dicant: augmentū bonum in cere bro et intellectu prebet: coitum exitat: et eius materiā augmentat. ca ro fasiani licet Auerrois velit ipsam esse meliorem ex carnibus auiū tamē inter bonitates starne et galline media existit caro gallinacea. Gallorꝝ melior est ille q̄ nondū cātat. nec dū coiuit: et gallinarꝝ melio res sunt que nondū ouisant. melior est illa que in ventre edi assatur. ⁊ quidam ex antiquis autoribus laudant capones esse meliores omni carne volatilium et caro pullorꝝ in cerebro et intellectu augmētū fa cit. et pullus masculus melior est ꝙ femella. caro gallinacea ꝯfortat pectus. sanguinē ex naribꝫ fluentē retinet. vocē clarificat. et corpus impinguat. ius galli antiqui et solutioni et doloribꝫ vētris potatum ꝯfert. Caro coturnicis ex ea timet̄ spasmus: quia comedūt aliqñ hel leborum herbā venenosam et spasmosaꝫ quidā ex antiquis dicūt nu trimētū earꝝ esse optimū ⁊ spermatis generatiuū. De coturnice ⁊ qua lea inter autores est magna dissentio. nā periti apȯ hystorias lingue latine p coturnices intelligūt qualeas: et sic intellexit trāslator Aui cenne in cap. de coturnice scribens ꝓprietatē qualearꝝ: ꝙ timet̄ ex eo spasmus: q: helleborū comedūt. Plurimi autores p coturnicē intelli gunt auem quandā maiorē perdice cū pēnis pictis. et est in bonitate carniū perdicis. Caro colūborꝝ. Pipiones sunt calidi ⁊ humidi super flue et illi qui volare incipiūt sunt leuioris et melioris nutrimēti. pul litñ columborꝝ flegmaticis multū conueniūt. et in colericis ꝯditi de bēt cum agresto aut simili frigiditatē alterante. colūbi antiqui dure sunt digestionis et illaudabilis nutrimenti. Caro turturis quidā di cunt ꝙ turtur est perdix et errant eius nutrimentū est stipticū et mira biliter in vētris fluxibus ꝯfert. Auicēna laudat carnes turturis esse meliores carnibus oīm volatiliū. et dr̄ in arabico duraꝫ vel alduraꝫ et hoc est q: in regiōe Auicēne sunt meliores ꝙ in italia vt dicūt qui ibidem habitāt. vel quia turtur sua proprietate confortat cerebrum.

et intellectiuam virtutem. et in coitu augmentum facit. Caro passe
ris calida est. mali nutrimenti et facilis digestionis et luxuriam com
mouet. Caro alaude per se stiptica est: ventrem stringit: sed brodium
ꝑpter vitrositatem quam habet extrahendo illam in coquendo ven
trem soluit. Caro anatis calidior est omni carne volatilium dome-
sticorum. frigidis complexionibus confert: et calidis nocet. si frigi-
dis condimentis non alteretur impinguat. resoluit ventositatem. et
clarificat vocem: cum autem eius caro digeritur est maximi nutri-
mēti. ⁊ ꝓprie stomachus seu griscibile eiꝰ. Caro anseris frigidior car
ne anatis et ab ea parumper differt. ⁊ meliores partes eius sunt ale/
pectus/ aut venter. Caro gruis/ pauonis/ strutionis/ et magnarum
auiū grossi est nutrimēti et difficilis digestiōis: nec ꝑ nutrimēto mul
tum condecens. Caro volatilium aquatiquarum in lacunis flumini
bus et pratis aquosis commorātium grossa est et superfluitates gene
rans. et vsus eius nō est laudabilis. Aues minute boni sunt nutrimē
ti. et proprie dum non nidificant: et dum sunt pingues. ⁊ istius condi
tionis est turdus. sed timetur comestio stomachi eius seu grisibilis.
qꝛ quidā dicunt ꝙ nappellum comedit: que est herba venenosissima
Caro qualie calida est et humida: sed tempore veris dum ad nos qua
lie reuertuntur melancolica est et sicca et mali nutrimēti. in autūno
aūt dū pinguis est: bonū prestat nutrimētū. facilis fit digestionis coi
tū ⁊ eius materiā augmētat. de ꝓprietate qualee magis credendū est
qđ dꝛ supra de coturnice. Caro caprioli ē ex carnibꝫ siluestribꝫ lauda-
bilior boni nutrimēti: ⁊ paucaꝝ sup̄fluitatū. licet sanguis ex eo gñatꝰ
ad aliqualē melācoliā tēdit. Caro leporis frigide ē ꝯplexiōis et sicce:
licet dicat̄ ꝙ in q̄busdā locis sit calide: boni est nutrimēti: sꝫ gñatiua
ē hūoꝝ melancolicoꝝ magis ꝙ̄ caprioli: coagulū eiꝰ est ꝯstrictiuū: ⁊ vē
tris ē tiriaca ad oē venenū cerebrū leporis facit infātibꝫ cito oriri dē
tes. Caro edi est ex melioribus carnibus domesticis nullā habens in
se malicie admixtionē si nō sit multū ꝑtui ꝓpinqua: qꝛ tunc in se visco
sitatem et superfluam humiditatem habet. dum magnus est edus ⁊
pinguis cōtemperat̄ sua naturalis cōplexio sicca ab hūida etatiua: ⁊
ꝑpter hoc leuem subtilem et contemperatum sanguinē generat nec
conueniēs est multum laborātibus: qꝛ cito resoluitur ꝑpter eius sub-
tilitatem et teneritatem substantie nutrimenti quod ex ea generat̄.
Arietum castratorum caro melior est carne agnoꝝ. multum etiam et
bonum sanguinem generat. calida est et humida quasi ad tempera-
mentū declinās si in iuuenili etate sit. Decrepiti aūt vt supra dicebat̄
sūt pessimi. Caro bouina frigida est ⁊ sicca difficilis est digestiōis ⁊

grossum turbidū et melancolicum generat nutrimētum ad quarta//nas febres preparat: scabiosis et leprosis nocet. Ditulina aūt ꝓpter temperātiam etatis vt supra dicebatᷣ homini ꝛ fere tēperati nutrimē ti existit. Caro porcina sicut alie carnes variatᷣ in bonitate ꝛ malicia scđm varietates etatū. multū humida et viscosa est. nutrimētū eiꝰ est bonū ꝛ est multū ꝯueniēs magis robustis corporibus ꝙ delicatis: qꝛ est tarde resolutionis: sꝫ ꝓpter eius viscositatē nocet paraliticis/po//dagricis ꝛ dolorē yliorꝫ et lapidem renum aut vesice habentibꝫ. Sꝫ caro porcina siluestris est laudabilior si iuuenis sit vt supra dicebatᷣ et caro cerui fere similis existit carni bouine. Caro ericij quidam est terrenus et quidam est montanus. eius caro resolutiua et exiccati//ua est. vsus eius licet nō generet multū bonos humores: tamen mul//tarum existit virtutum. stomachum confortat. vētrē soluit. confert le pre et scabiei. Caro salita ꝯfert hydropicis et lapidi renū. et eius aai//duatio cōfert mingentibꝫ in lecto ita vt difficile sit vrinare. licet qui dam dicant ꝙ vrinam ꝓuocat: et confert vermiū morsui. Restat de ꝑ//ticularibꝫ mēbris aīaliū dicere et primo de cerebro: meliora sunt eīm cerebra volatiliū. Caro tū cerebri frigida ē ꝛ hūida flegmaticas gene rans hūores fastidiū in stomacho inducit. Si post cibū comeditᷣ vomi tū prepat. Ideo cerebrū comedēdū est in principio cibi conditū cū aro matibus aut aceto et menta et similibus. bonū dat nutrimētū si dige ritur. calidas cōplexiones habentibus confert. coitus materiā auget et ventrem lenit. cerebella oīa salubria sunt ad venena habita et ad morsus venenosorꝫ dū comeduntᷣ ꝛ quidā hanc laudem maxime attri buūt cerebello laudis et cuniculi. Capita aīalium grossi sunt nutri//mēti: et ad febres colericas ꝑparāt multū tū nutriūt. et seminis mate riā augēt: oculi si tenerrimi et pinguis sint aīalis et circa eos pingue do existat frigida sunt et humidi et boni existit nutrimēti: lingua hu morem generat humidum et fere tēperatum inter mollē et durum: ꝛ si cum carne glandosa sibi adiuncta vnde saliua causatᷣ comeditur bonum est ꝓpter viscositatē et hūiditatē cū dulcibꝫ aromatibꝫ cōdiri. Cor frigidū est et siccū. ideo melancoli existit nutrimēti. et tarde di//geritᷣ: et multū nutrit. nec istud ꝯtradicit illi qđ supius dicebatur cor esse fontē caloris in iuuentute. ꝛ vite fundamētū. nā aliter situantur et graduantᷣ in completione mēbra viuētia respectu tēperati mēbri nostri corporis: et aliter eadē mēbra mortua ī cōparatōe ad nutrimē tum aut cibum temperatum. cor enim viuens est calidissimum in ge nere membrorum viuentium: et cor mortuum in genere ciborum est frigidum: et sic est de viuentibus animalibus. Vt lepus in genere

aīaliū viuētiū est frigidus ⁊ siccus: et tñ autores ponūt carnē in gene re ei⁹ ciboꝝ esse calidā et siccā multū em̄ differt aliqḋ graduari in cō paratione viuētiū a semetipo graduato ī cōpatiōe ciboꝝ. Pulmo fri gidū et humidū generat humorē: et sic in genere ciboꝝ frigide et hūi de est cōplexionis ⁊ tñ in genere viuētiū mēbroꝝ calidus est et siccus naturaliter. pulmo est facilis digestiōis ꝑpter ei⁹ raritatē et ei⁹ leui tatē et est paucissimi nutrimēti. Epar humores gñat grossos. et ē dif ficilis digestiōis: ⁊ multū ī stomacho moraṫ. ⁊ remouet famē lōgo tpe ītātū ꝙ autores scribūt. ꝙ ex epatibꝫ fit cibꝫ quidā ex cui⁹ vnica co mestōe stat hō ꝑ aliquot dies sine fame epar tñ laudabiliorē generat sanguinē quē carnes pinguedinē non hñtes. epar lactātiū aīaliū est meli⁹: sꝫ iter cetera meli⁹ ē epar galline aut anatis pīguis. epar capra rū aut hircoꝝ detegit epilensiā et epilēticis nocet. nā cum ipm come dūt subito epilēsiā incurrūt. epar lupi epati hois multū ꝯfert. et ꝓhi bet metū ⁊ abhoīationē aque. Vbera seu mamille frigida sunt ⁊ sicca ꝑpter neruositatē. grossum et multū et bonū generāt nutrimētū: et si in eis est lac nutrimētū ē grossius. Splen tarde digestiōis ē sangui nē gñat melācolicū: acetositatē quādā in se hēt ꝑpter fuisse recepta culū hūoꝝ melācolicoꝝ vñ stomachū ꝯfortat et appetitū ꝓuocat. licet cito satiet: et inter ceteros splen porcinus est melior. Ale auiū omniū mēbroꝝ laudabilissime sunt. et melius generāt nutrimentū: et subti lius ꝑpter earum exercitium et fatigationem meliores sunt ale gal linarū rt anserum. et similiter colla anserum et gallinaꝝ sunt melio ra collis oim: ⁊ oīa colla sunt boni nutrimēti. si absqꝫ sanguīe in ipīs ꝯgelato cōedaṫ. Renes sūt difficil' digestiōis ⁊ horribil' saporis ꝑpter nutrimētū fuisse ex pinguedīe vrine cuius sunt colatoria: hūor ex eis gñaṫ malus ⁊ laudabiliores eoꝝ sunt renes lactātis edi. Vēter ꝑui et mali nutrimēti ē: et ei assimilanṫ viscera. ex quibꝫ fit trippa. flegma ticū gñat hūorē ⁊ impinguat. vētres aūt auiū sunt melioris nutrimē ti ꝑcipue gallinaꝝ et anseꝝ. tunica interior stomacoꝝ gallinarum et etiam aliarum auiū exsiccata ꝯfert ori stomachi: et dolori ei⁹. ex illa medici bonum electuarium ad eandē intentionē ꝯponunt. Testicu lus melior aīalium iuuenum: quia antiquorum non melius est nutri mentum mamillarum ꝙ̄ testiculorum preter testiculos gallorum q̄ boni plurimi et laudabilissimi existunt nutrimenti. et licet neruosi sint tamen facilis existunt digestionis tussi sicce et pectori conferunt eius leniendo asperitatem. vlceribus viarum vrine prosunt. et licet ꝑpter eorū viscositatem sint solutiui. tñ dissinterie ꝓsunt. et ventris fluxum stringunt: pedes anteriores pedibus posterioribus meliores

existūt. Cinamomū et cuminū quere in septimo cap. de aromatibꝫ. Cepe in cap. de acrumie. Cicercula in cap. de ciceribꝫ. colūbꝫ castratus. coturnix capolus/ceruus/ceberulla/caput/collū: oīa sunt in cap. de carne.

¶ De dactilo. Capitulum. xxxvj.

Dactilus calidus et humidus in primo gradu inter fruct⁹ boni existit nutrimēti. difficilis est digestiōis. bonū sanguinē generat. differūt dactili scdm diuersas regiones vbi sunt. ī calida eñ regiōe dulciores sunt ꝙ in frigida: ꝛ dulciores generat epatis ꝛ splenis opilatiōes: ꝛ citius digerūtur ꝛ vētrē lubricāt et meliorē sanguinē generāt.

De endiuia. Capitulum. xxxvij.

Endiuia quedā est siluestris ꝛ amarior: q̄dā domestica ꝛ ortulana cū folijs crispis. vtraqꝫ vtimur in salaticijs ꝛ ferculis q̄ recēs est frigida ꝛ humida est in primo. ꝛ q̄to plus de amaritudine ꝑticipat: tanto min⁹ de frigiditate et humiditate hēt. quidā tñ dicunt siluestrē frigidā esse in primo. humidā in scdo. licet endiuia nō generet tam bonū sanguinē sicut latuca meliores tñ v̄tutes hēt: et siluestris melior est ꝙ domestica: aperit opilationes epatis et venarū. et malā caliditatē extinguit. remouet fastidiū stomachi ex caliditate ꝓductū illū ꝯfortādo: et est res optima stomacho calido comesta aut superius emplastrata. hāc singularē inter ceteras herbas habet endiuia ꝙ tam in materia calida ꝙ frigida epati iuuamētū prestat. In calida quidē ratione manifestaꝝ qualitatū. ꝛ in frigida rōne aperitionis opilationū: et sue ꝓprietatis occulte qñ comedit̄ cū aceto stomachū ꝯfortat: ꝛ vētrē stipticat. Ipsa cū radice sui pistata aut emplastrata aut sucus ei⁹ bibitus pūcture scorpionū vespaꝝ et prauoꝝ vermiū venenosoꝝ ꝯfert.

¶ De eruca. Capitulum. xxxviij.

Eruca alia ortulana alia siluestris. calida ē in scdo: ꝛ sicca ī primo. sꝫ recēs hēt hūidita tē in primo licet inflatiā sit apit tñ opilatiōes epatis. sola comesta capitis dolorē inducit: q̄ a latuca endiuia aut portulaca remouet̄. eruca insup scdm varias cōplexiones ꝛ diuersam quātitatē diuersos ꝓducit effect⁹ Ab ipa cauere dñt colerici et sanguinei nisi cū predictis herbis frigidis comedat̄. De ipsa eñ si multa comedit̄ et sola acuit sanguinē: luxuriā remouet: eiusqꝫ materiā exsiccat: tpe aūt comesta ī frigidis cōplexionibꝫ digestiuā ꝯfortat. coitū incitat: et eius materiā auget. et ꝓprie si cocta comedatur.

¶ De enula. Capitulum. xxxix.

Enula calida est ꝛ sicca in scdo: licet aliqualē suꝑfluā humiditatem in se contineat: radice eius vtimur: aut in salatitio cū sua amaritudine aut cocta in tortellis cum ouis et cerebel-

lis et similibȝ. eius vsus melior est in hieme. ꝯfortat cor. pectꝰ atqȝ pulmoné a viscosis ⁊ supfluis hũoribȝ mũdificat. stomacho repleto ꝑdest epatis et splenis opilatiões apit. supfluus eiꝰ vsus spma diminuit et sãguiné putrefacit: sciaticis podagricis ⁊ dolorib ȝ oĩbȝ ex frigida causa ꝯfortat. et morsui serpẽtũ ꝑficua est enula. insup et ꝓprie sucus eiꝰ singularé hẽt v̄tuté vermes vt interficiat ipsosqȝ de corpore exire faciat edius ericius epar superiꝰ i.c. de carne. ¶ De ficu. Cap. xl.

FIcus q̄ recẽs est parũper est calida declinãs ad hũiditaté. sȝ ficus sicca calida et sicca in primo. ficus quidé oĩbȝ fructibȝ laudabilior ⁊ nutribilior existit: q̄ nõ est matura calida est ⁊ ardens: et mala ꝓpter lac eius: sȝ bene matura est ꝓpinqua: et nõ nocet. licet oẽs fructus sunt nociui: q̄q̄ cortex ficus sit dura ad digerẽdũ sicut cutis et semen pãnicosum sit mali humoris generatiuũ p se solũ: tñ ficꝰ si nõ existit in similitudine nutrimẽti carniũ: inter ceteros vero fuctus vehemẽtioris et laudabilioris et melioris existit nutrimẽti. ficus albe meliores sunt rubeis. et rubee nigris. oẽs tñ ficus virtuté hñt impinguãdi: licet eiꝰ impĩguatio faciliter resoluat̃ ⁊ principalis ꝯditio ficus est bonum generare nutrimẽtũ si in stomacho bonos reperit humores. sed si malos reperit ⁊ supfluos ⁊ ꝓprie q̄ est sicca malũ et penetratiuũ generat sanguiné: et secũ illos humores ad supficiem corpis et ptes cateneas ducit ⁊ ꝓpter hoc ficꝰ gñat pediculos: ⁊ exteriorem cutim humetãt: et sudare faciunt. et oĩs ficus tã recens q̄ sicca epilẽticis ꝯfert. pulmoné pectus gutturis asperitaté lenit. opilatões epatis et splenis apit. licet eis noceat: et duo apostemata sunt super illã dulcediné. vrinã ꝓuocat humores grossas a renibȝ ⁊ vesica expellẽdo. q̄ recens est aliqualiter nocet stomacho. sicca vero nõ nocet ⁊ sicca est mirabilis iuuamẽti in aperiẽdo vias cibi. ⁊ ꝓprie cum nuce vel amidola et virtuté habet solutiuã aliqualiter et ꝓprie cũ amigdola. primi fructus ficuum q̄ vt flores sunt quos follacia nos dicimus supfluã ⁊ indigestã hñs humiditaté. mali ⁊ grauis nutrimẽti et faciliter digestibilé. inde est q̄ sole exsiccari nõ possunt. licet in calidiori anni pte ꝓducant̃: et ab autoribs experimẽto cõpertũ est q̄ ficus nux et ruta de mane simul comesta ꝯtra oĩe venenũ ẽ. ⁊ ꝯtra pestilẽtialé aeré specialé virtuté prestat. ¶ De fungis. Capitulum. xlj.

FVngi inter ipsos et tubera est differentia. vt in. c. de tuberibus patebit: frigidi sunt ⁊ hũidi in quarto: licet quidã dicãt q̄ sint i tertio. difficilis digestiõis ⁊ hũoré generãt grossum fiet̃ ex eoꝝ cõestiõe stupor mẽbroꝝ dolor vẽtris apoplexia difficultas vrinãdi ⁊ pfocatio cũ morte. fũgoꝝ q̄dã sũt mortiferi ⁊ q̄dã nõ mortife

ri. fungi nigri in eorum substãtia virides et azurri sunt mortiferi. et illi in quoꝝ superficie est humiditas viscosa ꝛ apparens putrefactio: de iudicijs etiam fungoꝝ bonoꝝ credendum est exptis in regione vñ sunt. verũtamen experti in cognitione fungoꝝ qñqз decipiũtur: quia spẽs fungi boni ex incognoscibili re potest venenũ acquirere. fungi eñ ex vaporosa putrefactione oriunť. non ex seminibus aut radicis ꝓpagatione sicut alia vegetabilia. minera igitur ortus coꝝ posset eẽ sulphurea: aut alterius veneni ꝓductiua: ideo qui fungos colligunt attendere debent ꝛ cauere ne fungi iuxta ferrũ eruginosum oriantur aut arborem venenosum. aut arborem dãtem sibi malã qualitatem sicut oliue: licet quidã fungi iuxta oliuas sint etiam boni. attendant insuper cauernas serpentũ et vermiũ venenosoꝝ: quia ex istis iam multa mala exemplo reperta sunt. et multe familie ex comestiõe fungorum simul vna nocte periere. Ideo fugienda est eoꝝ comestio: sз si aliquando stupidissimus eoꝝ sapor nos decipiat: et oporteat intellectum sensui obedire. tunc attendendũ est ꝙ pira sunt tiriaca fungorũ elixentur ergo cum piris aut cum folijs piroꝝ. et ꝓiecta prima aqua recoquanť ad perfectionẽ: et ꝯdianť cum sale et aromatibus calidis et bibatur cum ipsis vinũ purum et bonum: quia in hoc virtutez hẽt tiriacalem: et bonũ est post ipsos pira comedere: non tñ que cum ipsis cocta sunt.

¶ De fari. Capitulum. xlij.

FAr est spẽs frumenti quo vtimur in ferculis: quasi tempate est complexionis ad caliditatẽ declinãs. multi ꝛ boni existit nutrimẽti laudabilem generat sanguinẽ: sed nimius eius vsus epatis et splenis opilatiõem facit. et nocet lapides ꝛ harenulas habẽtibus in renibus et in vesica. si ex ordeo fiat virtutem ordei obtinebit.

¶ De fabis. Capitulum. xliij.

FAbe frigide sunt et sicce propter temperamentum. virides aũt ad hũiditatẽ tẽdũt. et sunt peiores illis: quia hũiditates supfluas generãt: et stomacho magis nocent: oẽs fabe dure sunt digestionis: ꝛ ꝓpter suã vẽtositatẽ sunt multũ inflatiue: vñ vapores eleuãtur: et caput grauãt: spũsqз ingrossant. ꝛ mala somnia videre faciunt: et melius sunt excorticate ꝛ fracte ꝙ̃ q̃ cũ corticibз comedunť: lõga remollitio et multa decoctio et comedere eas cũ aromatibus et herbis calidis. eaꝝ vẽtositatẽ remouẽt: ꝛ ꝓprie ꝓiecta aqua prime decoctõis ꝯfert tussi ꝛ pectori ipm̃ lenificãdo: ꝛ cũ aceto ꝛ corticibз vẽtrẽ ꝯstringunt.

¶ De faseolis. Caplm̃. xliiij.

FAseoli calidi sunt et humidi in primo. humores grossos generãt ꝛ iflatiuos: vẽtrẽ mollẽ faciũt. ꝛ impiguũt. ꝛ vrinã ꝓuocãt

pectori et pulmoni iuuamētuꝫ prestāt. caputqꝫ grauāt: et ad somnia terribilia preparāt. sinapis origanū ⁊ vinū purū ab eis oē quasi re mouēt nocumētum. ¶ De feniculo. Capitulum. xlv.

Feniculus calidus est et siccus in scdo. eius vtimur folijs in ferculis et in salaticijs: bonos inter olera humores generat pectori ꝓfert: et vias opilatiōis aperit. radices eorum bone sunt cocte cū ciceribꝫ: qꝛ eoꝝ appetitiuā virtutē augēt. ſꝫ melior pars feniculi est semen eius. vrinā ꝓuocat. epatis opilationes aperit. et feniculus siluestris lapidē frāgit. oīs feniculus ꝓdest visui ⁊ eius vsus visum acuit: et quidā antiquoꝝ existimauerūt ꝙ serpētes in vere comedunt folia feniculi et fricāt oculos per feniculū dū exeūt de cauernis. vt eoꝝ visus cōfortet̄ et corroboret̄ ꝓpter debilitatē quā oculi eorum acquisiuerūt ex lōga mora terre in hyeme. Fasiani caro est in capitulo de carne. ¶ De grano pini. Capitulum. xlvj.

Granū pini modicū ad caliditatē ⁊ humiditatē declinat. est impinguatiuū: ꝓfert debilitati neruoꝝ et eoꝝ modificatōi pectori pulmoni et debilitati oīm mēbroꝝ auxiliū facit coitum incitat et auget: eius materiā multū incitat ⁊ auget: et maxime cum zucharo comestum. verūtn̄ virtutē mordificatiuā habet et nocet stomacho. et tale nocumētū ex ablutione et remollitione in aqua calida remouet̄. et qui calidā complexionē hn̄t debēt illud comedere cum zucharo cū melle et ꝓderit stomacho et meliores generat humores.

¶ De granato. Capitulum. xlvij.

Granatū maloꝝ granatoꝝ tres sunt spēs. dulces/muze/⁊ acetose. q̄ oēs frigide ꝯplexiōis sunt apud Auicēnā qui frigide complexiōis regiōis oriūdus fuit. scilicet extreme ꝑtis arabie versus septētrionē: ſꝫ acetose magis sunt frigide: deinde muze deinde dulces sunt minus frigide: apud ceteros aūt autores de calida regione oriūdos. dulcia granata calida iudicātur: qꝛ ī regiōe frigida mala granata nūꝙ̄ ad tantā dulcedinē veniūt vt debeāt calida iudicari. imo granata dulcia in regiōe frigida muza appellātur. in regione calida vsus maloꝝ granatoꝝ potiꝰ sunt ad medicinā ꝙ̄ ad cibum virtutē hn̄t citomoꝝ an̄ cibum instringendo ventrē ⁊ post cibum stomachum ꝯfortat. ascendētes vapores reprimit. accidētalem calorem et aeris calidi caumata extingūt. ⁊ cordis ꝯfortatiuā vtutē hn̄t. gallina/grus. in. c. de carne: gariofilus supra in. c. de aromatibus.

¶ De holeribus. Capitulum. xlviij.

Holera pauci sunt nutrimēti: ⁊ scdm̄ diuersas eoꝝ naturas vt ad cibū ⁊ potū ꝑtinēt: in diuersis reperiūtur capitulis.

¶ Iuiube. Capitulum. xlix.

I Uiube in ipſis autores ſunt diſcordes: quidā voluīt ꝙ ſint calide: q̄dā frigide: quidā ꝙ ſint ſicce. ſed aliqualē declināt humiditatē. difficilis ſunt digeſtiōis: groſſuꝫ generāt ſanguinē et pauci ſunt nutrimēti. pectoris et pulmonis aſperitatē minuūt. Et Gal. dixit ꝙ repit iuiubas in ꝯſeruāda ſanitate ⁊ remouēda egritudine aliquid operātes.

¶ De latuca. Capitulum. l.

L Atuca frigida eſt et hūida in ſcd̄o. ⁊ facilis digeſtiōis: ⁊ pauci nutrimēti: licet plus nutriat eliſſata q̄ͣ cruda. optimū generat ſanguinē. nutrimētū et ſanguis ex ea gn̄atus laudabilior eſt omni ſanguine alioꝝ holerū. et melior eſt ſi mūda colligat᷑ et nō lauet᷑: q: ablutio aufert bonitatē ex ea: aqua etiā in ſua hūiditate et frigiditate augmētū preſtat. et remouet bonā ei⁹ virtutē q̄ in ſupficie exiſtit ⁊ fit aliqualiter inflatiua: ſuauis tn̄ lactuca dormire facit ⁊ pfundius cū aceto comeſta appetitū inducit: et ſtomacho calido ꝯfert: ⁊ ſimiliter tuſſi ex calida materia gn̄ate. plurimus tamē vſus ei⁹ oculos obtenebrat. viſus debilitatē inducēdo puocat vrinā ⁊ remouet appetitū coitū ⁊ ei⁹ materiā minuit. et ppͥe ſemen ſuū qd̄ ī potu ſepe ſumptū hn̄tibꝫ nocturnas pollutiōes aliq̄n ī ſomnijs ſuis maximum quidē iuuamentū preſtat.

¶ De lupino. Capitulū. lj.

L Upinus ex ſui natura calidus eſt in primo. ſiccus in ſcd̄o: licꝫ quidā dicāt vtrūqꝫ in ſcd̄o. Lupinus amarus poti⁹ ad medicinā ptinet q̄ͣ ad cibum vermes interficiēdo ⁊ opilatiōes aperiēdo. dulceatus aūt ex frequēti aquaꝝ romollitōe ad nutrimētuꝫ eſt aptus et nō calefacit corpus quia ex remollitiōe caliditatē et amaritudinē depdit. difficilis aūt eſt digeſtionis: humores crudos et malos generat.

¶ De lente. Capitulum. lij.

L Ens frigida eſt in primo: ſicca in tertio: licet quidā dicāt ꝙ ad tēperamētū declinet. eius cortex eſt vētris ſolutiua ⁊ medulla eſt ſtiptica et difficilis digeſtionis ſanguinē generat groſſum et melancolicum: ad leprā ⁊ cācrū ⁊ alias egritudines melācolicas diſpoſitū. eſt inflatiua ex cerebro ⁊ pectori ppter eius exſiccationem nocet. viſum obtenebrat. et aliq̄n videre facit ſomnia mala: extinguit ſanguinis caliditatē: et materiā coitus exſiccat: vt aūt nō noceat debet excorticari abiecta prima decoctiōe: et in noua recoquatur aqua ⁊ cum aceto et aromatibus aut amigdolis ꝯdiatur: et vtilior modus ꝑparationis eſt cū ſcd̄a lentiū decoctione mociculꝫ farine ordei ad miſcere: ex cuius quidē comeſtione nutrimētū valde bonum generatur.

¶ De lacte. Capitulum. liij.

LAc tēperamēto vicinū existit. ad frigiditatē ⁊ humiditatem parumper declinās. licet quidā dicunt ipm calidū esse qd est tribꝫ substātijs declinās ex caseitate butirositate ⁊ aquosita te q̄ dicitur serū. de butiro aūt et caseo dictū est. de sero aūt non p̄ntis intentionis. qꝛ eius vsus potius ad medicinā pertinet q̄ꝫ ad cibuꝫ. lac est nobilis substātie et optimi existens nutrimēti facilime digestiōis et velocis ꝯuersiōis in sanguinē. nec mirū cū lac sit sanguis i mamil lis scdo decoctus: vbi ex mamillaꝝ natura albedinē saporositatē ⁊ ci bi habilitatē acquisiuit. diuersimode tn̄ lac bonitatē et maliciā ꝑtici pare pōt qui diuersam virtutē acquirit scdm diuersam naturā et cō plexionē aīalium ex quibus mulgeť: nam licet laudabilissimū lac sit muliebre tn̄ ꝓ nutrimēto nostro vtimur caprino / pecudino / vaccino / bufalino et similibꝫ. talē vero virtutē habet lac qualē fere aīal vnde ꝓuenit. sed pro meliori nutrimēto vtimur caprino: qꝛ stomachū ma gis confortat et epar minus opilat: et lac iterū melius est ex aīali iu ueni pingui sano q̄ꝫ antiquo: aut macro et infecto. et q̄ꝫto melioribus pascuis vtūtur aīalia. tanto laudabilius erit lac: et lac quidē vernale aut estiuale melius est q̄ꝫ hyemale aut autūnale. et melior modus su mēdi lac est ipsum bibere ieiuno stomacho: cum actuali caliditate si cut mulgeť. et differre cibum quousqꝫ de stomacho descenderit. appe tibilius est coagulatum comedere per spacium ante cibū: quia cū lac sit facilime digestiōis. si cū alio cibo admisceret: aut putrefieret. aut secū alter cibus indigestus trāsiret. et quiescēdū est ꝓpter lactis assū ptionem. ne ex motu ꝓpter tenerā eius substātiā aut corrumpať: aut acescat. lac multum et bonū generat sanguinē. cerebrū et coitus ma teriā augmentat. pulchrum inducit colorem: et ꝓprie cū zucharo mi xtum. pthisicis ⁊ ꝯsumptis hydropicis. ardori vrine: tussi pectori ⁊ spu to sanguinis bonum auxilium prestat. et ex natura quidē lactis est in illum humorē conuerti: quē in stomacho prednātem reperit. nā et si in stomacho sit calidiorꝫ humorꝫ abūdātiā ꝓpter sui butirositatē que inflamationi est inflamať corrūpiť: et in fumū ꝯuertiť. Vn̄ caput gra uat. sincopim ⁊ anxietatē inducit. Si vero i stomacho frigidi hūores abūdent. lac sua caseitate acescit. et in acidos et crudos hūores ꝯuer tiť. Stomachus lac sumens debet esse bene dispositus: et malis hūo ribus vacuus: et in bona et naturali sua ꝯplexione existat. Et timeť ne lac coaguletur ⁊ caseeť in stomacho. Ideo autores volunt vt cum ipo aut post ipsum sumatur zucharum aut mel sumēdum sit quod ab illo securitatem facit. Et abluendum est cum vino: aut cum aceto et aqua: aut melle ⁊ aqua post lactis assumptionem. Et remoueať eius

adherẽtia a dentibus et gingiuis: quibus ꝓpinquũ est nocumẽtũ in-ferri. Dũqꝫ capitis dolor adesset: cauendum est a lactis exhibitione qr illas auget passioues. Nimis eius vsus visum obtenebrat. lapidẽ in corporibus dispositus generat. ⁊ epatis opilationẽ inducit. Lac purũ per se ventrem lubricat. sed conctũ aut vbi ferrũ ignitũ et igniti lapides extincti sunt: est ventris ꝯstrictiuũ. Et lac optimũ est ꝯtra medicinas mortales: et ꝓprie ꝯtra potum cãtaridarũ: et helleboris: ⁊ argẽti sublimati: et aliaꝝ medicinaꝝ: quibꝫ humana pereunt corpora. Limones in. c. de citro. Lepus Lingua in capitulo de carne. Limacia i. c. de pisce.

¶ De mellonibus. Capitulum. liiij.

MEllones frigidi et humidi sunt in scdo: sꝫ humiditas frigiditati dñatur melioris sunt nutrimẽti q̃ poponisse aut alij fructus sui generis. Dulcis et maturus mello est ꝯueniẽtiorum et melioꝝ humoꝝ: et ꝓprie si cũ semine comedat̃. Mel lo et oĩs fruct⁹ sui generis aptus est ꝯuerti in illum humorẽ quẽ ĩ stomacho predñantẽ reperit: licet ad flegmaticos hũores facilius ꝯuertat̃. et quidã dicũt ad colericos: et cũ nõ digerit̃ nocet stomacho: vomitũ/ fluxum vẽtris/ et dolorẽ corporis/ vẽtositatẽ/ et rugitus: ⁊ cibi abhoĩationẽ inducit. ⁊ ꝓprie si cũ alijs cibis misceat̃. Ideo ab antiquis precipit̃ vt comedat̃: ieiuno stomacho ⁊ ab humoribꝫ mũdificato: et post aliquãtulũ spacij alter cibus comedi debeat nocet neruis ipos humectãdo: ꝓuocat vrinã. et ꝓprie cum semine eius. et renes ab arenulis ⁊ lapillis mũdificat: similiter et vesicaꝫ. Vt aũt nocumẽtum mellonũ remoueat̃: colerici debẽt bibere post ipm oxizacharã. id est iules ex zucharo aqua et aceto factũ: aut oximel: aut vinũ. aut de zinzibere ꝯdito comedãt. Reperiunt̃ aũt nostri autores discordes: si post mellonẽ: aut peponeꝫ: qḋ idem est: vinum aut aqua bibendum sit. Et sic fere de oĩbus humidis fructibus est ꝯtrouersia. Auicẽna aũt qui princeps apud sarracenos fuit: vbi ex eorum lege vini potio ꝓhibet̃: dixit nõ esse vinũ bibenduꝫ post hũidos fructus: et ꝓprie post pepones: qr ipos indigestos ad epar penetrare facit: et in putridos ꝯuertũtur humores. Et in hac ratione omnes fere autores ꝯueniunt. Apud nos auteꝫ quibus ꝯtinuus vini est vsus: cessat illa ratio. Magnã quidẽ vim habet ꝯsuetudo. Est nã-qꝫ res potissima in sanitatis custodia. Propter quod dicit̃ ꝯsuetudinẽ alterã esse naturã. imo melius est vinũ post mellones bibere q̃ aquã: licet ꝯtrarium apud sarracenos sit: et insuetos ad vinũ qui eo tm̃ pro medicina vtunt̃. neqꝫ Auicẽna vinũ post mellones omnino ꝓhibet: cũ ꝑcipiat humectatos ex melliõibꝫ bonũ et purũ vinũ bibere. Inde apḋ nos atritum surrexit ꝓuerbiũ: dum odoriferũ et potens gustanus vi

num id pro peponibus bonum existere. Et Isaac in dietis pticulari/bus dixit vinū vetus et odoriferū esse post persica: vt eoꝝ putrescibilitas corrigatur. Mellones iuli qui vt cornua torti sunt: quos etiā mellones saracenicos dicimus in simili virtute quodāmodo citrullorum existunt.

¶ De moro. Capitulum. lv.

Orū arboris celsi: quod dulce et maturū ad humiditatē et caliditatē declinat: parui est nutrimēti: stomacho nocet: ⁊ faciliter in eo corrūpit: et ex eo cito descendit: licet plurimo tempore stet in vētre. Ideo ante cibum comedendū est. vrinā puocat: ⁊ vētrem humidū retinet. Cum aūt mora dulcia in aqua frigida lauātur et frigidant: multū infrigidatiua fiunt: sitim auferunt. et calorē intensiorē extingunt. Mora celsi imatura frigida sunt et sicca. stomachum ꝯfortāt. et ventris fluxum ꝯstringunt. Eoꝝ aūt vsus magis ad medicinā ꝙ ad cibū ptinet.

¶ De mora. Capitulum. lvj.

Ora rubi nigra et perfecte matura calida sunt et sicca: pui nutrimēti. Ventrē stringūt. et dure sunt digestionis. Eorū vsus potius ad agrestes et rusticos est quā delicata vita viuentes: qñ in magna quātitate comeduntur caput grauant. bonū est anteꝙ comedant ipsa abluere sicut de moris celsi dictum est.

¶ De menta. Capitulum. lvij.

Enta ortulana q̄ aromaticum habet odorē calida est et sicca in scđo: licet in ipsa sit humiditas superflua. ex sua ꝓprietate cor letificat: ꝯfortat stomachū. calefacitqꝫ appetitū inducit. abhominationē ex putridis humoribꝫ factā remouet singultum et vomitū ex sanguīe aut humoribꝫ frigidis reprimit: excitat et adiuuat coitum ꝓpter inflationē q̄ in ipsa est et humiditatē supfluam. et ꝓpter hanc antiqui duces exercitium vt continentiores haberēt milites nolebāt mentā in eoꝝ castris apportari: aut plantari: vt in ꝓblematibus suis narrat Aristotiles. menta preterea interficit vermes. ⁊ sua ꝓprietate confert morsui canis rabidi.

¶ De maciano. Capitulum. lviij.

Acianū est de spē pomoꝝ: qđ a q̄busdā dicit malū appiū vel sibi simile. frigidū est et siccū in primo. et illud ī quo est aromacitas et dulcedo ꝓprietatē habet cor cōfortādi ⁊ letificādi et nutrimētū eius ī genere pomoꝝ meliꝰ existit. fouet enim spiritus nutriendo.

¶ De maiorana. Capitulum. lix.

Aiorana calida est et sicca in tertio: apit opilationes cerebri ꝯuenit doloribus capitis ⁊ humiditati atqꝫ vētositati eiusdē ꝯfert: eiꝰ puluis cū melle mixtus liuorē sanguis mortui sub

oculo ꝯtingẽtis remouet ⁊ similiter maiorana viridis īter duos lapi
des ꝯtusa eundẽ remouet liuorẽ. caput purgiũ ex succo vel aqua eius
cerebrũ mundificat et ꝯfortat. et supposita cũ aceto puincture scorpio
nis auxiliũ prestat.

¶ De melle. Capitulum. lx.

Mel est ros occultus de nocte cadẽs sup ⁊ reliqua qđ apes colli
gunt. ⁊ in regionibꝫ vbi ros manifestus est ab hoībꝫ colligit̃
⁊ mãna appella: mel calidũ ⁊ siccũ in scđo. ⁊ meli⁹ est qđ cũ bo
no odore dulce existit ad aliquale declinãs acumẽ est vt palea in colo
re et vernale melius est estiuo: et estiuũ autũnali. et pessimũ est hye-
male. mel incidit ⁊ mũdificat malos humores de interioribꝫ corporũ.
Frigidis ⁊ humidis ꝯpetit ꝯplexionibus: ⁊ ꝓprie senibꝫ: q: in eoꝝ cor
poribus cito in sanguinẽ ꝯuertitur. Calidis vero ⁊ ꝓprie in estate in-
cõueniẽs est: q: cito in colericos mutat̃ humores. mel quidem coctum
melius melle est crudo: q: crudum ventositatẽ et inflationẽ generat.
et cito penetrat: et velociter nutrit. ⁊ prodest suffocationi facte ex fun
gis venenosis. vrinã ꝓuocat: ⁊ tussi auxiliũ prestat: et mel in suis vir-
tutibus diuersificat̃ scđm diuersitatem floꝝ et herbaꝝ: ⁊ folioꝝ super
quos cadit: quod apes recolligũt. Acqrit eñ ros qualitatẽ herbe sup
qua stetit in nocte anteꝙ̃ ab apibꝫ colligat̃. Et ideo mel regionis bo
naꝝ herbaꝝ ⁊ arboꝝ melius est melle malaꝝ. Et mel si calefactũ cum
oleo rosato bibat̃: competit morsui vermium venenosoꝝ: et ei qui bi-
bit opiũ. Et eius comestio morsui canis rabidi auxiliũ prestat. ¶ Ma-
la granata i. c. de granato. ¶ Mala arãcia i. c. de citro. ¶ Mala. i. c. de po
mis. ¶ Mala apia in. c. de macianis. ¶ Mala citonia in cap. de citonia.
¶ Milium in. c. de panico.

¶ De nuce. Capitulum. lxi.

Nux quedã est recens: que est humida: quedã sicca. Nux sicca
calida est i tertio: sicca in primo: et quãto magis antiquat̃:
tanto magis humiditatẽ perdit. in tantũ vetustat̃ aliquãdo
vt naturam cibi amittat est difficilis digestionis. et nocet stomacho
calido: q: cito in humores colericos cõuertit̃: adustionem eleuans: et
fumũ faciẽs. Unde dolorem capitis: et oculoꝝ caliginẽ inducit. ¶ Nux
grauat linguã: et loquele impedimẽtũ prestat ꝓpter inhibitionẽ sue
humiditatis deagme in musculis lingue quod bene apud cantãtes
officium in quadragesima compertum est. superficiei oris: et tussica-
lide nocet. et eius gutturi nocumentum facit: tamen nux ꝓdest stoma
cho frigido. et ipa boni nutrimenti et bone digestionis existit. ⁊ ꝓprie
recens ⁊ condita cum melle. et renibus frigidis iuuamẽtum facit. cũ
nux pista et cum alijs rebus frigitur: stiptica: et fluxui ventris ꝓdest.
Nux ficus et ruta laudabilis medicina est contra omne venenuꝫ. Et

vsum eius in pestilenti tp̃e de mane ieiuno stomacho saluberrimū fore diuturno experimēto cōpertum est. Potest autē a siccis nocumētū remoueri: si exterior cortex aliquali ruptura cōtundat̃: et quasi vt recentes et virides fiant: saporosiores erunt: et fere absqꝫ nocumento existent.

¶ De nespila. Capitulum. lxij.

NEspila frigida est et sicca in primo. ad medicinā magis ptinet q̄ ad cibum. stomachum ꝯfortare solet. vomitum et ventris fluxū ꝯstringit: vrinā ꝓuocat: ꝑui tñ et grossi nutrimēti existit: ⁊ magis stiptica ē q̄ sorba.

¶ De nasturcio al's agretti. c. lxiij.

NAsturciū ē herba qua ꝑ ī salaticio vtimur qñqꝫ. Vulgariter dr̃ agretti: calidū ⁊ siccū ī tertio. In virtute fere sil'is existit eruce. Eius vsus in hyeme melior est q̄ in estate. Et in modica q̄titate pectori ꝯpetit: et pulmonē ab hūoribꝫ crudis mūdificat. appetitum inducit. licet stomacho mordicationē faciat. excitat coitū et vermes interficit. ꝯuenit bibitū punctioni venenosoꝝ vermiū cuꝫ melle etiā suppositū. Et eius suffumigatio expellit aīalia venenosa.

Nux muscata i. c. de aromatibꝫ.

¶ De oliuis. Capl'm. lxiiij.

OLiuis pro nutrimēto vtimur dū cōdiunt̃. ⁊ virtutē feniculi ⁊ aliaꝝ reꝝ quibꝫ admiscētur acquirūt. sunt difficilis digestionis: ⁊ ꝑui nutrimēti: hūores generāt grossos et stipticos. Remouēt stomachi abhoīationē. appetitū incitāt stomachū ꝯfortādo: et oris odorē bonū inducēdo. ⁊ sūpte post cibos īpediūt fumos ad caput ascēdere. ī medio vero prādio si sumunt̃ magis appetitū cōfortāt: et Galie. multū laudat ad excitādū appetitū oliuas ī aceto repositas.

¶ De oleo. Capitulum. lxv.

OLeū oliuaꝝ quoddā ex oliuis īmaturis exprimit̃: ⁊ dr̃ omphacinū. ⁊ est frigidū ⁊ siccū in primo. Aliud ex oliuis maturis fit qd̓ in vsu habem⁹: et est fere tēperatū: ad caliditatē ⁊ hūiditatē declinās. Cū oleuꝫ cōmune antiquat̃: ī virtute calidissimoꝝ oleoꝝ existit: ⁊ habilitatē ꝯdimēti ꝑdit. Si aūt omphacinū ātiquat̃: simile oleo cōmuni fiet. Et licet oleum omphacinū sit saporosius ⁊ cōfortāti⁹: tñ oleū cōmune absolute est meli⁹. Dēs olei spēs corpa ꝯfortāt. ſꝫ omphacinū cū sit stipticū ⁊ saporosi⁹ erit stomacho iuuamētū. Et potus olei cōmunis quātitate vnius ciathi ieiuno stomacho vermes interficit: ⁊ ipos extra vētrē inducit. Siquidē sumpto veneno ex oleo ⁊ aqua calida fiat vomit⁹ venēi maliciā reprimit.

¶ De ordeo. c. lxvj.

ORdeū frigidū est ⁊ siccū in primo. Far et panis ei⁹ est minoris nutrimēti q̄ tritici aut albeli. facil' ē digestiōis: abstersiuū refrigeratiuū. Et ei⁹ farina hēt virtutē stipticā. ꝓdest calidā cō

plexionem habētibus. et ventris laboribus ex vētositate factis nocet Tamen eius farinata pfectionē generat sanguinē ⁊ pectori et cerebro vtilitatē prebet.

De ouis. Capitulum. lxvij.

Oua fere tēperata sunt. et humane nature vicinitatē habēt licet albumen ad frigiditatē et vitellū ad caliditatē decli net: et ideo est albumen vitelli parūper durū ad digerendū et tardum ad egrcēdum. Ouor vitella cor valde ꝯfortant. cum ex laudabilibus auibꝫ accipiuntur: vt galline / starsene / fasiani et similiū. Facilime aūt digestiōis. et velociter in sanguinē trāsmutātur: et inter omnes cibos paruissima ex eis sequestrat̃ superfluitas Sanguinē generāt ꝯformē sanguini quo cor nutrit̃. scilicet subtilem clarum. ⁊ cito in cor impellit̃. Ideo pre ceteris alijs nutriētibꝫ ꝯueniē tiora sunt in dissolutione spirituū ⁊ diminutiōe sanguinis cordialis ꝯpetūt aspitati pectoris / tussi. spleuresi. ethice. raucedini vocis: strictu re pectoris. et sputo sanguis. Et si in aceto coquāt̃ cū cortice sicut sunt quousqꝫ indurētur fiūt stiptica. ⁊ vētrē ꝯstringūt. ⁊ vitella ouor cōpe tūt ardore vrine vlceribꝫ renū ⁊ vesice: ⁊ ꝓprie si cruda sorbeant̃ Oia oua i coitu augmētū pstāt. ⁊ naturā ex coitu debilitatē restaurāt. ouo rū pterea comestio stomachū a malis hūoribꝫ mundificatū reqrit: qr ꝓpter tenerrimā eor substāciā si calidos repit hūores putrescūt. ⁊ in putridā ⁊ colericā ꝯuertūt materiā. Si aūt frigidos repit. acescūt sicuc supra de lacte dicebat̃. Oua insup ex multis rebꝫ i suis bonitatibꝫ diuersitatē accipiūt. nā ex pdictis auibꝫ meliora sunt ⁊ maxie si sane pingues ⁊ i iuuētute exñtes sint ⁊ ꝓprie si ex bonis nutriant̃ rebꝫ: vt ex milio frumēto panico ⁊ hmōi. Nā videm⁹ oua ex gallinis pascētibꝫ herbas mala esse: et odorē atqꝫ saporē herbar qbꝫ vescūt̃ hre. Et oua gallinar ⁊ aliar auiū q̄ a gallo ⁊ suis masculis nō calcant̃. ab Aristo. oua vēti dicūtur. qr nō sūt plifica. minoris existūt bonitatis q̄ oua auiū suis masculis succūbētiū. q̄ plifica sunt: qm̄ ex naturali caliditate seminis masculi reddūt̃ oua melioris substātie: ⁊ laudabilis nutrimēti ⁊ facilioris digestionis. Oua anatis / anseris / pauonis / strutionis: et similiū mali nutrimēti sunt. grauem habent odorem: ⁊ stomacho fastidium faciunt. Oua recentia sunt meliora et q̄to pluriū dierū sunt tanto minoris bonitatis existūt. oua etiā ex diuerso pparādi artificio diuersam bonitatē ⁊ maliciā sortiūtur. Debēt quidē oua tēperate decoqui. vt sint tenera et sorbilia: qr cocta nimis vsqꝫ ad duritiem dure sunt digestionis ⁊ malos hūores generāt. Quinqꝫ tñ modis ꝯtingit oua in pparatione diuersificari aut elixātur aut assant̃: aut frigūtur: aut i totellis ponunt̃: aut in ficulis miscent̃. Et ex melioribꝫ pparādi

modis est assignatio cū cortice vt est ad lētū ignē aut elixatio in aqua Sꝫ autores maxime laudāt oua fracta in aqua decocta. q̄ ꝑdita dicūtur: q: calor depurat ouoꝝ supfluitatē vt ꝑ spumā apparet ⁊ etiā melius ouoꝝ vapores cortice nō impediti exhalant. vt cū hec ex aromatibus bonā virtutē hn̄tibus ꝯdiunt̃. et post ista in bonitate existunt oua elixata in aqua cū cortice suo integro vt sunt q: in decoquēdo eoꝝ hūiditatē naturalē ꝯseruat. cū aque hūiditas exsiccatiōi ignis repugnet Et post ista sūt assata cū cortice tote vt sunt ⁊ parūper a cineribꝫ discoopta. vt melior a fiat exalatio. ⁊ assata in testulis sunt nimis bona p̄dictis. ⁊ peiora sunt fricta: q: stomachū grauāt. ⁊ cito in fumositatem atqꝫ putredinē et malos hūores et colericos ꝯuertibilia sunt: ⁊ q̄ ī tortellis aut in viscul is decoquunt̃. media inter frixa et elixata existunt oua p̄terea mala vt venenū fugiēda sunt. et maxime ab illis in quibꝫ mali hūores ⁊ ꝓprie in stomacho dn̄ant̃: q: expimēto videmus ꝙ sola vnius oui putredine totū fetore reddit̃ ꝯuicituū. oua testitudinis cerebrum ꝯfortant. Ideo epilētis auxiliū p̄bēt. qm̄ ꝯtra caducū morbū virtutē hn̄t. oculi caro in. c. de carne.

¶ Persica. Capitulū. lxviij.

PErsica frigida sunt in scd̄o. ⁊ hūida in primo. non matura et similiter incisa ⁊ exsiccata stiptica sunt: sed matura et recentia velociter putrescūt. et in flegmaticos cōuertūtur hūores. ⁊ nimius eius vsus ad febres quotidianas p̄parat. Mala sunt facilis digestiōis et vētrē humidū faciūt. et vrinā multiplicāt. Nō matura aūt et sicca nō sunt boni nutrimēti et dure digestiōis sunt. et ventrē ꝯstringūt. Que bene matura sunt et aromaticū odorē habēt sunt bona stomacho. et in eis est virtus inducēdi appetitū. et specialē vtutē hn̄t ꝯtra fetorē oris: ⁊ ꝓprie si ex colericis hūoribꝫ fetor fuerit. Sua ergo ꝓprietate oris bonū odorē efficiūt. Persica aūt comedēda sūt an̄ cibū ieiuno stomacho post ipa vinū vetus odoriferū bibēdo: q: post cibū citissime putrefierēt. Verūtn̄ licet ita sit: q̄dā autores psica post cenā ꝯcedūt īmodica q̄ntitate. si prius ī bono vino ⁊ puro mūdata remolliātur: q: os stomachi ⁊ superiora mēbra refrigerāt. ⁊ ꝓprie cū ex assatis carnibus cena fuerit.

¶ Pruna. Capitulum. lxix.

PRuna frigida sunt in secundo. humida in tertio. quidā tamē dicunt pruna dulcia propinqua esse tēperamento. Meliora ex prunis sunt damascena. ⁊ pui sunt nutrimēti. Vsus prunorū dulciū stomachū humectādo nocet. vētrē lubricū tenēt. et colerā leniēdo soluūt. et recentia magis solutiua sunt ꝙ sicca. Pruna virida et pōtica mala suut et noxia absqꝫ nutrimēto. Ideo nō debēt comedi nisi matura. Que aūt muza inflamationem cordis sedāt. ⁊ colericos

humores reprimunt. ¶ Pira. Capitulum. lxx.

PIra multarum sunt spẽrum: quedã ex antiq̃s autoribꝫ volũt ꝙ pira dulcia ⁊ saporosa q̃ absqꝫ arena ⁊ aromacitatẽ ꝑticipant sint in genere omnium pomorum laudabiliora. et bonorum humorum generatiua. Verũ talia pira vere ꝓbata sunt. et virtutẽ hñt letificandi: ⁊ ꝯfortãdi cor melius q̃ mala citonia aut matiana. sed vt plurimũ pira frigida in primo: sicca in scđo. Bona sunt pira eligẽda stomachũ ꝯfortãt. ⁊ ꝓprie eorum semina. et cõferũt tussi et doloribus vẽtris licet caro pirorum qñqꝫ ex nimio vsu ventris dolorẽ inducat. et si cocta et cum aromatibꝫ calidis aut aniso. aut coriandro comedãtur: nocumentũ ab eis remouetur: ⁊ scđꝫ quod diuersa pirorum species requirit. sic pira cocta aut cruda comedenda sunt q̃ vt plurimũ post cibum comedũtur: si ventris fluxus nõ adest aut nõ timetur: vt pira dura mollescãt et sapidiora fiãt. aut elixãda sunt: aut super fumũ aque calide suspendãtur. Pira q̃dẽ post cibũ ꝓpter sui stipticitatẽ faciũt boni stomachi sigillũ ipm confortãdo. digestionẽ augẽdo. et vaporum ascensum reprimendo. Pira et eius folia ⁊ ꝓprie siluestria tyriaca fungorum est qui sũt supra in capi. de fungis. De portulaca. Capitulum. lxxi.

POrtulaca frigida est in tertio: hũida est in scđo. parui est ⁊ nõ multũ laudabilis nutrimẽti. Fluxũ atqꝫ sanguis sputũ et vomitũ ex humoribꝫ calidis factũ restringit. calorẽ extraneum ⁊ stomachi renũ vesice atqꝫ vrine ardorem extingũt Plurimus eius vsus pannũ qñqꝫ facit accidere in oculo: et appetitũ debilitat. licet quidã dicãt ꝙ sua põticitate stomachũ et intestina confortet. desideriũ et materiã coitus sua qualitate diminuit. et masticata dẽtiũ ꝯgelationẽ aut stuporẽ remouet. qui ex acrium comestione inducitur. ¶ Petrosellinũ. Capitulum. lxxii.

PEtrosellinũ vna ex spẽbus apij est calidũ et siccũ in scđo. licꝫ quidam dicãt in tertio. ꝓuocat vrinã renes et vesicam mundificando: eorũqꝫ dolorẽ remouẽdo: ventositates et vẽtris inflationes remouet. et totius corporis opilationes aperit.

¶ Poma que dicũtur mala. Capitulum. lxxiii.

POma que mala dicũtur diuersaruꝫ sunt spẽrum: dulcia/ muza/ et acetosa. omnia frigide et humide complexionis. sꝫ que dulcia sunt magis temperie propinqua sunt. et acetosa aut põtica siccitati assidua pomorum comestio dolorẽ neruorum euenire facit et ad diuturnã febrẽ corpus ꝑparat ⁊ putrescibiles hũores generat. et ꝓprie comestio imaturorum pomorum Poma aũt dulcia saporosa ⁊ aromatica ardori ⁊ debilitati stomachi ꝯferũt. vomitũ retinẽt: et appetitũ

inducunt. et si dura et perfecte matura nõ sunt. decoctiõe indigent et maxime si talis pomorum species requirit. Et melius coquendi modus est sup prunas eoꝝ semine abstracto. et zucharo aut melle impleri scdm comedẽtis complexionem. Et poma si sint magna scindunt̃ cum gladio per medium in duas partes. et cũ puncta gladij fiat scissura circum circa inter corticem et pulpam pomi et impleat̃ zucharo extracto semine et ponatur super prunas corticem versus ignem volvendo. Ex tali quidẽ pomoꝝ decoctione digestiora et sapidiora atq₃ saniora sunt. sitim extingũt. et ardorem colere reprimũt et stomachũ ꝯfortãt: et post cibum comedi possunt. et ꝓprie si cum aniso ꝯfecto aut coriãdro comedatur.

¶ De pastinaca. Capitulum. lxxiiij.

Pastiniaca apud arabes baucia dicitur. Duarum est specierũ alba silvestris seu campestris et rubea ortulana. Ambe sunt difficilis digestionis: pauci et grossi nutrimenti. seu cocte seu ꝑ in salatitio seu ꝑ ferculo comedant̃. Pastinaca em̃ cõfert tussi pleuresi et idropisi incitat coitum. et ꝓprie semen eius bis tamen elixãda est. et proiecta prima decoctione et secunda. Tertio cũ lactuca decoquenda est: et cum coriandro/aceto/pipere/cepe/et similibus condiẽda est. que autem condita est facilioris digestionis existit. frigiditati nervorum. doloribus dorsi et renũ conferens ⁊ magis coitum excitat Omnis pastinaca calida est in secundo et humida in primo. Attẽdẽdum tñ est apd̃ eos qui silvestres aut campestres pastinacas colligũt ne cũ ipsis aut loco ip̃arũ: quãdam cicute speciem colligerent: q̃ pastinacis talib₃ multum assimilatur: quia cicuta malos et stupefactivos et fere venenosos inducit effectus. Multos enim ex tali errore infatuatos vidi. et fatuorum verba et facta facere quousq₃ cicute accidentia sedata fuerint.

¶ De piscibus. Capitulum. lxxv.

Pisces multarum sunt specierum. de quoꝝ natura et modo preparãdi oportet credere habitãtib₃ in regiõib₃ vbi degũt Vniversaliter tñ frigidi sunt ⁊ hũidi: licet marini minorem frigiditatẽ ⁊ hũiditatẽ ꝑticipẽt. Sz pisces saliti calidi ⁊ sicci ⁊ q̃to pluris salũtur ⁊ ĩ salitõe ãtiquaꝝ tãto maiori caliditatie ⁊ siccitate abũdãt. iõ ex salit̃ piscib₃ ꝑua q̃titas comedẽda ẽ q̃ reb₃ pigui b₃ ꝑparet̃. Scd̃z q̃dẽ diversas pisciũ spẽs: q̃ fere infinite ⁊ ignote nob̃ sũt diverse ⁊ meliores ⁊ deteriores repiũt̃. De paucis igit̃ nob̃ notiorib₃ q̃b₃ ĩ italia ad esũ magis vtimur: fiet ĩfra spãlis mẽtio. Inq̃t Gal. ꝙ optim⁹ sãguis medi⁹ ĩter grossuz ⁊ purũ ⁊ subtilẽ ⁊ aquosuz gñat̃ ex pane optie ꝑparato. ⁊ ex volatilib₃ vt ꝑdice ⁊ sil̃ib₃ ⁊ huic ꝓxim⁹ ẽ ille ex marinis piscib⁹ gñatus ⁊ ꝓprie pellagalib⁹ et paterni pisces sanis-

simi corporibus hominū generāt sanguinē medium inter subtilem & grossuꝫ. et eorum alimētū est bn̄ digestibile. Sed gn̄aliter ex piscibꝫ meliores sunt illi qui non sunt valde magni neqꝫ nimiū durā carnē hn̄tes. neqꝫ superflua et abhoiabili pinguedine abūdātes in quibꝫ neqꝫ cenosus odor neqꝫ sapor malus existit: et quoꝝ caro nō cito putrescit. dū ex aquis extrahunᷣ. Et ex piscibꝫ durā carnē hn̄tibꝫ eligēdus est minor & ex mollē hn̄tibus carnē eligēdꝰ est maior: licet qdā ex autoribꝫ dicāt ꝙ pisces medie quātitatī ī sua specie sunt meliores. & pisces qui apud autores magis laudātur: sunt marini in locis petrosis pmanētes humane complexioni apud antiquos ꝯformiores: q: sanguinē generāt temperatū nō turbidū et grossum: sꝫ potius aquoso & subtili viciniorē. Et ꝑpter eius subtilitatē velociter a mēbris resolubile. sicut sanguis ex temperato & subtili nutrimēto generaᷣ. Ideo fortiter laborādo qui duro indigent cibo et mēbroꝝ ꝯfortationē nō ꝓportionātur. sed ociose viuentibus in regimine sanitatis ꝯfert. et ꝓprie ꝯuale scētibꝫ & senibꝫ: & debiles v̄tutes hn̄tibꝫ. Scd̄o post istos pisces pelagales sunt meliores: q: aquā insalsite bonā hn̄t & clarā: sed duriores & pinguiores sunt. et tardius ex mēbris resolubiles. licet nō sit tantum laudabile nutrimētū. Tertio post istos sunt meliores pisces ī littoribus arenosaꝝ vel petrosaꝝ aquaꝝ degētes. Tres igitur p̄dicte spēs pisciū meliores sunt piscibus fluuialibꝫ salsedo em̄ maxime aque ī similibus locis viscositates et humiditates tediosas a piscibus aufert Ido tales pisces saporosiores sunt. Quarto post istos meliores sūt pisces ex currenti e t petroso flumine recētium & clararū aquaꝝ. Immo a quibusdā tales pisces laudātur ex om̄i genere meliores: q: īter eos lampredas/tructas/carpiones reperimus. sup om̄e genus pisciū laudādos. Quinto post istos dicunᷣ esse pisces fluminū nō recētū aquaꝝ neqꝫ multū currentiuꝫ que si iuxta ciuitates decurrāt pisces generāt malos et putrescibiles: q: ex īmūditie illaꝝ ciuitatum inficitur aqua et maxime si per ipsas transit. et etiam admiscētur cū aquis vbi linū et similia macerātur. Sexto sunt pisces lacuum. vnde aut exeunt flumina bone aque aut ingrediūtur: quia piscibus fluminū fere assimilātur. Septimo post istos sunt pisces in littoribus permanentes vbi sunt aque lutose et turbide et terrestribꝫ imūdicijs admixte. Et peiores pisces sunt lacunalium et paludalium aquaꝝ: ex quibꝫ nec ingressus nec egressus est fluminū manifeste aut occulte. Pisces vero marini qui in aquis dulcibus ascendunt. aut pisces aquaꝝ dulciū qui ī mare ingrediūtur medij inter fluuiales et marinos existunt. oēs pisces saliti difficilis sunt digestionis. longā morā in stomacho facientes et

pauci ac illaudabilis sunt nutrimēti sitim inducentes. ⁊ recētes san guinē generāt frigidū. neruos mollificāt. et i corpore varie ꝑducunt viscositates: ex quibꝫ varie ꝓueniūt egritudines. Pisces recētes licet dure sint digestionis: ventrē tñ humectāt: coitum et eius materiā au gēt. Et oua multoꝝ pisciū ⁊ ꝓp̄e lactētiū barzonū vētrē soluūt: ⁊ vo mitū inducūt. nā quādā venenositatis spēm retinēt. Ideo a tali ouoꝝ comestione cauēdū est. Preterea cauēdi sunt pisces qui post decoctio- nem per diē infrigidati sunt: qm̄ veneni qn̄qꝫ qualitatē accipiunt: et acēna inducūt que ex venenosis fugis accidere solēt. Et pisces assan di frigēdi aut elixandi sunt: scđm quod ipoꝝ diuersa requirūt genera Ipos tñ cū aceto ⁊ aromatibꝫ cōdiri bonū est: vt eoꝝ viscositas incen- datur. et fiat abundāti fragilitati resistētia. Dia insup brodia pisciū ꝯtra venena bibita auxiliū p̄stant. Et si fiat frequēs ex dictis brodijs vomitus morsui cornuti serpētis et canis rabidi ꝓdest. Carpio est ex laudabilioribꝫ piscibꝰ aquaꝝ dulciū boni nutrimēti ⁊ facilis digestio nis dū est recēs in prima decoctione qui q̄to pluribꝫ decoquit̃ vicibus tanto durioris est digestiōis paucas et nō corruptibiles sup̄fluitates signū est ꝙ ꝑ plurimos dies durat decoctꝰ ⁊ nō putrescit. Themalus est piscis boni ⁊ laudabilis nutrimenti: et est piscis maximi exercitij ꝓpter puod mutilaginē nō habet. et tēperatā h̄et cōplexionē: ꝙ ex suo bono sapore ꝯprehēdit̃. Truta ē multū siſis carpioni i forma et nu- trimēto: qn̄ i saxosis fluībꝫ et altis mōtibꝫ capit̃ q̄ sicut Carpio pluri bꝫ decocta vicibꝫ diu durat antea q̄ putrescat. De truta ītellexit Ga lie. dū inquit ꝙ multo meliores pisces q̄ i Tyberi sunt q̄ capiūtur in flumine quod Nar dicitur ab altis descēdēs mōtibus ⁊ viuis fontibꝫ stagnizans quidē nunq̄. Uerūtñ hoc singulare habet truta: ꝙ dū de- scendit ex suis viuis et petrosis fontibꝫ ad magna flumina stagna et lacunas est ita facile mutabilis: ꝙ perdit bonitatē ⁊ saporē acquirēs vel ex otio vel ex grossitie aquarum: pinguedinē quandā viscosam et abhoiabilem. Lutij sunt pisces rapaces: et est lutius rex pisciū in aq̄s dulcibus: sicut dalphin in mari. Est boni ⁊ in genere pisciū laudabi- lis ⁊ sicci nutrimēti: sine mucosa sup̄fluitate qn̄ in viuis fontibꝫ ⁊ cur rētibꝫ fluibꝫ capiūtur. Sed in stagnis ⁊ grossis aquis otio et pingue dine bonitē perdit. sicut de truta dicebat̃. Utriqꝫ sunt pisces velocissi mi motus et maximi exercitij. De truta exꝑtū est ꝙ ascendit ꝑ radios aquaꝝ ⁊ rupibꝫ rapide descēdentiū. Persicus est boni nutrimēti ⁊ bo ni saporis et facilis distionis ⁊ paucaꝝ sup̄fluitatū. Salmo est piscis apud flumina almanie et boni est nutrimēti ⁊ boni saporis: sꝫ ꝓpter nimiā suam pinguedinē deficit parumper a bonitate nutrimēti ⁊ bo

ni saporis. Salmo assatus magis assimilat̃ i sapore carnibꝫ quadru pedū siluestriū ꝙ̃ pisciū. Extra aquā subito morit̃. licet cor ei⁹ viuat ꝛ moueat̃: ꝙ̃ cor alioꝝ pisciū. Tinca malū grossum ꝛ hūidū gñat nutri mētū. Anguilla malū viscosum: opilatiuum et difficilis digestionis. gñat nutrimētū. Aduertēdū ē i quo loco anguilla capiat̃: q̄m expimē to cōpertū est i coitu cū serpētibꝫ ꝯcubinari: ꝛ venenosas fieri. Anguil la magnā ꝯformitatē hꝫ cū fungis i sapore i viscosa hūiditate ꝛ mali cia nutrimēti. Nec mirū cū āguilla i gñe pisciū ex putrefactōe gñet̃. si cut fungus in gñe vegetabiliū ex putrefactōe absqꝫ seminū ꝛ radicū ꝑpagatiōe ort⁹ ē. et iō āguille cū aromatibꝫ ꝯdiri debēt. ꝛ cū rebꝫ eaꝝ malā hūiditatē corrigētibꝫ. Rane multaꝝ sunt spēꝝ. q̄ terrestres sunt ꝛ saxose. aut arboree virides male sunt ꝛ venenose. Ille aūt q̄ in fonti bus ꝛ bonis aquis capiunt̃ sunt ad esum i cōi vsu ciboꝝ. ꝛ ex eis poste riores ꝑtes renū ꝛ coxaꝝ comedant̃: ꝛ nō sunt mali nutrimēti. Quidā ex autoribꝫ multū laudauerūt ranas ad vtilitatē leprosoꝝ. ꝛ ꝙ multi ꝑ comestionē ranaꝝ a lepra nō ꝯfirmata liberati sunt qđ nō est a rōne remotū ꝓpter ꝯformitatē quā cū serpētibꝫ hñt. Caro eīm tiri ꝛ vipera rū ad curā leprosoꝝ laudatissima ē. ꝛ ego de viperis mirabili expimē to ꝓbaui. Cauēde sunt excedētes magnitudinē. q̄m de natura buffo nū ꝑticipare vident̃. ꝛ cū buffonibꝫ q̄nqꝫ ꝑ coitū ꝯcubinātur. Lāprede duaꝝ sunt spēꝝ. Quedā ꝑue i luto ꝛ limis bonaꝝ aquaꝝ degētes boni saporis ꝛ laudati nutrimēti. palmi magnitudinē nō trāscēdētes ꝛ in figura lūbricis terrestribꝫ assimilāt̃. Alie sunt magne ad pōd⁹ q̄nqꝫ multaꝝ libraꝝ siue magne āguille boni ꝛ laudati sunt ꝛ desiderati sa poris absqꝫ mutilagine ꝛ supfluitate ꝙ̃ ex humo saxoꝝ sub aq̄s existē tiū suggēdo nutriūtur. in stomacho eaꝝ nihil corpulentū reperit̃. Lā prede quidē magis ceteros excellūt pisces in cariore p̄cio ꝙ̃ nobilitatꝫ nutrimēti. Cācri multaꝝ sunt spēꝝ: quidā sunt marini ꝛ q̄dā aquarū dulciū: ꝛ q̄dā rotūdi: ꝛ q̄dā caudati. Cācri rotūdi fluuiales q̄ grāci vo cant̃ sunt boni nutrimēti et impinguatiui ꝛ ꝓprie si i aqua aut i lacte ordei elixent̃. vbi pri⁹ aliquā diu morā traxerūt. iō dat̃ ꝑ laudabili nu trimēto macilētis ꝛ ꝯsumptꝫ ꝛ febre ethica laborātibꝫ. Cācri caudati q̄ gābri dicunt̃: sunt siles cācris rotūdis i nutrimētis. si i viuis fōtibꝫ ꝛ bonis aq̄s capiant̃. Sūt tñ difficilis digestiōis ꝛ grossioris nutrimē ti. si a fecali intestino redeunt̃: qđ ꝑ mediā caudā descēdit laudabilio res erūt. Gābri marini difficilis sūt digestiōis. stōacho nocēt ꝛ ꝓpter salsedinē vētrē soluūt. Gābri magni marini q̄ locuste dicunt̃ sunt dif ficilis digestiōis: sꝫ dū digerunt̃ boni sunt nutrimēti. Cinis oīm can croꝝ ꝛ ꝓprie cācroꝝ rotūdoꝝ fluuialiū ē solēnis ꝛ singl'aris medicina

ꝯtrā morsum canis rabidi. de quo ego vidi mirabiles expientias. etiā
Galie. inq̄ente. Nullū fuisse mortuū q̄ eo puluere añ aquaꝝ abhoia-
tionē a principio sit vsus. Trilia est marin⁹ piscis ceteros excedēs bo
nitate saporis et nutrimēti. sed difficilis est parūper digestiōis ꝓpter
id qd̄ durā carnē habet ꝛ facile strangibilē et a viscositate remotā. con
gruūqꝫ prebet homini alimētū. Galie. inquit leccatores romanorū
admiratos esse sapidissimū trilie epar dilectiōis gratia ꝓpter multo
argento epatis causa grādes trilias emebant. Pectines marini sunt
boni et laudati nutrimēti. Sipie ꝛ pisces duraꝝ carniū sunt difficilis
digestionis ꝛ duri nutrimēti. Ostreoꝝ multa sunt genera. ſꝫ ostrea q̄
esui in vsu habemus dū digerunt̄ boni sunt nutrimēti et impinguati
ui ac restauratiui. et ad materiā coitus augmētū p̄stat. Cephalus est
piscis qui in mare oritur et in aquis dulcibꝫ ꝛ raro ex aquis dulcibus
ad mare descendit: sed libenter ad aquas dulces descendūt. ꝛ illi sunt
inter ceteros meliores boni sunt et laudabilis nutrimenti. Qui autē
in stāgnis et malis aquis capiunt̄ ita a bonitate degenerāt vt mali
sint et illaudabiles. habet cephalus quosdam pisces sibi similes et li
cet nō sint eiusdē speciei tamen de eis iudiciū haberi debet̄. Tūni sūt
marini pisces ex quibꝫ fit tūnina. Inquit Gali. licet recentes sint bo
ni et delectabiles saliti tñ sunt meliores. et similiter Palamides me
liores sunt saliti. Sarde p̄ciosissima sunt pisciuꝫ salitaria delectatio
nis et mollicieı carnis gratia. Stophis piscis q̄ ī italia qñqꝫ ex Nor-
ueia vbi orit̄ trāsportat̄ ꝛ est piscis marin⁹ de gñe malachiaꝝ nō hñtiū
squamas. neqꝫ duras testas: ſꝫ hꝫ cutē durā sicut polip⁹. durat p ānos
sicut aliqua salitaria. priusq̄ coquat̄ oportꝫ vt cū maleis ligneis forti
ter ꝑcutiendo ꝯtundet̄. deinde frustatū incidit̄ et elixat̄ et cū aroma-
ticis ꝯdimētis facit sapidissimū ferculū boni et laudabilis nutrimē-
ti. qm̄ in diebus feriatis limatus q̄ coclee dicunt̄ qñqꝫ vtimur loco pi
sciū. ideo de ipis in hoc capitulo fit mētio. Limatie licet carnē habeāt
difficile digestibilē tñ si degerant̄ sunt boni laudabilis et restaurati
ui nutrimēti. Pectori et pulmoni ꝯferūt: et ꝓprie epar ꝯfortāt eiusqꝫ
opilationes aperiūt. et ethicis consumptis ꝓsunt: q: alimētū viscosum
gñant ab ethicoꝝ calore difficilis resolubile: sed prius ab eaꝝ musco-
sitatibꝫ ablute ꝛ mūdate p̄parent̄. et melior modus p̄paratiōis lima
ciaꝝ est vt cū testa sicut sunt ponātur in caccobo super igne fere pleno
aqua bulliēte vbi stent quousqꝫ reincipiat bullitio. deinde capita ꝛ pe
ctora q̄ extra testulā portāt dū ambulāt ab eaꝝ testulis ꝛ ventribꝫ seq̄
strent̄ ꝛ in cineribꝫ voluātur. vbi aliquali facta mora vt meli⁹ cineres
eaꝝ viscositate inhibant̄ manibꝫ fricent̄ demū cū aqua calida totiēs

abluant̄ et oīno a cineribꝫ et muscositate mūdent̄. post cū sale et aquā calida et aceto fricentur. demum cum aqua frigida aliquotiens lauē tur. vt albe et clare a viscositatibꝫ munde remaneant. et tunc elixari aut assari aut suffrigi. aut in subtestitijs. aut in viscul is pparare pos/ sunt̄. et cū diuersis aromatibꝫ et saporibꝫ ꝯdiri scđm diuersum coquē di artificiū. Testudines sunt multoꝝ generꝝ: quedā marine quedam aquaꝝ dulciū: et quedā cāpestres. et marinaꝝ: qđā sunt: magne ⁊ qđā pue et ex tabella magnaꝝ qñqꝫ fit cepius et aliqñ in tantā veniūt ma gnitudinē vt ex eaꝝ conca: vt inquit Albertus: fiat nauigiū magnis nauibꝫ seruiens. sed marinaꝝ nulla est pro cibo aut nutrimēto bona. Testudines que viuūt cū testa nigra ⁊ lōga cauda nō sunt ad esum ido nee: licet quidē pauperes eas qñqꝫ comedūt tanꝗ cibū ineptū ⁊ abho minabilē. Testudines cāpestres q̄ degūt in pratis et siluis sunt boni et laudabilis nutrimēti. et est cibus nobiliū viroꝝ q̄ nō aliter imo aui dius ꝓ testudinibꝫ venātur cum doctis canibꝫ q̄ ꝓ qualeis et ꝑdicibꝫ elixātur abcisis pedibꝫ tibijs capite et toto collo. Oua istaꝝ testudi/ nū sunt singulis medicina et cibꝫ ꝯtra epilētiā. Testudines iste ꝯce/ dunt̄ ethicis et ꝯsumptis cū sint impurgatiue et irrestauratiue.

De pane. Capitulum. lxxvj.

Panis ex multis ꝯficit̄ rebus scđm diuersaꝝ regionū necessi tatē talē in se naturā retinēs qualē habet illud ex quo cōfe ctus existit. sꝫ qꝛ triticū inter oīa grana principatū retinet: vt nature humane ꝯformior sit imo panis ex eo confectus ceteris melior et laudabilior est qꝛ sanguis ex eo generat᷒ tēperatior est vltra oēm q̄ ex alijs granis gñari possit: licet triticū sit ꝯplexionis pricipio primi grad᷒: ⁊ inter humiditatē et siccitatē tēperamētū obti neat: tñ panis calidior est: qꝛ maiorē caliditatē ex furno acq̄siuit. Fru mētum quidē ex quo panis ꝯficiēdus est de bona recolligat̄ regiōe ex melioꝝ quoqꝫ specie acceptū sit pōderosum plenū et bene maturū ei᷒ exteriora cortex rubrosuꝫ cerulus sit. interiores tñ ptes pinguissimas ⁊ albissimas hñs neqꝫ sit antiquū qꝛ siccioris ⁊ deterioris ē nutrimēti neqꝫ nimis recens illico dū colligit̄: qꝛ viscosum ⁊ flegmaticū gñat nu trimētū epatis totiusqꝫ corporis opilatōes inducit. sit quoqꝫ a pulue re et tarlatiōe pseruatū. et ab omī gñe granoꝝ mundū. Frumētū pte rea qđ in horreis euētatis granarijs ꝯseruare potest laudabilius est ꝗ qđ sub terraneis foueis recōdit̄: qꝛ eius vapores euētāt̄. ⁊ in sua na turali dispositiōe ꝯseruat̄: sed apud subterraneas foueas vapores fru mentu cū terreis exalatiōibꝫ admixti ex foueaꝝ obduratiōe suffocati malā frumēti dispositionē impediūt. cū in se qualitatē habeāt nostre

vite ꝯtrariá. vñ multi ex foueaꝝ apitione. vbi diu frumētū recōditur extitit: ilico mortui sunt. Ex tali igit electo frumēto mūdꝰ panis fiat et bonū est aqua cū qua ꝯficit parūper salitā esse. Sal em̄ panis visco sitatē remouet: eiusqꝫ massa fit bñ máibꝫ circūdata ꝛ ꝯfecta. Ex illo em̄ saporosior leuior et nature hūane ꝯformior reddit sitqꝫ bñ fermē tatus nō multū durus. ex fermēto eius fit panis rarior leuior digesti/ bilior et laudabilioris sanguinis ꝓductiuꝰ. et artificialiter scdm vnā quáqꝫ sui ptē ꝓportionabiliter decoquit: et p dié ad minus requiescat priusq̄ comedat. Panis em̄ calidus malus est ꝛ parū nature ꝯformis Panis azimus dure digestionis est vētris dolorē ꝛ epatis opilationē efficiēs. et in renibus lapidē generat. et azimus etiā ꝛ qui in patella decoctus est ꝛ qui siccus ꝛ antiquus et bis coctus. ꝛ q̄ de simula est. vl/ tra durá eoꝝ digestionē vētrē ꝯstringunt. Panis de simula melior et nobilior est q̄ q̄ de farina ꝯficit. licet tarde sit penetratōis. Panis fur furaceus velotius digerit ꝛ nutrit: sꝫ deterioris est nutrimēti ꝛ pau/ cioris. et panis male coctus et panis azimus et illis similis nō ꝯpetit nisi robustá ꝯplexionē hñtibꝫ: et fortiter laborátibus. Panis pterea a supficialibus ꝛ cortice mundandus est. pars em̄ illa nimis adusta est difficilis digestiōis ꝛ humoꝝ maloꝝ gñatiua. Panis quidē inter ma gnitudinē ꝛ puitatē. modū hr̄e debet: qꝛ puus panis cito a furni calidi tate penetratur parū remanens de medulla. ꝛ fere totus in crusta cō uertit. Crusta em̄ ꝓpter nimiā sui adustionē et exsiccationē deterior panis pars est. Panis insuper nimis magnus intrinsecis ptibus mi nus coctus ꝛ viscosus ex necessitate cōsistit. ¶Meliꝰ est igit formā reti/ nere mediá: aut scdm tortulos apd̄ neapolitanoꝝ morē q̄ laudabilis est cū vniformiter fere ad oēs tortuli furni partes calor attingat. Et ferculū quidē ex pane abluto factū infrigidatiuū calefactis ꝯueniēs neqꝫ opilationes neqꝫ grauedinē gñat. Et melior abluendi modus est vt panis medulla p noctē in aqua calida infusa pmaneat. et post aliquotiēs cū frigida abluat. sic em̄ caliditas/ viscositas/ siccitas: et fermēti qualitas a pane remouet. Panicū magnā ꝯformitatē hēt cū milio. Vtrūqꝫ ē frigidū ꝛ siccū. Ex ipis fit qñqꝫ panis penuria frumē ti. Panicū et miliū pauci sunt nutrimēti ꝛ ventrē stipticát: sꝫ milium est in oībus nature humane ꝯformior. Ex ipsis a cortice mūdis vel ex eoꝝ farinis fiūt fercula q̄ laudabile nutrimētū generant si cum lacte aut carnibꝫ pinguibꝫ decoquat. Piper in capi. de aromatibꝫ. Pisellū in capitulo de rouilio. Porrum in capitulo de acrumine. Pinus in ca/ pitulo de grano pini. Passer. Pauo. Perdix. Pulmo: et Pedes in capi tulo de carne.

¶ Rigum. Capitulum. lxxvij.

R Igũ calidũ est et siccũ magis ꝙ frumẽtũ: ꝫ tẽperamẽto propinquũ est multi nutrimẽti ad siccitatẽ declinãtis. ꝫ si cũ lacte et oleo amigdolino ⁊ zucharo decoquat̃ in aqua furfuris infundat̃. Sic enim melioris ⁊ maioris nutrimẽti est. coit⁹ quoqꝫ materiã auget. et corp⁹ impinguat. Si aũt cũ aqua pura decoquatur ventrẽ restringit. Rigi preterea sup̃flua ⁊ ꝯtinuata comestio apd̃ solitos habere ventris dolores nocumẽtũ prestat.

¶ Nobilium. Capitulum. lxxviij.

N Obilium est species legumĩnũ quod vulgariter dicit̃ piselli frigidũ est in principio ⁊ inter frigiditatẽ et siccitatẽ fere tẽperamẽtũ obtinet Parui est nutrimẽti. ⁊ malũ gñat sanguinẽ neruis quoqꝫ impedimentũ p̃stat. neqꝫ tantã vẽtositatẽ inducit sicut faba. ꝫ mũdata meli⁹ gñat nutrimẽtũ. Eius brodiũ ꝯtra tussim ⁊ dolorem pũgitiuũ in pectore auxiliũ facit.

¶ De rapis. c. lxxix.

R Apa est ĩ scd̃o calida. hũida in primo. facilis digestiõis existit Inter ceteras radices aut herbas plurimi est nutrimẽti. necꝫ mollẽ et flegmaticã generet carnẽ. ꝓpter sui vẽtositatẽ ⁊ inflationẽ. vñ coitũ et ei⁹ materiã augmẽtat ⁊ corp⁹ impinguat ⁊ ꝓprie qñ in igne coquũtur si prima abiecta decoctiõe in scd̃a coquant̃. a qua tẽperiẽ sue substãtie acq̃rit. ⁊ mediocriter inter bonũ ⁊ malũ gñat nutrimẽtũ. siquidẽ bina decoctiõe ꝑfecta et tertio ex aromatibꝫ condita cũ carne pinguissima recoquãtur melius est ⁊ sui vẽtositas remouet̃ Que aũt nõ bene cocta est vẽtositatẽ ⁊ corpis opilationẽ gñat. Rapa preterea multũ vrinare facit et cõtra vrine ardorem valet et sitim extinguit.

¶ De ruta. Capitulum. lxxx.

R Vta dicit̃ ꝙ melior est que nascit̃ iuxta arborẽ fici. Ruta recens calida est ⁊ sicca in scd̃o: ꝫ q̃ exsiccata est. Has qualitates habet in tertio: eius vsus ꝓprie est in salatitio. splenem stomachũ et vẽtrẽ ꝯfortat. eorũqꝫ vẽtositates dissoluit et remouet. Digestionẽ adiuuat ⁊ appetitũ inducit: stricture pectoris ꝯfert: ⁊ visionẽ acuit paralisi et fragilitati neruoꝝ auxiliũ p̃bet. Allioꝝ et comestarũ cepaꝝ odorẽ ex ore obtundit. vermes interficit. desideriũ coit⁹ remouet: eiusqꝫ materiã desiccat ⁊ abscidit. ⁊ succus eius bibit⁹ oĩbꝫ venenis resistit. ⁊ vt supra dictũ est cũ nuce comesta pestilẽtie ⁊ oĩũ veneno ꝯseruatiuũ auxiliũ p̃stat. Plurimũ aũt ꝺ ruta comedere malũ ⁊ piculosum est. ꝫ attente tamen respiciatur: ne cũ ruta comedant̃ viride s vermiculi quos tẽpore veris in suis folijs producere solet. qui ꝓpter similitudinem difficile cognoscuntur quoniam mali sunt. et venenosos effectus producentes.

¶ De roremarino. Caplm̃. lxxxi.

R Osmarinus est spēs libanotis pter odorē quē similez hēt olibano et thuri albo vsus ei⁹ ē i sallamētis aut in salatitijs crispellis et ad odorē allataꝝ carniū. flos ei⁹ vocat anthos ingredit i ꝯfectōibz cordialibz. letificat eñ cor. aperit opilationes epatis et splenis. resoluit intestinoꝝ ventositates. et cerebrum confortat. si ex frigiditate debilitatū esset. Radix. Raphanus. Ramoratia. in. c. de acrumine.

De Spinata. Capitulum. lxxxij.

S Pinata frigida sunt et humida in primo. licet quidā dicant ꝙ ad tēperamētū declinēt. virtutē lauatiuā et absterſiuā et re/fertiuā. hñt gutturi/pectori/pulmoni/epati/et stomacho congruentia sunt. boni sunt nutrimēti. meliores ꝙ atriplices et ppie colericis et sanguineis ꝓsunt.

De senatiōe al's cresciōe. Cap. lxxxiij.

S Enatiōes quibz p in salatitijs in ferculo vti possum⁹. q̄ in crudis et frigidis et aq̄s stātibz oriūtur. quas quidā piper aq̄ aut arucā aq̄ appellāt vl'garel. aut lauares. aut cresciōes dicūt. calidā et siccā v̄tutē hñt. et bñ vrinare faciūt. renes et vesicā ab ha/renulis expurgāt. et i ipis lapidē frāgūt.

De sparago. c. lxxxiiij.

S Paragus calidus est et hūidus i primo: licet quidā dicāt ꝙ tēperamēto vicinus sit inter ceteras herbas fere nutribilior existit. coit⁹ materiā augmentat. et vētrē lubricat: eiusqz dolorē mitigat. renes calefacit. ipsiqz et vesicā ab harenulis expurgat. vrinā ꝓuocādo: ita ꝙ ex eoꝝ multo vsu fetat odore sparagoꝝ. epatis et splenis et viscoꝝ opilatiōes aperit. stomacho tñ nō multū cōgruus existit. et aliqñ cibi abhoiationē inducit.

De sinapi. Capi. lxxxv.

S Inapis in mostarda et saporibz ea vtimur. calida est et sicca vsqz ad principiū quarti grad⁹. tussi āti q̄ et aspitati pectoris ꝓfert. flegma et viscosos hūores incidit. hūiditates q̄ i capite sunt mūdificat. vñ quidā dicūt ꝙ ex illo clarificat intellectū. et coitum sua caliditate incitat.

De semine canapis. Caplm. lxxxvj.

S Emē canapis pistat ex artificio et fit massa admodū magnarū piraꝝ reducta. et p tpa ꝯseruat. vñ i q̄busdā regiōibz fit ferculū quod multū calefacit. caput grauat. et stomacho nocet. vsus ergo eius nō laudat.

De sale. Capitulum. lxxxvij.

S al siue minerale sit siue artificiale siue aqueū multaꝝ manerieꝝ est. et q̄to plus de salsedine sapit. tāto calidior est. appetitū inducit. et auidi⁹ stomachus cibuz amplectit. vnde melior causatur digestio. cum hoc quod ex sua natura sal digestionē acuit. flegma et crudos humores incidit. et ipōs a putrefactione preseruat. Salis vsus moderato īdiget mō. Maior eq̄dē quātitas flegmaticis

ꝯfortior est.minor vo colericis. ¶ De simula.Caplm.lxxxviij.

Simula q̄ laudabilior est ex tritico fit. bene primo abluit̃ triticū.deinde siccat̃.⁊ post in ptes ꝯterit̃ grossas. cū mola frāgit̃:deinde in subtiliores ptes ꝯterit̃.vt fere intra faricellū et florē farine mediū retineat:⁊ de ea superiꝰ dictū est ꝙ melior panis existit q̄ de farina.Ferculū tñ eius maioris ⁊ melioris est nutrimēti. q̄ amidū aut aliud de gñe farinaꝝ calorē ⁊ sitim extinguit. epar quoqꝫ hñtibꝫ calidū ꝯfert.Ordeacea simula magis infrigidat.

¶ De saluia. Capitulum.lxxxix.

Saluia licet sit q̄dam siluestris:q̄dā domestica. tñ domesticā in vsu ciboꝝ habemꝰ et sicca est in scđo. cerebrū neruos ⁊ stomachū ꝯfortat.est resolutiua ventositatū:⁊ aperitiua opilationū. Saluia a quibusdā iniuste blasfemat̃.ꝙ ex ea buffones generātur q̄ aīalia sunt venenosa. Verūtñ q: saliua multos hēt ramos plenos folijs grossis ⁊ causantibꝫ densam vmbrā in estate.sub cuiꝰ mānsione buffones libēter recurrūt ꝑpter qđ experti ortulani rutaꝫ a qua aīalia venenosa fugiūt iuxta saluiā ꝯplantāt. Scalōgia in capitulo de acrumine. Starna Sturtio. Splen in capitulo de carne.

¶ De trilis. Capitulum.lxxxx.

Trili sunt fila aut corrigie ex azima massa ꝑfecta.calidi sunt ⁊ i eis hūanitas supflua. dure sunt digestiōis vētrē ꝯstrigūt. et tarde de stomacho descēdūt.epatis ⁊ spenis opilatiōes inducūt.in renibꝫ ⁊ vesica lapidis gñationē ꝑparāt:ꝯtra tussim et dolorē pectoris ⁊ pulmonis ex caliditate gñatū bonū auxiliū pstant. Qui aūt eius nocumēto subterfugere cupit studeat. vt cū carnibꝫ bonis ⁊ pinguibꝫ decoquant̃.aut cū oleo amigdolino et pipere condiātur. et post ipsos mentā et origanū aut calamentum accipiat.et vinū bonuꝫ et pprum bibat. ¶ De tuberibus.Capitulum.lxxxxj.

Tubera supradictū ē ꝙ inter ipos et fūgos existit differētia oēs em̄ fungi sunt tubera:sꝫ non ecōtra difficilis sunt digestiōis ⁊ vrine difficultatē inducūt.grossum et melācolicum gñat nutrimētū.et ex illis paralisis et apoplexia ⁊ venenoīa timētur accidētia:vt de fungis dictū est.Tubera em̄ saporē nō habēt.ex illis meliora sunt alba.ex q̄bus nō est odor malus.et ꝑprie si cū sale ⁊ aromatibꝫ condiātur.Attendendum tamen hic ꝙ ea que in hac regione terre tubera appellamus neqꝫ in capitulo de fungis.neqꝫ in hoc cap. de tuberibus reponenda sunt.Nam antiqui de ipsis diuersum faciūt capitulum in quo multi medicorum decipiuntur. Jnquiunt em̄ autores ꝙ quoddaꝫ genus tuberū reperitur adunatum et vernicosum in

magnitudine testiculi verrutas hñs profundas oriens in harenosa terra sicut nascunt̃ tubera ⁊ fungi ꝙ est suauis saporis valde ⁊ ad dulcedinẽ declinãtis dũ ad fungos ⁊ tubera ꝯparant̃: neq₃ auditũ est ab aliquo ꝙ inferãt nocumẽtũ: sicut fũgi ⁊ tubera. frigidatẽ minorẽ hñt reliqͣs tuberib₃ ⁊ fungis. neq₃ hũiditate extranea vacua existũt cũ siccitate sue substãtie vẽtositatẽ generãdo: qd̉ ꝑcipit̃ dũ ei⁹ ꝑfectã sub cineribꝫ decoctionẽ ꝯprehẽdere volum⁹: q: sonũ cum vẽtositate aliqua emittũt. ex quo coitũ incitat eius materiã augẽdo: et de isto tubere intellexit Galie. ꝙ tubera nõ sũt maloꝝ hũoꝝ gñatia: qd̉ suaderi potest ꝑpter eoꝝ aromaticũ odorẽ: ⁊ dulcedie saporis ⁊ maxime qñ incipiũt denigrari. Tubera oriunt̃ circa mediũ autũni pri⁹ alba int⁹: deinde nigrescere circa hyemẽ: et qñ sunt int⁹ ꝑfecte nigredinis circa primu₃ veris putresiũt ⁊ in vermes ꝯuertũtur. Multi dixerũt hoc genus tuberꝫ esse calidũ ꝑpter id qd̉ nix facile sup ipa liquescit. ⁊ parũ durat. neq₃ herbe iuxta hec tubera oriũtur: ⁊ ꝙ sua natura ꝑpter caliditatẽ coitũ incitãt. Veritas tñ est ꝙ oĩa tuberũ gña frigide sunt ꝯplexiõis: sed hoc genus ꝑpter aromaticũ odorẽ ⁊ dulcẽ saporẽ min⁹ ad frigiditatẽ declinare videtur ⁊ magis tꝑamẽto appropinquare. Nix sup tuberibus facile liquescit. qm̃ ab ipis ⁊ pingui terra eis circũstãte ꝯtinuo humidi vapores eleuant̃ a putredinali calido ꝑpter qd̉ qͣdã gña musca rũ libẽter sup tuberib₃ hitãt. herbe aũt circa tubera nõ oriunt̃. qm̃ ipa cũ ꝑ pinguedinẽ terre ex putrefactõe gñent̃. et ex eadẽ pinguedine nutriunt̃ ⁊ crescũt. ex qua herbe gñari ⁊ nutriri deberẽt. coitũ aũt incitare vident̃: nõ caliditatis gratia: s₃ ꝑpter vẽtositatẽ et ꝑpter spmatis materiã q̃ ex tuberũ pinguedine gñat̃. ꝙ aũt gen⁹ tuberũ huic simile orit̃ in planiciebꝫ ⁊ pratis ⁊ icipiũt oriri circa mediũ veris ⁊ odorẽ nec dulcẽ saporẽ hñt: solo caloris tꝑe repunt̃. odorifera aũt ⁊ sapida nõ nisi tꝑe frigido ab autũno vsq₃ ad veris principiũ repiunt̃. Turd⁹/turtur/testicul⁹: in. c. de carne.

De vuis. Caplm. lxxxxij.

Vua sunt ꝯcordes oẽs autores vuas ⁊ ficus bñ maturas esse ceteris fructibꝫ meliores ⁊ ꝑprie nõ nocẽ. Matura qͥdẽ vua laudabilẽ gñat sanguinẽ. ⁊ ꝑprie si duobꝫ diebꝫ ad min⁹ collecta sit anteq̃ comedat̃: q: vua si comedat̃ ilico dũ colligit̃ est inflatiua. ⁊ deteriores ⁊ crudiores humores generat. Si quidẽ vua bñ digerat̃ impĩguat. Vue cortex frigidus est ⁊ siccus ⁊ difficilis digestiõis ⁊ arilli similiter. S₃ pulpa facilime digerit̃. Arilli em̃ si integre degluciant̃ integri corpus egrediũtur nullũ faciẽtes nocumẽtũ. Qui autẽ plurimas vuas comedũt primũ eoꝝ corpora supfluis purgãtur humoribus. deinde pinguescunt. de quo ortulani verum perhibent testimo-

nium. nihil fere aliud q̄ vuas et ficus pprijs temporibus comedentes qui se tā iter cetera anni tpa pinguiores cognoscūt. Pinguedo tñ ex vuis et ficubz acqsita est facilime resolutōis: q: carnē mollē et ināatiuā gñat. Ideo vua post collectionem die suspensa aliquo melior dicebatur.

¶ De vua passa. Capitulum. lxxxxiij.

Uua passa pformitatē hñt cū vuis in dulcedine austeritate et pōticitate sic est in eis q̄ passule dicunt dulciores passule ex dulciorib9 fiūt et austere ex austeris q̄ aūt dulciores sunt et ad caliditatē declināt scdm maiorē vel minorē dulcedinez. Et sicut qdā vuar hñt arillos: qdā sine arillis sic siliter sunt passule: vñ qñ pcipit passulas recipi enucleatas possum9 intelligere passulas sine arillis factas: aut passulas vñ arille et nuclei extracti et enucleati sūt. Nō est i passulis magna differētia. seu ex magnis vuis: seu ex pvis facte sūt. Meliores passule sūt dulces et pingues hñtes subtilē corticē: epati multū pficiūt: et pformes sunt. ei9 opilationes remouēdo. et sanguis digestiua pfortādo: fluxū epaticū sua pprietate pfortādo curāt/pfortāt: splenē aperiūt: vias renū et vesice renes et vesicā pfortāt. Plus nutriūt passule q̄ vue recētes: et sunt melioris alimēti: pferūt pulmoni et tussi et difficulati anhelit9. vētrē humidū tenēt. Uerūtñ licet oēs passule amice sint stomacho et epati tñ austere magis pfortāt stomachū q̄ dulces. et sunt magis stiptice min9 humectātes vētrē: qñ intēdim9 nutrire opilationē apire. et vētrē mollificare: et epar pfortare et pectori pdesse: debem9 sumere passulas enucleatas pingues. Si aūt intēderemus stipticare: sunt comedēde passule. et pprie austere pfecte cū arillis masticate. Uerūtñ sicut vue magnā diuersitatē ex regionū varietate sortiūtur. ita diuerse passule matres vuas sortiunt et imitant. Uini diuersitas ex regionum varietate vuarum diuersitatem ostendit.

¶ De vino. Capitulum. lxxxxiiij.

Uinū vt inqt cōciliator est succus de vitiū vuis expressus: quo nullus existit liquor nature hūane acomodatior. Nunq̄ eñ ex arte aut ex natura aliquid repiri potuit: qd vices vini in bonitatib9 et pformitate suppleret. Qui aūt acumulatas vini vtutes quibz ab autorib9 vinū extollit: aut scribere aut narrare ausus foret: ab ignorantib9 vini potius amicus q̄ scientibus videretur: sed suffitiat aliquas ex meliorib9 suis vtutib9 narrare. vino quippe moderate sūpto nullus cib9 aut pot9 melior est imoderate vo null9 peior. Multi eñ laudabilis et subtilis est nutrimēti: vt supra in gñalib9 regulis dicebat. Nihil eteñ vino compar existit. vt nature defectib9 tam cito subueniat. vñ apud sarracenos quib9 potus vini lege phibet solū in

sincopi et nature defectibꝫ bibēdū ꝓcedit: qꝛ ilico virtutē refocillat. nouos spūs et nutrimētū regñat. qđ cito sua ꝓprietate ad coꝛ ipellitꝛ nec repitꝛ cibꝫ aut potꝰ q̄ adeo naturalꝭ caloꝛis sit ꝯfortatiuꝰ sicut vinū qꝛ eiꝰ caloꝛ silis naturali caloꝛi existit ꝓpter familiare ꝯfoꝛtiū qđ cū natura hēt hūana. vinū quidem si moderate et qđ opoꝛtet accipiatꝛ coꝛpoꝛis sanitatē eāqꝫ custodit virtutes epatis et stomachi digestiuas ꝯfoꝛtat aditus et venaꝝ oꝛificia aperiens nutrimētū per totum coꝛpus penetrare facit. sanguinē clarū generat. et quē turbidū reperit clarificat. epatis et splenis opilationes aperit. et renes et vesicā mundificat. tenebꝛositatē a coꝛde expellit. singulas virtutes et coꝛpis et mētis coꝛroboꝛādo. Nec tantū coꝛpoꝝ: sꝫ aīe vires pꝛebet vini moderatus vsus sensus oēs acuit. solertiā pꝛebet. acuit ingenij vires. leticiā atqꝫ audaciā tribuit. tristiciā expellit. laboꝛiosa atqꝫ magnalia cū ratiōe pꝛesumere facit. Vinum insup cum debita opatione assumptū omī etati omī tēpoꝛi. omī regiōi. omī ꝯplexiōi. ꝯfoꝛme est. Pueris q̄dē vinū modicū et bene limphatū dandū est. qꝛ purum dare esset ignē igni addere. Juuenibꝫ vero i maioꝛi quātitate et nimis limphatū. qꝛ ꝓpter eoꝝ cerebꝛoꝝ et alioꝝ mēbꝛoꝝ silitudinē foꝛtitudinem vinū meliꝰ sufferre pñt et faciliꝰ vini nocumēto tueri. Senibus aūt vinū ꝯfert. qꝛ lac senū existit vinū. sꝫ ꝓpter debilia foꝛte cerebꝛa senū nō valēt sic faciliter a vini nocumēto tueri. Senibꝫ igitꝛ vinū tm̄ dādū ē q̄tū tollerare pñt In frigidioꝛi vo regiōe plus de vino ꝯpetit. i calida aūt modicū et bñ limphatū. siliter i hyeme estatē. sꝫ ꝓpter estꝰ et caloꝛis et siti extractionē plus de vino i calida regiōe q̄ i frigida i estate q̄ i hyeme bibēdū ꝓcedit. sꝫ cū pluri aqua liphatū hoībꝫ ꝓpter calidā et siccā ꝯplexionē hñtibꝫ quā colerā dicimꝰ vinū ꝯfert: qꝛ colera q̄ calidus et siccus ē hūoꝛ p renes et vesicā ꝓuocādo expellit frigide et hūide ꝯplexiōi. q̄ flegmatica dꝛ Vinū etiā ꝯfert viscosos hūoꝛes incidit et maturat. iposqꝫ sua caliditate resoluit. frigide quoqꝫ et sicce ꝯplexiōi q̄ melācolica dꝛ. vinū ꝓdest qꝛ melācolicos hūoꝛes labefacit. iposqꝫ ad exitū faciles ꝓbet sua vtute eoꝝ nocumētū et caligiēꝫ remouēdo. calidis isup et hūidis quos sāguineos dicimus. vinū ꝯpetit: qꝛ sāguinē optimū et clarū gñat: et vt supꝛa dicebatꝛ quē turbidū reperit clarificat. Ex varijs insup rebꝫ vinū diuersificari ꝯperitꝛ. aut ex regiōe vbi ꝓducitꝛ: aut ex diuersis vitiū spēbus: ex quaꝝ vuis exprimitꝛ aut odoꝛe aut caloꝛe aut potētia et debilitate: aut recētia: aut decoctiōe: aut vetustate et artificio. Experimēto quidē videmꝰ qualdē vitiū maneries et quasdā regiōes quibusdā laudabilioꝛa vina ꝓducere de q̄bꝫ expertis colonis opoꝛtunū est credere. Vinum dulce grossum et calidum est in secundo: et siccum in pꝛimo. et

herogeneā cōtinens humiditatē. Nec tantum laudabile sicut alia vina existit: grossum nāqȝ generat nutrimētū. sanguinē turbidat. nec sitim extinguit: imo aliqñ ipam augmentat. q: leuiter cum alijs admixtum humoribus putrescit: ⁊ in colericos humores ꝯuertit. Vinuȝ quidem dulce omnibus membris vim nocēdi habet. pectori et pulmoni quoꝝ opilationes aperit. Plurimus aūt eius vsus hydropisim generat: ideo ad hydropisim preparat. ab vsu vini dulcis ⁊ grossi caueri debet. Acerbum vinū quod vt plurimū in montuosis ⁊ vinosis regionibȝ ꝓducitur: a multis autoribus frigidū dicitur. pectus stringit stomachū mordificat: et aceti effectus inducit. Vinū ergo quod inter dulcedinē et acredinē saporem obtinet maxime ab autoribus laudabile reperit ⁊ ꝓprie si odoriferū aromaticū sit. neqȝ acutū neqȝ grauē extraneum odorē habens. De coloribus aūt vini experimētū locoꝝ vestigare oportet. q: in quibusdā regionibus vina alba sunt meliora nigris: in quibusdā vero nigra meliora sunt albis: sed cōmuniter ab autoribus de vino loquētibus aurea/subrubea/subalba/et generaliter medium colorem hn̄tia meliora iudicant. Vina potētissima et fumosa copa calefaciunt nimis et capita: ideo eorum ꝯtinu⁹ vsus malus ē. Vina debilia ⁊ aquea parui existunt nutrimenti. Meliora ergo sunt que inter illa media existunt. Vetusta insuper ⁊ recentia multū vina in eaꝝ variantur natura. Recentia vini durat per annum aut plus scdm maiorem vel minorē vini potētiā. Vinū quidē potēs tardius inuetrascit. aquaticū vero citius. Et vetustas vini in quarto incipit anno. Illud ergo quod ratione sue etatis maxime ab autoribȝ laudatuȝ existit. est vinū a fine primi anni vsqȝ ad principiuȝ quarti. Vinū em̄ nouū et maxime quod expressioni ꝓpinquū est in primo. epatis est opilatiuū/putrefactiuū. et humorū ebullatiuū/vētosum: et inflatiuum. Vinū ātiquū a quattuor annis supra calidū est ⁊ siccū in tertio ⁊ quarto potentius est vinum tanto calidius est et siccius hmōi aūt vinum antiquū parum nutrit ⁊ cito inebriat. et qñ supflue inueterascit. amarum acquirit saporē. et ꝓpriam vini naturā ꝑdit: et eius vsus est malus. Vinū tn̄ mediū a primo vsqȝ ad quartū caliduȝ est et siccū in scdo Illud ergo vt ex predictis colligit: laudabilius est vinū qd odoriferū ⁊ aromaticū neqȝ decoctione adustū. neqȝ artificiatuȝ sit inter dulce et acerbū. inter albū et nigrū. inter potens et aqueum. inter recēs et vetustum mediū obtinet. Ex artificio insuper vinū diuersam naturam acquirit: q: scdm diuersas eius spēs decoctionē amat: et illud ideo ei⁹ mustum decoctum est vinosius et potētius: et fumosius reddit: quia ꝑtes vinose in musto sunt cum terreis grossis admixte: et semper in

decoctõe grossiores ptes retinēt vel remanēt ⁊ aquee q̄ respectu vino
saꝝ cū terrestrib3 admixtaꝝ subtiliores sunt ex tali decoctiōe resoluū
tur. Ideo vinū coctū q2 min⁹ est ex aqueis ptib3 admixtū tardi⁹ putre-
scit. ⁊ lōgiori tpe ꝯseruat̄. Vinosum igit̄ remanet ⁊ aquosum virtute
ignis euaporat̄. Cui⁹ ꝯtrariū fieret si vinū pfecte ⁊ īuegete depuratū
decoq̄ret̄. Sicut apud distillātes aquā' vitis apparet. vbi vinose ⁊ po
tētes vini ptes p fumū eleuātur. ⁊ in aquā ardētē: quā aquā vitis aut
vini dicim⁹ ꝯuertit̄. Aquee ptes absq3 sapore: sicut aqua in fundo ale
mich distillatiōis residet. Nā vinose ptes a terrestrib3 focalib3 i fun-
do vegetis residētib3 seq̄strate subtiliores aq̄s reddunt̄: ⁊ quod subti
lius citius ex igne resoluit̄. Ex antiqui igit̄ ⁊ depurati vini decoctiōe
vinosum resoluit̄ aqueo remanēte: cui⁹ ꝯtrariū de musto videt̄. Sin
gularē vero ꝓprietatem hēt vinū et oīm reꝝ secū admixtaꝝ aut ī ipo
decoctaꝝ virtutē extrahat. Vn̄ quidā ex antiquis medicis oēs egritu
dines cum vino curabāt. Tēpore nāq3 vindemiaꝝ diuersa musti ve
geticula ex medicinaꝝ decoctione scdm varias egritudinū exigētias
p̄parabāt. ⁊ sic vina sirupoꝝ et medicinaꝝ virtutē hn̄tia. scdm q̄ vna
queq3 egritudo exigit reseruabāt. Verūtn̄ si quis in hyeme pn̄ti anni
vinū habere veliet. duob3 modis meliorari possit. q̄b3 etiā principes
libēter vtunt̄. Colligātur vue bene mature et p triduū soli exponant̄
quousq3 aliquātis perpassent̄. deinde genera seq̄stādo racemi ꝓijciā
tur. et granoꝝ quātitas sit tanta. vt mediū vegeticulū imponat̄. ⁊ de
sup bonū mustū imponat̄. quousq3 totū plenū sit. Tale vinū cito cla-
rescit. et licet nouū sit nō est epatis opilatiuū neq3 vētosum inflatiuū
neq3 humoꝝ ebullitiuū. et iste potus principib3 et delicate viuentib3
a medicis libenter cōcedit̄. Alter modus vt accipiāt musti tres ptes ⁊
aque vna pars: et misceat̄ ⁊ bulliāt vsq3 ad quarti ptis resolutionē et
reponat̄. Tale vinū dicit̄ ablutū et licet nouū sit. malitias tn̄ noui vi
ni deperdit. De artificio tandē vini bonū est credere his qui tali exerci
tio vsi sunt. Immoderat⁹ et supfluus vini vsus aīe et corpori et mori-
bus pessimus existit. Virū effeminat. discursus ingeniū ingrossat. in
fima respicere facit. ⁊ magnalia abhorrere. nec tāte virtutis est mode
ratus vini vsus q̄te malicie īmoderatus existit. cerebrū et eius virtu
tes debilitat. tremorē / paralisim / apoplexiā / ⁊ spasmū generat. Nec
vinū has malas passiones inducit: rōne sue qualitatis. q2 iste egritu-
dines sunt frigide. ⁊ vinū est calidū: sed vt inquit Aristotiles tertia p
ticula ꝓbleumatū. Vinū ea ratione qua calidū istis egritudinib3 re-
sisteret atq3 ꝓdesset. sed p accidēs eis nocet atq3 ipas euenire facit. q2
vinū est penetratiuū et facit humores viscosos ⁊ crudos ad mēbra lon

ginqua.et neruos penetrare q̃ per se impetrabiles forēt et sic talis fri gíditas egritudines inducit. Preterea vinū in multa q̄titate potatū in stomacho nō digerit̃.et pp̄ter suā amiciciā ꝛ cōformitatē quā cū natura hūana hēt.attrahit̃ a mēbris indigestū vbi ex sua īdigestiōe acescit.et acetū est neruis inimicū ꝛ frigidaꝝ egretudinū inductiuū. Immoderatus insuper vini potus ebrietatē inducit et freq̄ues ebrietas sensus oēs obtundit.et singula mēbra debilitat. Ebrietas quidē multas hēt causas.qui em̄ debilis sunt cerebri citius inebriātur. q: nō est potēs cerebrū resistere vinosis vaporibꝫ et eoꝝ nocumēto. Ideo tales a vini boni potiōe aut absq̃ꝫ multa mixtū aq̄ caueri debet. et q̃ nimis bibere vinū ꝯsueuerūt facilius ebrietatē incurrūt. Potatores ꝛ tabernarij difficilius inebriāt̃ q: eoꝝ cerebrū acquisiuit ex ꝯsuetudine vini quādā resistētiā per q̄pā vini nocumēto resistit. Famellia insup ꝛ modico vtētes cibo facilꝰ inebriātur. q: vini ad caput ascēsus a nullo fere impediti facilꝰ in ebrietatē inducūt. Vinū insup decoctū fumosum et potens citius inebriat. ꝛ quedā res cū vino admixte citiorē et maiorē ebrietatē inducūt.sicut vsnee infuse cū vino.lignū aloes leuiter et absq̃ꝫ nocumēto dulcē somnū cū ebrietate inducūt. ea q̃ fortē ebrietatem inducunt: vel efficiunt sunt limphate vinū cū aqua ex decoctione lolij. ꝛ fortior est aqua ex decoctiōe iusquiani.aut mādagrore. Fortissimū est aūt opium.et similia: et cōfectiones alique cōposite sunt.ebrietatē inducentes scribere nō oportet. et vinū cū pauca aqua limphatū citiꝰ inebriat q̄ vinū purū ꝛ si forēt vini octo p̄tes ꝛ aq̄ vna: q: aqueitas modica facit citiꝰ penetrare. sed remedium ebrietatis et crapule est somnꝰ lōgus aut subitꝰ vomitꝰ.potꝰ acetositatis citri.aut potus vini citonioꝝ.aut sumere coriādrū: siccū tritū cū tantūdē de zucharo albo i q̄titate duoꝝ coclearioꝝ. ꝛ post bibere citonioꝝ ꝛ bibere aquā frigidā cum aceto ebrietatem sedat.et potus olei puri remouet ebrietatē.et similiter comestio cauliū.vt in p̄bleumatibꝫ narrat Aristotiles. Odorare aūt camphoram: ꝛ et sandalos: aut per se aut cum aqua rosata. mixtꝰ crapulā et ebrietatē alleuiat.et comedere micas panis in agresto.aut in aceto infusas p̄dest. Et multas confectiones composuerūt antiqui ebrietatē ꝛ crapulā remouētes.quas supfluū foret hic scribere. Vbera. Venter in.c.de carne.

De zucharo. Cap̄lm.lxxxv.

Ucharum dicitur mel canne anteq̄ depuret̃.et est solutiuū et abstersiuum. Sed zucharum depuratum est calidū et humidum in primo.bonū generat nutrimētū. pectus aperit. ꝛ ipsius asperitatē lenit.stomacho p̄dest: sed in colericis stomachis facile ad colerā conuertit̃. Vsus zuchari apud sanos est in confectiōibꝫ

et talem acquirit virtutē. qualis est res cum ipso confecta. zinciber in capitulo de aromatibꝫ.

¶ Anime passiones. Capitulum. xcvi.

Anime passiones licet vltimo scribant᷑ loco digniores tamē existunt. Vt attētiori solertia ab eaꝝ impressionibꝫ preseruemur. Nā multi cōperti sunt quos magnꝰ timor aut ira aut imensum gaudium interemit. cum ergo sit mors vltimum terribiliū facile poterūt varie egritudines ex talibꝫ aīe passionibus euenire. Ratione insuper et experientia ex antiquis accepimꝰ multos gaudio timore: ira: et alijs similibꝫ morbos accidere: et accidentibus multis curatos fuisse. qm̄ anima nr̄a cordiales spiritus pro instrumēto ad exequēdas suas operationes exercet. Sūt eīm spūs vehiculum virtutū anime ꝑ vniuersum corpꝰ. et scđm diuersos spirituū motus vel a corde ad extrinseca mēbra vel ab extrinsecis mēbris ad cor imprimūtur. vel diuerse qualitates vel in calore vel frigore. In timore eīm et tristicia infrigidātur extrema. In ira et furor aut distēperato gaudio calefiunt. et ꝓpter has causas possunt tēperate aīe passiones conseruare sanitatē. ⁊ distēperate passiones morbos inducere aut morbos curare. Inter ceteras eīm passiones: quas fugere aut insequi ꝓpter sanitatis conseruationē debemus. sunt amor/gaudiū/desiderium/spes/misericordia/seu compassio/audacia/tristitia/odium abhominatio/desperatio/timor/ira/et furor/tedium/inuidia/zelotopia: de quibus presentis nō est intensionis: vt animā aut ornāt. aut deturpāt dicere. Nā illud ꝑtinet ad illā philosophie ꝑtem que de moribus solet tractare: quā philosophi tradiderūt. nō vt sciamꝰ: sꝫ vt boni fiamus. Sed solū presentis intētionis est vt ad corporis sanitatē iuuamentū faciāt. Inquit Galienus primo de sanitatis cōseruatiōe ꝙ mores animi corrūpuntur ex malis consuetudinibus in cibis et potibus in gymnasijs et malis cōsuetudinibꝫ/inspectionibꝫ ⁊ auditibꝫ ⁊ quod oportet medicū qui debet sanitatē custodire studere ne mores animi corrūpant᷑. nō vt phūs vt hominē faciat virtuosum. sed vt non facile in egritudinē deueniat corpus. Etēm furor ira fletus tristitia et solicitudo āplius ꝙ̄ oporteat febriū ⁊ aliaꝝ egritudinuꝫ sunt principia. et inquit malos mores cum bona sanitate nō posse existere. Gaudium si magnum sit et subitū aliqñ interficit: et sincopes fatuitates et malas ꝯditiones inducit. Nam cū ex veritate philosophica concludatur oīm nostraꝝ opationū aīam esse principium et efficiens ⁊ ꝙ spiritus et naturalis calor sunt obediēs aīe instrumētū in suis opibꝫ. cū subito presentat᷑ obiectū intēse leticie spiritꝰ et naturalis calor velociter expandunt᷑ ad mēbra extrinseca et resoluunt᷑ derelinquēdo cor et

cetera mēbra depauperata spū et calore: et aliquādo est tā subita ⁊ in
ordinata vitaliū spirituū ad exteriora expansio et resolutio vt cor qđ
est nostre vite fons oīno absq3 spiritibꝫ remaneat. ⁊ mors accidat re-
pentina. cū tres frēs apđ ludos olympiades ex diuersis agonibꝫ vi-
ctoriā nacti eoꝝ coronas vt mos erat sup caput patris imponerēt. pa-
ter ilico pre nimio gaudio añ filioꝝ pedes mortuus cecidit. ¶ Mulier
romana ex intensa et inopinata leticia amplexu filij in eius brachijs
expirauit: suas quidē exequias veluti de mortuo in romanoꝝ ꝯflictu
apud cānas celebrauerat. itaq3 mulier q̄ grandi dolore mori non po
tuit est a subito ⁊ nimio gaudio ilico interēpta: sꝫ nūq̄ tali morte pru
dentē aut fortē virū ꝯtingit interire. Nā cū prudens nouerit hāc no-
strā quā vitā dicimus interire ⁊ mortē esse. et mundū hunc turbidū et
tenebrosum labyrintum caribidinosis aqueis plenū esse venenosisq3
blāditijs intellectiuo imperio passiōibꝫ e spiritibꝫ frenū ponet. ⁊ quo
cūq3 intensissime p̄sentato obiecto spūs tēperatis monitōibꝫ mouēā
tur. et aliqñ gaudiū nō repētinū ꝯtigit: sꝫ ꝯtinuū ⁊ inordinatū tūc fit
ꝯtinua et paulatina spirituum ad exteriora expāsio ⁊ resolutio. Inde
virtus paulatim debilitat᷑: et mors euenit nō repēte aut varia sequū
tur accidentia scđm diuersas passuri corpis dispositiones. Tristitia
siue animi dolor ꝯtraria ē gaudio. et ex ipa aliqñ mors repētina aut
paulatina ꝯtingit. p̄sentate eī obiecto et nouo ex quo accidat tristari
spūs. et nature calor ab intrinsecis mēbris ad cor. ⁊ intrinseca mēbra
ꝯcurrūt. exteriora gelida naturali calore depauperata delinquēdo. ⁊
est aliqñ tā intensa tristitia vt inordinate spūs ad cor subito ꝯcurrāt
et cū cor sit subitoꝝ spirituū puū receptaculū subito extinguntur ⁊ suf
focant᷑. ad quoꝝ suffocationē sequit᷑ subita nostre vite extinctio ꝙ si
tristitia sit inordinata nō tantū intensa aliqñ remis ⁊ ꝯtinua suffoca
tio et nostre vite paulatina ꝯsumptio ꝓ sanitatis igitur ꝯseruatione
summope temperata gaudia et solatia alacriora conari debem⁹. vt
q̄p possibile sit lete viuamus moderata cū leticia. spūs naturalē calorē
ad exteriora expādit mēbra. clariorē sanguinē facit. ingeniū acuit. in
tellectū solertiorē efficit. et viuidū colorē placidūq3 aspectū inducit:
atq3 totius nostre corporis virtutes excitat. et in eoꝝ opibꝫ agiliores
p̄stat. Quelibet tñ tristicia q̄tum facultas aderit fugiat᷑. Nā nullam
nūq̄ corpori nr̄o ꝑ se vtilitatē ꝯferre poterit. imo p̄terea q̄ supra dicta
sunt intellectū ebetē et errātem facit. sanguinē turbidū generat. pal
lidum colorem et aspectū horribilē efficit. ⁊ virtutes omnes in tedio-
sam segniciē inducit. Sed aliquādo tamen tristitia per accidēs vti-
litatē prestat singultum de repletione sedando. Nan in tristitia aut

animi dolore ꝑpter retractionē et spirituū vnionē ad mēbra intrin⸗seca ignoratꝰ naturalis calor. et consumit illas superfluitates in sto⸗macho. que singultum inducebant. Inde est ꝙ qui tristantur aut alij compatiuntur. aut de re tristabili recordātur. aut rem aliquam effi⸗re excogitant. Unde calor ad intra nunꝙ singultant. vt infra de timo re patebit. ꝙ si fallaci impellente fortuna tediosa emergāt noua. aut tristabilia presententur obiecta: oportet pro sanitatis conseruatione ꝗtum poterit a tristabili impressione preseruari: atqꝫ forti et virili animo ne apud mentem complantentur insistere. tum cum amicorū consolatione qui prudenter simul condolendo pondus doloris alle⸗uient. aut diuerso solatio secundum impedientē materiam animū patientis alliciant. tum ex cogitando fortune ludos non nouos esse. Immo vt plurimū grauiores suos ictus viris illustribus contigisse. ⁊ fortunā nulli dignitati parcere. seqꝫ ipsum inferioribus cōparādo. et qualscūqꝫ virtutes aut dignitates. aut cetera bona ꝗ ex deo sibi absqꝫ qđ per se meriatꝰ. cōcessa sunt cōtinuo premeditari et altissimo grates referre. Sed ex melioribꝫ remedijs ad tristitiā est ꝙ ratio sensum vin cat. Nam aut fatuus aut demens incurrit: sed prudēs ilico ratione a seipo has animi turbulētias ꝑcul eijcit. Nam cum de labili tēpore nō nisi momētū imꝑceptibile habeatur omnis cum tristia: aut de preteri to aut de futuro erit. Fatuū est eñ rē preteritā. aut irrecuperabilē de plorare: clara ꝓhibet ratio id virū exequi: qđ obesse pōt ꝓdesse nunꝙ. De futuro quidē aut verius aut contingēs erit rei euentus. de quo ac cidit tristari frustra. Tristamur nāqꝫ de eo quod impossibile ē aliter esse posse. Si quod contingēs erit sic cōtingenter poterit esse ꝯtrariū illiꝰ quod deploratꝰ accidere. ꝙ si certe tristātē rem futurā videmꝰ cuꝫ nostra vita incerta sit: continget aliqñ de rebus nō nostri: sed alieni tēporis deplorare. Insuper cum prudens nouerit accōmodata fortu⸗ne dona nec bona esse. nūꝙ de eoꝝ amissione dolebit. Sōnus ꝑterea aut solatiosum exercitiū dū fieri poterit: tūc tristē animi passionē se⸗dare solent. Ab intenso insuper et nimiū ad rē vnam affixio amore ca ueri decet. Siquidē in aliquibꝫ vltra ꝙ deceat affixa dirigatꝰ affectio emergit ilico solicitudo ꝗdā ⁊ semifatua et melācolica passio: ad quā sequitꝰ inordinatus fluxus et refluxus spirituuꝫ et naturalis calor ad cor. vnde diuersificatur anhelitus et variatꝰ pulsus ita vt ꝑpter obli⸗uionē anhelādi et inspirādi aerē apđ oportunā anhelationē accidāt. et anhelitꝰ interceptio. Et tātū crescit aliqñ apđ animā intensus fer⸗uor: vt influxus et virtutes eius a digestiuis et motiuis opibus distra hantꝰ. vñ sequitꝰ corporis macilētia et debilitas pallescitqꝫ vultꝰ ⁊ ad

varios morbos & acutas febres inducit preter amētiā & ꝓprij cōmodi obliuionē. Persepe em̄ videm⁹ ꝙ multi ex repatriādi amore ex filijs et amicis. aut ex rebus alijs vltra modū dilectis. semifatui et egretātes fuūt. Infinite quidē sunt fatuitatis spēs. Odiū insuper amori cōtrariū est ex ipō vt sūmatim dicat̄ ꝓpter cōcursum caloris ad intrinsecū oia fere mala accidētia sequūtur q̄ supius de tristitia narrabātur Ab odio ergo solerti studio caueri decet: vt supra de tristitia dictū est Solū em̄ vicio odio hr̄e debem⁹. vn̄ sequit̄ vtutū amor. & ex ɔueniēti naturalis leticia. q̄ tm̄ ad sanitatē pficua dicebat̄. Ad tēperatū & debitū rerū amorē q̄tum possibile est conari debem⁹ q: amor est multaꝝ bonaꝝ vtutū aīe & cuiuslibet gaudij principiū. qd ad sanitatis ɔseruationē. magnū auxiliū p̄stat q: primo rē quā bonā credim⁹ amam⁹. et postea emergit rei illi⁹ desideriū et hm̄i solicitudo. et tandē in eius fruitiōe comitāte amore sequit̄ delectatio. Pari modo rē quā malam credim⁹ habemus odio. deinde consurgit rei illi⁹ abhoiatio. et tandē si odiosa res contingat sequit̄ tristitia & dolor animi. Ex p̄dictis manifestū erit ꝙ dū debitū et moderatū amorē debet rei desideriū ꝓportionari: & scdm̄ imoderatū nocētis rei odiū debet esse illi⁹ abhoiatio. Ab imoderato ergo desiderio. & imoderata abhoiatione. q̄ desiderio contraria existit cauendū est ꝙ ex ipsis sequūtur mala accidētia similia illis q̄ de tristitia seq̄bant̄. Jmmo ex imēso desiderio si cessat optate rei adeptio sequit̄ imensa tristitia. q̄ tantū sanitati infesta dicit̄. et simul ex imensa abhoiatione sq̄uit̄ si per casum exose rei euētus ɔtingat inesse. Ab imoderata insuper spe & desperatione p conseruāda sanitatem vtile est caueri. Spes q̄dē circa bona ardua & possibilia. aut ea q̄ scdm̄ rationis iudiciū ɔtingere nequeūt. neq3 ad cetera talia animi figmenta adhibenda discreti viri excogitatio et fantasia. Nā vltra hoc ꝙ virum a ꝓprijs cōmodis et bonis meditationib3 alienū efficiant: corporis sanitatē impediunt. Cum quidē supuenit ratio & speratam rem impossibilem aut de raro contingentem indicat ilico desperat. et tū intensus vtplurimū sequitur animi dolor & tristitia: q̄ta fuit et circa speratam rem affixa premeditatio. Nec de futuris bonis q̄ recto et rationabili iudicio sperari debent desperandum est: quia cum desperatiōe comitatur tristitia et animi dolor sanitatis cōseruationē impediēs. Ergo qui hūilis & magnanim⁹ est: suos affect⁹ cognoscit. ꝓprias facultates & emergentes fortunas mensurat nūq̄ aliquā rē aggredit̄ et p̄meditat̄. vnde nūq̄ an̄ tēpus de sperāda re desperat. ꝙ si spes sua ex cōtrario euentu aliqn̄ prudentē fallat: ad illa recurrit remedia que supra de tristitia dicebantur. Ab immensa audacia et

temerario agressione arduaꝝ reꝝ: ex quibꝫ posset subitus et immoderatus timor accidere caueri debet. Nã magno iminente timore calor naturalis et spũs extrinseca mẽbra derelinquũt. et ad cor tãq̃ ad eoꝝ arcẽ et principiũ nostre vite refugiũt. Unde pallescit vultus ⁊ gelid⁹ quidã tremor exteriores ptes ingredit̃ et cutis circa piloꝝ radices ex fuga caloris ad cẽtrũ ꝯdensant̃ ⁊ ꝯstringunt̃ pori vnde exeũt ppter qḋ in timore oẽs fere corpis pili erigũtur. Et qñqꝫ est tam intẽsus timor vt ppter subitũ ⁊ inordinatũ ꝯfluxũ spirituũ ad cor. accidat ipoꝝ repẽtina suffocatio ⁊ mors: aut corpus inueterascit ⁊ alias malas egritudines inducit. Unde vnus ex antiquis autoribꝫ narrat. q̃ quidã iuuenis dũ suspẽsus p cistã traheretur. vt pullos falconũ acciperet. et trũcata fune ex eminẽtissimo caderet loco ilico fere totus canus fact⁹ est. Multi insuper iuuenes ex puissimi tẽporis naufragio iminẽte mortis timore iueterati sunt. Multi et in carceribꝫ p paucos dies detẽti de futura certificata morte ad duplã fere etatẽ antiquiores iudicant̃. Ad medicos plures palitici ex timore facti ꝯcurrũt. Quãto ergo possibile est debem⁹ timores ⁊ timoris causas fugere. Prudẽs eñ primo ⁊ parũper timorẽ ⁊ timoris causam studiose pquirit anteq̃ rẽ arduã et añq̃ pprias vires aggrediat̃. prio aggressu se fortẽ ⁊ audacẽ prebeat oẽm penitus timorẽ pcul eij tiẽdo: q̃ si fortuito euẽtu aliqḋ extimẽde ꝯtigerit: nihil quippe apḋ humanũ genus maius morte timeri solet cũ trito dicat̃ puerbio vltimũ terribiliũ esse. Tunc quidẽ ratio et animi fortitudo seipm̃ vincat: vt firmo et audaci iudicio si ꝯsulat. neqꝫ mortẽ timendã: neqꝫ optandã esse. qm̃ frustra timet̃ quod euitari nõ potest. aut optat̃ quod ilico euenturũ est. Nã adamantiua lege oritur vnusquisqꝫ vt moriat̃. Audaci ergo animo insistendũ est: nã nullus maior hostis in mortis piculo q̃ timor. Ipe quidẽ ingeniũ et rationis discursuꝫ obũbrat. et corporis vires dũ illis maxime op⁹ est annihilat vnde solet vt plurimũ pnities euitari. Aliqñ tñ p accidẽs timor iuuamentũ prestat. Sedat eñ singultũ si ex repletione fiat. Nã ppter retractionẽ spirituũ ad mẽbra ex puo timore vigorat̃ naturalis calor ex ppria vnione in mẽbris cẽtralibꝫ cũ virtus vnita maior sit seipa dispsa: ex eius vigoratiõe sequit̃ citior ꝯsumptio et facilior resolutio materierũ mordicãtiũ os stomachi. vnde singultus causabat̃. Et hec ẽ cautella mulierum dum singultãt pueri imponere illis timorem vt singultus citius reprimatur. Eadem ratio aqua frigida si subito absqꝫ preuisione patientis in eius faciem pijciatur: singultum sedit. facit enim naturalem calorem ad interiora redire et citius materiam singultum causantẽ resoluere. A fide digno audiui quẽdã ob grandẽ

timorē a quartana curatū tumultuante ob ciuiles factiones sua ciuitate annis dū a quartane p̄ximo p̄mebat̄. Alteꝝ aūt legim⁹ a quartana liberatū ꝓpter duos serpētes clam in lecto iussu medici iuxta febrientē impositos. Ab aspectu insuper ⁊ frequēti rememoratiōe terribiliū ⁊ fortuitoꝝ casuū: ⁊ a flagellatis ⁊ dolētibꝫ ⁊ ḡnaliter a miserabilibꝫ ꝑsonis q̄bꝫ ꝯpati oporteat. aut quibꝫ ex naturali inclinatiōe miserēdū sit caueri decet: q: ex hoc illa mala accidētia ꝑ sanitatis cōseruatione sequūtur q̄ ex tristitia sequi debebātur. Et similia: ⁊ iam accidūt de rebus ex quibꝫ verecūdari ꝯtingit. iō ab oīm ope ⁊ cōmissione negotioꝝ ex quibꝫ verecūdari oporteat abstinere decet Ab ira etiā cauēdū erit. Nā cū ita vt inquit Phūs sit ebullitio sanguinis circa corꝓpter appetitū vindicte. vt quis de illata iniuria puniat̄. Ex tali ergo ebullitiōe. sicut ratio ⁊ quotidiana testatur experiētia. acciduūt febres bona humiditatū ꝯsumptiōe male atqꝫ varie corpoꝝ dispositiones. Pari rōne cauēdū est: ne in furorē incidam⁹. ex quo ea mala accidētia sequūtur q̄ de ira sequi dicebat̄. licet autores ponāt differentiā inter irā et furorē: q̄m furor est passio absqꝫ appetitu vindicte ⁊ q̄ tēperata ira q̄ apd̄ ph̄os inter morales v̄tutes numerant̄. sua ebullitione et accidēte caliditate calorē naturalē debilitatū aut sopitū ꝯfortat ⁊ et expergefacit. et ad bonā sanitatē iuuamētū ꝑbet. Similiter ab inuidia cauēdū est q: ex ipsa sunt accidētia et passiōes. q̄ ex tristitia seq̄bātur. cū tristitia nil aliō sit q̄ inuidia ⁊ animi dolor de apparēti bono alterius. zelotopia aūt ad timorē reducit̄ cū nō sit nisi timor amittendi ꝓpria bona q̄ plurimū diligūtur. cū molestia animi ⁊ solicitudie ⁊ intantū crescit aliq̄n amittēdi timor aut stimulosa solicitudo ne dilecta bona ꝑdant̄. aut dolor ⁊ tristitia. dū defendi aut custodiri nequiuerūt q̄ sanitati maximū nocumētū inducūt oēs naturales virtutes debilitat digestiuā impedit. appetitū ꝓsternit. suspira ⁊ anhelitus difficultatē facit: et tam aīe q̄ corporis virtutes eneruat. Ideo a zolotopia et causis zolotopiā inducētibꝫ fugiat̄. he passiōes dū modū transcēdūt ad sanitatis ꝯseruationē nocumētū faciūt. De coitu aūt in hoc libello nil ꝑcipit̄ aut ꝓhibet̄. tū ꝓpter honestatē religiōis. tū etiā in hac vltima et deteriori etate nostra. aut nosipsi exp̄ti simus aut apud otiosa colloquia ab exp̄tis audiuim⁹. q̄ imoderatus et superfluus ei⁹ vsus et ꝓprie subito post stomachi repletionē aut crapulā magnā nocumētū infert. Moderatus vero ad sanitatis ꝯseruationē iuuamētū prestat.

¶ Finit libellus de conseruatione sanitatis.

¶ Tractatus Petri de Abano de remedijs venenorum.

¶ Prologus.

Reuerendissimo i xpo patri et do-
mino dño. N. diuina puidentia
summo pontifici Petrus de aba
no minimus medicoꝝ cum deuo
tione. presens scriptum tam vr̃e
petitioni ꝙ pro debiti solutõe af-
ferre iuxta posse obedire ppono
vt sanctitati vestre. tū ad pfectū
corporis. tum ad scibilia coaugē
da tractatum vtilem non minus
ꝙ breuē de venenis inscribā. Pri
mo siquidē diuisionē faciā de ve-
nenis. Sunt em̄ nobis magis nota quecunqȝ per ptes diuidūt quod-
dam totum. Scḋo vnūquodqȝ diuisionis membrū resoluam hinc ad
terminū singularem sic enium cuiusqȝ rei scientia cōplet̃ a genera-
lissimis ad specialissima descendendo. Tertio describā moduȝ scḋm
quem venenū mortificat et nocumentum inducit humano medicine
corpori primatum. inde naturam nocia curationis in arte medicine
venenatur. Quarto sermonē faciaȝ de precustodia et cautela ne aut
venena ppinent̃ aut si ppinata nō noceant. precustoditiua em̄ ars est
curatiuam excusans. Quinto signa ponam et curas ad quodcunqȝ
venenū assumptum et ad eius nocumenta introducta. Sexto et vlti
mo virtutes bezoarticas: id est a morte liberantes occulta virtute po
tius et diuina ꝙ complexione vel natura ad quodqȝ venenum descri
bam. et cum hoc soluens questiones duas difficiles valde. Quarum
prima erit de tyriaca magna. vtrꝫ tyriaca sit alicui veneno bezoar vel
medicina. Et scḋa erit vtrū venenū aliqḋ possit ad certū tpūs taliter
exhiberi ꝙ ex eo quis ad illud moriat̃ ⁊ nō ante.

¶ De diuisione venenorum. Capitulum. ij.

Omnia venenum oppositū est cibo nostri corporis: ideo sicut ci
bus ipse efficit̃ pars nostri corporis et se totū assimilat pti
nutrite vicē tenens partis dissolute. ita venenū nostrum
corpus seu ptem cui approximauit ad suijpius venenosam naturam
totū trahit et cōuertit: ⁊ deniqȝ assimilat sibi ipm adeo vt sicut aialia
⁊ terre nascētia quoꝝ natura cibos cōuertit in spēm nutritoꝝ a nobis
comesta in nostruȝ alimentū cōuertunt̃ et spēm. ita quacūqȝ corpora
veneno sunt iuncta si comedant̃ a nobis trāseuntia faciūt nostra cor
pora in venenum. qm̄ oīe agens prestāti⁹ est patientie. sic nr̃a substā

tia per modum passiui transit ad presentiam veneni quod se habet per modum actiui in veneno. sicut palea subiecta igni transit in ignem. est enim ignis totus actiuus ad paleam: quare sapientes medicorum venenum dixerunt esse de genere rerum interficientium et destruentium complexionem et compositionem et interdum inducentium solutionem cõtinuitatis. ita vt egritudines que ex venenis accidunt sint de generibus cõmunibus et nõ proprijs. Diuiditur autem veneaum tribus modis. Nam vno modo consideratur prout fit diuisio generis in species. et scdm hoc dixerunt Auicẽna et Auer. quod venenorum aliud est de minera. aliud est de vegetabilibus. aliud est de aialibus. De minera quidẽ est vt quecunque sub terra generata perniciosam hñt materiã vt argentũ viuũ et gipsum et es. et quidã lapides: vt magnes et lapis armenus nõ lotus: et plũbum vstũ et arsenicũ et realgar et cerusa plumbi et de multis alijs de quibus infra ĩ speciali dicet. De vegetabilibus vero sunt quecũque plãtarum quod cõtrarijssime sunt nature cibali. vt apte nati nõ sint ad nutriti spẽm cõuerti: sed potius sunt prõpta cõuertere. vt elleborus et turbith nigrũ: napellus et gumi napelli. et fungi quidã: et tubera et viduã faciẽs et mezereon et oliãder et apiũ risus etc. De aialibus autem venenosa sunt oia quorum natura lõgissime distat ab humana complexione. aut opposita et ĩimica; est spẽi qualia sunt serpentes et drachones et thiri et vipere. et lepus marinus. et carnes assate et statim suffocate et pisces frigidi. et morticine carnes. et etiam putride et que a fulgure sunt percussa et mortua. Et quecunque sunt patiẽtia rabiẽ. et multa que infra in speciali dicent. Scdo modo cõsiderat venenũ relatũ ad nos. et scdm hoc dixerũt venenũ aliud est assumptũ intra corpus et aliud extra. quod vero est assumptũ intus est de genere potionum pniciosarum datũ sub specie cibi vel potus. vel medicine. et hoc est quod plurimũ fit. a quo reges et prelati et odiosi cauere debent. Quod vero extra est dicitur reptilium morsus sicut cum visu aut auditu gestu aut tactu aut odoratu sentitur venenum Visu quidẽ sicut venenat basilicus. Auditu sicut venenat serpẽs quidã innubia qui est corpulentie duarum palmarum acutũ hñs caput et viridis existẽs coloris qui regulus vocat. sibilando nãque aues et aialia eũ audiẽtia interemit. Gustu quoque sicut aspis surda quod sputo suo quos tãgit interficit: et tirus quos mordet et vipera penit. Tactu vero sicut serpẽs quẽ miles de quo Auicẽna dicit interfecit cũ lãcea. et ex ptractu lancee manus militis et totũ corpus fuerũt mortificata. et sicut piscis quidã qui stupefactor vocat de quo Ga. dicit quod cũ intrat rete piscatoris manus et brachia stupefiũt intãtum quod insensibiles efficiũtur.

Odoratu vero sicut quidam fūgi perniciosi de quibus dicit Rasis: ꝙ cū euellūtur a terra et odorati interficiūt odorantem. Tertio modo consideratur venenum ꝙtum ad specificam differētiam qua differt species a specie: et secundum hoc dixerunt omnes medici et philosophi naturales ꝙ venenum aliud est quod facit operationem suam a qualitate sua siue a complexione: et aliud quod facit hoc idem per virtutem fluentem a tota specie ꝙ medici formam specificaꝫ vocāt quod nihil aliud est nisi meritum quod vnūquodqꝫ compositum ex quattuor elementis scđm maiorem eat minorem proportionem ipsorum elementorum in composito sortitur et meretur habere ab influentibus stellis fixis que species inferiorum compositorum respiciunt et prout ipsorum materie apte fluunt iuxta illud. virtutes stellarum vehuntur inferius mediantibus lineis piramidalibus et rectis que in lumine ipsarum stellarum firmantur: qđ lumen per lineas diuersas vectum de stellis deportat virtutes specificas quas dereliquit in compositis scđm ꝙ componentia meruerunt. Et hoc est ꝙ recte Auicenna dixit in canone ꝙ talis forma specifica aduenit rebus post primam complexionem elementorum in composito. et quia ignoramus semꝑ et ignorabimus in eternum quantitates: et pondera elementorum ī compositis. Ideo tales formas specificas aduenietes iuxta meritum talis et talis propositiōis in compositis necesse est ignorare neqꝫ de ipsis plus scire possumus nisi ꝙtum prebet hoīm experiētia et proptera in talibus plus ꝯferunt experti ꝙ rationales medici sicut bene in prohemio methaphisice Aristotelis dicitur. Venenum ergo quod a qualitate sola facit operatiōem variatur scđm diuersitatem qualitatum. Nam aliud calidum: aliud frigidum: aliud siccum: aliud humidum. Calidum quidem duobus modis interficit: quia aut calefaciēdo corrodit interius assumptum vsqꝫ ad cor et extra appositum vsqꝫ ad medullam ossis: et sic interficit soluēdo cōtinuum quale est lepus marinus. aut calefaciēdo inflammat ⁊ intus exteriusqꝫ ad cor: et sic interficit substātiam cordis superflue inflammādo. Et hoc est sicut euforbium et elleborus. Frigidum vero venenum similiter interficit duobus modis: scilicet aut stupefaciendo propter maximam eius frigiditatem vsqꝫ dum ad cor reddatur immobile. et hoc est tale quale est opium aut opilando vias anhelitus et claudēdo ita ꝙ quasi anhelare nō possunt et vsqꝫ ad cor aufertur anhelitus. et hoc tale quale est plumbum vstum. Siccum vero venenum interficit duobus modis: scilicet aut consumendo humidum sanguinem cordis: et quasi in crustam conuertēdo: et hoc tale est quale est calx nō extincta: et colchotar

aut separādo partem a parte donec oīa membra vsqꝫ ad cor: et in
minimas partes nō liquefiat: sed soluētur. et hoc facit tale quale est
realgar. Humidū vero venenum dicunt quidam non inueniri. quo-
niam non ascendit humiditas ad quartum gradum. et quartus gra-
dus venenosam reddit qualitatem: quoniam corruptum est ⁊ morta-
le. Sed Galienus narrat de quodam quem in somno serpens quidā
momordit et excitatus nō valēs surgere tractus per manum remā-
sit caro corrupta: et putrefacta super terram: et ossa denudata appa-
ruerunt vnde ex putrefactione oculta et facili carnis solutione ꝓbat
Galienus. venenum esse humidum: et ex hoc genere scdm aliquos ar-
gentum viuum videtur esse venenum quod solum humidum in quar-
to gradu esse fatentur. Sed venenum quod a tota specie soluente vir-
tute siue a tota substātia siue a forma specifica interficit nō quia est
calidum neqꝫ frigidū neqꝫ siccū neqꝫ humidum: sed qꝛ tale id est quia
oppositam habet virtutem ad vitam hominis et sanitatem: et istud
venenum in quacūqꝫ paruitate sumptum ita etiam vt sensum intus
fugeat interficit multiplicando seipsum quoniam quācūqꝫ humani-
tatem nostri corporis īuenit ipsam statim in venenum cōuertit: ⁊ hoc
virtute sue speciei. et tale est quale est napellus.

¶ De vnoquoqꝫ veneno in speciali. Caplm. iij.

Venena minere specialia et plātarum et animalium nō nisi
nota et famosa dicemus ne occulta narrātes virus in agues
addiceremus ob eam eius solam causam vt preuisa minus
ledant aut nunꝗ ledāt hec scribuntur non vt alios ledere doceamus.
Mineralia igitur venena quedam sunt a natura: quedam ab arte
procurata. A natura quidem que in ventre terre generantur. et horū
vnum est argentum viuum quod intus assumptum quādoqꝫ interfi-
cit sua humiditate putrefacere faciētem humiditatem cordis natura-
lem. quādoqꝫ autem interficit sua frigiditate actuali cōgelante cor.
cuius signū est ꝙ quidam apotecarius cum de nocte tempore magni
estus sitiret tētans īuenit ampulam plenam argento viuo quod bi-
bit et mane inuētus est mortuus. et inueniētes argētum viuum exire
de ano. anotomizatus fuit et inuētus fuit sanguis circa cor coagula-
tus: et ipsum cor similiter. Inuenerūtqꝫ in stomacho fere librā vnam
argenti viui. Aliud est argētnm viuū quod fit ab arte alchimie subli-
matum in alludel: quod est vas alchimistarū et istud est deterius et
magis perniciosum ꝙ naturale. quoniaꝫ minerale sepe per ventrem
secedit vel sponte vel cum clisteri: sed sublimatum assumptum inte-
rius corrodit intestina et apostemat cor: et retinetur vrina: et prohi-

betur eius exitus et moritur. Extinguitur etiam argētum viuū cum forti admixtione saliue hominis donec dispareat. quod si proijceris super ipsum aquam feruētem et redierit ad primam dispositionem nō est extinctum et hoc deterius est quam purum viuum et minus malum quam sublimatum. Scdm venenum quod est a natura minere est gipsum quod intus assumptus sua frigiditate coagulat sanguinem et inspissat spiritus et inducit difficultatem anhelitus: et deinde moritur et hoc datum crudum in potu tritum. coctum vero nō est venenum: sed medicina stiptica valde. nascitur autē in venis terre montuose. Tertium est es quod metallinā habet naturam compositum ex argēto viuo et adurente sulfure ad formam tuberis deducēte quod quidē cum per fabros percutitur et maliatur scorie que cadunt et date in potu venenant: et ventrem fortiter soluere faciunt: et hoc medici vocant tubel eris. inde etiam vinum si reponatur in vase eneo aut cupri aut electri et bibatur vomere facit. Tertium est scoria ferri eruginosi et ipsa erugo que intus assumpta adherendo intestinis exiccat humiditates et corpus: et senectam inducunt. id est quādo egritudinē quā medici marasmum vocant. vtuntur autem medici scoria ferri consolata in curatione multarum egritudinum. Quartum est lapis magnetis qui assumptus intus melancolicum et lunaticum et pistrigiatum facit recipientem. vtuntur autem eo medici cōsolato cum alijs medicinis in curatione melancolie. Est autem lapis iste duarū specierum. Vna est que trahit ferrum vertēs illud ad polum septentrionalem vbi dicitur esse minera magnetis. Alia est que trahit carnes humanas vertens tractum versus polum meridianum vbi dicitur esse minera ipsius. Hec autē trita et data in potu viscera contrahit et globum reddit. Quintum est lapis armenus qui rubeus est et assumptus intus si non est locus scdm doctrinam medicorum est venenū vomitiuum: et eo vtuntur medici in cura melācolie passionis. Quintū est lapis stellatus quem medici vocant lasuli qui si non fuerit lotus datusq; in potu subuertit stomachum et dolorem intestinorum facit. quo vtuntur medici contra quartanam. Sextum est arsenicum siue auripigmētum quod est de specie gipsi: vt dicit Albertus. quod caliditate et siccitate sua: et perniciosa natura venenum est pessimum putrefaciens: et valde mortificatiuū: sed si sublimetur scdm alchimiam in vase aludel est pessimum venenū intus assumptum. et si sepius sublimetur efficitur abyssum: et tanto deterius efficitur venenum. Venena vero que per artē fiūt litargirū quod ex plumbo fit fuso in olla cū testis olle fractis quod assumptū intus facit intestinorū stipticitatem.

Sic et cerusa et calcucecumenon quod quidem corrosum est et venenum et mortale. Sunt et plumbum ustum quod fit ex sulfure et auripigmēto qd est venenū opilans anhelitū: et interficiens suffocando. Sūt et azurū qd fit ex lapide lazuri qd ē venenū exsiccatū. Sūt ⁊ realgar quod ex fulgure et plumbo fit corrosiuum existens venenū intus assumptum. Vegetabilium vero venena quedam sunt succus herbarum quedam vero semina ipsarum. Succus quidem cicute: et succus titimalorum. et succus cucumeris asinini. et succus usnee. et succus bothormarien. et succus coriandri. succus mandragore. et succus papaueris nigri de quo opium fit. et succus corigiole lactātis de quo fit scamōea. et succus apij risus. et succus cerue id est gira solis. ⁊ succus napelli. et succus oliandri. et succus mezereon. ⁊ succus ellebori nigri et succus alfesire id est vitis albe. et succus briōie id est cucurbite siluestris. De fructibus vero sunt cornua oleandri: et cornua bedeguar: et anacardi: et nuces et auelane rancide: et nux vomica et coloquintida que solitarie fuit nata in arbore sua. et ficus pharaonis. et poma mādragore. Semīa vero sunt iusquiam⁹ ⁊ cochognidij et baccelauri rācide. ⁊ cataputie semē urtice. ⁊ semē papaueris nigri. et semē ellebori ⁊ semē cicute ⁊ semē coriādri hūidi. et semē ꝑpētarie q̄ oīa comesta vel bibita aut pimūt modis supradictis aut infirmāt corp⁹ ⁊ alterant. De animalibus vero sunt quedā de cerebris ipsoꝝ. quedaȝ de caudis. quedam de sanguine. quedam de saliua et sputo. quedam de fellibȝ. quedam de toto corpore. Jn cerebro quidem gatte venenum est perniciosum faciens hominem ametem similiter in cerebro vespertilionis. Jn cauda vero cerui venenū est pessimum ꝑpter quod venatores extremitatem caude cerui quādo volunt ceruum comedere abscindunt Similiter in cauda scorpionis et rutele et vespe et apis et exunguiū animalium et quorūdam serpentum. Jn sanguine vero sicut in sanguine bouis veteris. et in sanguine buffonis et eius sputo. et in sanguine hominis colerici ruffi in furia positi. et in sanguine menstruo. et in sanguine leprosi. Jn sputo vero siue ī saliua hominis ieiuni nō ad hominem: sed ad scorpionem ⁊ serpentem. Jn sputo buffonis ⁊ sputo et saliua vipere. que cum coire vult cum pisce venenuȝ deponit in litore super lapidem quendam. deinde rediēs suum colligit venenū. Et in saliua et spuma canis rabiosi. ⁊ in saliua gatte. simee et muris et hominis ieiunij facientium morsum. De fellibus vero sicut est fel leopardi quod est venenum a forma specifica statim pariens. De toto vero corpe sicut sūt cātarides et salamandra de quoꝝ oīm summa dictū est ꝙ aut a qualitate aut a spē interficit predictū venenum.

¶ Ad sciēdum scdm quē modū venenū interficit aut nocet.

OMne nāqȝ venenum inḡtum est venenum oppositam habet qualitateȝ corpori nostro. Hec autem oppositio magnū dubium facit quo modo et qua via venenum ad cor hominis transitum patiatur. Nam aut venenum trahetur a corde sicut ferrum a magnete. aut ipsum transibit ad cor aut vtroqȝ modo corde scilicet attrahente et veneno currente: ꝙ si nullo predictorum modorꝫ erit asserere relinq̄tur ꝙ nullo modo venenū ad cor trāsire possit. ⁊ sic cessabit oppositio veneni ad ipȝ cor quo posito dicemꝰ venenū nō eē perēptū cordis: cuiꝰ oppositū videmꝰ ꝙ assūpto veneno pnicio vt napellus statim sincopis apparet que passio est cordis et tremor cordis et pulsus: defectus et omnia accidentia cordiace passionis ꝑpter quod sciendum est ꝙ cor dum est sanum sicut et cetera membra nihil attrahit nisi sanguinem sibi consimilem et spiritum quorum vnum reponit in dextro ventriculo cordis et alterum in sinistro. quando vero infirmum est trahit ad se qualitatem contrariam sui nocumenti sicut quando est super calefactum attrahit ad se aerem frigidum. et hoc facit et sanguinem frigidum per virtutem naturalem attractiuam sui similis dum ipsum est in potestate nature et per appetitum sensitiuum animalem quo vnūquodqȝ membrorum lesum appetit deliciam et sentit conueniens et contrarium sui nocumenti. Venenū ergo vt cum in nullo participet cum complexione cordis: et natura ab ipso corde dum sanum est non trahitur immo refugiet illud tanq̄ inimicum oppositum quando vero cor esset infirmum ex appetitu sensit. immo appeteret et traheret contrarium sue passionis. et scdm istum modum venenum veneno curatur. Nam quando aliquis venenum assumpsit puta opium quod infrigidando corpus vsqȝ ad cor. et deinde coagulando sanguinem corde ex quo mors introducitur anteq̄ cor sensum amittat ex frigiditate opij sentiens nocumentum desiderat medicinam calidam. et si detur castoreum quod de se est in genere venenorum ipsum castoreum cor trahet mediante appetitu sensitiuo non vt venenū oppositum substātie cordis: sed vt oppositum qualitatis male introducte per opiū. hec autem ratio nō plus mōstrat quā cor attrahit ad se venenū: nisi sic quodlibet membrorꝫ infirmum ad se trahat oppositā qualitatē. preterea dato ꝙ cor quando sentiuit nocumētum veneni frigidi virtute appetitus sensitiui appetat medicinam calidam. et ipsam ad se trahat adhuc stat questio quo modo illud venenū primum datū transiuit ad cor. Quare dicendum videt̄ ꝙ nullo modo cor ad se vnq̄ venenum trahit. quoniam neqȝ in

ꝙtum simile est cordi. quia nullam similitudinem cum ipo habet nec inꝙtum contrarium: quoniam cor nunꝙ fuit talis dispositionis ꝙ venenum esset oppositum illius. nec potes inferre ex hoc nullam esse oppositionem inter cor et venenum. quoniam licet cor venenum nõ trahat: venenum etiam licet non currat neqꝫ etiam vtroqꝫ modo cõtingat. Est tamen dare alium modum quo directe apparet oppositio et peremptio manifestat Nam venenum quoniam actiuum est a forma quam habet perniciosam et destructiuuꝫ cordis. quicquid tangit in corpore humano conuertit in illam speciem venenosam: et seipm multiplicat inficiendo humiditates nostri corporis in venenosam naturam qua multiplicata augetur virtus veneni. Nam dicitur in geometria ꝙ geminata quantitas augmẽtat virtutem vnde ex modico veneno assumpto ꝯuertente quod tangit ad suum simile augetur virtus et multiplicatur: ita vt de facili per modum continui corporis cuius extrema se tangũt attingit parum in quãtitate venenum ipsum quod etiam cum tangit conuenit ad venenum: et ex eo tunc spiritus vitalis non habens debitum organum in quo resideat: cedit forme veneni et eg rediens de corde dimittit cor et corpus sine motu et hoc est mors. cuius signum est ꝙ illud cadauer si comedatur venenum efficitur comedenti. Est tamen adhuc sciendum ꝙ artarie cordis ꝛ ipsi ventriculi cordis motu dyastoles et sistoles. id est per modum naturalem attrahendi et expellendi quem habent continuo ꝙto tempore viuit animal attrahunt ad se circunstantem spiritnm. ita ꝙ etiam artarie que ad cutim terminãtur per poros suos aerem exteriorem continentem nos attrahunt vsqꝫ ad cor: et per easdem cor exufflando expellit calores et fumos. ita ꝙ si aer contineus nos fuerit venenosus et pestilentialis per ipsas artarias motu dilationis attractus cor inficit ꝛ inde egritudines pestilentiales contingunt nõ vt artaria vel cor de sui natura venenum trahat. sed quia sub specie aere. ꝛ spiritus attractus venenosus vapor ingreditur. et scd͂m hoc dixerunt sapiẽtes ꝙ est venenum dormire seu degere sub arbore nucum et in ortis calium ꝛ sub vmbra oleandri. et balneart in aquis sub cuius ripis oleander ꝛ arbores venenose crescũt. Narrat em͂. Galie. de quodam qui se balueauit in balneo calefacto de lignis excisis de cauernis serpentũ qui mortuꝰ fuit ex vapore lignoꝝ cum quibus fuit balneum calefactũ infectum veneni. Et Aristo. in libro de ꝓprietate elementorum et planetarum dicit. ꝙ tẽpore regis Philippi oẽs mercatores trãseuntes per quãdã viam que ad ciuitatem applicabat quando erant in parte illiꝰ vie in qua duo mõtes vnus hic et alter hinc existebat statim moriebantur.

Et tũc Socrates parari fecit caueam vitream in qua intrans se illuc iussit portari. et respexit duos serpẽtes vnum in vno monte et alium in reliquo existentes qui aerem illius loci inficiebant vnde transeuntes moriebantur. Ruffus etiam dicit ꝙ antiqui reges fecerunt puellam nutriri napello: vt per eius anhelitum et amplexum coeuntes cum ea morirentur: Similiter in sentinis nauium et ĩ cauernis profundis: et in locis inhabitatis: et in locis fetidis propter aerem attractum habitãtes venenãtur. Dicit namqꝫ Auicẽna ĩ capitulo primo. ꝙ nulla res est magis ĩimica caloris ĩnati et cordis ꝙ̃ magnus fetor a quo subito spiritus vitalis a corde recedit. et ꝙ̃to complexio cordis ⁊ artariarum alicuius hominis calidior fuerit et rarior tãto citius venenum tam bibitum ꝙ̃ respiratum perimit et occidit. quoniam calidum corplus attrahit ꝙ̃ frigidum de anhelitu. et vie latiores sunt in artarijs calidi cordis ꝙ̃ frigidi. ita ꝙ iusquiamus passeres nõ occidit propter stricturam viarum ad cor. Hoim autem sic: quia latiores hñt vias per quas facilior est trãsitus spiritus venenati. ⁊ ꝙ̃to venenum de sui complexiõe est calidius tãto deterius efficitur: dato ĩ homie calidiori. quia vtriusqꝫ caliditas se iuuat ĩ vnum effectum: sed exhibitum ĩ frigidiori natura suum tardat effectum. Verũtamẽ tãta posset esse caliditas naturalis ꝙ etiam venenum calidum superaret: et repelleret: et ipsius nocumentum prohiberet aut mortem. et inde est ꝙ multi homines venenati immo cibo et eadem quantitate in eadem cena aliquis moritur: et aliquis euadit: et aliquis excorticatur vel infirmatur: sicut ego qñqꝫ vidi in quadam cena fuisse quattuor venenatos comedentes singuli ferculum venenatum quorum vnus fuit mortuus statim: alius euasit omnino reliqui duo infirmati fuerunt ad mortem. qui vero euasit animosus erat et calidi cordis. qui vero mortuus fuit minus calide complexionis. qui vero infirmati fuerũt calidiores erant natura ꝙ̃ ille qui migrauit: et minus ꝙ̃ qui euasit. hoc autem non aliter esse potest. nisi quia calor naturalis qui mouet ad formam vite resistit inꝙ̃tum potest calori accidentali tam febrili quam calidi veneni quam etiam calori aeris pestilentiali: et calori exitus et dierum canicularium qui omnes calores mouent ad incinerationem et dissolutionem compositorum. Vnde Auicenna dixit in capitulo primo ꝙ nihil est quod resistat malis qualitatibus: et calori febrili plus ꝙ̃ calor innatus: adeo ꝙ etiam venenis calidis repugnat non complexionaliter sed formaliter: quia calor naturalis informatus est regulatus ab anima nostra que mouet ad vitam mediãte calore naturali tanꝙ̃ suo instrumẽto. Et ideo dicitur ꝙ oĩne opus

nature est opus intelligentie id regentis unde signanter natura dicitur de calore tam a philosophis q̄ a medicis cum dicunt calor naturalis et nō frigiditas naturalis et pportionatur ut dicit Horati⁹ astrologus ad olcotodeum: id est ad cōstellationē et locum celi qui dicit̄ dator vite. Venenū vero frigidū datū in complexione hoīs frigidi frigiditate utriusq̄ citius perimit q̄ datum in ꝯplexione calidiori. Sed si venenū fuerit de illis q̄ a tota specie interimūt: ut est napellus et ei⁹ gumi et fel leopardi et tyrus tunc ꝯplexio bibentis venenū nihil impedit vel confert nisi p tāto q̄ in calido homine vie sunt latiores ad trāsitum in frigido strictiores.

De precustodia et cautela ne aut venena propinentur aut propinata non noceant. Capitulum. v.

Oportet suspicantem aut timentē venenosam potionē vel cibū ut utat̄ regimine duplici. Primū est defensio cū cautela. Secundū est destructio assumpti veneni cū virtute. defensio vero cū cautela est ut ante comestionē suc mēse corā suis ferculis et potib₃ sint res discernētes et significātes fore venenu₃ si fuerit. et hoꝝ unum est sicut cornua serpētis q̄ sudant in aduētu: scilicet napelli: et tyri et fellis leopardi et nō in alioꝝ venenis. Et aliud qd̄ est lapis quidā nomine prassius q̄ est matrix et pallaciū smaragdi: q: in ipso iuenit̄. Est aūt viridis habens viriditatē spissam sicut prassium: et inuenit̄ aliqñ cū rubeis guttis: et aliqñ cum albis. Expertu₃ est q̄ pseruat reges a venenis. nā si lapis ille sit i mensa in qua venenū ponitur ad presentiā veneni nitorem statim emittit. et ipo ablato nitor reuenit. De hoc lapide dicitur in epistola Esculapij philosophi ad Octauianū qd̄ ipm timet venena et prelia. Unde et Alexāder macedo i prelijs sepe habebat. Cūq₃ de india reuerteretur se lauans in Eufrate deposito cingulo in quo lapis erat suspensus serpēs quida₃ illum morsu abscidit. vomuitq₃ illum in Eufratē. et de hoc Arꝫ. dicūt mentionē fecisse in libro de natura serpētū. Aliud est etiā qd̄ scriptum est in libro regum persaꝝ: q̄ si sculpire feceris in lapide ematicis virum genuflexum cinctū serpente cuius caput teneat dextera manus et caudā sinistra. posuerisq₃ lapidē hūc i aureo annulo: et sub lapide posueris radicē serpentarie tritam portaueris q₃ hunc annulū ab om̄i veneno preseruat. quod quidē ego qñq₃ preparari feci: et ad predictū usum seruari. Caueant etiā qui ne vasa quibus iporum vinū defert̄: vel tenet̄ stēt discooperta in cellarijs vini nec vinum discopertū quoniam naturaliter om̄e aīal venenosum lambit vinū et vasa vini. et qñq₃ i eis suffocata sunt inuēta. Caueāt etiā fercula et potus et con-

fectiones sapores habētia dulcissimos q: in istis cōsueuerūt celare venenū. Smaragdus etiā optima quā si bufo intuet' expertū est φ ipi⁹ oculi crepitāt ad pñtiam ipsius si teneat' i mēsa venena debilitat. si in ore teneatur venenū virtutem inficiēdi dimittit. et si detur trita ī potu post venenū peroptime a morte liberat. et sit eius q̄ntitas scrup.ij. quod ego q̄nq3 expertus sum. et Auēzoar hoc iuenit vt in libro trāslato pape Bo. scriptū est. Comedat etiam ante oēm cibum castaneas cum ficubus siccis: aut rutam cum auelanis: et nuces virides cum ruta aut siccas nuces cum ficubus siccis: aut calamētum recens vel siccum in fritellis: aut radicem diptami tritam: et cum vino potatam: precauet etiā ab omni veneno bibisse ieiunus ciatum vini puri optimi in quo tēpore musti in vna mensura duo serpētes vini fuerint suffocati. preseruat etiā φ est expertum vt omni mane accipiat. ʒ. ij. de tyriaca que dicitur de terra sigillata. fiat aūt sic. Recipe baccaꝝ lauri ʒ. iij. terre sigillate. ʒ. j. terātur ⁊ cū melle dispumato lib. j. ꝯficitur et reponat' in vase vitri ⁊ sumat' ex ea iuicem. ʒ. ij. Destructio vero assūpti veneni fit ita. Nam si scitū fuerit de specie veneni tūc destruat' per medicinam propiatam illi veneno que bezoar vocatur: ⁊ de hoc ego singulare faciam infra capitulum ad cognoscendum vnūquodq3 venenum per signa ꝓpria: et ibi docebo virtutes bezoarticas. Si vero ignoratū fuerit venenū aut medicus fuerit absens ⁊ dubitatū fuerit de veneno cuiuscunq3 fuerit speciei: tunc statim butirum et aqua calida simul dissoluta bibatur et cogatur euomere et post vomitū cum butyro iterum vomere cogat' cum aqua ⁊ melle. et mūdificato stomacho statim tyriaca magna exhibeatur cū decoctōe vini in quo bulite sint radices diptami et sit tyriaca. ʒ. ij. et vinum. ʒ. ij. et non comedat vsq3 ad septem horas et tunc nutriatur rebus ventosis cum ficubus et vuis passis et auelanis: et iure galline pinguissime vel agni annalis vel edi. φ si in testinis ardor vel dolor sentitur clistere iniijciatur factum cum aqua mellis dissoluta cum adipe anatis vel galline: et proiecto clisteri iterum dissericetur cū lacte ouino calido quo ꝓiecto cibetur iure supradicto. Si vero adhuc morsus vel dolor in stomacho vel in testinis remanserit: tūc modicum balsami dissoluti ī lacte trita vnū ciatū det' in potu. hec enim liberant venetatos si cito adhibeantur que dicta sunt. Si vero morsus aut gladi⁹ fuerit venenatus statim supra morsum aut supra vulnus gallina viua euiscerata supponat' et reiteret' viua aut ore alicuius sclaui vel serui sugat' loc⁹ et os serui abluat' sepe cū vino in quo diptam⁹ fuerit coctus. deinde tyriaca magna loco supponatur. et cum tyriaca fuerit exsiccata iterum alia

recens ponatur: donec locus non plus tyriacam desiccet. Si vero locus morsus siue vulnus venenatum fuerit siccus: tunc tyriaca non apponatur sed loco tyriace lactucella sup vulnere alligetur: et inouetur totiens quo ad locus fuerit humectatus et tunc sanitas erit introducta quantum est tyriaca exsiccat tantum: et lactucella humectat amplius. Intelligat vestre reuerentia sanctitatis quod septem sunt herbe quarum cuiuslibet natura vniuersalis cuius interem speciem cuiuslibet plante singulari et specifica virtute dotate non a complexione elementari quia calida vel quia frigida vel quia sicca vel quia humida: sed quia talis et a natura vel mediante stella sic dotata donauit virtutem liberandi a venenosis cibis et potibus et letali veneno ex vulnere siue morsu. Prima quarum est ipicon quod alio nomine herba dicitur perforata quam Achiles oraculo apollinis in exercitu troianorum dicitur inuenisse: vt ait Plinius. Secunda est vincetoxicum. Tertia enula. Quarta rafanus. Quinta diptamus. Sexta aristologia longa et rotunda. Septima lactucella quarum vnaquaque dicitur equipollere tyriace ita vt vulneribus venenosis. succus alicuius predictarum datus in potu vulnera veneno infecta purget et saluet: et per istum modum omnes antiqui talia curabant vulnera antequam tyriace haberent noticiam. Morsus vero ab animalibus venenosis curat quelibet predictarum tyriaca: et morso loco superposita. Venena vero bibita curat puluis factus ex qualibet predictarum et datus in potu cum vino vel aqua mellita. Dicit preterea Auicenna quod stercus galli bibitum cum aqua statim per vomitum omne venenum educit. Et lac asine comestum prohibet virtutem profundari veneni. ita quod in quo prandio vel cena asine lac fuerit bibitum vel comestum nullum preter napellum possit nocere venenum. Tyriaca autem omni veneno complexionali et specifoco et napello directo opponitur: et contrariatur secundum totam speciem id est secundum bonam permixtionem medicinarum que intrant confectionem artificiali tyriace a qua resultat quoddam diuinum et formale destructiuum omnis veneni vt infra in speciali dicetur. detur autem de ipsa.ʒ.ij.vel.iij. tribus diebus continuis: quia toxicum resoluit et sudorem prouocando liberat. Terra etiam sigillata aut in comestione aut post comestionem bibita vel comesta hanc habet proprietatem quod si venenum inueniat in stomacho ipsum per vomitum expellit. Si vero post eam venenum exhibeatur nunquam permittitur per corpus perambulare: ita vt denique cor defendat et eius humiditates custodiat. quare reges et principes de partibus orientalibus et meridionalibus: vbi scilicet exhibendi venena clandestino: vt omnes moriantur. hec pernicies et nefandissima peccatur accepit originem et inualuit quotidie vsque ad nunc semper in suis cenis et prandijs terram comedat sigillatam. et ideo sigillo regum talis terra sigillabatur. in terra sigillata e vo

cata. Nunc autem perijt fides sigillorū qm̄ tam in legalis ꝙ elegans ad nos sigillata portat̄. Et est sciēdū ꝙ Rasis et ipsa experientia hoc testat̄. Dicit̄ in libro diuisionū ꝙ ad venenū napelli parū tyriaca aut nihil ꝓdesse videtur. Quapropter aliud remediū prius est cōfugiēdū et nō tam pauco tēporis spacio in quo necesse est napelli virtutē ne ad cor transeat impedire cōtēpnere artē medicine in specie tyriace qd̄ est q: si nō citissime impediat̄ morit̄ hō in vna die vel in tribꝫ. sed de hoc infra dicet̄ vbi singulares medicinas ad singulare venenū inducā.

¶ De signis et curis cuiuslibet singularis veneni propinati et primo de argento viuo. Capitulum. vij.

Ille qui argētū viuū sumpserit dolorē patiet̄ intestinoꝝ ⁊ laterum aut grauedinē ⁊ ad vltimū perducit ad epylensiam vel ad apoplexiam: et tūc cadit et interficit qd̄ si fuerit extinctū vel sublimatū corrosionē facit intestinoꝝ: ⁊ morsurā ⁊ fit grauedo lingue ⁊ stomachi ⁊ apostemat̄ cor et morit̄. ⁊ ei⁹ cura est clistere cum adipe anatis vel butyro. ⁊ deinde reiteret̄ cum aqua mellis. ⁊ si fuerit creditū ꝙ fuerit extinctū vel sublimatū vomit⁹ ꝓuocet̄. et hoc statim anteꝙ ad intestina descēdat qm̄ tūc penit⁹ intestina excoriaret ⁊ sanguinē exire faceret: ⁊ tenasmon induceret. tūc em̄ cū clisteribus soluꝫ esset intēdere. ⁊ expedita argenti euacuatiōe erit intēdēdū ad accidētia derelicta q̄ tria esse ꝯsueuerūt. Vnū mala cōplexio humida ⁊ frigida i intestinis. Secundū est debilitas cordis ⁊ tremor. Tertiū vulnera in stomacho vel intestinis. Et primo opponemus nos cū rebꝫ confortatiuis stipticis calidis ⁊ desiccātibꝫ. dabimus ergo tūc mirrā ⁊ castoreum decoctā in vino ⁊ saluiā ⁊ rutā tritā ⁊ cū aqua in qua nuces cipressi sint bulite potui ꝓpinabim⁹. ⁊ ad secūdū opponem⁹ nos cū exhibitiōe diamargaricon et diamusci amari. Et tertio opponemus nos cum medicinis sigillantibus vulnera assumptis p clistere si fuerunt vulnera in intestinis. in potu si fuerit in stomacho et horum summa erit trifera minor aut vinū rubeū in quo mirabolani cocti fuerunt. et si vrina fuerit retenta ex potu argenti viui tunc ponemus eum in balneo aque calide. et postea supponemus vesice spongiam infusam in decoctione iuniperi et seminis apij pluribus vicibus et dabimus in potu vinum purum optimum in quo bulita fuerit radix ciperi ⁊ vngemus sumen et testiculos cum oleo rutatio et iunipero. et eius bezoar est costus ⁊c.

¶ De gipso. Capitulum. viij.

Ille cui datum fuerit in potu gipsum habebit difficultateꝫ anhelitus: et frigiditatē in stomacho. et stipticitatem ventris, et labia alba vt mortificata. et eius cura erit vt bibat

aquam calidam cum butyro et euomat. deinde bibat iterum aquam
calidam cum melle et euomat. et postea detur sibi in potu metridatū
dragmas duas: cum optimo vino ⁊ si stipticus remansit clisterizetur
cū adipe anatis ⁊ vngat᷑ vēter cū oleo de cherua. ⁊ eiꝰ bezoar ē stercus
muris tritū et bibitū et det᷑ ex eo cū vino. ʒ. i. ¶ De scoria eris. Cap. ix.

Ille cui datum fuerit in potu scoria eris multū assellabit aut
vomet et cum dolore et punctione in intestinis et stomacho
et eius cura erit balneum in quo bulita sint capita hircorū vel
limace ⁊ dare in potu succum mente: et vngere stomachum ⁊
vētrē cum oleo rosato calido. et eius bezoar est succus accori bibat vn
cias duas cum vino. ¶ De scoria ferri. Capitulum. x.

Ille cui datum fuerit scoria ferri: aut eius erugo exiccatur
cotidie: et venter adheret renibus et marasmum patitur.
et eius cura est humectare totum corpus cum balneis ī qui
bus testudines sint bulite. et clisterizetur venter cum decoctione pe-
dum edorum: aut cum aqua maluauisci: et comedere butyrū recens ⁊
iura pīguia ⁊ eiꝰ bezoar est lapis magnetis tritꝰ ⁊ datus in pillulis cū
tantūdem de suco mercurialis et blitis in modum pillulaꝝ et sit do-
sis magnetis in vice. ʒ. vnam. ¶ De lapide magnetis. Cap. xi.

Ille cui datus fuerit lapis magnetis non consolatus effici-
tur lunaticus et melancolicus aut heroicus. ⁊ eius cura est
vt detur in potu limatura auri ⁊ fragmēta smaragdi simu
lata: scȝ cum vino: et clisterizetur cum lacte ouino et oleo de amigda
lis dulcibus. et est bezoar eius smaragdus trita ⁊ data in potu tribus
vicibȝ in nouē diebȝ. ¶ De lapide lazuli. Capitulum. xii.

Ille cui datꝰ fuerit ī potu lapis lazuli non lotꝰ patiet᷑ subuersionē sto
machi ⁊ tristiciā ⁊ solicitudinē ⁊ eiꝰ cura est bibere lac recēs mulctū asi
ne omi mane vsqȝ ad dies. vii. ⁊ comedere auiculas assatas ī speto. et
eiꝰ bezoar est carabe tritū scrup. ii. ⁊ datum in potu cum vino.

¶ De arsenico sublimato. Capitulum. xiii.

Ille cui datū fuerit arsenicū sublimatū patiet᷑ excoriationē
intestinoꝝ: ⁊ stomachi ⁊ arsurā ⁊ dolores mordicatiuos ⁊ si
tim ⁊ linguā hēbit exiccatā ⁊ expuere nō poterit: ⁊ demū sin
copim patiet᷑. ⁊ eiꝰ cura ē vt bibat butyrū cū aqua calida ī qua seia ra-
pe sint cocta ⁊ euomat ⁊ clisterizet᷑: ⁊ deinde cū oleo de amigdalis dul
cibȝ omi die bis ⁊ cibet᷑ iure galline pinguissime. ⁊ eiꝰ bezoar ē cristal
lus trita subtiliter ⁊ data ī potu. ʒ. i. cū oleo de amigdalis dulcibȝ: ⁊ si
non fuerit sublimatū erūt accidētia remissiora ⁊ cura eadē.

¶ De litargirio. Capitulum. xiiii.

Ille cui litargirum datū fuerit in potu nō poterit degere et per vomitū emittet: et ꝙ insueuerat per secessum. ⁊ eius cura est cura colice per clistere iniectū factū ex aqua mellis et adipe galline vel anatis et dare in potu oleum amigdulaꝝ dulciū et comedere ficus siccas ante cibum et vngere stomachū cū succo apij: ⁊ ventrē cū butyro. et eius bezoar est semen cherue tritum et datum in potu. ʒ. ij.

¶ De cerusa. Capitulum. xv.

Ille cui datum fuerit cerusa in potu patiet᷑ vomitū albū: vt cerusa ⁊ dētes nigros et dolorē vētris grauatiuū. et egeret sanguinē et habebit tenasmonē. et eius cura erit vomitus prouocatus cum aqua in qua semina rape et atriplicis sint bulita. et deinde clisterisare ventrē et cum brodio caulium coctoꝝ et oleo sine sale et dare in potu metridatum aut tyriacam cū optimo vino. ⁊ eius bezoar est potus vini albissimi puri prope inebriationem.

¶ De calcucechemenon id est viride eris. Capitulum. xvj.

Ille cui calcucechumenon. i. viride eris datū fuerit in potu oblationē ⁊ suffocationē pulmōis ⁊ anhelit⁹ habebit ⁊ quasi nō poterit respirare. ⁊ patietur solutionē ꝯtinuitatis in interiorib3 ⁊ vulnera ⁊ vlcera in intestinis ⁊ pūctiones corrosiuas. et ei⁹ cura erit statim cū vomitu ꝓcurato cū butyro ⁊ aqua calida ⁊ sepe reiterato. et deinde inijcere clistere factu3 cum lacte asinino ⁊ oleo de amigdalis dulcibus. ⁊ deinde dare in potu de terra sigillata. ʒ. j. cum vino albo. et deinde si nō cōfert fiat balneū in tina vbi sit oleū oliuarū in tanta q̄titate ꝙ attingat ad stomachū. et ei⁹ bezoar est corallus rebeus tritus et dat⁹ in potu cū vino. ʒ. ij.

¶ De plūbo vsto. Ca. xvij.

Ille cui datū fuerit plūbū vstum nō potest loqui et moritur suffocatus. et vox ei⁹ nō audit᷑ nisi sicut plūbū et ei⁹ labia et lingua plūbina sunt sunt. ⁊ ei⁹ cura est dare in potu tyriacā magnā. ʒ. ij. omī die vsq3 ad quinq3 dies cū aqua mellis ⁊ induere pelles vulpinas vel ouinas nouas: et intrare ventrē melle vel asine calide ⁊ reiterare introitū sepe. et ei⁹ bezoar sunt grana citroꝝ mundata et data in potu cum vino decocto dulci. ʒ. ij.

¶ De azuro aut minio aut zenabario. Caplm. xviij.

Ille cui datū fuerit azurū patiet᷑ vomitū ⁊ vētris stipticitate et in vomitu discernet᷑ ꝑ calorē vnūquodq3 ipoꝝ et cura oīm p̄dictoꝝ ē eadē. det᷑ ergo i potu butyrū cū aqua calida ī qua semina rape sint bulita. et euomat post vomitū spontaneū. deinde clisterilet᷑ cū aqua mellis ⁊ oleo. ⁊ ei⁹ bezoar est spodiu3 qd fit de ebore cōbusto datū in potu cum vino. ʒ. ij.

¶ De realgare. Caplm. xix.

Ille cui datū fuerit realgar in potu patiet̄ sitim et estuatio-nē ⁊ exsiccationē ⁊ cōsumptionē hūiditatis ita ꝙ nisi ei suc curraṫ aut morieṫ aut paraliticus ⁊ cōtractus remanebit. Ego vidi et curaui iuuenē cui datū fuit cū epate porci assato realgar tritū ⁊ euasit mortē ab eo. ⁊ remāsit circa oēs iūcturas quasi imobilis ex nimia siccitate. et ei⁹ cura est vomitus cū butyro: et aqua calida se pe iteratus et clisteria cum lacte asinino iterata et dare in mane in potu omi die vnci. v. de lacte asinino ⁊ cibare eū biconibꝫ pinguibꝫ et vngere totū corpus ex oleo de amigdalis dulcib⁹ ⁊ sedare sitim ipius cū iuleb. et eius bezoar est oleum de nucellis pini datū in potu statim vel in prima die. vnc. iiij.

¶ De cicuta. Caplm. xx.

Ille cui datus fuerit in potu sucus cicute stuporē ⁊ sensuꝫ per det ⁊ ex eo Socrates ab atheniēsibus fuit interēptus. ⁊ eius cura est in potu sumere tyriacā. ʒ. ij. distēperatā cū decoctiōe diptami, et ei⁹ bezoar est gētiana trita et data in potu. ʒ. ij. cū vino.

¶ De suco titimallorum. Caplm. xxi.

Ille cui datus fuerit sucus titimaloꝝ patieṫ fluxū vētris: et vomitū et accidētia colerice passionis. et eius cura erit ty-riaca magna cū vino in quo diptamus fuerit bulitus. et ei⁹ bezoar est muia trita ⁊ potata cū vino.

¶ De suco cucumeris asinini. Cap. xxij.

Ille cui datus fuerit in potu sucus cucumeris asinini patieṫ excoria tionē in gutture ⁊ solutionē vētris ⁊ dolorē intestinoꝝ ⁊ eius cura est tyriaca magna cū decoctōe bacchaꝝ lauri ⁊ melle. dragme due ⁊ eius bezoar est sucus mente vncia vna.

¶ De suco vsnee. Caplm. xxiij.

Ille cui sucus vsnee datus fuerit patieṫ decursum hūidita-tū supfluaꝝ ad os ⁊ guttur: ita vt strāgulari videaṫ ꝑpter qđ hec verba strāgulator ad hip. i. lupi vocaṫ. strāgulat eni lupos ipam comedentes. et ei⁹ cura est sumere in potu de terra sigilla ta statim. ʒ. ij. cum aqua calida et euomere. deinde post illud accipere de tyriaca. ʒ. ij. cum vino decoctionis gentiane. et eius besoar est ari-stologia longa.

¶ De radice bothormarien. Caplm. xxiiij.

Ille cui sucus aut radix bothormarien datus fuerit in potu patietur strāgulationē ⁊ quasi suffocationē ꝑpter qđ vocaṫ panis porcoꝝ ⁊ ei⁹ cura est becche lauri trite dragme due dare in potu. Et eius besoar est piper albū tritū dragme due.

¶ De suco coriandri. Caplm. xxv.

Ille cui sucus coriandri datus fuerit patieṫ quasi destructionē intelle ctus ac sicut ebrius videatur et tandem moritur stupide. et eius cura est tyriaca magna. ʒ. ij. cum optimo vino. et eius bezoar est herba que dicitur vincetoxicum data in potu. ʒ. ij.

¶ De suco mandragore. Capitulum .xxvj.

Ille cui sucus mandragore aut poma eius aut radix eius data fuerit in potu ruborem in facie et in oculis et stuporem ī mente et mentis alienationem et amentiam et somnum pfundum patietur et eius cura erit sumere in potu statim tyriacam magnam distemperatam cum optimo vino et tardare comestionem per diem vnam et bibere optimū vinū purum et odorare acetum forte. et eius bezoar est radix raphani comesta omi die vsqz ad tres dies cum pane et sale.

¶ De suco papaueris nigri. Caplm.xxvij.

Ille cui datus fuerit sucus papaueris nigri patietur stuporē mentis et dormitationem et hebeciam sicut illi qui oleum comedunt: et eorū cura est bibere tyriacam magnam et dyacostoreum aut oppopirā aut confectionem de anacardis dragmas duas cum vino. et eius bezoar est alleum crudum.

¶ De opio. Caplm.xxviij.

Ille cui datum fuerit opium in potu si cogatur vomere apparebit odor opij in vomitu. Et erit hebes et piger ₇ dormitans absqz sensu et non intelligens neqz sentiens et si non succurratur ei morietur. et eius cura est potare altissimū vinū ₇ fricare extrema cum nitro et sapone et puocare sternutationem cum pipere intromisso in nares. et eius bezoar est castoreum tritū ₇ datū in potu cum vino dragme due.

¶ De suco scamonee. Caplm.xxix.

Ille cui sucus scamonee datus fuerit in potu patietur cordis defectū et sincopim et sitim et estuationem et dissenteriam et febrem. ₇ eius cura est potare aquā ordei sepe et ingredi balneum aque tepide deinde post illud bibere sirupum rosatum et buglosatum tota die ₇ puocare somnum et odorare nenufar. et rosas et mirtum et cibari cū cibo facto cum sumach vel berberis et emplastrare ventrem ₇ stomachū cum pulpis citoniorum. et eius besoar est herba que vocatur ribes et eius sucus.

¶ De apio risus. Caplm.xxx.

Ille cui datum fuerit in potu apiū risus facit hominē extra mentem et continue ridet ppter hoc vocatur apium risus. et eius cura est prouocare somnuz cum potu boni vini inebriantis. ₇ eius besoar est sucus mellisse cum aceto datus in potu.

¶ De suco cherue. Capitulum.xxxj.

Ille cui sucus cherue datus fuerit in potu patietur vomitum continuum et dolorem ventris. et eius cura erit tyriaca magna data in potu dragme due cum vino optimo calido. et ei⁹ bezoar est ypericon.

¶ De suco napelli. Capitulum.xxxij.

Ille cui sucus napelli siue eius substātia datus fuerit in spacio vni⁹

diei aut triū morit̃. ⁊ patit̃ ante hoc sincopim ⁊ defectum cordis: et de nigrationem ⁊ defuscationem paulatine oīm membrorū.et deinde tumet totum corpus et oculi eius foras pminent.et linguam in ore continere non potest. Succurratur ergo instanti dādo terrā sigillatam distēperatam cū butyro et aquā et euomat et statim exhibeat̃ smaragdus optima trita.ʒ.ij.cū vino ⁊ sup corponat̃ sericū tinctū in grana infusum in suco buglosse et aqua rosata ⁊ reiteretur et deinde serui sugant cum ore extremitates corporis: sed ipsi morient̃ nisi acceperint de smaragdo.et eius besoar est mus qui nascitur in radice napelli. exsiccat̃ ⁊ dat̃ ex eo in potu.ʒ.ij. ¶ De suco oleandri. Caplm̄.xxxij.

Ille cui sucus oleandri ⁊ eius cornua vel eius cortex data fuerit in potu patiet̃ sincopim et tribulationem cordis ⁊ anxietatem.et eius cura est sumere dyacostoreum datum in potu ʒ.ij. et eius bezoar est granum iuniperi tritum in q̄titate dragmarū duarum cum vino. ¶ De suco mesereon. Capitulum.xxxiij.

Ille cui sucus mesereon datus fuerit in potu patietur fluxū ventris ⁊ sitim et anxietatem ⁊ excoriationem intestinorū.et de eius cura erit sirupus rosatus cū aqua ordei et odorare fruct⁹ frigidos ⁊ odoriferos et ei⁹ bezoar est origanū assatū ⁊ bibitū. ¶ De suco ellebori. Cap.xxxv.

Ille cui sucus ellebori datus fuerit aut radix eius patiet̃ strāgulationem gutturis et prefationem et fortassis suffocat̃ subito.et ideo vocat̃ strāgulator carnis.⁊ eius cura est sumere in potu statim aquā mellis et q̄scere in loco separato. ⁊ deinde detur bezoar ei⁹ qđ est flos nenufaris sicc⁹ ⁊ trit⁹.ʒ.ij. ¶ De alfesira.xxxvj.

Ille cui alfesira data fuerit patietur excoriationē vētris et vomitū. eius cura erit dare in potu aquam mellis.deinde tribuere citoniū assatū.et ei⁹ bezoar est anagalus. ¶ De suco brionie. Caplm̄.xxxvij.

Ille cui sucus brionie datus fuerit patiet̃ scotomiam et stoliditatē.et angustiam spūs.⁊ eius cura erit tyriaca.ʒ.ij. cū vino decoctionis enule et ei⁹ bezoar est piper. ¶ De cornibꝫ spice. Caplm̄.xxxviij.

Ille cui cornua spice data fuerint patietur tortionem ventris ⁊ nauseam.et eius cura est tyriaca dragme due cum decoctione vini in quo diptamus sit bulitus. ¶ De cornuis oleandri. Caplm̄.xxxviij.

Ille cui data fuerint cornua oleādri aut q̄ comederit assaturam in veru exciso ex oleandro aut qui dormierit sub vmbra oleandri. aut qui bibit aquam fluīs sub cuius ripibꝫ crescit oleander cui⁹ copia est ī insula sardinee ⁊ ego exptus sum illđ et vidi patietur estuationē et amentiā et rugitum ventris.et si balneum fuerit calefactum ex oleandro balneatus sincopim patiet̃ in balneo.⁊ ei⁹

cura et bezoar dicta sunt supra in capitulo de suco oleandri.

¶ De cornibus bedeguar. Capitulum.xl.

Ille cui in potu data fuerint cornua bedeguar patietur difficultatē transglutiendi: et eius cura est lambere oleum de amigdalis dulcibꝫ et ipsius bezoar sunt mora celsi.

¶ De anacardis. Capl'm.xlj.

Ille qui assumpserit anacardos patietur incensionē i guttu re vehementē: ꝛ qn̄qꝫ inflabit' et acutē faciet egritudinē et mentis alienationē. et eius cura est cū rebꝫ vnctuosis sicut oleo amigdalino sissamino ꝛ butyro et lacte et iuribꝫ gallinarū ꝛ si dolorē habebit in intestinis tūc cōueniēs est balneū ꝛ si inducunt febrem acutā tunc est cōueniēs vti attenuāte dieta et frigida et humida. Et si fuerit mētis alienatio ꝓuocet' somn⁹ cū semine lactuce et papauere albo. ꝛ eius bezoar sunt grana pini torre facta et comesta:

¶ De nucibus et auelanis. Capl'm.xlij.

Ille qui comederit nuces aut auelanas rancidas patiet' acci dentia mala: scilicet nauseam et deiectionē appetitus et vo mitū et debilitatē virtutū aīalium. et eius cura erit rob ci-thoniorū et rob pomorū. Et si acciderit ei eructatio habens odorē lini putrefacti tunc posset mori. et eius cura erit diacuminū vel dyapepe rion: et detur ei in potu vinū purum ꝛ vomentetur stomachus cū oleo nardino.

¶ De malo castoreo. Capitulum.xliij.

Ille cui in potu datū fuerit malū castoreum patiet' clamorē et rixam et dolorē. et linguā habebit foris ꝓminentē ꝛ febrē. Et eius cura erit vomitus cum butyro et aqua mellis donec vomitus minime habeat odorem castorei. deinde detur in potu rob mororū aut limonū. ꝛ eius be zoar sunt semīa coriādri assata ꝛ trita. ʒ. ij.

¶ De malis fūgis. c. xliiij.

Ille qui comederit malos fungos ꝛ precipue q̄ nati fuerint super ferro aut sup anabulla vel malo terre vel in locis ter-marū ꝓuocabit' ꝛ dolorē patiet' in pectine. ꝛ ꝓhibebit' ei vri na et dolores habebit in vētre. et si odorauerit malū fungū et tubera mala patietur epilentiā et fortassis moriet'. et ante illud erit ei ꝓpi-nandū vinum optimū in quo piper nigrum sit bulitum. et deinde cli-sterisare ipm cū aqua mellis et sale ꝛ fomentare femur cum oleo nar dino. et eius bezoar qn̄ decoquūtur fungi aut comeduntur sunt pira incisa in frusta et simul decocta. ꝛ bezoar post comestionē ipsorum est alleum crudum.

¶ De nuce vomica. Capitulum.xlv.

Ille qui nucē vomicā biberit vel comederit habebit vomitū pessimū ꝛ dissolutionē v̄tutī. ꝛ ei⁹ cura est rob citoniorū ꝛ mirti: et pot⁹ alti vini et eius bezoar est cortex citri.

¶ De coloquintida. Capl'm.xlvj.

Ille qui coloquintidam solitarie natam in arbore sua comederit venenum letale sumpsit. et nisi succurratur ei subito morietur in tertio die. et eius cura est bezoar simul et semel et smaragdus optima trita data in potu. ʒ.ij. ❡ De fico pharaonis. c. xlvij.

Ille qui comederit ficus pharaonis statim patietur febrem et fractionem totius corporis et videbitur ei quod sit ydropicus. et hoc ego vidi in sardinia in iudicatu galurie vbi istarum ficuum est abundantia. quod qui vnam comedebat patiebatur vnam febrim et qui duas et qui tres patiebatur trinam febrim. et vt plurimum iste febres erant tertiane. et cura eius est aqua ordei parata aut serum caprinum. Et eius bezoar sunt grana siue semina cucumeris mundata et trita et data in potu. ʒ.ij.

❡ De semine iusquiami. Capitulum. xlviij.

Ille cui in potu data fuerint semina iusquiami patietur ebrietatem et mentis alienationem et stuporem et imobilitatem omnium membrorum. et eius cura est piper longum tritum et datum in potu. dragme. ij. et eius bezoar sunt grana fisticorum comesta vel bibita.

❡ De granis cocognidij. Capitulum. xlix.

Ille cui in potu data fuerint grana cocognidij patietur vomitum et fluxum ventris et tribulationem in stomacho. et eius cura est tyriaca magna ʒ.ij. cum vino. et eius bezoar amigdale amare.

❡ De baccha lauris rancidis. Capitulum. l.

Ille qui comederit baccha lauras rancidas patietur accidentia que patitur qui comederit nuces rancidas. et cura eius et bezoar erunt similia.

❡ De catapucia. Capitulum. lj.

Ille qui comederit cataputias patietur accidentia que patitur qui biberit gira solem que superius dicta est chela. et cura eius et bezoar sunt eadem. ❡ De semine vrtice. Capitulum. lij.

Ille qui comederit semen vrtice patietur gutturis et oris et lingue excoriationem et arsuram et ardorem in mictu. et eius cura est oleum amigdalinum dulce potare. et eius bezoar sunt grana citoniorum trita et potata cum aqua calida. ❡ De semine papaueris nigri. Capitulum. liij.

Ille qui biberit vel comederit semina papaueris nigri patietur accidentia que patitur qui opium sumpserit licet remissiora et cura et bezoar idem sunt. ❡ De semine ellebori. Capitulum. liiij.

Ille qui biberit vel comederit semen ellebori patietur accidentia que patietur qui sucum aut radicem ellebori biberit et cura et bezoar est vna. ❡ De cicute. c. lv.

Ille qui biberit semen cicute patietur accidentia illa que passus fuit qui sucum eius biberit et licet magis remissa. et cura et bezoar sunt eadem. ❡ De semine humidi coriandri. Capitulum. lvj.

Ille q̃ biberit vel comederit semina hũidi coriãdri patiet̃ accidẽtia similia q̃ patit̃ q̃ sucũ eiꝰ biberit. ⁊ eiꝰ cura ⁊ bezoar sunt eadẽ. ¶ De semine serpentarie Capl'm. lviij.

Ille q̃ comederit semẽ serpẽtarie stridorẽ ⁊ pũctionẽ gutturis ⁊ dẽtiũ et supstitionẽ et feruorẽ. et eius cura est butyrũ recens bibitũ. et eius bezoar est sucus farine ordei decocte in aqua.

¶ De morsibꝫ aut pũcturis ab aliq̃bꝫ aĩalibꝫ venenosis.

Si vero aliq̃s morsus fuerit aut pũctus ab aliquo aĩali venenoso ⁊ ignoret cuius sit pũctura tũc stringat̃ locꝰ pũcture et ponant̃ sup ipm vẽtose cũ sarcificatiõe ⁊ sugat̃ locꝰ cũ ore seruoꝝ. et deinde sup locũ ponant̃ cãcri triti. ꝙ si locꝰ vẽire ceperit ad corruptionẽ abscidat̃ mẽbrũ si fuerit locus aptꝰ aut mẽbrũ aptũ abscisiõi ꝙ si nõ cautelire t̃. nã qñ inceperit locꝰ denigrari aut putrefieri erit signũ ꝙ pũctura fuerit aĩalis pnicioſi. dũ aũt nõ incepit tẽdere ad putrefactionẽ ⁊ corruptionẽ q̃uis sit vehemẽtis doloris cũ nõdũ sit ei velox pambulatio in corpore non est maluꝫ nisi pũctura fuerit iuxta cor aut artariã magnã. ¶ De morsu vipere. Capl'm. lix.

Ille vero quẽ momordit vipera sũma mediciaꝝ ⁊ bezoar est ei tyriaca magna et fortassis ꝯfert metridatũ et medicamẽ de asafetida et butyrũ vetus ⁊ medicamen de herba ⁊ comestio allioꝝ et potus vini puri. ¶ De morsu scorpionis. Capl'm. lx.

Mordicationi aũt scorpionũ confert vaporatio olei ⁊ alleoꝝ et tyriaca dyaselleron et oleũ antiquũ linitũ. Et eiꝰ bezoar ẽ corpus scorpiõis tritũ ⁊ suppositũ loco. De morsu araneaꝝ. c. lxj.

Mordicatõi araneaꝝ ꝯfert sucus pomoꝝ aut piroꝝ aut oppositio ferri frigidi iterati. Et eiꝰ besoar ẽ endiuia. ¶ De morsu rutele. c. lxij.

Mordicationi autem rutele confert balneum calidum valde. et sepeliri in arena aut cineri calido et bibere puluerem de nigella. ¶ De morsu apum. Capitulum. lxiij.

Mordicatiõi aũt apum ⁊ pũcture cõfert epithima cũ bolo armeno et aceto et cãfora et q̃ manus suas et faciem suco malue abluerit nõ pũget̃ ab apibꝫ. De mordicatõe aĩaliũ. c. lxiiij

Si aũt mordẽtia aĩalia aculeos aut dẽtes i locis morsis dimiserint tũc oportet vt locus fricet̃ cum oleo et cinere suauiter ⁊ deinde fiat emplastrũ sup locum ex fermento cum oleo. et sic aculei vel dentes venenose educẽtur. ¶ De morsu canis cap. lxv.

Si aũt aliq̃s morsus fuerit a cane ⁊ dubitetur vtrum fuerit rabiosus vel nõ fricet̃ bucella panis sub loco morsure. ⁊ deinde illũ exhibeat alijs canibꝫ quẽ si renuerint rabiosus erit. si vo

comederit minime. Signa aũt ꝙ sit rabiosus ꝑter hoc sũt ꝙ canis lin guã suã ꝓijciat extra. et intromittat caudã suã inter coxas suas ⁊ raucã hꝫ vocẽ et ꝙ abhorreat sanos: ⁊ viros et ꝙ mordet dños domꝰ sue et oẽs q̃ ei obuiãt ⁊ fugiãt ab ipo canes et q̃ morsus ẽ nisi ꝓcaueat. et curet̃ infra. xl. caniculares dies efficiet̃ ydrofiorbicus. id est timẽs aquã. ꝙ est q: ꝓpter rabiẽ efficit̃ siticulosus ⁊ appetit ad aquã et cũ viderit eã imaginabit̃ canes esse in aqua et moriẽs siti p̄re timore i̅maniũ canũ fuget aquã et tũc nõ est spes salutis. Et cũ ꝓderit in egritudine efficit̃ et ipe rabidus et emittit sperma in pollutõe sua et i modũ catuloꝝ et qñqꝫ egerit flegma in modum catuloꝝ ꝙ est q: imaginatio ꝯtinua quã hẽt de cane sigillat in hũiditatibꝫ suis figurã canũ. Et scias ꝙ si equus et mulus et asini et simia et hõ patiũt̃ rabiẽ circa maximũ frigus aut circa maximũ calorẽ et eiꝰ cura est vt sup locũ morsus ponãt̃ vẽtose cũ sarcificatõe et ponãtur desup alleũ siue cepe tritũ et cõfectũ cũ butyro vaccino ⁊ sumat in potu electuariũ cãcroꝝ fluuialiũ et itret balneũ oĩ die et laboret cura ethicoꝝ et melãcolicoꝝ et balneet̃ añ. xl. dies in aqua maris. et eiꝰ bezoar sunt cãcri fluuiales adusti ⁊ puluerisati et dati ex eis. ʒ. iij. i potu oĩbꝫ tribꝫ diebꝫ. ¶ De cãtaridibꝫ. c. lxvj.

SI aũt cãtarides q̃s biberit patiet̃ mictũ sanguinis et estuationẽ ⁊ accidẽtia ꝑniciosa. ⁊ eiꝰ cura est vt sumat in potu lac ouiũ cũ oleo amigdalino. deinde curent̃ vlcera vesice. et eiꝰ bezoar erũt grana alchechẽgi numero. x. ¶ De lacte. Caplm. lxvij.

SI aũt lac biberit fueritqꝫ coagulatũ i stomacho patiet̃ stomachi mollificationẽ et nauseam ⁊ sudabit sudore frigido ⁊ eiꝰ cura erit bibẽ acetũ fortissimũ postea sumat de asafetida. ʒ. j. ãt sirupo acetoso. ʒ. j. vice vna post vicẽ. De assatura suffocata. c. lxviij

SI aũt q̃s comederit assaturã suffocatã q̃ inuoluit̃ in pãnis cũ extrahit̃ ex furno patiet̃ vertiginẽ similẽ epilẽsie. et eiꝰ cura est vt euomat ⁊ postea sumat in potu rob fructũ stipticorum et zucharũ rosatum cum. xj. o aloes et mastice q̃rat somnum ⁊ ingrediatur balneum. ¶ De piscibus frigidis. Capitulum. lxix.

SI aũt q̃s comederit pisces frigidos q̃bꝫ post eiꝰ captiõeꝫ aduenerit vna dies aut duo aut si q̃s carnes pridie vel añ tertiam vel quartã diẽ occisas aut morticinas aut ꝑcussas a fulgure et tẽpestate mortuas aut morbo pestilẽtiali ꝑẽptas accidit ꝙ supuẽit ex comestiõe maloꝝ fungoꝝ. ⁊ cura eoꝝ est vt euomat ⁊ sumat in potu vinũ purum cum pipere. et curet̃ cura fungorũ preter quod comedat pira. ¶ De cerebro gatte. id est cati. Caplm. lxx.

Ille cui i potu datũ fuerit cerebrũ gatte patiet̃ stoliditatẽ ⁊ i̅nstrigio-

sus videbit̃.et eiꝰ cura est terra sigillata et vomitꝰ cū ipa oī mēse bis et accipere de confectione dyamusci omni die summo mane.et eiꝰ bezoar est muscus tritus scrupulum semis. et datur in potu cum vino albo.

❡De extremitate caude cerui. Capitulum.lxxj.

Ille cui extremitas caude cerui data fuerit patiet̃ accidētia napelli.⁊ eiꝰ cura ē potio smaragdi scrupulū semis triti dati i potu cū vino.⁊ deinde fricatio totiꝰ corpis cū oleo fctō de seīe citri.⁊ eiꝰ bezoar ē tyriaca magna.ʒ.ij.

De sāguie bouino.c.lxxij.

Ille cui in potu datꝰ fuerit sanguis bouinus vetus patietur mortificationem et euomet vomitum coagulatum.Et eius cura est acetum accerrimū calidum. deinde vomitꝰ.deinde tyriaca. deinde balneum aque calide.

❡De sanguine buffonis. Capitulum.lxxiij.

Ille cui ī potu datus fuerit sanguis buffonis patiet̃ difficultatē anhelitus ⁊ cordiaca accidētia.et si q̄s sputū ipius sumpserit erit ꝓpe mortē sicut qui napellū biberit. et eius cura est potio smaragdi scrup.i.deinde intrare corpus aīalis quadrupedis magni vt est bos asinus vel mulus vel equus.et reiterare illō.deinde tyriace.ʒ.ij.bibere.et eius bezoar est lapis inuētꝰ in capite buffonis q̄ apud lapidarios vocat̃ borras vulgariter trepanide.

❡De sanguine hominis colerici ruffi. Caplm.lxxiiij.

Ille cui in potu datꝰ fuerit sanguis hoīs colerici ruffi extractus in tpe rixe sue aut furoris patiet̃ furores mētis et ꝑmixtionē intellectus ⁊ inverecūdiā deinde paulatim exsiccabit̃.et eius cura est bibere aquā cucumeris palestini et masticare grana ipius ⁊ deglutire sucū et potare sirupum nenufarum.et eiꝰ bezoar est trociscus vnus de tyro.

❡De sanguine menstruoso aut leprosi. Capitulum.lxxv.

Ille q̄ sanguinē mēstruosū aut leprosi biberit videbit̃ esse pistrigiatꝰ.et lunaticꝰ maleficiatꝰ ⁊ obliuiosus.et eiꝰ cura est potare margaritas tritas.ʒ.j. cū aqua mellisse et balneari ī aqua tepida.⁊ coire cū puella s̄m legē ⁊ ꝯuersari et āplexari cū puellis et iuuēculis. ⁊ eius bezoar ē comedere serpētes a q̄bꝫ caude ⁊ capita ꝑ palmū sunt abscisa.

❡De morsu hoīs ieiuni. Caplm.lxxvj.

Ille qui morsus fuerit ab homine ieiuno ponat super morsuram stercus galline alioquin patietur vlcus venenosum.et difficilis sanationis.

❡De morsu serpentis vllo. Capitulum.lxxvj.

Ille qui fuerit morsus a serpente vllo statim liget locū cū coreo cerui. et deinde superponat tyriacam ⁊ de ipsa bibat.et circa cor apponatur smaragdus et corallum vt magaritas et locum morsure faciat sugere a seruo.

❡De felle leopardi. Capitulum.lxxviij.

Ille cui in potu datū fuerit fel leopardi patieť accidētia napelli ⁊ vipere. ⁊ eius cura et bezoar sunt vna.

¶ De salamādra. Ca. lxxix.

Ille q̄ biberit salamādrā patieť accidētia cātaridaꝝ et cura eius et bezoar est vna.

¶ De lepore marino aut rana marina. Caplm. lxxx.

Ille cui lepus marinus aut rana marina data fuerit i potu hēbit vomitū vnctuosum ⁊ totū ei⁹ corp⁹ efficiť turgidū et inflatū sicut yposarca ⁊ fetebit ei⁹ āhelit⁹ ⁊ ei⁹ cura ē festin⁹ vomit⁹ cū butyro ⁊ aqua mellis et deinde sumere post illō tyriacā dyatesseron p tres dies et cibari carnibus passerū ⁊ potare bonū vinū. Et eius besoar est caro vulpis assata et comesta.

¶ De morsu muris simie et gatte. Caplm. lxxxi.

Qui vo a mure ⁊ simea ⁊ gatta morsus fuerit: sup morsurā ponať stercus galline ⁊ curet illō vt i morsu hoīs ieiuni dictū ē.

¶ De descriptōe bezoartice virtutis ad vnūquodq3 venenū ⁊ de duabus difficilioribus questionibus.

Bezoar anthonomasice dicitur de quodā lapide q̄ sic vocatur cuius ppria ⁊ specifica virtus ad letale venenū est liberās a morte subito absq3 vllo medici ingenio. et ideo de omi medicina q̄ libarare pōt a morte hoiem ab aliqua egritudine vel veneno dici pōt ꝙ sit bezoar illius morbi siue sit illa medicina lapis vel granū vel sucus vel aliqua cōposita medicina. Et qui illū lapidē habet tut⁹ est ab omi mortali veneno. Teriť etiā et dať in potu de ipo. ʒ. j. et per ipm diciť fuisse leberatū regē anglie dn̄m Adoardū in ciuitate Acon qn̄ vulneratus fuit per passia sinum soldani gladio toxicato. Huc aūt lapidē ei tribuit generalis p̄ceptor tēpli ⁊ ego consimilē vidi. Est aūt rebeus purulentus leuis vt spōgia ⁊ frāgibilis vt gipsum. Habet aūt quodlibet venenū tā minerale q̄ꝫ vegetabile et animale ppriam medicinā oppositā ei a qua oppositione virtute specifica fit liberatio mortis ab illo veneno. et ideo bezoar est vnicuiq3 veneno illa medicina q̄ absq3 v̓tute elemētari curat tale venenū. Et de quolibet bezoar iam sugra expediui tractū in cura cuiuslibet veneni in fine descriptōis nec sit āpli⁹ necesse recapitulare tractatū. De q̄stiōe vtrū tyria. ⁊c. c. lxxxii.

Est aūt q̄stio vtrū tyriaca magna sit bezoar. i. a forma specifica liberās a veneno a materie elemētaris liberās a ꝯplexiōe nō a forā. Et volueřt q̄dā dicē ꝙ oio erat bezoar fūdās se sup rōe Ga. q̄ cū ādromacū ph̄m respexisset q̄ p̄rio tyriacā iuenit ⁊ eā pbauit uūq̄ꝫ pdesse nisi i morb̓ frigidis ppter oppōnē mltaꝝ reꝝ calidaꝝ ⁊ i morb̓ calidis pp̄t oppōe3 mltaꝝ mediciaꝝ frigidaꝝ q̄ i ipa itrāt. ⁊ hoc dixit Ga. illā tyriacā ādrōaci eē mediā ꝯplexiōe: s3 ipe adiūgēs carnes

tyroꝝ ⁊ terrã sigillatã fecit eã valere formaliter ad om̃e venenũ: licet ad quedã plus et ad quedã minus et ad quedã singulariter data ⁊ ad quedã cum additione. Alij vero dixerũt ꝙ a cõplexione elementali agebat quecũqꝫ in corpore humano operatꝰ: fundantes super debilitatem operationis sue aut penitus vanitate qñ ipa datꝰ ꝯtra napellum vel cõtra viperã vel cõtra fel leopardi ⁊ breuiter cõtra quodlibet venenũ letale scd̃m specificã formã in quibꝫ parũ aut nihil videtꝰ conferre vt dixit Rasis. Solutio aũt huiꝰ dubitatõis est ꝙ curatio cuiuslibet veneni quattuor modis contingit: scꝫ qꝛ aut frãgitꝰ acumen veneni aut substãtia eius resoluitꝰ. aut ipm̃ expellitꝰ aut ipm̃ ꝑ oppositionẽ specificã corrumpitꝰ et ab eo eiꝰ virtus ꝓrsus auferꝰ. Exẽplũ primi est opium qđ frãgit eufor biũ et castoreum qđ frãgit opium. Exẽplũ scđi est terra sigillata et alleum q̃ substantiã veneni aut ꝑ vomitũ aut ꝑ sudorẽ resoluunt. Exẽplũ tertij est smaragdus q̃ venenũ fugat ⁊ attrahit vsqꝫ in extremitates mẽbra. Exẽplũ quarti est forma specifica opposita veneno q̃ in naturalibus ĩuenitꝰ vt in lapide bezoar ⁊ in artificialibꝫ vt in diuina et nobili cõpositione tyriace ⁊ ꝑmixtiõe oĩm singulariũ medicinaꝝ simul cõfectaꝝ resultãte. et qꝛ in tyriaca est virtus cõplexionalis multaꝝ medicinaꝝ venenũ frãgentiũ: ideo bñ dictũ est ꝙ tyriaca est medicina cõplexionalis ad venena. et ex positiõe tali resultat res diuina q̃ potiꝰ est ab extra ꝙ̃ ab intus: scꝫ forma arificialis q̃ om̃i veneno opponitꝰ. et ideo bñ dictũ est ꝙ ipa bezoar est cibus venenis: licet magis et minus. Et licet quedã sunt magis bezoar ad quedẽ venena ꝙ̃ ipsa. Verũ ipa est ad oĩa. ⁊ ideo mater oĩm medicinaꝝ a medicis est appellata.

¶ De lapide Begaar ex Pandectis. Caplm̃. lxxxiiij.

Lapis Begaar latine vel lapis liberãs a venenis arabi. Hager Begaar. Begaar est nomẽ persicũ et est expellens nocumẽtũ. et hoc nomẽ cadit in vim. et est ꝙ cadit super omnẽ medicinam conuenientem alicui veneno eo ꝙ resistat virtuti eius et expellit nocumẽtũ eius ꝓpter ꝓprietatẽ q̃ est in eo. et scd̃m ꝙ cadit super lapidem notũ qui cõuenit oĩbus venenis calidis ⁊ frigidis cum tota sua substãtia ⁊ resistit ei bibitꝰ aut suspẽsus patientẽ. Colores lapidis Begaar sũt multi. nã ex eo ẽ citrinꝰ velut putrilẽtꝰ ⁊ machaici. Et ille q̃ ꝑticipat viriditati ⁊ ille q̃ albedini. Melior vero oĩbꝫ est citrinꝰ et plus putrilẽtus. ⁊ ĩ hoc differt excerasten cũ Begaar. Et expositio eius est ꝯtra venenũ. ⁊ minera est in terra sui ⁊ indie. et in terris oriẽtis ⁊ multi lapides assimilanꝰ ei q̃ nõ hñt suã ꝓprietatẽ nec approximant ei in operatõibꝫ aliq̃bꝫ. Et quidã est qui dicitꝰ Cobehori ⁊ marma. et est lapis in quo nullus sed multi errant in alio qui dicitꝰ chides.

⁊ est lapis multe bonitatis mollis tactu mollicie sine supfluitate. Et idē auctoritate Rasis. Begaar est lapis citrinꝰ mollis nō hn̄s saporē vn̄ et lapis est vergens ad citrinitatē et albedinē. hn̄s colorem vini. ⁊ est splendēs sicut lumen: et est leuis. Posse. Serapio. lapis Begaar conuenit venenis. et qn̄ bibitur ex eo pondus. ij. granoꝝ ordei. aut linimentū fiat cum eo supra morsus liberat a morte et expellit venenū per sudorem. et qn̄ ponitur lapis in annulo et ponitur in ore illius qui sumpsit venenū et sugit eum aliq̄ntulum cōuenit ei. Et qn̄ tangit̄ cuꝫ illo lapide aculeus scorpionis ꝓhibet ab eo potentiā pungendi. Et si teritur ex eo pondus duoꝝ granoꝝ ordei et dissoluat̄ in aqua et ponat̄ in ore serpentis suffocat ip̄m statim et occidit. et ego vidi in ipso sufficientiam ad auferendum nocumentū. et erat lapis ille quem vidi vergens ad citrinitatem et albedinem habens colorem vini. et cum hoc erat leuis splendens sicut lumen. Etiam vidi in eodem sufficiētiam illam quam non vidi in alia medicina simplici. immo ꝙ etiam non vidi tyriacis compositis. Unde lapis iste Begaar conuenit veneno scorpionis et idem autoritate Rasis lapis Begaar conuenit veneno scorpionis quādo portatur in annulo ⁊ sculpet in eo imaginē scorpionis signo sagitario ascendente. Deinde sigilla cum eo ob libanū existente in scorpione quod tritum exhibe patienti ad potandum et euadet ab dalla anarach id est a veneno. vidi lapidem Begaar amari a custoditore legis dei et est verum: quia ipse emit hūc lapidem ⁊ dedit in precium huius palacium Cornube in principio guerre.

¶ Finiunt Petri de abano remedia venenoꝝ.

¶ Tractatus magistri Arnaldi de villa noua de arte cognoscendi venena cum quis timet sibi ea ministrari.

Omēs de venenis caueat sibi de manu cuius recipiet cibos et potus suos ꝛ maxime potum viri ꝛ attēdat de colore odore et sapore oblatorum. Nā quicq̄d nō fuerit dulcis delectabilis saporis puta amari acuti acetosi stiptici ꝛ pōtici erit suspectū. attñ dolosi decipiūt addēdo modicū ex venenis cū cibis delectabilis saporis ꝛ maxime dulcibꝫ acetosis ꝛ acutis. Cum insipidis aūt sicut cuꝫ canibꝫ aqua ꝛ brodio carniū simplici nō pñt sic venena addi sine mutatione saporis. Quicq̄d etiā odorē hēbit horribilem fetidum et illaudabilem suspectum erit et vitandū. necnon ea que varioꝝ coloꝝ sunt sicut farsitia limonia et oīa sallamenta varijs coloribus colorata aqua etiam iuxta quam inhabitant animalia seu reptilia venenosa est multum vitanda.

¶ De ingenio resistēdi venenis ꝛ nocumētis eoꝝ priusq̄ assumant.

Expedit etiam tunc vt veneno resistentia p̄assumant sicut ficus nux auelana pistate cum se vel cum ruta simul iūcta. Ex his etiā sunt cortex pomi citri et limonis allia et cepe q̄ omnia calida sunt. et ideo tutius sumi possunt tēpore tēperato et frigido q̄ tempore calido et estiuo.

¶ De signis certificātibꝫ q̄ q̄s iā venenū assumpsit aut aīali venenoso iam morsus fuit et de regimine eoꝝ in vniuersali. et primo de modo p̄uocandi vomitū et reiciendi venenū.

Si quis iam venenum assumpsit aut animali venenoso iam morsus fuerit q̄ in parte ex signis p̄teritis scire poterit. nec non doloribus et torsionibꝫ in stomacho et vētre contingētibus. ꝛ āgustia p̄cordioꝝ vomitu ꝛ fluxu vētris cū sudore frōtis ꝛ vultu frigido et colore palido. et pulsu debili et inequali et inordinato sincopim minantibus conetur celariter ad vomitum prouocandum et reiectionem assumptorum. Sumant ergo festinanter magnam q̄titatem aque decoctōis aneti. ꝛ imposita in ore pluma in oleo intincta vel digitis p̄uocet vomitus. deinde comedat magnā q̄titatē butyri vel sorbeat multū lac. quo facto p̄uocet vomit⁹ iterato aut dissoluant

in magna q̄titate aque calide.ʒ.ii.stercoꝛis pulli galinacei.et sumat
ea et post paululū vomitus ꝓuocet̃.⁊ in summo vnctuosa sicut olea ⁊
anxugie cū hoc ꝙ ꝓuocāt vomitū interponūt se velut scutū inter mē-
bꝛa ⁊ venenū.et multū calida et sicca sicut allia ⁊ cepa sal ruta ⁊ silia.
consumunt ipsum venenum ita ꝙ interdum in venenis frigidis sicut
in moꝛsu scoꝛpionis non exigatur alia medicina.

¶ De arte regēdi mēbꝛū a venēis moꝛsū vl' instro venēato vulneratū.

Est tn̄ sciendū ꝙ an̄ oia est mēbꝛi moꝛsi a venenosis pars su
perioꝛ stricte ligāda ne venenū mēbꝛo affixū seu derelictum
per venas superioꝛes vsq3 ad coꝛ et alia mēbꝛa pꝛincipalia
extēdat̃ ⁊ moꝛtē inferat patiēti. et loc⁹ moꝛsus est ꝯsequēter sacrificā
dus.et a loco sacrificato venenū cū vētosa ⁊ igne est foꝛtiter attrahen
dū.aut etiā oꝛe alicui⁹ sugendū qui nullā excoꝛiationē ragadiā vel vl
cus in oꝛe vel in dēte patiat̃ eritq3 securius sibi si aliq̄tulū pꝛi⁹ come
derit ⁊ biberit.nō tn̄ tm̄ confert patiēti.decet etiā q̄ pꝛius gargarizet
et oleū per se solū vel cū vino mixtū ⁊ cū eodē oleo vel violato ꝓpꝛia la
bia limat seu iungat.et demū sugat̃ sicut dictū fuit ⁊ sequēter suppo-
nant̃ medicamīa veneni attractiua ⁊ labia moꝛsure apta tenētia ⁊ do
loꝛis mitigatiua.ex quib3 sunt mētastrū stercus colūbinū ⁊ anatinu3
sulfur asa fetida ⁊ sal cōmune allia ⁊ lapis iudaic⁹ ⁊ semē pomi citri.
Quodcūq3 igit̃ istoꝝ pꝛius repertū fuerit bene tritū ⁊ cū melle mixtū
suponat̃ loco moꝛsure donec doloꝛ et mala accidētia ei⁹ cessent. Qd' si
doloꝛ nō remitteret̃ s3 potius augeret̃ celeriter deponant̃ p̄dicta me
dicamina ⁊ anteq̄ comedat colūbus p ventrē fissus aut pullus galli
naceus vel gallina loco moꝛsure actualis caliditatis supponant̃: ⁊ q̄
cito patiēs ꝑcipiet caloꝛē actualē alicuius ex auibus pꝛedictis infrigi
dari vel tepefieri deponat̃ ⁊ alia eodē modo pata supponāt̃ ꝙ sic cōti
nuet̃ donec doloꝛ mitiget̃ vel cesset omnino. Quod si p̄dicte aues non
possunt inueniri superponatur emplastrum et farina tritici et oleo
communi simul coctis.

¶ De arte ministrādi medicinas tyꝛiacales ⁊ liberātes a venenis.

His igitur expeditis celeriter offerātur eis oībus si possunt
haberi pōdus.ix. granoꝛum oꝛdei ex smaragdo electa sub-
tiliter puluerizata et dissipata cum sufficienti q̄titate vini
vel dectionis aneti si patiens frigus patiatur magnum sicut con-
tingit in moꝛsu scoꝛpionis et in sumptione similiū venenoꝛum frigi
doꝛum. vel si statim estuationem magnam et sitim. tunc enim sma
ragdus et cetere medicine tyꝛiacales pꝛopinande sunt cum aqua
vel lacte potius q̄ cum vino vel decoctionibus rerum calidarum.

De efficatia etiam bezaar animalis nō est dubiū. sed quia non inueni
tur apud nos. ideo non curo. De bezaar etiā minerali licet omnium
sententia cū summa efficatia omnibus resistat venenis quia tamen
rarissima est copia eius: ideo nō curo. verū qui non poterit hr̄e ex sma
ragdo saltē hēat secū semen pomi citri dulcis vel acetosi. ex quo tp̄e
p̄dicto a cortice suo mūdato ꝛ trito sumat. ʒ. ij. cum aqua vel vino b̄m
exigētiā accidētiū p̄fatoꝝ. Ex cōpositis aūt medicinis potior ē tyriaca
magna electa ꝛ bn̄ fermētata ex qua offerēdū erit tūc. an. ʒ. semis vsqꝫ
ad. ʒ. j. cū vino vel aqua sicut dictū fuit ꝛ post ipam est metridatū cōpo
sitū ꝛ bn̄ fermētatū ex quo etiā erit offerēdū eodē mō tātūdē vel parū
plus. Et post has ē dyatesserō de quo etiā offerat̄ eodē mō. an. ʒ. i. vsqꝫ
ad. ʒ. iij. Et alie sunt tyriace ꝯposite multū vtiles in ꝓposito. sicut ty-
riaca ex nucibꝫ ex inuētiōe Gali. ꝛ tyriaca ex alijs quā inuenit Auēzoar
ꝛ plures alie: sꝫ q: p̄dicte sufficiētes sunt ī oībꝫ: iō nō curo p̄terq̄ de ty
riaca ex cācris fluuialibꝫ a Ga. ꝯposita. ipa em̄ nō hꝫ parē ī morsu ca
nis rabidi nec est dubiū de ei⁹ efficatia cui⁹ ꝯpositio ē hec. Recipe thu
ris gētiane ana. ptes. v. cācroꝝ fluuialiū vstoꝝ ptes. vi. terant̄ ꝛ ī pul
uerē reducātur. ex quo prima die. ʒ. ij. offerātur ꝛ augeat̄ dosis ī omī
die p. ʒ. semis ita q̄ nona die sumat ex eo. ʒ. vj. dispersatas semper cū
vino vel aqua vel vtriusqꝫ simul.

¶ De significātibꝫ egressum et expulsionē veneni a corpore ꝛ per
fectionem operis medicine tyriacalis ꝛ cōuenienti regimīe patiē
tis tūc in somno vigilijs cibis et potibus.

Cessante aūt dolore interi⁹ ꝛ exteri⁹ et pulsu patiētis robora-
to ꝛ ordinato ꝛ reparato colore ipius naturali poterit ligatu
ra mēbri si violēta fuerit aliquātulū dilatari ꝓuocato tn̄ pri⁹
vomitu sicut dictū fuit ꝛ sumpta medicina tyriacali nō tn̄ ꝑmittat̄ in
terim aliquo modo dormire nec labit morsure clausi seu sup eā crustu
lā gn̄ari. ꝛ postq̄ medicina sumpta a stomacho exierit seu descēderit ꝛ
opus suū pfecerit ad qd̄ admin⁹ exigūtur octo hore reficiat̄ patiens ci
bis ꝯgruis in ꝓposito. ꝛ cerebra qd̄ē gallinaꝝ assata ꝯferūt sui ꝓprie
tate tā morsure a venenosis q̄ his q̄ ꝑ os venenū assūpserunt. Vitella
aūt ouoꝝ ꝓsunt in ꝓposito et similiter facit cortex limonis in cibo sū-
ptis ficus nuces ruta ꝛ mel cepe ꝛ allia auelane pistacee. et multū sal
preterq̄ in morsu canis rabidi ꝛ panis bn̄ patus ꝛ brodiū pulloꝝ galli
naceoꝝ ꝛ signāter. Et ex ꝓprietate ei quem momordit canis rabidus
Cōfert etiā p̄dictō eius cauliū ꝛ carnes cācroꝝ fluuialiū. ꝛ eoꝝ ꝺcoctio
eisdem plus ceteris cibis tam in vita q̄ medicina. Confert etiam
ei brodium laudidabile auiū puta turtuꝝ perdicū ꝛ starnicoꝝ: sed nō

coluboꝝ. ⁊ oēs morsi a venenoso aīali debēt vitari ī gn̄ali carnes oēs Sꝫ alij qui venenū assumpserūt possunt bene vti pullis gallinaceis Cōpetit etiā eis ⁊ signāter morsis a scorpione multus potus vini fortis. et sciendū tn̄ ꝙ predictum regimen competit predictis qui patiūtur frigus: sꝫ nequaꝗ̄ patiētibꝫ estuationē magnā calorē ⁊ sitim ī mo tūc reficiēdi sunt pane mediocriter fermētato ꝑ se vel cū modico butyro: debēt fugere poma acria vel mala granata acetosa ⁊ si etiā fuerint vehemēter inflāmati comedāt herbas frigidas puta lactucas rostrū porcinū endiuiā ⁊ cucumeres nō tn̄ omittāt oīno esū ficuū atqꝫ nucū. parū tn̄ ex eis assumāt. nec sumāt ī potu nisi secaniabin vł aquā cū modico vini. ⁊ cū duobꝫ vel tribꝫ diebꝫ sic cibat⁹ fuerit. sumat iterato aliquā ex p̄dictis medicinis tyriacalibꝫ ꝫm modū p̄dictū. ⁊ postꝗ̄ eius oēs opatiōes naturales oīno salue fuerūt redeat paulatim ad ꝯsuetudinē suā. Est tn̄ ꝯtinuād⁹ vsus ēplastrorū seu linimētoꝝ ⁊ ciboꝝ medicinaliū ī eo q̄ morsus ē cane rabido vsqꝫ ad. xl. diē. licet vt plurimū ei⁹ mala accidētia ꝯsueuerint appere circa. xiij. diē vel circa. xiiij. diē.

¶ De ingenio resistendi nocumentis animalium venenosorum.

Sciēdū ꝙ sicut esus p̄dictoꝝ ciboꝝ tyriacaliū p̄seruata a nocumēto venenoꝝ sumēdoꝝ. sic fumigiū ex galbano factū ex vngulis carpaꝝ. ex capillis hūanis ex sulphure sinapi sinono ⁊ opio fugant oīa aīalia ⁊ reptilia venenosa. ⁊ siliter fumigiū scorpionis oēs fugiat scorpiōes. Horum aūt oīm artificialis cautificatio inutilis est omnino nisi a deo benedicto ⁊ efficaci ꝓtectore oīm aduersorum misericorditer dirigatur.

Finis tractuli pulcerrimi de venenis magistri Arnaldi de villa noua.

¶ Additio.

Nota ꝙ curatio veneni fit aliquo istoꝝ quattuor modoꝝ. Primo qꝛ vel frāgit acumē ei⁹ sicut opiū frāgit euforbiū ⁊ castoreū frāgit opiū. aut substātia ei⁹ resoluit vt terra sigillata ⁊ alliū q̄ substātiā veneni aut ꝑ vomitū aut ꝑ sudorē expellūt. aut ip̄m venenū expellit a medicina hn̄te ꝓprietatē occultā vt smaragd⁹ venenū fugat et attrahit vsqꝫ in finē extremitatis mēbri. aut ip̄m venenū ꝑ oppositionē specificā corrūpit. et ab eo ei⁹ virtus ꝓrsus aufert. vt a lapide bezaar vel tyriaca ꝓbata.

¶ Incipit tractatus de epidimia et peste dñi Valasti de tarenta regis francie prothomedici excellentissimi. Prologus.

Remeditās ꝓcellam humani generis morbis epidimialibꝫ continue illatā in honorē dei ⁊ ꝟginis gloriose ⁊ ne cādela sub modio recōdatᷣ: decreui salubria remedia īserere libello. quē ꝑlegētibꝰ ⁊ ꝟm illū operātibꝫ aliqualē imo cū dei auxilio morboꝝ epidimialiū ꝑfectam afferent securitatē. et q̄ refert Seneca: optimū est alioꝝ vestigia sequi. ideo in meis ꝑuis nō ꝯfidens viribus destinaui tales imitari sapiētum actorū lectorē huius libelli humili atqꝫ verendo exorans vultu et benedicta cū gratia et amore recipiat nō inuidiosa rabie corrodēdo. Et si q̄ sint minꝰ bene relata. illa cū caritate ⁊ dilectiōe benigne tractet interpretādo ⁊ ad meliorē reducat intellectū.

¶ Capl'm. j. qualiter et a q̄bꝫ causis ⁊ quo tp̄e causetᷣ epidimia.

Quod vidimus testamur ⁊ quod testamur verū est cū nullus in libris scribere queat nisi qui vidit ⁊ a priorib꜡ didicit vel illa q̄ in ratione stāt. dico ergo ꝙ epidimia venit aliq̄n in tēpore calido vt ī estate vel autūni principio. ꝓpter qđ auicēna fen. scđa primi doctrina scđa summa prima capitulo nono dicit ꝙ pestilētia et

aeris putrefactio scdm plurimū venit in postremo estatis et autūno vnde Ipocras. In autūno acutissime egritudines fiūt ⁊ maxime mortifere vt in pluribꝫ. ver vero sanissimum et minus mortiferum tertio amphōrum amphō decimo. idem dicit Rasis quarto ad almansorem capitulo de mortalitate ⁊ cautela eius. Et ratio quare tūc magis venit est quia aer est tūc magis paratus ad recipiēdū malam dispositionem et copora tūc sunt magis parata propter debilitatem caloris factam per resolutionem et per consequens propter indigestionem. cuꝫ debilitas digestionis sequatur debilitatem caloris naturalis. et propter comestionem fructuum. Et vidi sepius ꝙ tunc magis moriebātur homines bene complexionati et sangninei et bene colerei. et hoc ꝓpter magnam resolulutionem que in eis fiebat. Et illi citius pericitantur quorum humores sunt subtiliores. et habētes raritatem pororum. spirtus resoluuntur in eis cum calore naturali: fit ergo in eis magna resolutio ad quam sequitur debilitas. Et licet istis prius accidat epydimia quia patiores sunt tamen contagiosus est morsus ⁊ sic alios cuiusqꝫ complexionis sint potest inficere cum ab eis fumī mali et venenosi aerem ⁊ humores corrumpentes procedant et aer expiratus ab eis expiratum vel correptum: et alios inspirantes eum ex isto sequitur manifeste ꝙ assistentes debent aduertere faciā suam ab eis versus ignem vel versus fenestrā vel portam vt non attrahant aerē ab eis expiratum et lesum. Scdo sequitur ꝙ infecta dispositione egri bonum esset si egri crebro mutarent non solum lectum imo cameraꝫ et domum vt attraherent aerem nouum non tantum infectum sicut est ille vbi starent semper. Etiam locus nō debet esse strictus sed spaciosus. et aer eius semper alteratus ad partem frigiditatis. Epydimia etiam quandoqꝫ venit in fine autūni. vt si estas fuerit multum pluuiosa vel per multum tempus sufflat ventus australis. Et autūnus qui de natura sua debet esse frigidus et siccus efficiatur calidus et siccus. vel diu sufflat ventus subsolanus siue orientalis quod idem est vel calidus et humidus pre nimia continuatione ventorum meridionaliū cū turbulētia aeris et eius spissitudine ⁊ nubiū multitudine tunc merito venit pestilētia: maxime si cū istis fuerit mala vel maligna influētia: vt cū saturnus est in domo sua: scilicet in capricorno et aquario ꝑut modo est q: nūc. xxv. octobris anni millesimi quatercētesimi primi quando iste tractatus fuit compilatus saturnus erat ī duodecimo gradu capricorni et similiter in scorpiōe in domo sua ad eundem diem q̄ operanť malignitatē et perficiūt malitias suas sicut qui libet facit volūtatē suā in domo sua ꝑut alibi meliꝰ ē videre. Ideo qñ

ista ɔcordāt deterior fit epydimia ꝑpter qd̄ dicebat Aui. ī quarto ꝙ pri cipiū hoꝝ oīm ē forme ex formis id ē influētia planetaꝝ ⁊ ɔstellatiões faciētes eē necessariū illd̄ cui⁹ euēt⁹ ignorat̄ ⁊c. Et seq̄t. Et oportet ꝙ prima causa lōginqua q̄ sūt figure celestes ⁊ ꝑpiqua illi⁹ q̄ sunt dispo sitōes terrestres siue ergo vēti suffiēt ꝑ excellētiā siue fiāt pluuia vel ni mia siccitas siue frigiditas q̄bꝫ mediātibꝫ alteret̄ vel corrigat̄. Cau sa oīm hoꝝ sūt influētie celestes ⁊ hoc videt̄ dicere Aui. vbi supra. Cō stat tñ ꝙ aliq̄ñ ex sola radice inferiori vel cadaueribꝫ nō sepultis aer putrefit ⁊ epydimia ḡnat̄. Notādū tñ ꝙ q̄tūcūqꝫ itēdat̄ aeris ɔplexio ni in qualitatibꝫ primis nūq̄ ḡnant̄ morbi pestilētiales donec putre fiat. verūtñ aliq̄ ḡnant̄ egritudines ex qualitatū intēsiōe ei⁹ q̄ nō me rent̄ dici epydimiales. Notādū etiā ꝙ aer nō putrefit in se rōne sui cū sit corpus simplex. sꝫ rōne vapoꝝ admixtoꝝ: quia aer nō circūdās nō est purus ꝫm Aui. in scda fen. primi. qñ ergo putrefit aer ⁊ incipit pu trefacere humorē: q̄ a corde circūdatus est. q̄m ad ipꝫ ꝑpinqui⁹ accedit vt ait priceps aboali fen. scda primi doctrima scda summa prima ca. ⁊ ꝫm hāc viā ḡnant̄ epydimie ⁊ egritudines pessime vt antraces car bunculi et silia. Aliq̄ñ venit etiā epydimia in tp̄e frigido ⁊ tali tp̄e cō culcātur hūores: ⁊ nō fiūt resolutiōes debite maloꝝ humoꝝ imo reti nent̄. Et ista fiunt maxime in tēpore sterili cū abūdātia fructuū et sic magis infirmant̄ ⁊ destuūtur hoīes pleni ⁊ sanguinei. vñ Haly de re gali dispositōe libro. j. c. xvij. Plurimū timēt aduētū pestilētialiū mor boꝝ quoꝝ cōplexio calida ⁊ humida est ⁊ q̄ pueri et adolescētes q̄m cō plexio calida et humida amplius his d̄nant̄. Et subdit quare oportet eos multiplicare sanguis minutionē ⁊ augere vsum eoꝝ q̄ refrigerāt ⁊ desiccāt. Etiā repleti tali tp̄e ɔsueuerūt perire frequēti⁹ et egrotare q̄m hn̄t poros opilatos ex hūoribꝫ grossis ⁊ viscosis. Nā viscositas hu moꝝ ⁊ eoꝝ grossicies et eoꝝ supabūdātia sunt cause opilatiōis scdo te gni cōmēto. hūile simul. Et opilatio ē causa putrefactōis ⁊ ꝑ ɔsequēs febris tertio tegni cōmēto. ferūt em̄ si ita ɔtingat ergo ī eis ḡnant̄ fe bres et ꝑ ɔsequēs epydimiales morbi q: in tali tp̄e raro ḡnant̄ alie fe bres p̄ter epydiamales. Htc manif⁊ste sequit̄ ꝙ nimia repletio nouel la debet euitari. Sequit̄ scdo ꝙ repletio nimia debet minui cū appro priato laxatiuo siue flebothomia. Sequit̄ tertio ꝙ cibi ḡnantes gros sos ⁊ viscosos humores tali tēpore debēt euitari. Volo etiā te scire ꝙ siue epydimia veniat in estate siue in hyeme hoīes humores dissoluti in coitu abutentes citius succūbunt ꝑpter virtutis eoꝝ debilitatem. Ista ꝑpositio est Cōstantini. v. sue theorice. cap. de coitu vbi dicit sic. Oportet ergo sic regi in infirmitatibꝫ vt in pestilētia tēporis ⁊ corru

ptione aeris coitus vitet. Nolo etiã te ignorare ꝙ tp̃e epydimie illi ci
tius piclitãtur ĩ quoꝝ domibꝫ sunt fetores pticulares. sicut fetor latri
ne siue cãnalis vel sentine dom⁹ vbi supfluitates decurrunt. sicut loc⁹
vbi ponunt vasa cũ aqua in qua abluũtur vtẽsilia domus. maxime si
aliq vrinã frequẽter deponũt siue supflua grassiora ⁊ hoc sepissime vi
di p experiẽtiã. ⁊ cã isti⁹ est q: corruptio aeris vniuersalis multiplicat
⁊ fortificat p pticularẽ. Ex isto sequit ꝙ dom⁹ debẽt eẽ mũde ⁊ sine fe-
tore quocũqꝫ. Et dñt fieri suffumigia ad hoc vt aer alteret. ido ẽ caute
la vbi epydimiati iacẽt ꝙ nos vidẽtes ipos debem⁹ stare ppe ignẽ: q:
alterat aerẽ ꝯsumẽdo malos hũores: ideo fumi gñati ex bõis ⁊ mũdis
lignis mediãte igne nouũ aerẽ repant. q̃ nõ nocet aspirãtibꝫ imo po-
tius iuuat cor ꝯfortãdo ⁊ a malo ꝓseruãdo q: nõ est corrupt⁹. Cũ ergo
tp̃a epydimie sint diuersa oportet regimẽ eẽ diuersum saltẽ in aliq̃bꝫ
rebꝫ. nõ eñ idẽ videt esse regimẽ ꝓseruatiuatiuũ in estate ex toto ⁊ in
hyeme: ideo ĩ pcessu cũ dei auxilio videbit aliqualiter diuersitas.

¶ Capl'm scd̃m de signis pnosticis et ostẽsiuis epydimie.

PRonosticabit epydimia eẽ vẽtura qñ pdicta signa vl' aliqua
seu plura ex eis appuerint: scꝫ qñ in fine estatis et ĩ autũni
pricipio mltiplicabũt impssiões ignite ⁊ cometa quas phũs
vocat capras saltãtes hiat⁹ voragies sanguinei colores stel
le cadẽtes tũc eñ magna fit resolutio in corpibꝫ cũ ista nõ fiãt nisi ab
exalatione inflãmabili. Scd̃m signũ est multitudo aĩantiũ aliquoꝝ
supra terram non consuetorum sicut ranarum/bufforum/et locusta-
rum. Tertium signum est quando multiplicantur venti meridiona
les ⁊ subsolanus et nubium vapoꝝ ⁊ pluuiarum appentium multitu
do sine effectu qñ ista omnia vel aliqua ex istis apparẽt cõplexio hye-
mis corrũpit ⁊ p ꝯsequẽs epydimia supuenit hyemi. Si aũt ver fuerit
frigidũ ⁊ siccũ sine pluuia ⁊ flauerint vẽti meridiõales ⁊ est turbatio
aeris ⁊ calido ei⁹ quasi p octo dies. deinde clarificat ⁊ exinde ꝯturbat
⁊ fit hoc frequẽter tũc epydimia venit in estate ⁊ cũ hoc dies calidi ⁊ no
ctes frigide. Silr qñ estas nõ est calida cũ multitudine nebulaꝝ ita ꝙ
aer nõ clarificat imo ẽ turbidus. Silr qñ eadẽ die aliqñ vero frig⁹ ali
qñ estus autũnales egritudies expectare oportet: id est inequales ter-
tio. aphorismoꝝ aphorismo. v. Silr qñ duabꝫ vel tribꝫ diebꝫ ẽ calor et
totidẽ frigus. Notãdũ est ꝙ qñ accidit aeris putrefactio qñqꝫ plus le
dunt existẽtes ĩ bono aere q̃ in malo vt visum est frequẽter de incarce
ratis ⁊ captiuis ĩ fundo turriũ ⁊ de hitãtibꝫ ĩ vallibꝫ. qm̃ isti nõ moriũ-
tur ⁊ hitãtes ĩ bono aere id est ĩ loco vbi ꝯsueuit esse bon⁹ aer in tp̃e qñ
nõ est epydimia tales recipiũt impssiões malas citi⁹ ⁊ moriũtur citi⁹

tpe eppdimie. vñ Aui. c. d aere bono. Cũ vo i aere accidit putrefactio cõis discoopt⁹ tũc erit magis recipiẽs ipm quẽ ↄstrict⁹ ⁊ occult⁹. aliter aũt discooptus melior existit vñ cũ veniũt morbili aliqñ variole aliqñ obtalmie ⁊ alia hmõi. ¶ Capl'z tertiũ de p̄seruatõe ab eppdimia per aeris corruptiõem et per recessum a loco in quo est.

Multo facilius succurrit' in p̄seruãdo. imo securius q̄ in curãdo. postq̄ actualiter egrotãt: ido de p̄seruatiõe dicam⁹. Preseruatio a pestilẽtia est fugere nõ solũ locũ imo etiã totã terrã sicut dicit Rasis ⁊ q̄to lõgi⁹ tãto securi⁹. q: q̄ nõ est i aere corrupto ⁊ putrefacto nõ corrũpit' ab eo sicut ille nõ morit' i p̄lio q̄ nõ ẽ i eo. Si aũt oportz manere i loco vbi est talis pestilẽtia tũc primũ adiutoriũ sumit' ab aere dom⁹ in qua manet. nã dom⁹ dz eẽ mũda a q̄buscũq3 sup̄fluitatibz maxime q̄ gñant fetorẽ lõge a fimatorijs ⁊ ab aq̄s stãtibz et orificia latrinaꝝ sint cã. qñ aer ẽ caliginosus seu nubilosus nõ surgat de mane. etiã qñ flat vẽt⁹ australis vel subsolan⁹: sz fiãt suffumigia īfra dicẽda. ⁊ qñ surgit odoret acetũ ⁊ aquã rosatã: qd odoratũ valet tpe calido ⁊ frigido: q: restrĩgit ⁊ ↄfortat cor. nõ discurrat p villã sz occupet' p domũ clausis ostijs ⁊ fenestris cũ vitro vel pãno incerato vt lux intret ⁊ nõ aer putrefact⁹. oĩs ergo fetor euitet'. ⁊ boni odores multiplicẽt' tpate. In estate tñ cũ rebz sp frigidis. Et si i hieme odorẽt' aliqua calida vel cũ eis suffumiget' vt ẽ muscus ãbra nõ erit error vt dicit Aui. q̄ docet aerẽ alterare cũ ãbra thure lignoaloes et sĩl'ibz. Scdo pbo q̄ ista odorifera ñ nocẽt q: fetores sũme nocẽt vt visũ ẽ. ergo arõatica ⁊ bõi odores iuuabũt p regulã. Si oppositũ i opposiot ⁊ ppositũ in pposito. Tertio q: isti desiccãt aerẽ qd ẽ necessariũ i pestilẽtia q̄ veit i hyeme. Quarto q: ↄfortãt cor ⁊ cerebrũ. ⁊ si dicat' q̄ ẽ timẽdũ de calefactõe cordis. rñdeo q̄ ñ supcalefaciũt neq3 hũores circũstates corrũpũt' a caliditate aeris nec ab illo modico fumo vl' vapore ab arõaticis eleuato: sz poti⁹ ab aere corrupto ⁊ putrefacto. Et si dicat' q̄ isti vapores calidi sunt vehiculũ aeris putrefacti ad cor. Non ẽ verũ q: etiã sine istis aer putrefact⁹ ⁊ corrupt⁹ subitrat camerulas cordis: q: velim⁹ nolim⁹ aerẽ attrahim⁹. Restat ergo q̄ ista nõ nocẽt maxĩe i hyeme q: iste vapor ab aromaticis resolut⁹ modicus ẽ ⁊ familiaris nature ⁊ ex eo sp̄s refocillant' put est videre in sincopizãtibz. Primo fiat suffumigiũ de mane et maxĩe p diuitibz tpe frigido cũ ãbra thure lignoal es storace laudano croco mastice gariofil'. et cinamomo. qd dũ ardet facit bonũ odorẽ. et aliqñ cũ terebẽtina et squinãto cũ oĩbz istis vel aliq̄bz. si oĩa nõ hẽant' fiat cũ lauẽdula rore marino iunipio cipio sauinia ⁊ acoro. ⁊ ista maxime ligna ardeãt in domo vel ex eis fiat suffumigiũ supra car

bones icēsos. Jsta pdicta sunt aromata calida. Si vo fiat aromaticis frigidis iuuabūt multū sanos ⁊ iā actu egros. s. cū sandal' rosis folijs salicis floribꝫ nenufaris. ⁊ sic d alijs. ⁊ cū aceto ifuso supra tegumē ardētē vl' ferrū. et etiā cū coriādro folijs qrc⁹ cāfora ⁊ cū corticibꝫ maloꝝ granatoꝝ tamarisco ebano mirto arbusto ribes. Cū istis suffumiget' dom⁹ et hēant' i manu ⁊ odoret' sepe et sp camera vbi dormiūt suffumiget' etiā cū pdictis q camera sit iter duo sollaria vndiqꝫ clausa vl' ppe terrā dūmō nō sit reumatica. Camera etiā supior nō hitet': q: citi⁹ attigit' ab āssuētia ⁊ si aliqua spiracula vl' fenestre dnt apiri. apiāt' q sūt vlus septētriōalē. ⁊ q sūt ad meridiōalē ⁊ orietales claudāt'. securi⁹ tn̄ ē ꝙ teneāt' clause cū vitro vl' pāno icerato. Jn tpe aūt calido ponāt' circa pietes dom⁹ vl' cāere rami salicis thamarici qrc⁹ ⁊ cānaꝝ ⁊ sternat' dom⁹ cū iūcis ⁊ folijs salicis vl' nenufaris vl' violaꝝ. ⁊ roret' dom⁹ cuꝫ aqua fōti aceto ⁊ aqua rosata ⁊ fiāt suffumigia cū rebꝫ arōaticis frigidis bis aut ter i nocte dieqꝫ ⁊ stēt i tali aere etiā linteamia madefctā i aqua frigida ⁊ aceto sint appēdētia circa pietes ⁊ domos et caueāt a visiōe ⁊ puersatōe hoīꝫ ifectoꝝ a tactu. ⁊ si fiat vitat' facies ⁊ odoret acetū. Fiāt ptaplore ⁊ vas ipleat' aqua i vase quoꝝ fit foramē cera obturatū qd qdē cū puo stilo pforet' ⁊ aqua exiēs cadat supra peluim melodiā faciēdo.

¶ Cplm. iiij. de pseruatiōe ab epydimia p euacuationē.

Non solū puenit a causis effectis vt ab isluētia celesti tāqꝫ a cā ancedēte vel ab aere putrefctō ⁊ corrupto tāqꝫ a cā piūcta imo etiā pfortat' hec mortifera rabies qn̄ iuēit corpa repleta hn̄tia ēt i se malū regimē. Jdo scdm adiutoriū ē sūme necessariū. s. purgare hūiditates supfluas in estate et autūni principio. Jn iuuēibꝫ et colericis purgare colerā cū thamaridis ⁊ cassia fistula ⁊ mirabolāis citrinis cū decoctōe prunoꝝ ⁊ silibꝫ. Jn fine autem autūni ⁊ in hyeme in repletꝭ cū rebꝫ q purgāt grossos hūores vt sunt agaric⁹ turbith polipodiū ⁊ sicia. ⁊ hoc fiat caute ⁊ cū mēsura ⁊ hec purgatio frigidoꝝ hūorū nō fit nisi i multū repletꝭ. dicit haly ꝙ dn̄t purgare supfluitatē calidā. vn̄ ergo ꝙ vtplurimū pcetit purgatio hūoꝝ calidoꝝ. i oī aūt tpe calido aut frigido valet ista receptio pillulaꝝ de mirra croco alloe sucutrino. valet etiā i oī etate pata ad purgādū ⁊ i oī pplexiōe. nā sicut olla dispūat' i pricipio ebulitōis ita iste pillule purgāt supflua q aggregāt' vlus pricipalia mēbra. pħuāt etiā sanguiēꝫ a putrefactōe Flebothōia etiā ē necessaria imo bonū ē flebothōare adolescētes sanguieos semel in qualibet lunatiōe an̄ comestionē vel ad dragmas vel ad vncias de mediana vel epatica aliqn̄ de splenetica. per talē em̄ flebothomiā cessat ebulitio sanguis vel colera i venis vl' phibet' ne fiat talis ebulitio

⁊ dꝫ fieri i pua q̃titate qm̃ si caderẽt i febrẽ vel morbũ pestilẽtialẽ ꝙ fle bothomarẽt. qꝛ ƀm infra dicẽda ⁊ doctrinã ãtiquoꝝ ista pticularis fle bothomia dꝫ fieri nisi aliqđ pticulariũ ipediat. vt ẽ vt⁹ debilitas epa tis puitatis impgnatio. emorroydũ fluxus vel menstruoꝝ. vñ Rasis. Si aũt i cope appet sanguis aliqua ꝯmotio minutiõi sine mora ilistã dũ ẽ. Et mihi videt ꝙ mltũ valet añꝙ cadãt i egritudinẽ. qꝛ dicit Aui. Et debes scire ꝙ dũ iste egritudies timent ⁊ nõdũ inciderũt pl⁹ secure eis ꝯcedit minutio. Aui. fen. quarta primi capitulo. xxx.

¶ Caplm. v. de preseruatione ab epydimia cũ cibis ⁊ potibus.

Quia malũ regimẽ nocet ꝯseruatiõi sanitatis icirco tertiũ adiutoriũ sumit ex cibis ⁊ potibꝫ huic dispositiõi ꝯgruis. Ci bi ergo qui eis ꝯpetũt sint cibi leuis digestiõis nõ faciliter corruptibiles ⁊ putrefactiõi resistẽtes. ⁊ nõ i tãta q̃titate si cut in alio tpe qꝛ timẽdũ ẽ i digestiõe ⁊ p ꝯsequẽs de corruptiõe. Sꝫ su mant citi⁹ ⁊ frequẽter ita ꝙ nũꝙ patiat famẽ neqꝫ sitim. Caueãt a carnibꝫ porcinis et bouinis ⁊ aialiũ ãbulãtiũ magnoꝝ vt dicit Haly. Et cã ẽ qꝛ gñant hũores grossos ⁊ dure digestionis. vtat gallinis pdi cibꝫ starnis ⁊ oibꝫ auibꝫ except̄ morãtibꝫ in aq̃s. qm̃ viscosos gñant hũores ⁊ cito corruptibl̄es. Capt⁹ bon⁹ ẽ ⁊ caro mutõis ⁊ cũicl̄i iuuẽis ⁊ lepuscl̄i q̃ gazel dr aliqñ sumat. oia ista sumãt cũ aliq̃ acetositate qꝛ maior pl acetosoꝝ iuuat i pƀuatõe ab epydia. ⁊ qñ ista buliũt i aqua sit it⁹ i olla croc⁹ acetũ ⁊ agresta ⁊ cũ dict̄ carnibꝫ põt vti aliq̃bꝫ salsamẽ tis vt ẽ camelina: qꝛ ibi põit acetũ qđ infrigidat. ⁊ silr̄ pãis torrid⁹ q̃ de siccat supfluitates stomachi vt patet de rostica panis sũpta post cibũ si ne potu. ⁊ cinamonũ vt dicit Aui. fen. xiiij. tertij. c. de cura debilitat̄ epatis ẽ ꝯtrariũ putrefactõi. Silr̄ opat cassia fistula i preƀuatiõe a pu trefactõe. Silr̄ pistet cinamomũ cũ acetosa ⁊ cassia lignea ⁊ distẽpet cũ aceto. Tertio sumat acetũ p se vel agresta p se vl̄ ãbo mixta ꝓ sal samẽto. nã dicit Ga. j. de ꝯplexiõibꝫ acetũ pseruat carnes et res a pu trefactõe. c. ij. sucus etiã limonũ acetositas citri ⁊ citranguloꝝ vel põt sumi salsa viridis q̃ cõiter fit ex petresilio cinamomo et aceto. dimit tant allia cepe porri sinapis eruca. Dimittat etiã piper: qꝛ supflue ca lefacit humores ⁊ corpus. Et nõ ausculte opinio illoꝝ q̃ dicũt ista va lere qui falsa est ꝓpter causam dictam. quia generãt fumositates et supercalefaciendo adiuuãt ad ebulitionem ⁊ sanguinem adducũt ex quo adusto generantur apostemata mortifera. Caseus est vitandus grossos enim generat humores. Lac etiam cito corrumpitur. omnes fructus et herbe preter paucos sunt vitandi. maxime illi qui nascun tur in temporibus in quibus est aer putrefactus. vnde ipsum videtur

pticipare i malicia vt dicit Ralis. ⁊ aqua q̄ in supficie terre manifesta est. bibēda nō ē. Si tn̄ aliq̄ fruct⁹ assumātur sint acetosi vt poma acerba et illi fruct⁹ decoquātur i igne: q2 ignis i decoctōe remouet maliciā eoꝝ ⁊ impssionē malā derelictā i eis a ɔstellatōe ⁊ aere putrefctō. Sumat lactucas ⁊ portulacas cū aceto. acetosa est eis optia herbaꝝ cū sit frigida et sicca ⁊ refrigerat cor ⁊ sanguinē i ei⁹ camerulis existētē aliqn̄ pōt sumere petrosillū maioranā saluiā ⁊ fumū terrecū boraginibꝫ decoctas: oēs alie herbe dimittātur. nā olera et fruct⁹ hn̄t hūiditates aquosas putrefactibiles. rōne quaꝝ hūor inde gn̄at⁹ pat⁹ est putrefactiōi. vinū sit debile vel limphatū cū aqua fontis albū aut subrubeum clarū. caueat a nectare ꝓpter calefactionē ⁊ ebulitionē ⁊ a multo ⁊ caueat ab oi ɔfectōe fctā cū melle ⁊ a balneo aq̄ calide. sꝫ cū aqua ⁊ aceto pōt lauare man⁹ pedes ⁊ tybias: vtaꝛ regimie refrigeratiuo ⁊ desiccatiuo ƀm oēm modū ꝑterq̄ exercitio ⁊ coitu ⁊ hec ē sentētia Haly in lib. regali. caueat etiā a rebꝫ q̄ excedūt in dulcedie vt sunt vue passe dactili carice mel zuchara ⁊ a ɔfectōibꝫ q̄ ex eis fiūt vt dictū est nisi sint medicinales.

Caplm. vj. de p̄seruatiōe ab epydimia p exercitiū.

Quartū adiutoriū in p̄seruatōe ab epydimia sumiꝛ ab exercitio. vn̄ dico q̄ p̄seruator id est recte operādo nō exerciteꝛ nisi modicū cū labor supcalefaciat ⁊ frequētare facit anhelitū ⁊ necessitat inspirare aerē corruptū q̄ frequēter attract⁹ alterat ⁊ corrūpit hūores cordis ⁊ in spūalibꝫ ɔtētos. Fiat ergo debile exercitiū i loco tēpato nō i sole calido. caueat a coreis / a luctatōe / saltu / cursu / ⁊ ab oi actu i quo req̄riꝛ āhelit⁹ magn⁹ ⁊ freqūes. Sꝫ tēperata comedat et bibat ne supfluitates in corpore aggregētur quas oportet per exercitiū ɔsumere ⁊ euacuare.

Caplꝫ. vij. de p̄buatōe ab epy. p sōnū ⁊ vigiliā

Quintū adiutoriū sumiꝛ a sōno ⁊ vigilia. oportet q̄ dormiat de nocte i camera bn̄ clausa ⁊ suffumigeꝛ p modū p̄dictū. nimis plixus somn⁹ nō cōpetit: q2 humectat nimis ⁊ nos debemus oio declinare ad regimē exsiccatiuū vt dicit princeps abohaly somn⁹ diurn⁹ euitet maxie i hyeme et tpe calido dū sunt dies magni. ⁊ si debeat fieri fiat in loco tēperato remot calciamētis ⁊ fiat lōge a comestione: q2 q̄ post cibū illico dormiūt illico grauitatē i corpe patiūtur: vt hētur p principē medicoꝝ. iiij. āphorismoꝝ ɔmēto. lxvij. in febribus ex somnis. Caueat a superfluis vigilijs: quia superflue desiccant et virtutem deijciunt.

Cplm. viij. de preseruatione ab epydimia.

Sextū adiutoriū sumiꝛ a ɔseruatiōe accidētiū aīe caueat ab ira: q2 ira est feruor caloris in corde existētis ꝓpter fortē mo

tum anime. scdo de morbo. c. ij. nimiū gaudiū etiam: q₂ calefacit etiā ꝑpter qd Jo. iacobi dicit. ꝙ coitus ira ⁊ gaudiū nimiū euitenť. nā cito appet eoꝝ mala impssio. gaudiū tpatū iuuat ⁊ letari i reb₃ hōestis. De coitu aūt nō facim⁹ capl'z singulare. s₃ meo ꝯsilio dimittēdus ē maxīe supfluus. nā q̄ tp̄e pestilētie abutiť coitu cito mortali naufragio picli tať vt vidi freqnter si ꝯsueuit coire ⁊ nō tenet regimē strictū. tūc ad euitandū coartationē spmatis et ei⁹ corruptionē fiat ꝯsilio Gali. ꝑ tāta interualla vt i vsib₃ coit⁹ nec dissolutionē sentiat ⁊ leuior seipo videať factus. Capl'm. ix. de remediis preseruatiuis ab epydimia.

Septimū adiutoriū principalius et meli⁹ sumiť ab illis reb₃ quib₃ si aliqs exinde bono regimine vtať liberabiť ab epydimia cū dei adiutorio. Primū remediū ē vti pillulis quas ponit Rasis ⁊ Aui. Recipe aloes sucotrini ptes. ii. croci oriētalis mirre ana ptē. i. Sumanť omi die quasi. ℥. semis. vel. ℥. i. Jste pillule nō sinūt hūores nec corpus putrefieri. ⁊ ꝑ ꝯsequēs nō sinūt apostemata pniciosa gn̄ari. nā mirra ƀm Ga. ⁊ Aui. ⁊ Algafa ⁊ quasi ƀm oēs antiquos ꝓhibet putrefactionē. et dicit Aui. ꝙ patet expimēto: q₂ ipa retinet corpa mortuoꝝ ⁊ ꝯseruat ea ab alteratōe ⁊ fetore. Et ꝑ istā viā preseruat: q₂ ꝯseruat corp⁹ vbi intrat i suo esse. Scdo etiā poniť mirra in ista medicina: q₂ qn̄ sumiť i maiori ꝙ̄titate ꝙ̄ sit. ℥. semis. purgat hūiditates crudas ƀm Aui. Scdo poniť ibi aloe: q₂ hēt magnā ꝓprietatē ad stōachū ⁊ purgat supfluitates colericas q̄ sunt i stōacho et purgat intestina fecib₃: iō valet ⁊ p̄seruat a putrefactōe. Tertio ibi poniť crocus quē ꝯstat ex relatiōe oīm pitoꝝ mgr̄oꝝ eē cordialē. iō valet. Scdo valet ex alio: q₂ dicit Aui. auctoritate Alcāzi ꝙ croc⁹ nūꝙ̄ alterat hūores: s₃ ꝯseruat eos ⁊ ꝯfortat intestina. Tertio idē dicit Ga. ꝙ crocus repat hūores putridos ⁊ nihil mutat de hūorib₃ s₃ eos ꝯseruat equal'r Quarto valet: q₂ ƀm Cōstātinū i pātegni facit penetrare medicinā i qua poniť ad remota loca ⁊ ad cor. Sequiť ergo ꝑ rōnem et doctrinā p̄cedētiū ꝙ hec medicia ē optīa etiā ꝯsilio meo meli⁹ ē ꝙ sumať i pillul' q₂ nō ē tm̄ odibilis ori: q₂ sicut mel ē vltimū dulciū. sic aloe ē vltimū amaroꝝ. Scdo q₂ siue deť i magna ꝙ̄titate ad laxādū siue i pua ad p̄seruādū diuti⁹ in corpe pmāet ⁊ ꝑ ꝯn̄s vt⁹ p̄seruās a putrefactōe diuti⁹ remanet. ego aūt nō imerito adhibeo eis fidem magnā. qm̄ nō vidi aliquē piclitari q̄ eis vtereť in. vi. vel. vij. epydimiis quas cū dei auxilio euasi. Scdm remediū ē Ga. principis medicoꝝ q̄ dicit ꝙ bol⁹ armēic⁹ cū aceto bibit⁹ huic dispositiōi ē ꝯueniēs ⁊ iste potus valet ꝑpter tria Primo quia infrigidat cor ⁊ humores ⁊ facit eos stare sine ebulitione sicut si aqua frigida superfundatur olle bullienti cessat ebulitio. vel

si añ ebulitionẽ paulatim ponat̃ nũq̃ bulliet et extinguit calorẽ. Va-
let scđo q2 ꝯstringit vias ⁊ meat⁹ cordis ⁊ alioꝝ mẽbroꝝ principaliũ vt
fum⁹ eleuat⁹ nõ ad ea attingat. nec aer exteri⁹ corrupt⁹ attingat cor ⁊
alteret. Valet tertio q2 ꝯsumit hũiditates cordi vicias ⁊ eas exsiccat si
tñ haberet pect⁹ debile siue tussiz remoueat̃ acetũ ⁊ ponat̃ vinũ. Ter
tiũ remediũ est sumere de tyriaca ad q̃titatẽ auelane bis ĩ septimana
⁊ q2 calefacit multũ sumat̃ cũ aqua rosata vel acetose. nã tyriaca robo
rat ⁊ ꝯfortat cor ip̃z defẽdẽdo a veneno ⁊ hoc facit a tota spẽ siue ꝓprie
tate. iõ Auic. testat̃ ꝙ ille q̃ vsus fuerit tyriaca añ infectionẽ nõ moriet̃
epydimia ĩmo euadet ab ea: ⁊ ĩ quarto canonis ⁊ de illis q̃bꝫ fit euasio
ẽ administratio tyriace ⁊ metridati añ ea cũ bono regimie. Quartuꝫ
ẽ sumere metridatũ ꝑ modũ p̃dictũ seu cũ suco limonũ vl' citrãguli. q2
ista ꝯtrariant̃ veneno. Quitũ remediũ ẽ mgr̃i Johãnis iacobi ꝙ q̃ su-
meret bolũ acetose de mane ⁊ aliũ ĩ vespis raro ĩ pestilẽtia pateret̃ et
hoc in se ip̃o ꝓbauit. Sextũ ẽ ꝙ omĩ die sumat̃ bis de puluere tormẽtil
le cũ aqua acetose vel buglose mellisse vel scabiose vel ꝑ se sine aqua
vel radix ꝑ se masticet̃ ⁊ comedat̃ q2 defẽdit cor a veneno ⁊ a fumis ve
nenosis q̃ suam ꝓprietatem desiccat sine calefactõe. Septimũ reme-
diũ est sumere omni die de semine citranguli te de semine limonum
quasi. ʒ. semis cũ sirupo acetoso vel cũ sirupo de ribes vel cũ aqua ali
qua de supradictis. Mgr̃ Johãnes iacobi quẽ ego vidi testat̃ ꝙ semẽ
citri et radix tormẽtille ⁊ tyriaca obtinẽt p̃ricipatũ. Octauũ ẽ sumere
bis in die capares cũ aceto ꝯditas ⁊ hoc ɓm Aui. Nonũ remediũ qđ cõ
uenit oĩbꝫ aliȷs remediȷs ⁊ a nullo sepat̃ remedio ẽ frequẽter ĩ die la-
uare man⁹ cũ aceto et aqua rosata vel cũ aceto solo. ⁊ pãn⁹ siue spãgia
ĩ eo madefactus ĩ manu portet̃ ⁊ odoret̃. Decimũ recipe violaꝝ floꝝ ne
nufaris ros. ru. an. ʒ. iȷ. oĩz sandaloꝝ an. ʒ. iȷ. cãfore scrupulũ. ȷ. miscea
tur ⁊ ꝯquassent̃ ⁊ ponãtur ĩ sindone ⁊ odoret̃. ⁊ si tp̃s eẽt frigidũ addat̃
ligni aloes. ʒ. ȷ. nota etiã ꝙ aqua rosata sumpta vel odorata freq̃nter
valet q̃ refrigerat ⁊ ꝯfortat cor ⁊ sp̃ualia mẽbra. Vndecimũ ẽ sumere
de lapide bezartico: q2 valet ꝯtra venenũ cũ aliqua ex aq̃s iã dict̃. ⁊ nõ
noceret si cornu vnicornis mergeret̃ ĩ istis aq̃s qñ sumũtur: q2 defẽdit
cor a veneno ⁊ a fumis venenosis. Duodecimũ remediũ ẽ ꝙ si quolibet
mane ⁊ sero capiat̃ vn⁹ bolus sequẽtȷ electuariȷ ⁊ desup bibat̃ modicũ
aq̃ acetose cũ pauco aceto. Recipe boli armenici. ʒ. vȷ. cinamoni electi
ʒ. iȷ. zuchari. lb. ȷ. fundat zucharũ cũ aqua rosata vel acetose: videlicet
multũ. Tridecimũ remediũ est facere flebothomiã semel in mẽse cũ
bono regimine cibi et potus et aliorum.

Capl'm. x. qualiter sit succurrẽdum cũ actu egrotant.

SI iam actualiter aliqui egrotēt de⁹ subueniat eis cū sua in extimabili medicina ꝛ nos faciamus ea q̄ in rōne stāt ꝛ ab actoribꝫ ꝑcipiūtur. Febris aūt pestilētialis sic cognoscit̃. calorem aliqñ est debilis et remissus exteri⁹. ꝛ si sint pingues nō videt̃ habere calorē exterius interi⁹ aūt est fortis. ꝛ videt̃ eis ꝙ ardēt int⁹ et assunt signa febris acute: scꝫ siccitas oris. lingue sitis fortis difficultas anhelitus ꝛ dolor ꝑcordiorꝫ circa cor aliqñ in ancha in stomacho ꝛ in pectore. adest fetor vrine egestionū sudoris ꝛ oim egritudiētium a corpore ꝛ anhelitus. Si adest febris sine apostemate primo fiat modica flebothomia de basilica. dico modica vt posset maior fieri flebothomia si apostema apparuerit ꝛ infrigidet̃ cor ex omi mō infrigidationis. Sternat̃ dom⁹ cū iunco salice ꝛ folijs cāne lactuce portulace. Roret̃ domus cū aqua frigida et aceto. et semper odoret acetū cāforā aquā rosatā vel pomū supradictū. Si est cōstipatus fiat clisteriū leniēs vt Recipe malue bismalue mercuralis sicle brāce vrsine ā. j M. j. ordei nō excorticati cātabri. ē. q. j. fiat decoctio i qua dissoluant̃ cassie fistule mundate thamarindorum ana. vnciā. j. electuarij de suco rosarum. ʒ. iij. olei violati vncias. ij. salis cōis. ʒ. iij. fiat clisteriū vel apponat̃ de ierapigra ꝛ benedicta si habet dolorē in renibꝫ vel anchis put videbit̃ operāti. et sꝑ ꝯfortet̃ cor cū epithimate et cordialibꝫ infrigidātibꝫ. Si aūt fuerit ꝑcicta febris cū apostemate siue sit bubo vel ātrax siue carbūculus fiat flebothomia eadē pte. Et si apostema sit sub assellis fiat flebothomia de basilica eiusdem ptis. Si in collo de cefalica eiusdeꝫ ptis. Sꝑ si hac febre debem⁹ incipe ab euacuatōe cū flebothōia nisi alt̃ qd̄ pticulare impediat vt ē vtutis debilitas vel impfectio etatis. Et imediate dꝫ vti ꝯfortatis cordis. aliq̄ volūt ꝙ det̃ medicia laxatia q̄ si det̃ sit multū debilis sicut ē cassia fistula māna thamarindi viole pruna reubarbarꝫ ꝛ silia. ñ det̃ forti medicia q: si materia calida mala corrupta ꝛ furiosa dirigeret̃ ad itestia cāret fluxū vētris ꝛ mortē. et q: ista egritudo ē subita ꝛ materiali q̄ etali dō subito remedia debem⁹ adhibē multa. qm̄ si vnū nō ꝓdest singula multa iuuabūt. nec i tali egritudie expectet̃ materie digestio: sꝫ euacuet̃ materia furiosa. eo mō aūt non multū vtor euacuatiōe nisi flebothōia: sꝫ magis alteratis ꝛ ꝯfortatis Ista aūt flebothomia fiat moderata vsqꝫ ad. v. vel. vj. vnc. ƀm ꝙ videbit̃ opanti: q: sāguis recōdit̃ ꝑ thesauro nature vt dicit Auicē. Primo ergo fiat talis pot⁹ Recipe aq̄ acetose. lb. semis aq̄ endiuie aq̄ rosarū aq̄ portulace an. quartū. i. suci malorꝫ granatorꝫ muzurorꝫ vel acrium vncias. iii. panis zuchari librā. i. cāfore. ʒ. ii. fiat iulep. Si non habes sucum malorum granatorum loco eius potest poni acetum. aqua ace

tose ponitur quia infrigidat et confortat. aqua endiuie refrigerat epar. aqua protulace refrigerat stomachum. aqua rosarum confortat cor et refrigerat. zucharum redditur frigidum propter omnia animalia et cum hoc nutrit. camfora infrigidat et cum hoc preseruat a putrefactione: ideo talis potus competit. Detur secundo sirupus de ribes acetosus. Sirupus rosaceus. Sirupus nenufaris. Tertio detur aqua acetose cum suco mali granati vel cum aceto. vel fiat quarto talis Sirupus. Recipe suci buglosse suci pomorum rubeorum siue dulcium purgatorum ana quartum .j. suci acetose libram semis aque rosate. quartum .j. suci citri vel loco eius suci limonis unciam i. et semis florum nenufaris omnium sandalorum camfore ana .ʒ. semis aceti albi uncias .ij. panis zuchari libram unam fiat Sirupus. Sucus buglosse confortat et mundificat cor. Quinto possunt dari lac acetosum et serum caprinum. si magnam sitim habeant Detur aqua frigida fontina quantum uno haustu possit attrahere quia infrigidat multum. Et non detur in parua quantitate quia inflammaret. ut patet de fabro rorante carbones cum aqua et sic aqua in parua quantitate est causa maioris inflammationis. tyriaca non detur postquam actu egrotant quia nimis est calida et augeret febrem nisi detur in parua quantitate cum suco limonum vel acetositate citri. vel cum aqua acetose vel rosis in aqua modicum camfore dissoluatur. Dentur cordialia frigida. detur etiam electuarium supradictum sine speciebus vel fiat tale electuarium. Recipe pulueris trisandali pulueris diadragaganti fri. pulueris diapapaueris. an. ʒ. ij. conserue buglosse conserue rosis an. uncia semis acetose semis citri vel limonis an. ʒ. i. pannorum auro octo panis zuchari. lib. i. fiat mixtura ad modum zuchari rosis possunt addi limatura auri et argenti perle saphirus iacinctus smaragdus os de corde cerui rasura eboris coralli albi et rubei been et similie cordialia. Et quia cor semper debet defendi et confortari intus et extra prout dicit princeps aboali in quarto canonis primo capitulo antiquissimi antiquorum etc. Ideo fiat tale epithima ad extra ut defendatur: quia magis iuuabitur cor quam aliud membrum. Recipe aque acetose lib. semis. aque rosis aque endiuie aque mellisse ana quartum .i. omnium sandalorum rosis rubearum florum nenufaris semis. lactuce semis papaueris ana. uncia semis. aceti albi fortissimi quartum .i. misceantur et fiat empithima ponatur super regionem cordis actu frigidum. Et quando fuerit supercalefactum remoueatur et aliud supponatur. Etiam ponatur in apostema et regionem cordis prope apostema tyriaca. Bonum autem esset si daretur eis trociscus unus de camfora cum aliquo de supradictis potibus.

¶ Ca. xi. qualiter succurrendum est habita consideratione ad apostema.

Nullatenus cordis confortatio negligenda est intus et extra. Primo ergo consideratur apostema et si inueniatur rubeum vel

citrinū bonū est. Et si cito incipit crescere cū sua rubedīe vel citrinita
te bonū erit. Si aūt apostema sit nigrū vel ad nigredinē decliue. nul
lus ex eo euadet. Et quia apostemata sunt perniciosa ꝓpter cōuersio
nē materie eoꝝ ad venenosam substātiā necessario membꝛū coꝛrūpit
⁊ ei⁹ substātiā alterat ⁊ coloꝛē ei⁹: ⁊ addit qualiatē malā ⁊ interficiētē
per arterias ad coꝛ: vt pōit Auicē. fen. tertij quarti. ideo super aposte
ma debemus ponere attrahētia et poꝛos aperientia. Pꝛimo ergo fiat
embꝛocatio cū decoctione camomille et aneti et spongia ibi madefa
cta calida desuper ponatur et hoc fiat frequēter. Scdō gallus viuus
osculetur apostema cū culo eius et applicet̃ apostemati donec moꝛiat̃
sincopizando super culū eius. Tertio limacie viue desuper ponātur
Quarto ponant̃ sup̱ apostema sanguisuge viue: deinde ponit̃ vētosa
pꝛimo deinde scarificet̃ locus apostemosus. et iterū ponat̃ ventosa vt
sanguis exeat et fumi venenosi exinde ascendentes retrocedant: nūꝗ̄
aūt ponētur repercussiua: quia iuuabunt fumū venenosum ire ad coꝛ.
nec vnctuosa vt anxugie et similia saltim ī pꝛincipio quia clauderent
poꝛos. ideo errāt qui supponūt oleū rosatū et acetū et oleum onfaciūt
bolū armenicū tt similia. Loco tamen defensionis possunt poni inter
regionē coꝛdis et apostema vt clauderent poꝛos et nō permitterent
fumos venenosos venire ad coꝛ. Sexto fiat tale ēplastrū scdm Auic.
Recipe capilli veneris recētis attriplicis volubilis minoꝛis radicū
euisciana. ꝶ. i. bulliant̃ in aqua et vino p̱ mediū vsqꝫ ad cōsumptio
nē pistetur foꝛtiter et addat̃ mell' quod sufficit fiat emplastrū addēdo
gumi pini puluerizati vnciā. i. Aliud emplastrū. Recipe cariacarum
pinguiū passulaꝝ mūdataꝝ an. vnc. ij. sal' nitri. ʒ. iij. mell' vnc. i. olei
camomille qd̄ sufficit fiat emplastrū. Aliud emplastrū. Recipe fermē
tum acre et foꝛtiter pistetur et incoꝛpoꝛet̃ cū succo scabiose. Aliud reci
pe vitellū oui et incoꝛpet̃ cū succo scabiose ⁊ sale. ista emplastra debēt
fieri in apostemate quod non coꝛrūpitur in pꝛincipio sicut est antrax.
Hic est notandum ꝙ voluntas Auicē. et cōsiliū meū est ꝙ pfoꝛet̃ apo-
stema anꝗ̄ fiat biuiū in venenositate. ideo vult ꝙ in quarta die ape
riat̃ cū rasorio vel flebothomo. ego aūt aliqñ feci apiri ⁊ nihil exibat
nisi modicū de sanguine. In scdā visitatōe exibat virus postea sanies
non ergo expectet̃ perfecta maturatio imo cito perfoꝛet̃. et post aper-
tionē ponatur desuper emplastrū ptim maturatiuū partim mūdifi-
catiuū. Aliqui aūt extrahūt totaliter apostema capiēdo cū foꝛpicibꝫ
et incidēdo. quod nō appꝛobo ꝓpter maximū doloꝛē ibi causatū a quo
virtutes ꝓsternūtur. Scdō ꝓpter fluxum nimiū sanguinis. ideo secu
rioꝛ est modus pꝛedictus. Si aūt fiat vesica carbūculus vel ignis per

sicus vel etiā antrax cum nimio dolore et modico tumore cum nigre-dine et combustione cito exemplatur pomū siue malum granatum acetosum decoquatur sub calino vel in aceto: et pistetur fortiter et desupra ponatur. Scđo vitellum oui crudū cum sale facit bene pro primo casu et ante alterationem et post. Item bruneta per se valet multū. aliqui tamen pistant ipsam inter duo lapides. Itē scabiosa valet multū p modū predictū. Post ista remittātur restauratoribꝫ vt incarnētur. Aduertēdū ꝙ iste egritudines sunt ita pnitiose ꝙ medici vtplurimū decipiūtur. nā vidēt bonā hypostasim ī vrina et alia bona signa et tñ infirmus morit. Cuiꝰ ratio est: qr materia est multū venenosa ⁊ odibilis / natura dimittit eā ⁊ nō audet ipsam inuadere: sed potius se cōuertit ad cibum ⁊ potū faciendo bonā digestionē et hypotasim ī vrina: et sic pereunt patiētes. Scđo querit quare aliqui moriūtur ⁊ aliq nō. Dico ꝙ ꝯsiderādo inferiorē radicē aliqua corpa sunt magis disposita ad recipiēdū talē corruptionē: vt sunt corpa pueroꝝ. Agētis em̄ actio est in patiēte bñ disposito ꝭm Aristo. ꝙtū em̄ ad radicē supiorē qr ista influētia magis respicit vnū ꝙ aliū: vt saturnꝰ oībꝫ obest pterꝙ suis scolaribꝫ ⁊ hoībꝫ sue ꝯplexiōis qbꝫ nō nocet: ⁊ sūt multi. Tertio ꝗrit quare magis ī vno loco ꝙ in alio. p iā dicta potes rñdere ꝙ vna ⁊ eadē influētia diutiꝰ respicit vnū locū ꝙ aliū. Quarto ꝗrit quare sanguinē spuētes citiꝰ moriūtur ⁊ alios inficiūt magis. Rō ē qr illō sputū sanguis ē ppter apostema ruptū qđ est ppe cor. ⁊ qr magis est ppe cor ideo magis ⁊ citiꝰ interficit. Quito ꝗrit quare ista materia venenosa magis inuadit cor ꝙ cetera mēbra. dico ꝙ hoc facit a tota pprietate. qr venenum a virtute specifica petit cor. vel dicit ꝙ isti fumi venenosi inuadunt oīa mēbra: sꝫ citius ledit cor qr magis passibile et indignatoris nature. dieta istoꝝ est sicut febricitātiū acuta febre: det tñ eis cibus quē appetūt: licet sit parū deterior: et sumat de eo parua ꝙtitas: sed frequenter: vt infra dicetur.

¶ De dieta in epydimia. Capitu. xij.

Iste aūt egritudines sunt tantum pernitiose ꝙ spiritus cordis et corporis magis resoluūtur et dissoluūtur ꝙ in aliqua alia febre. et ideo nos indigemꝰ regimine regeneratiuo spirituū. Scđo indigemus mūdificatione eoꝝ per expulsionē eoꝝ. Tertio indigemus refrigeratis ratione febris. spiritus aūt regeneratur cum bonis cibis facilis digestionis: mundificatio spirituum fit cum cordialibus predictis. Infrigidatio febris fit per modum predictum in cura et per cibos refrigidantes. Primus cibus est ꝙ coquatur pulla vel pullus plenus acetosa agresta et portulaca cum croco et detur

brodiū et fiat colaticiū. Scdo detr ordeatū ⁊ auenatū cū lacte amigdaloꝝ: et de pulla potest comedere extremitates cum suco limonis citrānguli vel agresta. Tertio dentur parue aues bullite vel toste cum acetosa: et confortetur aliquando cum cibis: licet aliqualiter sint contrarij et virtus confortet. nam multi illoꝝ qui agunt viriliter sup illud id est supra restaurationē casus appetitus et comedūt violēter absoluūtur et viuūt. verba sunt Auicēne quarto canonis capitulo. j. dētur poma pira ⁊ citonio cocta sub prunis ⁊ similia possunt dari pedes mutonis cū aceto. si vinū detur sit clarū subtile odoriferū cū multa aqua fontina ad hoc vt per ipm restauret appetit⁹. dicit magister Bernardus ꝙ si epidimici in vna die scʒ prima possit sustinere flebothomiaʒ et clistere et sudorem euadunt. machinētur ergo cibi diuersi in quibʒ aliqualiter infirmus delectet vt ipse sit tante obediētie ꝙ vi vel gratis sumat de illis. Et cibi eoꝝ semp tendāt ad acetositatē ⁊c.

¶ Iste fabricator planetaꝝ et cōstellationū et influentiaꝝ et qui vētis et mari impat. ⁊ cui omnia obediunt absqʒ mora conseruet nos a malicia aeris et influentie. vt post longa tempora bono fine vitam terminemus.

¶ Explicit tractatus de epydimia et peste Valasti de tarēta regis francie prothomedici excellentissimi.

¶ Johānis Jtrensis philosophi ac medici prestantissimi ad Marcellū caput de ferro Patritium romanū virum clarissimum libellus de peste.

¶ Epistola.

SEpenumero me hortat⁹ es Marcelle mi: tu qui in me vnice ob varias in te virtutes: et ob singularem in me beniuolentiam mirificeqʒ potes: vt aliq̄d de hac pesticula presenti vel maiori futura quod absit meo ingeniolo discurrerē. Et si quid in preseruatione haberet Marcelo suo renuendū iussisti. Rem dignā et salubrē exposcis: meos tamen humeros longe illi impares. Hanc iussu tuo rem aggrediar: vt tantisper desiderium lenias tuum. Non enim eorum sum qui amicicie vere non obediam. Tu vero qui munera altrice vicina educatus es: hanc meam discussionem tuo fornaci recoquas: vt cum vilui accedit latrētium: illorum ora obtundas. Et itrensem tuum ab omni reprehendente defende.

¶ Tractulus de peste incipit.

PEstilētia ergo vt ab Aliabate quīto sue theorice scribit. Est mutatio aeris in corruptionē et putredinē ꝓpter egressionē a tēperamēto in eius substantia et qualitate. Unde ex hoc facilime cōcluditur aerem posse alterari in qualitate ꝛ substātia simbola ꝛ nō simbola. Mutatio enim scdm̄ qualitatē: est cum aer scdm̄ caliditatē et frigiditatē maxime ad dispositionem peruenit intollerabilē vt inde messes aīalia vitaqꝫ corrumpant̄. Et hoc scdm̄ magis et minus aliqua erunt disposita vt inferius demonstrabit̄. Mutatio aūt aeris in substantia ipsius est vt hec ad maliciā ꝯuertat̄ nō obstāte ꝙ aliqua qualitas nō sit multū lapsa. et hec est que cū fuerit sola vere loquēdo potest dici pestilētia. Pro quo errāt illi qui aut ratōe humidi trāsacti aut rabiositatis hyemis aut veris principij ob aliqualē intēperiē: ita aperto ore pestem futuram et tantam dignam curiam terrere dicere qꝫ conantur. Nec ex his que potui a veteribus colligere ob humidum lapsum hyemale nisi tria tantum pericula minari. Primū pro mulieribus in vtero habentibus. Secundum pro catharrosis. Tertiū aptitudinem ad fluxum que adhuc vt sciunt docti inter quos estis possunt beneficio futuri lapsi ad contrarium emendari. Sed alia sequar vt obiectum et a te frequenter suscitatum consequi possim.

¶ Que sunt cause pestilentie. Capitul. ij.

Que causa sit huius mutationis in substantia. Dimissa opinione zoar que fuit quod deus aliquando pestillentiam nutrit. Dico varias esse causas pestilentie ac multas. Prima ratione corporum supercelestium quod ex luminarium contingit eclipsibus et coiunctione planetarum maxime saturni et martis cum stellis fixis et multis alijs vt vidistis in tractatu meo de cometis. Et hanc causam superiorem dixit princeps necessario concurrere in omni peste. Est et altera causa que secundum me est principalior puta forma illa que specifica est in regione aeris. Que non ratione qualitatum illum effectuz induceret: sed quia tale. Pro quo aduertendum nec in prima regione versus ignem quia partes ignee non permitterent putrefactionem fieri cum: sint extra latitudinem putrefactibilium quarto metheororum. vt nostis nec in prima secundum omnes partes primas versus terram propter reflexionem radiorum etc. licet in illa quando esset fortis putrefactio viscerum terre vel aque cannapis lini aspalti et similius ac ventorum portantiuz esset possibile tenendo viam communem nec in media secuudum omnes partes maxime versus superius ibi enim vt volunt patres frigidum etc. Vnde teneo quod fieret resistentia et si non conuerteretur in deperiorem formam puta grandinis vel alterius ita quod non remaneret malicia illa etc. Sed teneo quod in vltima prime et prima et secunda medie cum tribus requisitis: scilicet substantia quantitate et qualitate hec praua forma et mortalibus violenrer iniqua suum esse habeat et per partem post partem vt diafanam prius id est magis debilem deinde terrestrem id est magis fortem calor solaris impellens et inferius inducens animalia inuenit que secundum eorum subiectam materiam habent morderi et mori iuxta illud velimus nolimus aerem attrahimus. De quo si tempus esset scrutandum esset an sanguineus an colericus magis paratus: clamat populus contra sanguineos qui certe cum temperatio sint pro quinqz omnibus causis alterantibus secundum me magis resistere debent. Sed de hoc alias. Est et causa vt paucis te expediam cum remedia queres omne ducens talem mutationem in substantia aeris vel per se vel per accidens quod et quale longum esset enumerare.

¶ Que sunt cause huius presentis pestileutie. Capitul. iij.

Modo videnduz est amice mi id quod tot animos agitat puta huius in Roma principij pestis causa. Et reu era non paruam in mentem nostram duxit dubitationem in inuestigando. Maxime cum diebus paucis citra vna cum viro

clarissimo domino euangelista papali medico primo necnon cum ve teri docto probato domino Jacobo de zocculis presentibus et Magi-stro Anestore. et et Magistro Jacobo Siculo nostro doctissimo atque in uestiganti res ista euentilaretur: et omnes vt trepidi ammiratique re mansimus. volebat philosophie pater dominus Euangelista humi ditatem elapsam quod socratica atque ratione manifesta ostende-bat. Dicebat vltra tanquam vir omni doctrina experientiaque plenus. quod cometa elapsus posset hanc principiare pestilentiam et quod eclipsis trāsacta etiam iuuabat: ad hoc vetultimus dominus Jacobus vt vir grauis et ammirans dicebat vera esse supradicta sed causam ita con iunctam esse humiditates elapsas.

¶ Anestor autem doctor ingeniosus et doctus confirmans omnia su peraddebat an forsan ventis sint portantes a longinquo et quasi plu ra vellet dicere. Siculus noster qui euclitis sequitur vias: et ptholo-mei scolam insurgens dixit certe vidi quam plurimos immo omnes de hoc scribentes et volunt principaliter in his effectibus formas celi cō currere. Et certe dato quod nō sint coiunctiones planetarum ad hoc in hoc anno quod deus velit sit in secūdo teneo quod cometa vt dixit princeps artis fuerit in hoc a longinqua causa mouens et eclipsis adhuc non potuit nisi nocere ex ipsa quidem vegetabilia et plante non paucam patiuntur lesionem. Cui necessario subsequitur corruptio que ince-pit et dubito ne magis intendat.

¶ Uidendo tot dignorum dicta vacillat mens mea in aliam euentil-lando nisi que tunc dixerim puta quod forme celi terre sunt necessarie et quod camere possint et eclipses vt plena est apud doctos huius rei hystō-ria et maxime in hoc remitto me ad tractatulum meum de cometis: vbi testatus fui sententiam aliabahager nolentem iudicare nisi post ab experimento ex illo. Nihilominus teneo quod principium huius pesti-cule in sancta ciuitate fuerit contagio. Nonobstante quod ad talem con-tagionem et corruptionem humidum cum transactis dispositioni-bus inclinantibus coadiuuet cum sit mater putredinis. Et staret pro possibili quod aucto calore aliquātisper aer alteraretur et pesticulam cau saret que esset altera ab ista. Et teneo quod si calores superuenirent in-tensi ad lapsum hoc multum iuuarent.

¶ Tria sunt que me mouent in hoc quod ex contagione et non ex humi-do principaliter pesticula prima fuerit causata.

¶ Nam per menses quattuor nō sunt mortue triginta persone et om nes quasi linea clara cantagione. Testatur princeps ex humido pluris euentus. Sed minoris malicie vt sciunt medici. Unde si ex humi-

do plures fuissent.

¶ Secundum est quod si ab humido lapso hyemali apparerent bubones apostemata grossa vel saltim aliquando aliqua puscula lata ad albedinem decliuis in patientibus et non esset cum tota sua malicia quin aliqualiter viuerent infecti videmus eos ac si ex sagipta statim perirent.

¶ Sed non posset secundũ me quin aliqua colerica qualitate venenosa talis mors ita subito fiat. Et credo quod in aliqua villa vel in aliqua ciuitate extranea fuerint infecti qui prius romam venerunt et autũnalem egritudinem passi ex colera adusta alterata et infecta in quibus non dubito eo tempore antoyn Carbunculi Antraces et pusculę nigre cum istis febribus pestilentialibus erant associata que modo propter tempus contrarium et humiditates transactas illam vim deperderunt.

¶ Tertium est quod si ita esset infantes et maxime femelle maximum sensissent terremotum. Dico bene quemadmodum cum magistro domino Philippo de valle viro clarissimo discussimus quod a paucis diebus infra alique mulieres et infantes suum diem velociter clauserũt extremũ. et in multis pueris vltra consuetũ videtur copia vermium et multos nunc videmus cum apostematibus in inguine et similibꝫ. Unde sine dubio ob humidum lapsum et ex eo quod modo continuatur cum tantis temporis mutationibus quod ad hoc valde potissime sunt iuxta illud Ypocratis. Mutationes temporum maxime generant morbos ꝛc. Arguo maliciaꝫ aliquam in aere causatam versus quam care Marcelle que dicentur habentur ordinari cum illã primam sola non conuersatio saluauerat.

¶ Que et quot instrumenta quibus ab ista peste preseruari et curari possit. Capitul. iiij.

Quinqꝫ igitur cum dei auxilio erunt instrumenta quibꝫ ab ista peste vel intẽtione huiꝰ speciei poterũt Romani nostri Curiales et astantes saluari.

¶ Primum ꝛ sublime quo cũ prospera inueniretur erit fuga dixit Aliabas. Non enim vulnerantur in bello qui non sunt in prelio. Et si tres illas conditiones vulgatas haberet. Puta cito. longe. et tarde. esset ex hoc diuina operatio. Sed vnum non admitto quod non sufficit isto modo si a longe vt sonat. Sed ad loca montuosa boni aeris. videbis vt dubito omnes ciuitates de planitiis maxime per

quas currūt flumina ei sunt lacus et paludes prope nō sine magno periculo transire: et licet cause loginq id est figure celestes non ita minētur sunt tantū iste propinque id est terrestres vt clare intuimur disposite ad illud quod bezoar verum dico esse ab bona loca fugere et de electioribus locis videre meo est patria abrucii pro quo sint attenti domini illi ne contagiones incurrant.

¶ De regimine vite in ordine ad reseruationes superflui. Capitulum. v.

SEcundum instrumentum in ordine erit regimen vite. tum reserationis superflui. tumqꝫ in ordine ad sex res non naturales. Eruntqꝫ humores superflui omni modo euacuandi. Nam vt ait princeps. Et munda corpora forsan non leduntur ex hoc ꝙ consiliator confirmans dicit non tantum ꝙ non leduntur: sed potius contemperantur. Unde indifferenter omnes cohortor eximios viros medicos accersiri. Sed pro nolentibus vel non potentibus laudo vt per quattuor dies sumatur iste sirupus.

¶ Recipe Sy. acetosi sume vnciam vnam Sy. acetositatis citri zelo mabim anna dragmas tres aque mellisse vncias tres. ⁊ hoc scdm magis et minus vt est etas consuetudo ⁊c.

¶ Sequenti die sumat hoc. Recipe manne granate vnciam semis. electuarij de dapt ilis dyacaptolicōis anna dragmas duas raueth fini scrupulos duos spice parum distempera cum supradicta aqua sumat obseruato ordine ⁊c.

¶ Et pauperes et nolentes possunt purgari cum duobꝫ scrupulis pillularum aggregatiuarum intentione nostra et scrupulo vno reubarbari scdm magis et minus vt dixi superius. Unde vti cero cassia et similibus apud me non est iuuatiuum in isto casu.

¶ Et aduertatur ꝙ multum abundant in sanguine et qui soliti sunt flobothomari et euacuari anno isto non dimittant et recordentur qui habuerunt alias euomationes maxime ad minus semel in anno vel per vomitum vel per vlcera tybiarum vel per venas emorroydales et similia ne refrenent.

¶ Insuper in hoc concurrunt res iste scribende que a veteribus diuino quodam miraculo scribuntur: et licet ista iuuatiua sint tam pro mundis corporibus ꝙ pro non mundis sine dubio teneo corpora munda inde culpo iuuari.

¶ Sunt prime res et probate multū ac ratione constantes pillule ex

aloe partem vnam mirre croci anna partem semis conficiatur cum vino et sumatur dragma vna: vt scribunt veteres. Moderni autem aut ratione debilitatis corporum aut altera qua vis causa dant vnaz pillulam aut tres ad plus.

¶ Sed ego laudo maxime isto anno ad minus tres capi: hoc est scrupulum vnum de quo fiant pille tres et erunt viui pro. 3.

¶ Sed aduerte ingeniose q inueni licet princeps nec pillulas nominet: immo ex medicamine dicit nec de croco specifice faciat mentionem q debet poni de croco orientali qui flos cartam appellatur. Et si nunq fuerit ex eo iuuamen teneo ob istam humiditatem continuam esse temporibus istis longe magis croco illo profiguum bene laudo q calore addito addetur cum eis pillulis parum camphore.
Sed antiqui aspalti frigidiqz natura sermonem de camphora nō auscultant cum eis et caniciei ab omni forma inimicetur. Et tu memor fac vt sis q si non pillulas aliquis sumere possit sumat scrupulū vnū pulueris ex illis tribus.

¶ Laudatur etiam ac multum in preseruatione vsus tyriace ac mitridati ieiuno stomacho cum vino puta vncias duas et plus et minus vt nosti superius scdm dispositionem sumentis.

¶ Sed sit tyriaca ad minus quinqz annorum. Et si antiquior posset haberi ita q non esset inueterata summe in hac re esset pfigua. Sed minori dosi opus est vti.

¶ Inuentum est et expertum q si quis rutam nuces ficus sumpserit antequam aliquid fuerit in stomacho fuissem bezoarticam huius rei medicinam.

¶ Pro quo habeas q habui ab vno Hebreo mihi caro doctoqz philosopho et medico non vulgari regnicu lo quia veteri habuit experto q requiritur certa quantitas puta triginta folia rute ficus tres nux vna: et ita isto numero quantitateqz habeatur perfectio rei q mihi nō parum placuit cum certa quantitate et non altera aliquod ducatur inesse.

¶ Vidi etiam q requiritur q nux sit duorum annorum sed de hoc nō facio vim. licet credo illum dicentem fundari in illa oleaginitate magis penetrare.

¶ Inueni q si quis barbene folium de mane sumpserit eodem die pestilentia mori non posset et scribūt fuisse secretum reuelatum a demone multi calendulam aliqui sanguinem tassi dicunt esse solum remedium atqz specificum.

¶ Dicunt multi q capere ad quantitatē fabe cum vino vel cum syru-

po acetositatis citri secundum diuersitatem temporis vel cum aquã mellisse de bolo armenico bono ꝙ est quali vltimum et non minus dicunt de terra sigillata.

¶ Radix cardi benedicti dicitur valde profigua. Apud me autẽ radix carline in ore portata summe probatur et compatriote nostris scientes: ita confidunt vt vllo pacto videntur pestem timere.

¶ Termentillam aliqui zedoariã non pauci diptamum venenoso aeri resistere volunt.

¶ Scripsit modern⁹ ꝙ si quis reciperet de mane vncias duas aque acetose et tantundem vini albi odoriferi cum bolo armenico et zuchͣro rosato anna dragmam vnã res sit valde profigua. Notẽtur alleum cepe et porrum que tyriaca rusticorum nominantur.

¶ Scriptum in cōsilijs cermisonis electuarium bonum et expertum de quo sumatur de mane vncia semis.

¶ Recipe dyaboraginati dyabuglossati anna vnciã vnã zuchari rosati vncias duas. Trocistarum de terra sigillata specierum tria sandalorum anna dragmam vnã. gemmarum electuarij de gemmis sine speciebꝫ dragmas duas. boli armenici dragmas tres. misce cum sulep. viol. quantum sufficit ad incorporandum. et reducatur in forma electuarij et cooperiatur auro. est vere mihi valde gratum et teneo fore ꝑ nobilibꝫ valde ꝑfiguũ. Et ne pauperes inuideãt fiat hoc.

¶ Recipe nuces decem ficus siccas vigintiquinqꝫ rute nasturcij scabiose de quolibet pugillum vnum aristologie longe et ro. anna vnciam vnam semis termentille dictami albi pinpinelle baccarum lauri anna dragmas vigintiquinqꝫ florum boraginis corticum cappari galange ossis de corde cerui macis mirre boli armenici siue terre sigillate anna dragmas decẽ omnia subtiliter puluerizentur et incorporentur cum tribus lb. mellis prius dispumati et sumatur de mane meridie et sero ad quantitatem lupini et non cito deglutiatur sed teneatur in ore quantum est possibile postea transglutiatur residuum et hoc est quod omnibus indifferenter laudo.

¶ Multi autem aliqua nomina Christi vt thetagramaton et similia portant secũ q̃ si caste et deuote portentur nõ possunt nisi iuuare. Jacintus vero supra cor vel ꝙ tangat venulam digiti annularis pesti et tonitruo competit.

¶ De smaragdo et topatio multi similiter dicunt.

¶ De regimine vite in ordine rerum non naturalium. De aere. Capitul. vj.

Restat ergo secunda pars regiminis vite que rerum non naturalium regimen contangit. Aer in vrbe eligendus est eleuatus id est domum habere in altum & in hoc squilie sunt digne. Et aduertāt habitātes ne fenestras quas hñt versus meridiē teneāt apertas: imo illas septentrionales ac etiā orientales: & ita omnes faciant vbiqʒ sint in ciuitate habitatores: et fugiant subterraneas habitatiōes. Et alteretur aer de mane in ortu solis et in occasu puta fiat fumigium prius facto igne ex vitibus vel lignis oliue et lauri isto anno vel iuniperi si hēri possunt et qui nō possunt faciāt de quouis ligno non tñ putrefacto. Fumigium sit vel ex laudano vel thure mastice terbentina rasa pini pice pisapana et similibꝫ & hoc pauperes et mediocres diuites: diuites autem mirram storacem beiuim et similia facere conantur. Et caueatur aer a matutinalis atqʒ serinus vt pestis ipsa. In estate autem potest irrorari camera ex foliis mirti et aliquali aceto et habentes de aqua rosarum vel de floribus mirti ꝙ melius. Pomum etiam competit portatum in manibus in hoc ꝙ potest componi ex stilo aloes ambra thure storace sandarica gariof. ozimi masticis ross. musto sandalis floribus cordialibus camphoris & similibus. Confert etiā portare spongiā infusam in aceto gariofilato. Etiam confert portare arangium cum gariofalis.

¶ De cibis. Capitul. viii.

Cibus ergo sit boni suci facilis captionis bone complexionis: et tendat vsus siccuꝫ. De carnibꝫ lepores laudātur iuuenes. Caprioli capretti iuuenes castrati: sed non agnelli. Porcini siluestres de primo vel scđo anno. Domestici autē et vitelline maxime iuniores blasphementur. Bouinas autem bene coctas et recentes per diem dico esse iuuatiuas. Et in ferculo potest poni de croco et agresta et de acris herbis pariformiter in salciamentis: et possunt fieri ex aceto herbis acris cum modico gariof. et de limonibus arantiis granatis muzis & similibus ac etiam de aceto rosato potest vti in omni mense: maxime cum modico cinamoni et similibus. De volatilibus autem laudo pullinas/ perdices/ fasianos/ franculinos/ starnas: et quasi oēs aues paruas siluestres preter lacunales et in aqua degētes columbinas etiam laudo iuuenes non paruas siluestres tñ.
¶ Panis cum sit cibationis fundamentum primo alimentorum sit diei vnius bene fermentatus. Et pro dominis et nobilibus laudo. ꝙ habeant granum montanum ꝙ sit collectum in aere bono et vllo modo fiat panis de frumento nouo futuro maxime rome collecto.
Qua sorbilia gallinarum iuuenum: et maxime nigrarum et pin-

guium non nutritarum ex herbis cum modico cinamomi et zuchari laudo pisormiter i aqua vel in brodetto i quo ponat semp aliqd acrũ. Lac et caseus dimittantur omnino: licet in fine mẽse parum de marzulino vel parmisano vel de caseo pecudis comedi potest: sed non recentis. Pro quo intelligat me amicus ille qui solum lacticiniis et priuaturis vescitur. Pisces vero expresse indifferenter et si quis vel religione vel gula vel alio quouis respectu eos velit eligantur marini vt trilie suri frangulini sardelle et omnes illi qui non videntur habere humiditatem et pingositatem maxime squamosi et petrosi. Vnde cefali anguille et similes dimittantur. Sint assi vel fricti et cum suco arangiorum cooperti et parum croci cancri marini a forma specifica iuuant. Legumina laudantur ista lentes excorticatis elisse et cuz modico aceti sunt optimi. tum preseruando. tum in curando. Fabe comedi possunt sed non recentes immo dico ipsas esse valde prauas: et intelligant hoc romane femelle atqz pueri et infantes.

Liceres boni sunt et rubei et albi bene preparati modo romano.

Robilli siue orbilli quia temperati in passiuis comedi possunt.

Olera huius temporis sunt infecta ideo fugiẽda. Fructus fugantur &c. De minus malis erunt Pira Litonia Pruna damascena Granata acetosa et mulsa et mala apia.

Et qui gulosi sunt de puponibus mittant extra ad loca sani aeris qz minus nociui erunt.

¶ De potu. Capitul'. viij.

Potus sit vinum bonum album odoriferum factuz ex vuis collectis in villis et locis arenosis vnde vina cerasola sunt diuina in hoc anno. Et possunt bibi sine aqua et cum modica. Si in primo haustu habetur vel modicum vini greci vel maluatici in parua quantitate vel alterius vini boni: ita qp non sit spissum et dulce bene laudo.

¶ De somno et vigilia. Capitul'. ix.

Somnus sit nocturnus et non diurnus licet consueti de intentione principis non sunt illico vt non dormiant cogendi: Dico modo ob varias causas melius erit vt nõ dormiãt. Et quod maius erit iuuamentum nocumento. Initiatur in latere dextro: deinde in sinistrum. postea in dextrum si fieri potest. Decubitus aũt et supinus non laudantur sit spacij septem vel nouẽ horarum ad plus. Vigilia autem sit diurna: et si de sero vigilaretur: plus mihi summe placeret de mane autem non nisi sole apparente et per horam plus ad minus. Sed omnimodo preualeat vigilia

cum motui somnus vero quieti similetur.

¶ De repletione et inanitione. Capitul. x.

De repletione et inanitione est sciendum ꝙ homines omnes durante tempore pestis debent fugere repletionem nimiam semper ergo surgāt a mēsa cum reliquus appetit⁹ amplius comedendi. Et aduertatur ne quātitas potus superet quātitatem cibi: vt scribunt veteres: quia intelligitur in peste causata in autūno ī quibus appareant illa predicta ꝛc. bibant ergo quāminus possunt ita vt dimittant potius in meliori ꝛc. Procurent ꝙ venter sit semper lubricus respectu quātitatis assumptorum ciborum. ꝙ si naturaliter soluti non essent fiat enema commune. vel suppositorum vel aliqua pilula ante cenam de aloe loto ꝛc.

¶ De motu et quiete. Capitul. xi.

De motu et quiete est sciendum ꝙ exercitium tempore pestis non laudatur propter duo. Primo quia calefaciendo cor ipm̄ necessitat ad attrahēdum plus de aere propter inspirationē. et cum aer sit infectus magis inficit ipm̄ cor. Secundo quia propter exercitium incitantur magis humores. In ista autē plane ambulare de mane per loca virida per vnum miliare et aliqualiter de sero ante prandiū teneo esse proficuū. tentato prius corpore et expulsis alijs superfluitatibus puta narium aurium et similiuū. et facta aliquali pectinatione apud ignem dictū et anelato fumigio in camera ꝛc. Alijs tamen horis quies iocosa vel cum amicis vel cū libris tēperate tñ est obseruanda.

¶ De accidentibus anime et coitu. Capitul. xij.

Accidentia autem animi vt ira cogitationes fixe et praue peiores fugiende sunt. Gaudium etiam debet esse temperatuꝫ quia intensum teneo non competere. Coitus vitandus est sene in vsitatis valde vt sit necessaria pollutio. Sit cum personis gratis ꝛ iuuenibus optimi aspectus boni anhelitus quapropter mēstruate filiaris scabiose et veteres matrone vsitate multum a longe vidende sunt ꝛ iuuenes rarissime iuxta illud vulgare de. v. f. fugiendum est

¶ De cura pestilentiatorum. Capi. xiij.

Dimissa preseruatione ad curam venio. Cum venenositas tam ferox et velox non verbis egeat: sed re completur vt dixi tribus ipsis instrumentis. Primum erit peccatorum confessio: vt zoartica causa si esset tollatur: vt cristiane religionis mandata seruentur que et qualis religiosus relinquatur. Secundum est flebothomia et euacuatio. Tertium est administratio localium.

Fiat ergo flebothomia ex latere leso scdm dispositionem virtutis in quo laudo non fiat fortis extratio sanguinis cum in ipsa ex ventolitate sequatur debilitas virtutis. Euacuatio sit ex aqua buglosse mellisse et endiuie vbi bulierint flores cordiales de quibus capiatur q̃tũ sufficit in qua dissoluatur mãne vel cassis vnc. semis cum. ʒ. i. raueth. fini et modico spice obseruato ordine ꝛc. Ego autẽ facta flebothomia dico ꝙ capiatur vnc. semis electuarij nostri et ad nouẽ horas vel octo vnc. aliam mediam et erit res cũ auxilio dei salubris et a me experta. Et si quis nõ posset habere de electuario sumat. ʒ. ij. hui⁹ diuine pulueris cum aqua mellisse vel vino ꝛc. Recipe dictami radicis carline cardi benedicti aristologie rotunde tenciane termẽtille grana lauri anna. ʒ. iij. et dico de isto puluere ꝙ dimissa ratione probabili que de ea posset clare monstrari ꝙ ille medicus qui me docuit ꝙ de decem saluabantur octo: et qui bona hora sumebant mori minime valebant: et propter hoc sint aduertentes signati vt puluerem habeant in qua tãtum confido vt ad alia non me ostendo. Supra locum doloris primo ponantur sanguisuge. deinde ventose cum scarificatõe. Desuper emplastrum hoc. Recipe radicũ brance vrsine cepe et radicum apij anna manipulũ. i. conterantur ꝛ ponantur. Et ponere si est sub ascell' aliq̃d ruptorum in iunctura brachij a parte intra et ita in genis si esset in inguine valde dico esse proficuum alia tamen remedia medicis astãtibus dimitto vnum recordando ꝙ epithimata cordialia et irrorationes domorum non ambiguant.

Quomodo corpora stantia preparata esse oportet. Cap. xiiij

SEquitur inde vltimũ quod corpa debẽt conari omnimodo q̃ remanere volunt vel aliter facere nõ possunt esse mũda et supradicta cum discretione obseruare. Nam Galieni sententia est ꝙ medicare scdm libros sine perfecta ratiõe et solerti ingenio molestum est.

Conclusio.

HEc mihi venere in mentem amice carissime in quibus siquid inepte dictum est varijs negotijs et breuitati temporis penitus ascribatur. Et si quid corrigendum vna tecum eximij atq3 clarissimi Ariminensis et Lancilotti patres mei non deerunt vale et vt soles ama.

Finis.